

Julie Maes
Jonas Wood
Karel Neels

Diversiteit & Sociale Samenhang

Vijf samenlevingsdomeinen onder de loep

Universiteit Antwerpen

AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR

Vlaamse
overheid

Diversiteit & Sociale Samenhang

Vervolgonderzoek Samenleven in Diversiteit: multivariate
analyse van vijf samenlevingsdomeinen op basis van de
'Samenleven in Diversiteit' (SID) Survey

samenleven-in-diversiteit.vlaanderen.be

Julie Maes
Jonas Wood
Karel Neels

Julie Maes (Wetenschappelijk medewerker)

Universiteit Antwerpen, Centrum voor Demografie, Familie en Gezondheid
Sint Jacobstraat 2, B-2000 Antwerpen

Julie.Maes@uantwerpen.be

Tel. 0032-(0)3-265.50.35

Jonas Wood (Promotor)

Universiteit Antwerpen, Centrum voor Demografie, Familie en Gezondheid
Sint Jacobstraat 2, B-2000 Antwerpen

Jonas.Wood@uantwerpen.be

Tel. 0032-(0)3-265.50.35

Karel Neels (Co-Promotor)

Universiteit Antwerpen, Centrum voor Demografie, Familie en Gezondheid
Sint Jacobstraat 2, B-2000 Antwerpen

Karel.Neels@uantwerpen.be

Tel. 0032-(0)3-265.55.21

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Analytisch kader	3
2.1 Heterogeniteit naar buitenlandse herkomst.....	3
2.2 Heteropraxis	7
2.3 Verklaringsgronden	8
2.3.1 Socio-demografische achtergrondkenmerken	8
2.3.2 Socio-economische determinanten	11
2.3.3 Mate van praktiserend gelovig zijn	17
2.3.4 Gepercipieerde achterstelling	18
2.4 Methodologie	23
2.4.1 Multivariate regressie	23
2.4.2 Vijf samenlevingsdomeinen	24
2.4.3 domeinoverschrijdende verbanden	25
3. Resultaten: vijf samenlevingsdomeinen in kaart gebracht	26
3.1 Sociale participatie en sociale contacten	27
3.1.1 Sociale participatie	27
3.1.2 Sociale contacten	37
3.2 Identiteitsbeleving en attitudes	54
3.2.1 Identiteitsbeleving.....	54
3.2.2 Houding ten aanzien van diversiteit.....	64
3.2.3 Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's	69
3.2.4 Houding ten aanzien van geweld	76
3.2.5 Tevredenheid met het leven op dit moment en optimisme omtrent de toekomst	83
3.2.6 Samenhang tussen identiteitsbelevingen en attitudes	87
3.3 Taalkennis en taalgebruik	89
3.3.1 Taalkennis.....	90
3.3.2 Taalgebruik	95
3.4 Arbeidsmarkposities en –ervaringen.....	100
3.4.1 Subjectieve overkwalificatie	100
3.4.2 Tevredenheid met het huidige werk	104
3.4.3 Deeltijds werkend.....	107
3.5 Opvoeding en schoolervaringen van kinderen.....	111
3.5.1 Gepercipieerde controle over de opvoeding	111

3.5.2 Gedrag en behandeling van kinderen op school.....	113
3.5.3 Betrokkenheid ouders bij de school van de kinderen	116
3.5.4 Intergenerationele transmissie van taal, geloof, en tradities	119
4. Domeinoverschrijdende verbanden.....	122
4.1 Inburgering	122
4.2 Taalkennis.....	132
4.3 Sociaal contact met de Belgische herkomstgroep	139
4.4 Sociaal contact met de eigen herkomstgroep.....	147
5. Conclusie	153
6. Referenties	161
Appendix A: Sociale participatie en sociale contacten.....	1
Appendix B: Identiteitsbeleving en attitudes.....	12
Appendix C: Taalkennis en taalgebruik	26
Appendix D: Arbeidsmarktposities en –ervaringen.....	31
Appendix E: Opvoeding en schoolervaringen van kinderen	36

1. Inleiding

Superdiversiteit staat centraal in het Vlaanderen van vandaag. Deze diversiteit impliceert dat het aantal personen van buitenlandse herkomst gestaag toeneemt, maar ook dat deze populatie heterogener wordt. Dit laatste is het resultaat van steeds meer diverse migratiemotieven en origines sinds de vroege jaren 1990. In tegenstelling tot de relatief homogene golven van na oorlogse arbeidsmigratie – gevolgd door migratie in het kader van gezinshereniging of huwelijken - kunnen we de periode vanaf de jaren 1990 beschrijven als een heterogenere migratiefase waarin arbeidsmigratie van derdelanders beperkt blijft en migratiebewegingen, naast gezinsmigratie, steeds meer getekend worden door een toenemende mate van EU-mobiliteit en fluctuaties in het aantal asielzoekers (Myria, 2016; Peeters et al., 2017). Naast deze toenemende variatie in termen van migratiemotieven, zijn de (klein)kinderen van de oorspronkelijke migranten, de zogenoemde tweede en derde generaties, steeds meer in beeld gekomen in allerhande maatschappelijke en academische discussies. In verschillende studies worden deze generaties vergeleken met de eerste generatie om processen van integratie, adaptatie, assimilatie en sociale samenhang te bestuderen.

Om beleid te kunnen afstemmen op deze superdiversiteit is het essentieel om de positie van groepen van buitenlandse herkomst op verschillende domeinen te observeren en te analyseren. Aan de hand van administratieve gegevens brengen verschillende monitoring- instrumenten reeds de omvang van groepen van buitenlandse herkomst in kaart, alsook hun migratie- en integratieprocessen (FOD WASO & CGKR, 2013, 2015; Noppe et al., 2018; UNIA & FOD WASO, 2017; Van den Broucke et al., 2015). Daarnaast worden ook longitudinale registergegevens gehanteerd om personen van buitenlandse herkomst op te volgen doorheen de tijd en hun integratie op de arbeidsmarkt te bestuderen (Neels, Raeymaeckers, & Vujic, 2016-2019). De toename in het gebruik van grootschalige, longitudinale administratieve gegevens kan in het licht van de vraagstukken die een superdiverse samenleving met zich mee brengt, enkel aangemoedigd worden (Neels & Wood, 2019).

Om zicht te krijgen op domeinen die niet onderzocht kunnen worden op basis van variabelen beschikbaar in administratieve databanken, lanceerde de Vlaamse Overheid in 2017 de Samenleven in Diversiteit (SID) survey. De SID-survey richt zich in het bijzonder op personen van Belgische, Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense en Congolese herkomst. In het rapport van de SID-survey werden de resultaten voor de afzonderlijke vragen reeds besproken (Stuyck et al., 2018). In deze studie gaan we op verschillende vlakken een stap verder. Allereerst wordt de heterogeniteit naar herkomst verder gepreciseerd en uitgebreid, wat ons toe laat om de resultaten niet alleen te differentiëren naar herkomstgroep, maar ook naar migratiegeneratie, verblijfsduur, immigratieleeftijd en migratiemotief. Ten tweede documenteren we variatie naar herkomst in vijf samenlevingsdomeinen: i) sociale participatie en sociale contacten, ii) identiteitsbeleving en attitudes, iii) taalkennis en -gebruik, iv) arbeidsmarktposities en -ervaringen en v) opvoeding en schoolervaringen van kinderen. In tegenstelling tot het rapport van de SID-survey waarin alle indicatoren afzonderlijk benaderd worden, construeren we in deze studie verschillende schalen om een hogere graad van synthese te bekomen. Ten derde gaan we na in welke mate variatie in de vijf samenlevingsdomeinen naar herkomst verklaard kan worden door (1) socio-demografische achtergrondkenmerken (2) socio-economische eigenschappen, (3) de mate van praktiserend gelovig zijn en (4) gepercipieerde achterstelling. Controleren voor socio-demografische achtergrondkenmerken is hierbij noodzakelijk om oneigenlijke vergelijkingen (vb. jonge versus oudere herkomstgroepen) te vermijden. Ten slotte worden drie sets domeinoverschrijdende analyses uitgevoerd en kijken we naar de samenhang van respectievelijk i) inburgering, ii) taalkennis en iii) sociale contacten met de andere samenlevingsdomeinen.

We beginnen dit onderzoeksrapport met het analytisch kader waarin we de heterogeniteit naar herkomst, de vijf samenlevingsdomeinen en de potentiële verklaringsgronden bespreken (Hoofdstuk 2). Vervolgens worden binnen elk samenlevingsdomein de bestaande literatuur alsook de bevindingen omtrent verschillen naar migratieachtergrond (herkomstgroep, migratiegeneratie, duur sinds migratie, migratieleeftijd en migratiemotief) in de SID-survey besproken (Hoofdstuk 3). Vragen die beantwoord zullen worden zijn bijvoorbeeld; Verschilt betrokkenheid bij de school van kinderen naargelang de herkomst van de ouders?; Zijn sommige herkomstgroepen meer tevreden over hun werk dan anderen?; Welke herkomstgroepen spreken vaker Nederlands met partner en kinderen?; Hoe zien de sociale contacten van de verschillende herkomstgroepen vertegenwoordigd in de SID-survey eruit?; Vinden we verschillen in identiteitsbeleving en tal van attitudes naargelang herkomst? We bieden steeds een uitgebreide beschrijving van de positie die groepen met verschillende buitenlandse herkomst hebben ten opzichte van elkaar en de groep van Belgische herkomst.

Maar daar blijft het niet bij. Gebruik makend van een rijke set socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, maar ook metingen omtrent geloof en gepercipieerde achterstelling, bestuderen we in welke mate verschillen naar herkomst in de vijf samenlevingsdomeinen overeind blijven indien er voor deze kenmerken wordt gecontroleerd. Zo pogen we een eerste stap naar een verklaring te zetten. Hierbij dient vermeld dat een causale verklarende analyse buiten het bestek van deze studie valt. De aangetoonde verbanden zijn steeds associaties die samenhang tussen verschillende concepten op het moment van de SID-survey in kaart brengen, maar geen effectstudie impliceren.

Ten slotte gaan we na in welke mate inburgering, taalkennis en sociale contacten samenhangen met andere samenlevingsdomeinen (Hoofdstuk 4) We beantwoorden vragen als; Hebben personen die inburgering gevolgd hebben een betere kennis Nederlands?; Zijn groepen van buitenlandse herkomst die de Nederlandse taal beter onder de knie hebben ook meer tevreden over hun werk?; Identificeren groepen van buitenlandse herkomst die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep zich sterker met België? Ook hier benadrukken de onderzoekers dat een causale evaluatie van de effecten die uitgaan van inburgering, taalkennis of sociale contacten buiten het bestek van deze studie valt.

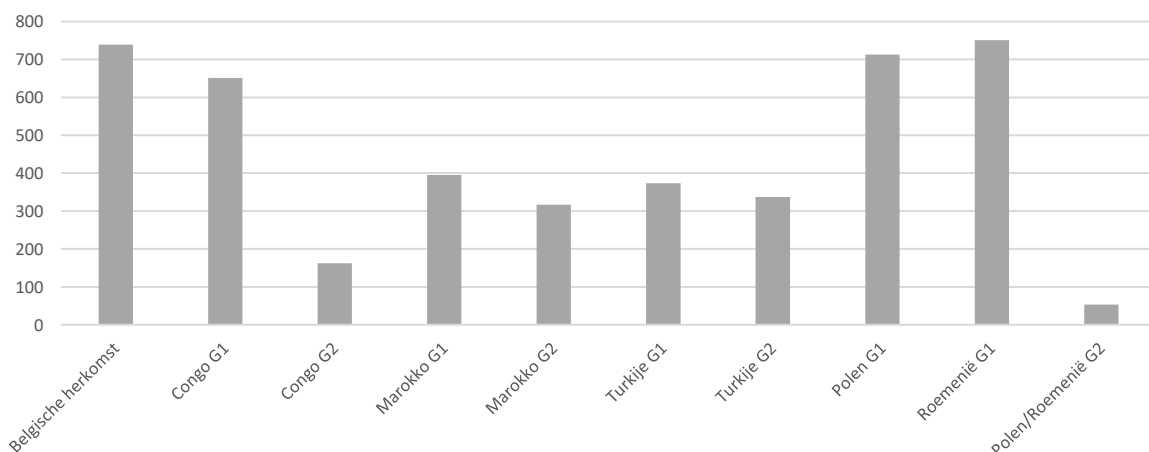
2. Analytisch kader

2.1 Heterogeniteit naar buitenlandse herkomst

In de SID-survey werd de herkomstdefinitie uitgewerkt conform de nota aan de Vlaamse Regering (8 mei 2015; 0237/1). Personen van buitenlandse herkomst zijn bijgevolg individuen met i) een huidige vreemde nationaliteit, ii) een huidige Belgische, maar vreemde eerste nationaliteit, of iii) een huidige en eerste Belgische nationaliteit, maar met een vader en/of moeder met een vreemde eerste nationaliteit. Voor de bepaling van de herkomstgroep wordt in eerste instantie gekeken naar de eerste nationaliteit van de vader. Als deze buitenlands is, wordt deze herkomstgroep gehanteerd. Als deze Belgisch of onbekend, is wordt naar de eerste nationaliteit van de moeder gekeken en geldt hetzelfde principe. Indien ook de moeder een Belgische of onbekende eerste nationaliteit heeft, wordt de eerste nationaliteit van de persoon zelf gebruikt. Is deze onbekend of Belgisch, wordt de huidige nationaliteit gehanteerd. Aan de hand van verschillende indicatoren kan de heterogeniteit naar migratieachtergrond verder gepreciseerd en uitgebreid worden.

Allereerst kan herkomst gecombineerd worden met geboorteland om een onderscheid te maken tussen migranten van de eerste en tweede generatie. De eerste generatie omvat bijgevolg personen van buitenlandse herkomst die niet in België geboren zijn en de tweede generatie omvat personen van buitenlandse herkomst die wel in België geboren zijn. Figuur 2.1 illustreert dat alle herkomstgroepen in de SID-survey een groter aandeel respondenten van de eerste generatie bevatten. Doordat in de SID-survey respectievelijk slechts 45 en 8 respondenten van Poolse en Roemeense herkomst geboren zijn in België (de tweede generatie), worden deze groepen in dit rapport samengenomen. Hierbij dient opgemerkt dat deze groep voornamelijk de positie van de Poolse herkomstgroep tweede generatie zal weerspiegelen.

Figuur 2.1: Aantal respondenten naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

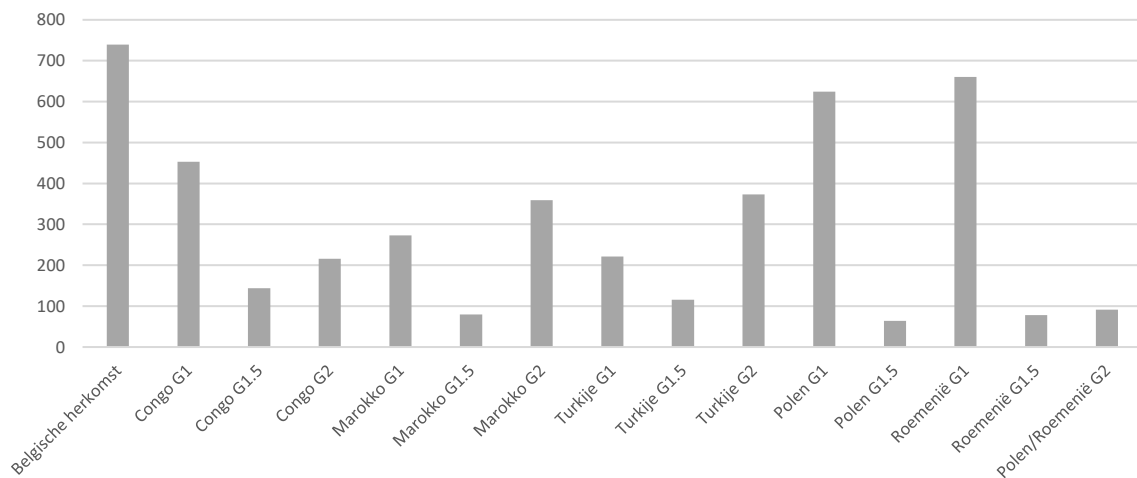

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

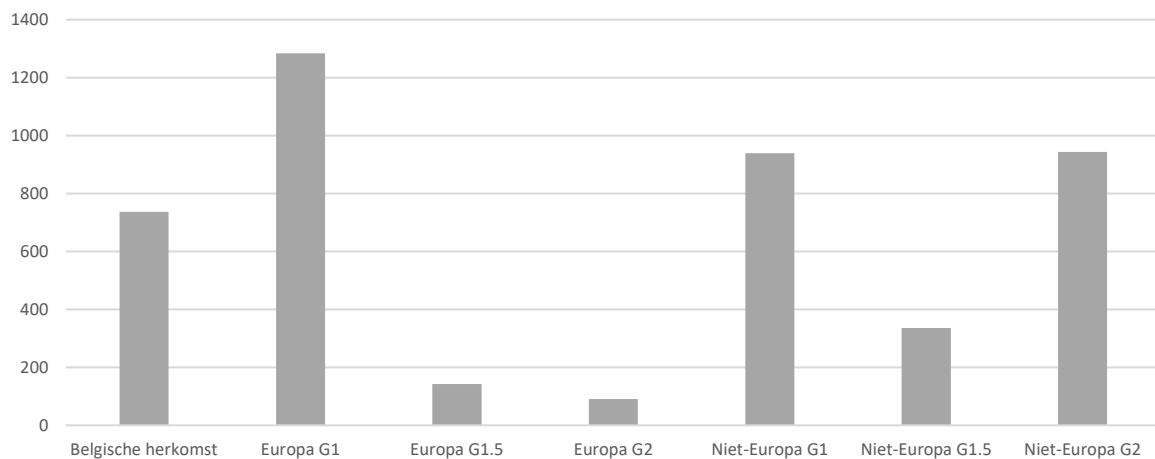
Ten tweede kan de heterogeniteit naar buitenlandse herkomst verder verfijnd worden door rekening te houden met de migratieleeftijd voor personen die niet in België geboren zijn (Figuur 2.2). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de eerste generatie (geïmmigreerd na 18 jaar), de tussengeneratie (geïmmigreerd tussen 6 en 18 jaar) en de tweede generatie (geboren in België of geïmmigreerd voor 6 jaar). Aangezien de groepen klein worden bij een verdere opsplitsing naar immigratieleeftijd, worden de herkomstgroepen gereduceerd tot een Europese en niet-Europese herkomstgroep voor de analyses naar leeftijd bij immigratie (Figuur 2.2b).

Figuur 2.2: Aantal respondenten naar herkomstgroep en leeftijd bij immigratie (N=4491)

Figuur 2.2a: Aantal respondenten naar herkomstgroep en leeftijd bij immigratie, specifieke herkomstgroepen

Figuur 2.2b: Aantal respondenten naar herkomstgroep en leeftijd bij immigratie, Europees versus niet-Europees

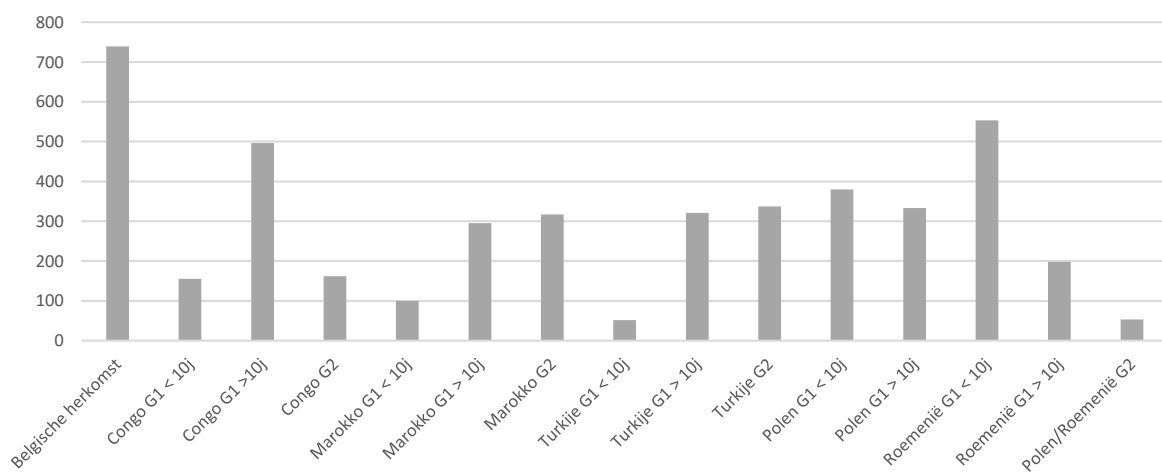
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Een derde mogelijkheid is om voor personen die niet in België geboren zijn, het aantal jaren dat ze in België verblijven mee in rekening te brengen (Figuur 2.3). Op die manier onderscheiden we personen die niet in België geboren zijn en minder dan 10 jaar in België verblijven van personen die reeds 10 jaar

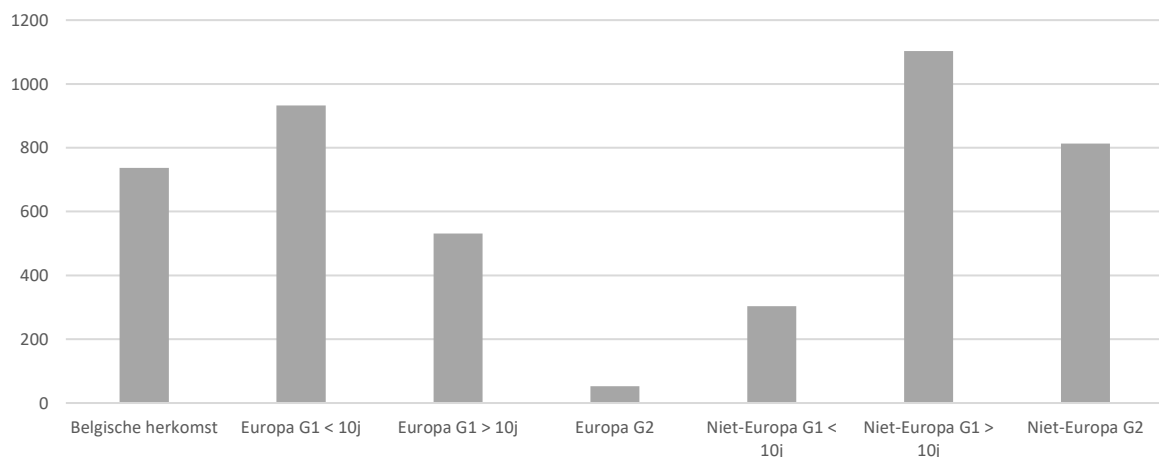
of meer in België verblijven. Uit Figuur 2.3a komt duidelijk het onderscheid tussen de oude en nieuwe landen van herkomst naar voor: terwijl de meerderheid van de Congolese, Marokkaanse en Turkse herkomstgroep al meer dan 10 jaar in België verblijft, is het grootste aandeel van de Roemeense herkomstgroep minder dan 10 jaar in België. Bij de Poolse herkomstgroep verblijft ongeveer de helft al 10 jaar of meer in België en de andere helft minder dan 10 jaar. Ook bij de analyses naar verblijfsduur worden de herkomstgroepen gereduceerd tot een Europese en niet-Europese herkomstgroep (Figuur 2.3b).

Figuur 2.3 Aantal respondenten naar herkomstgroep en verblijfsduur in België (N=4491)

Figuur 2.3a: Aantal respondenten naar herkomstgroep en verblijfsduur in België, specifieke herkomstgroepen

Figuur 2.3b: Aantal respondenten naar herkomstgroep en verblijfsduur in België, Europees versus niet-Europees

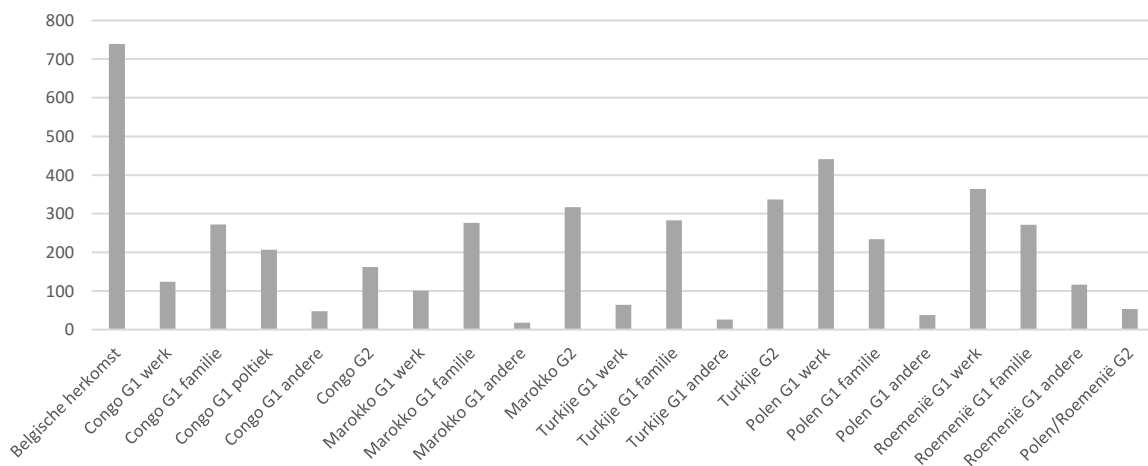
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ten slotte kan ook het migratiemotief opgenomen worden om de heterogeniteit naar buitenlandse herkomst verder te documenteren (Figuur 2.4). Hierbij maken we een onderscheid tussen personen die naar België geïmmigreerd zijn voor i) werk of studies, ii) familiale redenen, iii) politieke redenen (enkel apart opgenomen voor de Congolese herkomstgroep), of iv) andere redenen (e.g. politieke

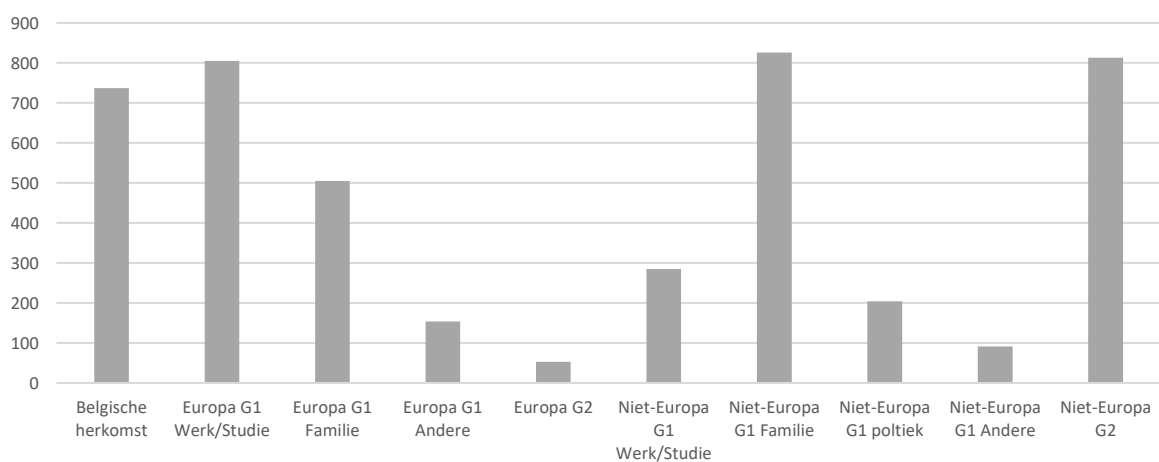
reden¹, gezondheid, sociale zekerheid, adoptie). Figuur 2.4a illustreert dat de meerderheid van de Congolese, Marokkaanse en Turkse herkomstsgroep naar België is geïmmigreerd om familiale redenen. Dit zijn personen die naar België komen om te trouwen, om bij een al in België verblijvende partner of familielid te komen wonen of omdat ze zijn meegekomen met hun ouders of partner. Daarnaast zijn politieke redenen voor de Congolese herkomstsgroep een tweede belangrijk migratiemotief. Voor de Poolse en Roemeense herkomstsgroep zijn werk en studies de belangrijkste reden om naar België te migreren, gevolgd door familiale redenen. Figuur 2.4b toont het aantal respondenten naar migratiereiden voor de Europese en niet-Europese herkomstsgroep, aangezien deze opsplitsing gebruikt zal worden in de analyses.

Figuur 2.4: Aantal respondenten naar herkomstgroep en migratiemotief (N=4491)

Figuur 2.4a: Aantal respondenten naar herkomstgroep en migratiemotief, specifieke herkomstgroepen

Figuur 2.4b: Aantal respondenten naar herkomstgroep en migratiemotief, Europees versus niet-Europees

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

¹ Politieke redenen worden onder gebracht bij "andere redenen bij alle herkomstgroepen behoudens de Congolese, aangezien de cel frequenties zeer beperkt zijn.

2.2 Heteropraxis

Dit rapport bestudeert de mate van sociale samenhang dan wel sociale differentiatie tussen verschillende herkomstgroepen in Vlaanderen op vlak van in vijf samenlevingsdomeinen: i) sociale participatie en sociale contacten, ii) identiteitsbeleving en attitudes, iii) taalkennis en -gebruik, iv) arbeidsmarktposities en -ervaringen en v) opvoeding en schoolervaringen van kinderen. Concreet gaan we na in welke mate er sprake is van verschillen tussen de verschillende herkomstgroepen wat betreft gedrag, attitudes en ervaringen in de vijf samenlevingsdomeinen (heterogeniteit). Het onderscheid naar herkomstgroep laat toe om na te gaan of groepen een gelijkaardige positie innemen voor alle samenlevingsdomeinen, dan wel erg verschillend scoren naargelang het samenlevingsdomein (heteropraxis) (Lesthaeghe & Surkyn, 1994). De SID-survey werd opgesteld om verschillende levensdomeinen op een efficiënte wijze in kaart te brengen. Dit houdt in dat het aantal items per domein noodzakelijkerwijs beperkt is. Dit onderzoek op basis van de SID-survey kan daarom geen vervanging zijn voor andere onderzoeken die zich tot één domein beperken en waarbij aan de hand van gevalideerde batterijen items welbepaalde onderzoeksvragen en hypothesen die verankerd zijn in sociaalwetenschappelijke theorieën getoetst worden. Dit onderzoek is eerder beschrijvend van aard en we gaan steeds inductief te werk, zonder bepaalde theorieën of hypothesen voorop te stellen.

Ten eerste bestudeert dit rapport *sociale participatie en sociale contacten*. Wat betreft sociale participatie focust dit rapport op deelname aan het verenigingsleven, geplande deelname aan de verkiezingen en tevredenheid met het contact met diverse openbare instellingen. Op vlak van sociale contacten bestuderen we niet alleen de diversiteit in sociaal contact, maar ook of men meer contact wenst met de eigen en/of andere herkomstgroep(en).

Ten tweede focussen we op *identiteitsbeleving en attitudes*. Wat betreft identiteitsbeleving bestuderen we plaatsgebonden identiteit (i.e. de mate waarin men zich Belg, Vlaming en/of inwoner van een stad of gemeente voelt), verbondenheid met België en het land van herkomst, alsook de religieuze identiteitsbeleving van gelovige respondenten. Daarnaast gaan we na of er verschillen zijn tussen herkomstgroepen in houdingen ten opzichte van i) diversiteit, ii) gendergelijkheid en holebi's, iii) geweld en iv) de tevredenheid met het huidige leven en optimisme omtrent de toekomst.

Ten derde bestuderen we *taalkennis en taalgebruik*, aangezien dit in het huidige integratie-, arbeids- en gelijke kansen-beleid beschouwd wordt als een noodzakelijke voorwaarde om te komen tot succesvolle socio-economische integratie. Informatie omtrent taalkennis en vooral -gebruik is echter vaak niet of erg onvolledig beschikbaar in registergegevens. In deze sectie gaan we na in welke mate verschillende herkomstgroepen en generaties aangeven Nederlands als beste taal te beheersen en indien Nederlands niet als beste taal aangegeven werd, wat hun kennis is van het Nederlands. Daarnaast focussen we ook op het gebruik van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt, alsook binnen het huishouden (met partner en kinderen).

Ten vierde bestuderen we *arbeidsmarktposities en -ervaringen*. Bestaande monitoringinstrumenten hebben reeds herhaaldelijk opmerkelijke verschillen in tewerkstelling, werkloosheid, inactiviteit, verloning en sector van tewerkstelling gedocumenteerd (Noppe et al., 2018; UNIA & FOD WASO, 2017). In dit rapport willen we onze kennis verder verdiepen en richten we ons concreet op de houding van verschillende herkomstgroepen en generaties ten opzichte van de arbeidsmarkt, wat niet in registergegevens is terug te vinden, namelijk de tevredenheid met het huidige werk, vermeende overkwalificatie en redenen om deeltijds te werken.

Ten vijfde bestuderen we de *opvoeding en schoolervaringen van ouders en hun schoolgaande kinderen*. In deze sectie bekijken we: de gepercipieerde controle van ouders over de opvoeding van hun kind(eren), het gedrag van hun kind(eren) op school en de behandeling van hun kind(eren) op school. Daarnaast wordt bijzondere aandacht besteed aan de betrokkenheid van ouders bij de school van hun kinderen en het belang dat ouders hechten aan het doorgeven van taal, geloof en culturele tradities.

Ten slotte worden in Hoofdstuk 4 drie sets domeinoverschrijdende analyses uitgevoerd en bestuderen we of en hoe i) inburgering, ii) taal en iii) sociale contacten onderscheidende factoren zijn in de andere samenlevingsdomeinen. Deze analyses laten niet toe uitspraken te doen over het 'effect' van deze drie componenten op andere domeinen, waardoor concrete beleidsaanbevelingen niet mogelijk zijn. De resultaten vormen eerder een basis voor verder onderzoek gericht op de mogelijke effecten die uitgaan van inburgering, taal en sociale contacten op andere samenlevingsdomeinen. Zo kunnen sterke domeinoverschrijdende associaties aanleiding geven tot vervolgonderzoek gericht op een dieper begrip van de oorzakelijke verbanden die mogelijk verantwoordelijk zijn voor deze associatie. In deze zin vormt dit onderzoek slechts een eerste stap richting effectmetingen en beleidsaanbevelingen om sociale samenhang te bevorderen. Ondanks het feit dat effectmetingen buiten het bestek van dit onderzoek vallen, speelt de SID-survey een belangrijke rol om de mate van sociale samenhang in kaart te brengen voor tal van domeinen waarvoor geen informatie beschikbaar is in administratieve gegevens. Onze analyses laten bijvoorbeeld geen conclusies toe omtrent het "effect" van inburgeringstrajecten. Wel kunnen er vragen van associatie/samenhang beantwoord worden, zoals identificeren inburgeraars zich sterker met België?

2.3 Verklaringsgronden

De geobserveerde heteropraxis op vlak van de vijf bestudeerde samenlevingsdomeinen kunnen verschillende verklaringsgronden hebben. In dit rapport onderscheiden we vier soorten potentiële verklaringen: i) socio-demografische achtergrondkenmerken, ii) socio-economische determinanten, iii) de mate waarin men praktiserend gelovig is, en iv) gepercipieerde achterstelling. In de volgende secties worden de variabelen die we onder de noemer van deze vier verklaringsgronden in rekening brengen verder toegelicht.

2.3.1 Socio-demografische achtergrondkenmerken

In de bespreking van de resultaten (Hoofdstukken 3 en 4) worden steeds socio-demografische achtergrondkenmerken mee in rekening gebracht om oneigenlijke vergelijkingen tussen herkomstgroepen en generaties te vermijden. Allereerst controleren we voor i) geslacht, ii) leeftijd, iii) of iemand al dan niet een langdurige ziekte, lichamelijke beperking of psychisch probleem heeft, en iv) de verstedelijkingsgraad van de woonplaats. Tabel 2.1 toont de verdeling van deze socio-demografische achtergrondkenmerken naar herkomstgroep en generatie. Allereerst stellen we vast dat de Belgische herkomstgroep in de SID-survey gemiddeld ouder is dan de andere herkomstgroepen en generaties, en dat er een duidelijk leeftijdsverschil is tussen de eerste en tweede generatie bij de Congolese en Marokkaanse herkomstgroep. Bij alle herkomstgroepen en generaties is er wel grotendeels een evenwicht tussen het aandeel mannen en vrouwen. Een groot aandeel van de respondenten geeft ook aan een langdurige ziekte, fysieke beperking of psychisch probleem te hebben, tot 39 procent bij de Turkse herkomstgroep eerste generatie. Enkel bij de Roemeense herkomstgroep van de eerste generatie is het aandeel relatief laag (7 procent). Het voorgaande SID-rapport toonde dat respondenten die aangeven een beperking of probleem te hebben, voornamelijk kampen met een lichamelijke beperking (Stuyck et al., 2018). Wat betreft woonplaats, zien we dat 65

procent van de personen van Belgische herkomst en ongeveer de helft van de Congolese, Poolse of Roemeense herkomstsgroep in niet-verstedelijkt Vlaams gebied woont, terwijl de Turkse en Marokkaanse herkomstsgroepen vaker in grootsteden en verstedelijkt gebied wonen.

Daarnaast worden het aantal kinderen en de leeftijd van het jongste kind opgenomen als socio-demografische achtergrondkenmerken aangezien er in de survey verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties: de Congolese, Marokkaanse en Turkse herkomstsgroepen van de eerste generatie hebben vaker 3 of meer kinderen dan de andere herkomstgroepen en migratiegeneraties. Doordat respondenten van Congolese en Marokkaanse herkomst van de tweede generatie gemiddeld jonger zijn, heeft het merendeel van hen geen kinderen. Daarnaast heeft ook 57 procent van de Turkse herkomstsgroep van de tweede generatie geen kinderen, hoewel zij gemiddeld 45 jaar zijn. Dit kan er mogelijk op wijzen dat deze groep respondenten selectief is en bijgevolg ook selectief is in termen van sociale contacten, identiteitsbeleving, etc. Kijken we naar de leeftijd van het jongste kind, hebben respondenten van Belgische herkomst en Turkse herkomst eerste generatie de oudste kinderen.

Vervolgens wordt de sportparticipatie van respondenten gebruikt als controlevariabele. We stellen vast dat met uitzondering van de Marokkaanse herkomstsgroep eerste generatie, ongeveer de helft of meer dan de helft van alle herkomstgroepen één of meerdere keren per week sport (van 45 procent voor de eerste generatie van Roemeense herkomst tot 75 procent voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst). Binnen de eerste generatie van Marokkaanse herkomst sport het grootste aandeel minder dan één keer per maand (49 procent). Daarnaast sport de tweede generatie vaker dan de eerste generatie binnen elke herkomstsgroep.

Verder worden huishoudenskenmerken mee in rekening gebracht aan de hand van dummy variabelen die aangeven of iemand al dan niet i) samenwoont met zijn/haar partner, ii) inwonende broers en/of zussen heeft, iii) inwonende (schoon-/groot-) ouders heeft, iv) andere inwonende personen en/of familieleden heeft. De samenstelling van het huishouden toont aan dat in alle herkomstgroepen de meerderheid van de eerste generatie samenwoont met zijn/haar partner. Het merendeel van respondenten van Congolese en Marokkaanse herkomst van de tweede generatie heeft inwonende broers of zussen en (schoon-/groot-) ouders. Daarnaast heeft ook een groot aandeel respondenten van de tweede generatie van Turkse en Poolse en Roemeense herkomst inwonende broers of zussen (respectievelijk 44% en 32 procent) en inwonende (schoon-/groot-) ouders (respectievelijk 54 en 38 procent).

Ten slotte wordt ook informele zorg beschouwd aan de hand van twee dummy variabelen die aangeven of iemand het afgelopen jaar al dan niet i) zorgde voor de opvang van kinderen van familie, vrienden, kennissen of burens, en ii) hulp of verzorging gaf aan zieke, gehandicapte of bejaarde personen (partner, familie, vrienden, kennissen of burens). Terwijl (bijna) de helft van de respondenten van Belgische of Congolese herkomst het afgelopen jaar kinderen heeft opgevangen of zorg heeft verleend aan een zieke, gehandicapte of bejaarde, heeft 60 tot 70 procent van de respondenten van Marokkaanse, Turkse, Poolse en Roemeense herkomst dat het afgelopen jaar niet gedaan.

Tabel 2.1: Socio-demografische achtergrondkenmerken naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

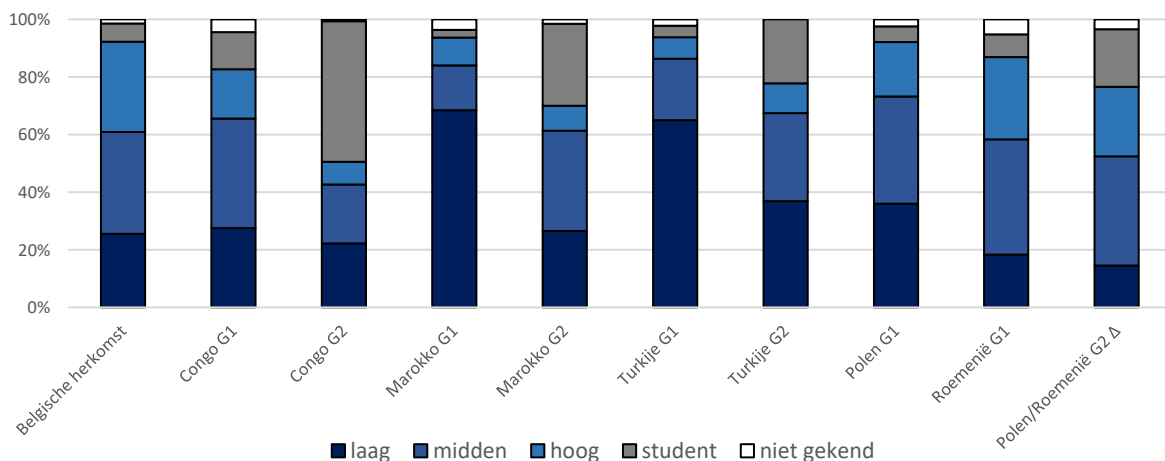
	Belgische herkomst	Congo G1	Congo G2	Marokko G1	Marokko G2	Turkije G1	Turkije G2	Polen G1	Roemenië G1	Polen/ Roemenië G2
Gemiddelde leeftijd	51	42	24	46	28	47	45	40	37	39
Vrouw	50%	56%	50%	45%	52%	47%	49%	51%	45%	40%
Langdurige ziekte, fysieke beperking, psychisch probleem	24%	17%	15%	27%	13%	39%	19%	15%	7%	22%
Woonplaats										
Brussel	11%	15%	9%	12%	9%	13%	10%	11%	12%	6%
Antwerpen/Gent	11%	14%	20%	36%	38%	35%	28%	27%	16%	10%
Vlaams Verstedelijkt gebied	14%	21%	24%	20%	24%	21%	25%	14%	21%	26%
Overig Vlaanderen	64%	50%	47%	32%	30%	31%	37%	48%	51%	57%
Aantal kinderen										
Geen kinderen	31%	26%	82%	19%	62%	13%	57%	30%	37%	54%
1 tot 2 kinderen	47%	25%	9%	24%	20%	29%	28%	54%	53%	35%
3 of meer kinderen	21%	49%	9%	57%	18%	59%	16%	16%	11%	11%
Leeftijd jongste kind										
Geen kinderen	31%	26%	82%	19%	62%	13%	57%	30%	37%	54%
0 tot 3 jaar	6%	23%	8%	27%	17%	16%	16%	14%	18%	7%
4 tot 6 jaar	4%	13%	2%	11%	9%	10%	11%	10%	10%	2%
7 tot 17 jaar	12%	23%	5%	22%	10%	20%	15%	20%	22%	8%
18 jaar of ouder	46%	15%	3%	22%	2%	42%	2%	26%	14%	29%
Sportparticipatie										
Minder dan één keer per maand	29%	39%	23%	49%	25%	41%	30%	24%	35%	16%
één of meer keer per maand	18%	14%	15%	12%	17%	11%	18%	16%	20%	8%
één of meer keer per week	53%	46%	62%	37%	57%	47%	51%	59%	45%	75%
Onbekend	0%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	0%
Huishouden (dummy variabelen)										
Inwonende partner	65%	52%	17%	78%	40%	79%	42%	67%	69%	41%
Inwonende broers, zussen	9%	17%	70%	7%	48%	9%	44%	9%	13%	32%
Inwonende (schoon- /groot-) ouders	14%	16%	75%	11%	54%	14%	54%	12%	15%	38%
Inwonende anderen	4%	9%	9%	4%	2%	3%	2%	12%	19%	5%
Informele zorg (dummy variabelen)										
Opvang kinderen	47%	55%	50%	39%	44%	29%	39%	37%	40%	34%
Zorg zieke, bejaarde, gehandicapte	54%	52%	43%	38%	40%	27%	35%	22%	38%	45%
Aantal personen	739	651	162	395	317	373	337	713	751	53

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

2.3.2 Socio-economische determinanten

De eerste socio-economische variabele die wordt opgenomen is het hoogst behaalde diploma, waarbij we vijf categorieën onderscheiden: i) laag opgeleid (lager onderwijs, lager secundair onderwijs en deeltijds beroeps secundair onderwijs), ii) midden opgeleid (hoger secundair onderwijs), iii) hoog opgeleid (hoger onderwijs), iv) student en v) niet gekend. Indien het hoogste diploma in een ander land werd behaald met een ander schoolsysteem, werd aan de respondent gevraagd welk Belgische diploma hier het meest op lijkt. We stellen vast dat i) respondenten van Belgische herkomst en van de eerste generatie van Roemeense herkomst het hoogste aandeel hoogopgeleiden hebben, ii) in alle herkomstgroepen de eerste generatie een groter aandeel laagopgeleiden heeft dan de tweede generatie, en iii) dat voornamelijk de eerste generatie van Marokkaanse en Turkse herkomst een groot aandeel laagopgeleiden hebben, respectievelijk 68 en 65 procent (Figuur 2.5). Aangezien respondenten van Congolese en Marokkaanse herkomst van de tweede generatie gemiddeld jonger zijn, is een groot aandeel nog aan het studeren.

Figuur 2.5: Opleidingsniveau naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

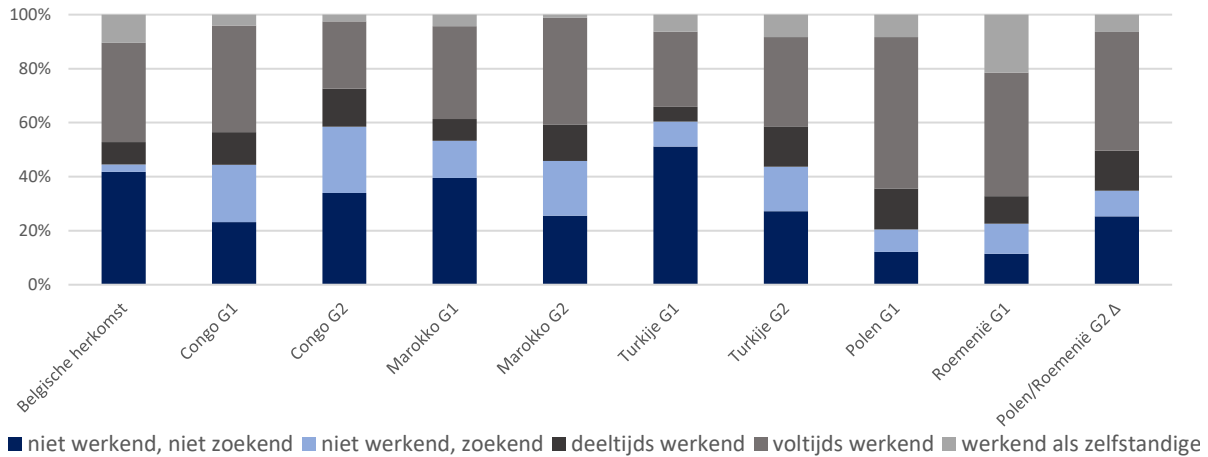
Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ten tweede wordt de activiteitenstatus van respondenten mee in rekening gebracht en opgedeeld in vijf categorieën: i) niet werkend, niet werkzoekend, ii) niet werkend, werkzoekend, iii) deeltijds werkend, iv) voltijds werkend, en v) werkend als zelfstandige (hoofdberoep, bijberoep of helper). Een werkweek van gemiddeld 30 uur of meer wordt beschouwd als een voltijdse tewerkstelling en een werkweek van minder dan 30 uur als een deeltijdse tewerkstelling. Figuur 2.6 toont dat respondenten van Poolse of Roemeense herkomst – voornamelijk de eerste generatie - het vaakst werken. Terwijl slechts 20 procent van eerste generatie en 35 procent van de tweede generatie van Poolse herkomst niet werkt, bedraagt dit 45 procent voor respondenten van Belgische herkomst, de eerste generatie van Congolese herkomst en de tweede generatie van Marokkaanse en Turkse herkomst, en loopt dit op tot 60 procent voor de Congolese herkomstgroep tweede generatie en de Turkse herkomstgroep eerste generatie. Terwijl de niet-werkenden bij de tweede generatie van Congolese herkomst voornamelijk studenten zijn, zijn de niet-werkenden bij de Belgische herkomstgroep voornamelijk gepensioneerd. Hierbij is het aandeel dat werkzoekend is kleiner bij personen van Belgische

herkomst dan bij de andere herkomstgroepen. Bij alle herkomstgroepen en generaties is het grootste aandeel van de werkenden voltijds tewerkgesteld.

Figuur 2.6: Activiteitsstatus naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

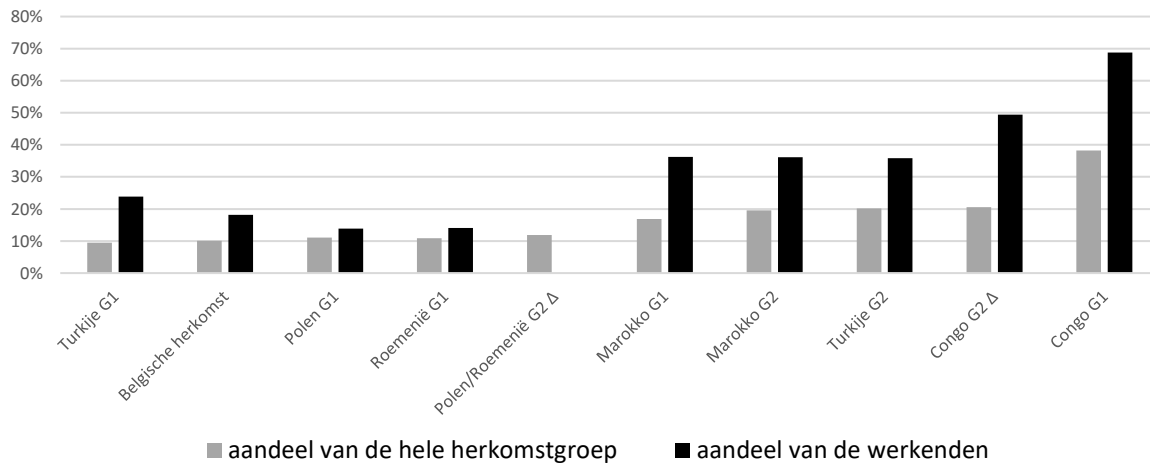

Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Daarnaast nemen we ook twee arbeidskenmerken mee in rekening, namelijk of respondenten i) al dan niet in een ploegenstelsel werken en ii) een contract van onbepaald duur hebben. Figuur 2.7 toont per herkomstgroep het gemiddelde aandeel dat in een ploegenstelsel werkt voor respectievelijk de hele herkomstgroep en voor de werkenden binnen de herkomstgroep. Wat opvalt is dat een groot aandeel van de Congolese herkomstgroep in een ploegenstelsel werkt: van alle werkende respondenten van Congolese herkomst werkt respectievelijk 69 en 49 procent de eerste en de tweede generatie in een ploegenstelsel. De Congolese herkomstgroep wordt opgevolgd door de Marokkaanse herkomstgroep (zowel eerste als tweede generatie) en de tweede generatie van de Turkse herkomstgroep waarbij 36 procent van de werkenden in een ploegenstelsel werkt. Respondenten van de eerste generatie van Poolse en Roemeense herkomst werken het minst vaak in een ploegenstelsel (14 procent van de werkenden), gevolgd door respondenten van Belgische herkomst (18 procent van de werkenden). Figuur 2.8 toont per herkomstgroep het gemiddelde aandeel dat een contract van onbepaalde duur heeft, respectievelijk voor de hele herkomstgroep en voor de werkenden binnen de herkomstgroep. Met uitzondering van tweede generatie respondenten van Congolese herkomst heeft de meerderheid van de werkenden in elke herkomstgroep een contract van onbepaalde duur, gaande van 60 procent bij de tweede generatie van Turkse herkomst tot 73 procent bij de Belgische herkomstgroep.

Figuur 2.7: Aandeel dat in een ploegenstelsel werkt naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

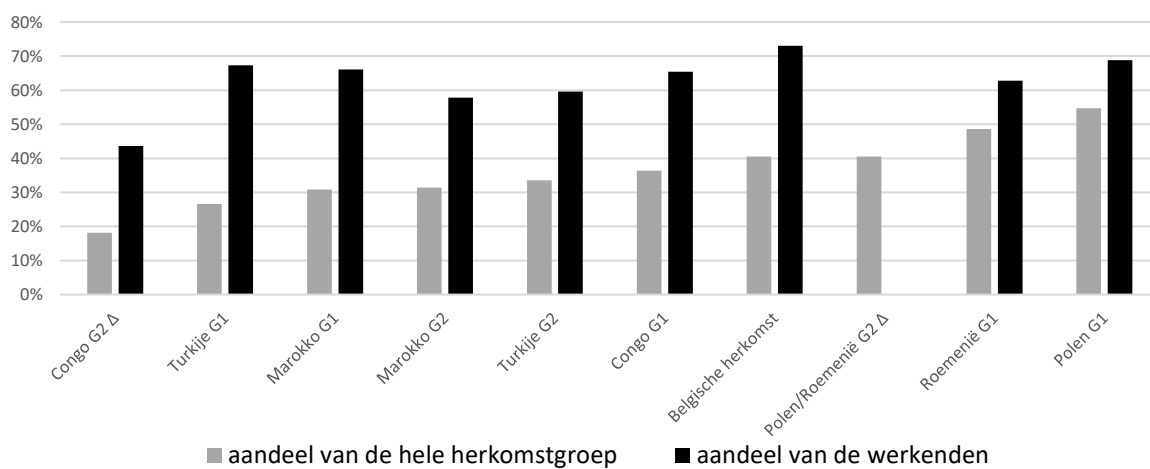

Δ Groep < 100

Noot: De resultaten van het aandeel respondenten dat in een ploegenstelsel werkt, wordt niet weergegeven voor werkenden van de tweede generatie van Poolse en Roemeense herkomst omdat in deze groepen minder dan 50 respondenten werken.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur 2.8: Aandeel dat een contract van onbepaalde duur heeft naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Δ Groep < 100

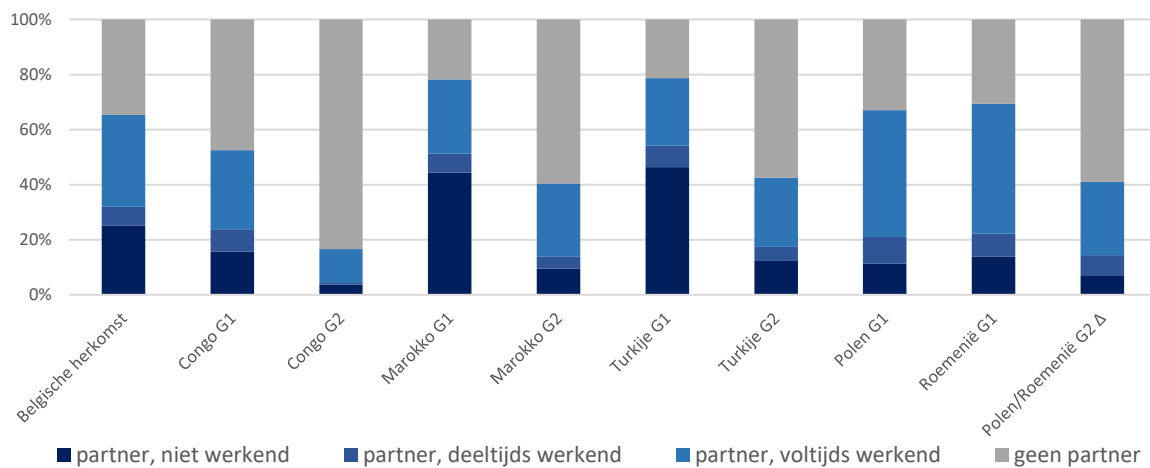
Noot: De resultaten van het aandeel respondenten dat in shift werkt, wordt niet weergegeven voor werkenden van de tweede generatie van Poolse en Roemeense herkomst omdat in deze groepen minder dan 50 respondenten werken.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

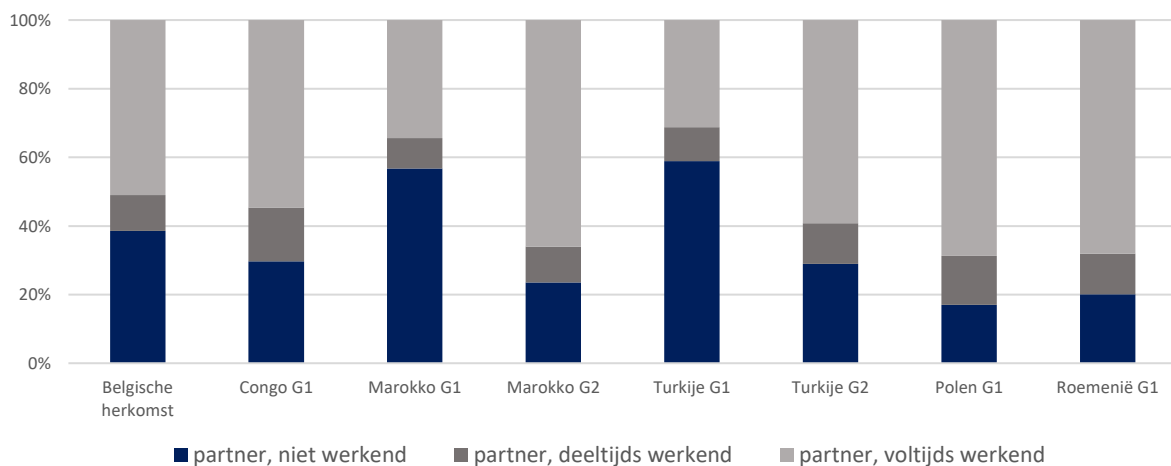
De activiteitenstatus van de partner wordt eveneens opgenomen en ook hier onderscheiden we vier categorieën: i) geen partner, ii) partner, niet werkend, iii) partner, deeltijds werkend, iv) partner, voltijds werkend. Zoals Tabel 2.1 reeds toonde, zijn er verschillen tussen herkomstgroepen en generaties in het aandeel dat samenwoont met een partner (Figuur 2.9a). Om de activiteitenstatus van partners te vergelijken tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties toont Figuur 2.9b enkel respondenten met een partner. Eerste generatie respondenten van Marokkaanse en Turkse herkomst hebben gemiddeld het vaakst een partner die niet werkt, respectievelijk 57 en 59 procent. In elke herkomstgroep heeft de tweede generatie een groter aandeel met een werkende partner, en het merendeel van de werkende partners hebben een voltijdse tewerkstelling. Dit hangt uiteraard samen met de verschillende leeftijdsstructuren.

Figuur 2.9: Activiteitsstatus partner naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Figuur 2.9a: Activiteitsstatus partner naar herkomstgroep en generatie, alle respondenten

Figuur 2.9b: Activiteitsstatus partner naar herkomstgroep en generatie, respondenten met partner

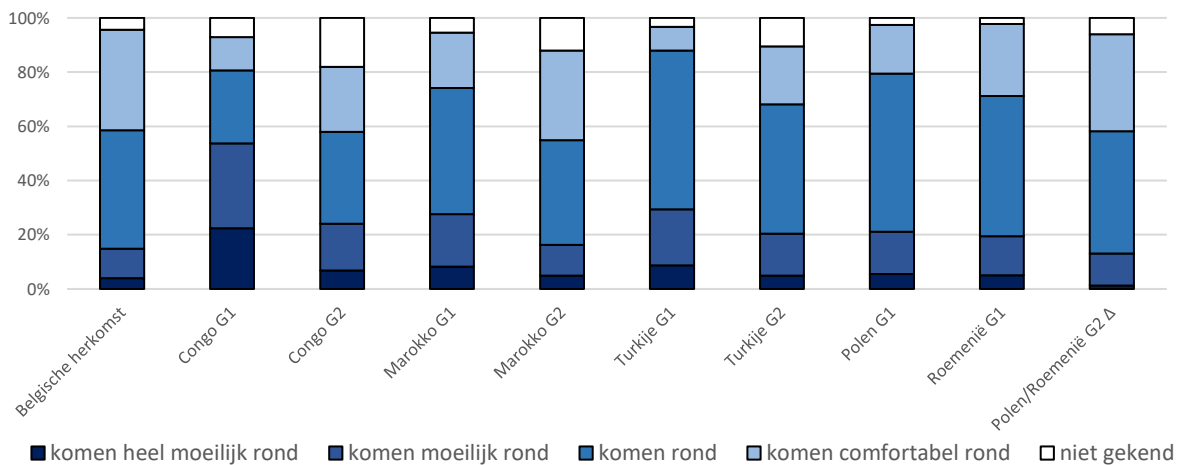
Δ Groep < 100

Noot: In Figuur 2.9b worden de resultaten voor de tweede generatie van Congolese en Poolse/Roemeense herkomst niet weergegeven omdat in deze groepen minder dan 50 respondenten een inwonende partner hebben.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Verder geeft de gepercipieerde inkomenssituatie weer in welke mate respondenten kunnen rondkomen met het eigen inkomen voor alleenstaanden, of met het gezinsinkomen voor respondenten die samenwonen met hun partner of familieleden. Hierbij onderscheiden we i) heel moeilijk rondkomen, ii) moeilijk rondkomen, iii) rondkomen, iv) comfortabel rondkomen, en v) niet gekend. Figuur 2.10 toont dat 35 procent van de eerste generatie respondenten van Congolese herkomst (zeer) moeilijk rondkomen met het gezinsinkomen. Dit is (bijna) dubbel zo hoog dan het geval is in de andere herkomstgroepen (13 procent bij de tweede generatie van Poolse en Roemeense herkomst en 29 procent bij de eerste generatie van Turkse herkomst). Ook 15 procent van de Belgische herkomstgroep geeft aan (zeer) moeilijk rond te komen. In elke herkomstgroep heeft de tweede generatie een betere gepercipieerde inkomenssituatie dan de eerste generatie.

Figuur 2.10: Gepercipieerde inkomenssituatie naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

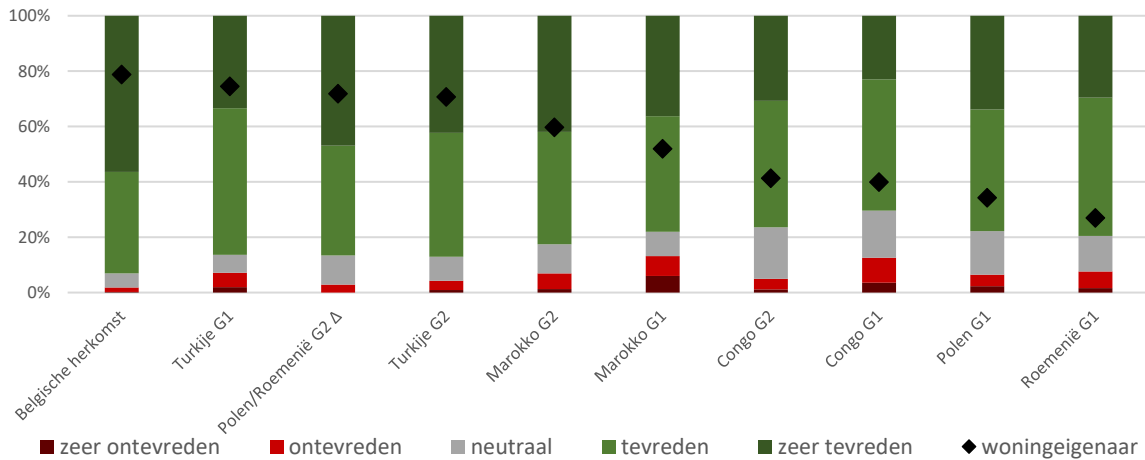

Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ook woningbezit en woningkwaliteit werden in rekening gebracht. De variabele woningbezit geeft aan of het huis waarin de respondent woont het persoonlijke eigendom is van de respondent zelf, de partner of familieleden. De woningkwaliteit is opgedeeld in vijf categorieën gaande van zeer ontevreden tot zeer tevreden. Figuur 2.11 toont allereerst dat er grote verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties in het percentage respondenten dat eigenaar is van de woning. Terwijl 79 procent van respondenten van Belgische herkomst woningeigenaar is, bedraagt dit slechts 27 procent van de eerste generatie respondenten van Roemeense herkomst. Bij de woningkwaliteit geeft 13 procent van de eerste generatie van Marokkaanse en Congolese herkomst aan (zeer) ontevreden te zijn met hun woningkwaliteit, terwijl dit bij de andere herkomstgroepen lager ligt (tussen de 3 en 8 procent). Bij respondenten van Belgische herkomst is gemiddeld slechts 2 procent (zeer) ontevreden over de woningkwaliteit. Daarnaast lijkt er een samenhang te zijn tussen woningbezit en woningkwaliteit waarbij eigendom van de eigen woning samengaat met een hogere tevredenheid de woningkwaliteit.

Figuur 2.11: Woningbezit en woningkwaliteit naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

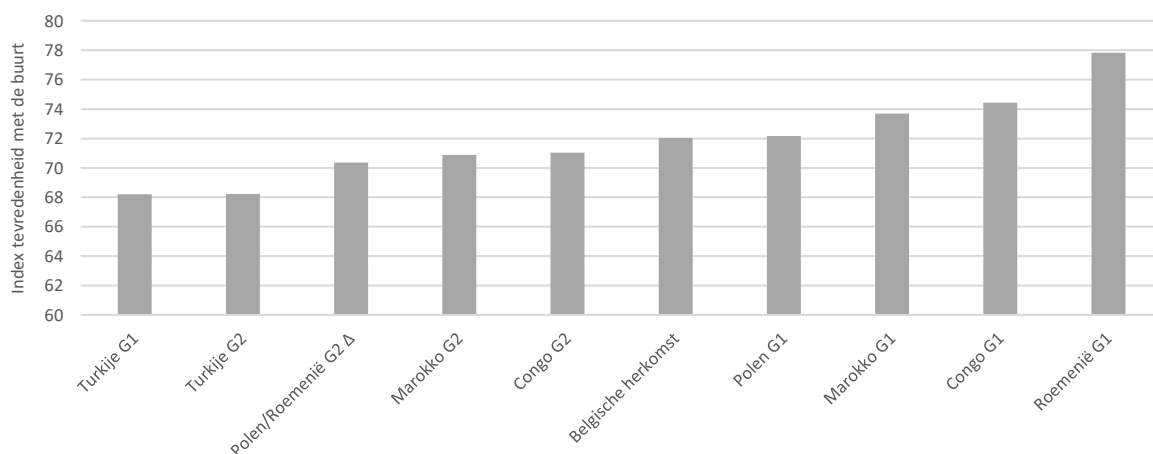

Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ten slotte werd een index geconstrueerd voor tevredenheid met de buurt aan de hand van vijf stellingen die peilen naar de tevredenheid van respondenten met i) de groenvoorzieningen, ii) de contacten met mensen, iii) de bereikbaarheid met het openbaar vervoer, iv) de netheid, en v) de veiligheid. Deze index neemt waarden aan tussen 0 tot 100 waarbij een hogere score een hogere tevredenheid met de buurt reflecteert. Figuur 2.12 toont voor alle herkomstgroepen de gemiddelde tevredenheid met de buurt. De verschillen tussen de herkomstgroepen en generaties zijn ook relatief beperkt: de indexscores gaan van 68 voor de eerste generatie van Turkse herkomst tot 78 voor de eerste generatie van Roemeense herkomst. Met uitzondering van de Turkse herkomstgroep, waar geen verschil is tussen de eerste en tweede generatie, is de eerste generatie typisch meer tevreden met de buurt waar ze in wonen dan de tweede generatie.

Figuur 2.12: Tevredenheid met de buurt naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Δ Groep < 100

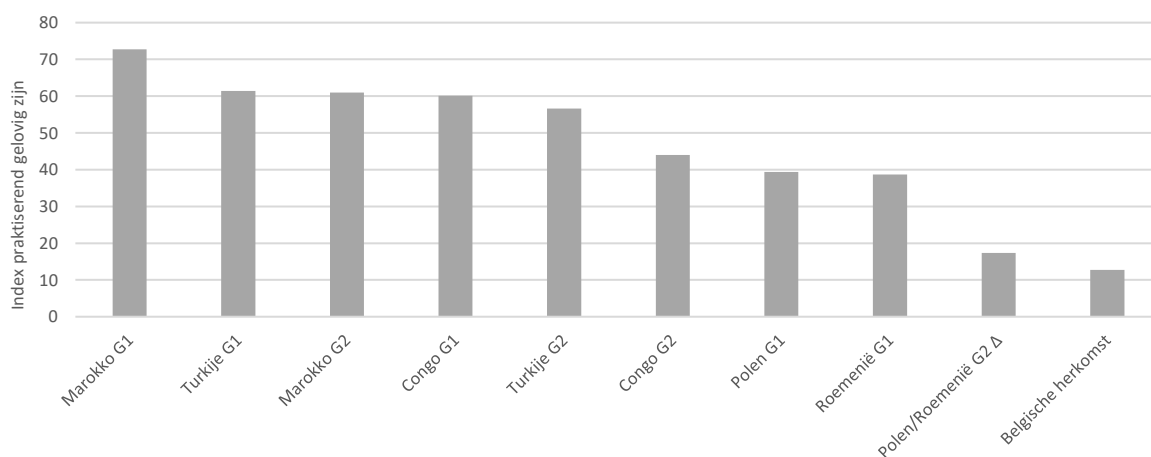
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

2.3.3 Mate van praktiserend gelovig zijn

Om te meten in welke mate respondenten praktiserend gelovig zijn, werd een index geconstrueerd van 0 tot 100 op basis van: i) de frequentie van deelname aan geloofsbijeenkomsten, ii) de frequentie van bidden en iii) het aantal dagen deelname aan de laatste vastenperiode². Respondenten die aangeven dat ze niet gelovig zijn of wel gelovig zijn, maar nooit naar een geloofsbijeenkomst gaan, nooit bidden en geen enkele dag hebben deelgenomen aan de laatste vastenperiode, hebben een indexscore van 0. Aan de andere kant scoren respondenten die dagelijks naar een geloofsbijeenkomst gaan, dagelijks bidden en die de laatste vastenperiode alle dagen hebben deelgenomen, 100 op de schaal. Figuur 2.13 illustreert voor alle herkomstgroepen en generaties de gemiddelde score op de schaal en toont duidelijke verschillen: met een gemiddelde schaalscore van 70 zijn de eerste generatie respondenten van Marokkaanse herkomst het sterkste praktiserend gelovig, gevolgd door de eerste generatie van Turkse herkomst, de tweede generatie van Marokkaanse herkomst en de eerste generatie van Congolese herkomst die gemiddeld circa 60 scoren op de schaal. Aan de andere kant zijn tweede generatie respondenten van Poolse of Roemeense herkomst en respondenten van Belgische herkomst het minste praktiserend gelovig (gemiddelde scores van respectievelijk 17 en 13). Voor alle herkomstgroepen stellen we vast dat de tweede generatie in mindere mate praktiserend gelovig is dan de eerste generatie.

De mate van praktiserend gelovig zijn wordt gehanteerd als controlevariabele eerder dan de religie van respondenten (bv. islam, christendom) omdat deze laatste grotendeels samenvalt met de verschillende herkomstgroepen. Het SID rapport toonde namelijk dat 92 en 96 procent van respectievelijk de Turkse en Marokkaanse herkomstgroep aangeeft Islamitisch te zijn (Stuyck et al., 2018). Ook geven 87, 90 en 93 procent van respectievelijk de Poolse, Roemeense en Congolese herkomstgroepen aan Christelijk te zijn. Van de Belgische herkomstgroep is 32 procent niet gelovig en 62 procent Christelijk.

Figuur 2.13: Mate van praktiserend gelovig zijn naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

² Het dragen van een hoofddoek werd niet mee opgenomen in de schaal omdat dit niet voor alle religies van toepassing is.

2.3.4 Gepercipieerde achterstelling

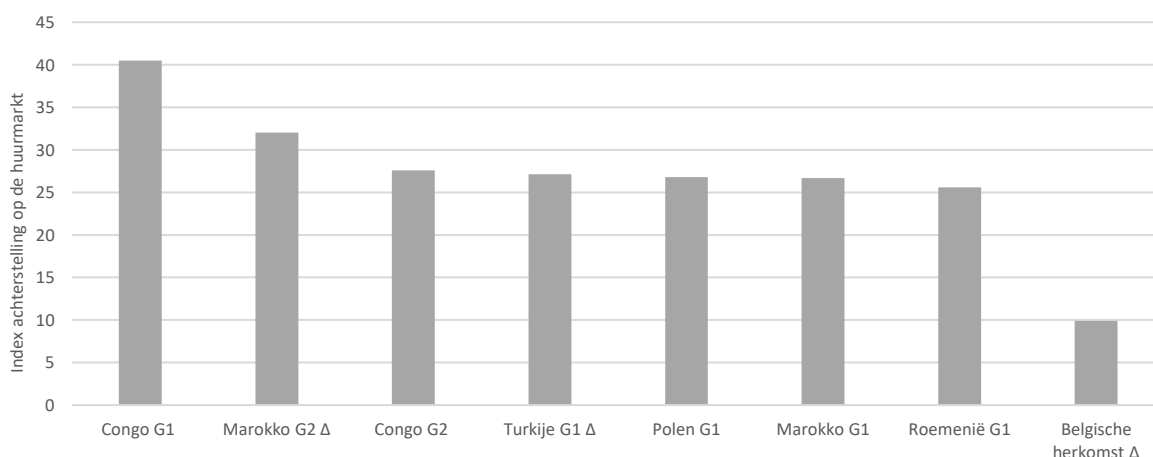
De vierde verklaringsgrond die wordt opgenomen is gepercipieerde achterstelling op individueel niveau. Op basis van scores in vijf domeinen - zoektocht naar een huurwoning, zoektocht naar werk, op het werk, tijdens de opleiding en in de openbare ruimte - werd een index geconstrueerd die de mate van gepercipieerde achterstelling illustreert aan de hand van een reeks items die op hun beurt meten of respondenten bepaalde situaties hebben meegemaakt. Als een respondent geen enkele situatie heeft meegemaakt in een domein, resulteert dit in een waarde van 0 op de index voor gepercipieerde achterstelling; als de respondent in elk van de vijf domeinen negatieve ervaringen heeft opgedaan, resulteert dit in een score van 100.

Het eerste domein is gepercipieerde achterstelling op de huurmarkt. Hiervoor wordt bij alle respondenten die de voorbije vijf jaar een huurwoning gezocht hebben, gepeild of ze de volgende situaties hebben meegemaakt tijdens hun zoektocht:

- De verhuurder zei dat het huis al verhuurd was, maar ik denk dat dat niet waar was;
- De huurprijs voor het huis was plots hoger, toen ik contact opnam met de verhuurder;
- De verhuurder zei dat hij of zij niet aan mij wilde verhuren.

Figuur 2.14 illustreert per herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde indexscore en toont dat er duidelijke verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties. Eerste generatie respondenten van Congolese herkomst hebben gemiddeld de hoogste score (40), gevolgd door respondenten van Marokkaanse herkomst (32). De tweede generatie van Congolese herkomst en eerste generatie respondenten van Turkse, Poolse, Marokkaanse of Roemeense herkomst vertonen een lagere mate van gepercipieerde achterstelling op de huurmarkt met gemiddelde scores tussen 26 en 28. Daartegenover staat de zeer lage mate van gepercipieerde achterstelling (10) op de huurmarkt door de Belgische herkomstgroep.

Figuur 2.14: Gepercipieerde achterstelling op de huurmarkt naar herkomstgroep en generatie (N=1296)

Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die de voorbije vijf jaar een huurwoning gezocht hebben. De resultaten voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense en Turkse herkomst worden niet weergegeven omdat in deze groepen minder dan 50 respondenten de voorbije vijf jaar een huurwoning hebben gezocht.

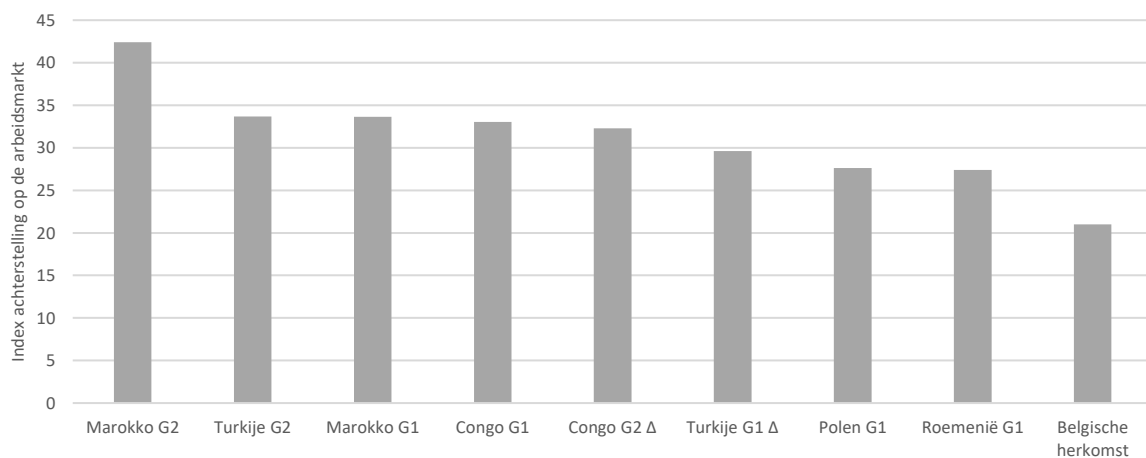
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ten tweede peilen we naar de gepercipieerde achterstelling tijdens de zoektocht naar werk voor respondenten die de voorbije vijf jaar een (andere) job gezocht hebben. Voor de schaalconstructie werden vier items voorgelegd die peilen naar specifieke gebeurtenissen:

- Ik voldeed aan de eisen van een vacature, maar werd niet uitgenodigd voor een gesprek;
- Het interimkantoor behandelde mij niet correct;
- Ik kreeg niet dezelfde kansen als de andere kandidaten om me te bewijzen tijdens een sollicitatiegesprek;
- Ik kreeg een job aangeboden die anderen niet willen. Bijvoorbeeld: een korte opdracht, een job met slechte uren, een slecht betaalde job, fysiek zwaar werk.

Figuur 2.15 illustreert dat de tweede generatie van Marokkaanse herkomst het vaakst aangeeft achtergesteld te worden tijdens hun zoektocht naar werk, met een gemiddelde indexscore van 42. Respondenten van Belgische herkomst scoren gemiddeld 21 op de index, wat de laagste score is. De andere herkomstgroepen nemen een tussenpositie in betreffende hun gepercipieerde achterstelling op de arbeidsmarkt met gemiddelde scores tussen 27 en 34.

Figuur 2.15: Gepercipieerde achterstelling op de arbeidsmarkt naar herkomstgroep en generatie (N=1423)

Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die de voorbije vijf jaar een job gezocht hebben. De resultaten voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst worden niet weergegeven omdat in deze groep minder dan 50 respondenten de voorbije vijf jaar een job hebben gezocht.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

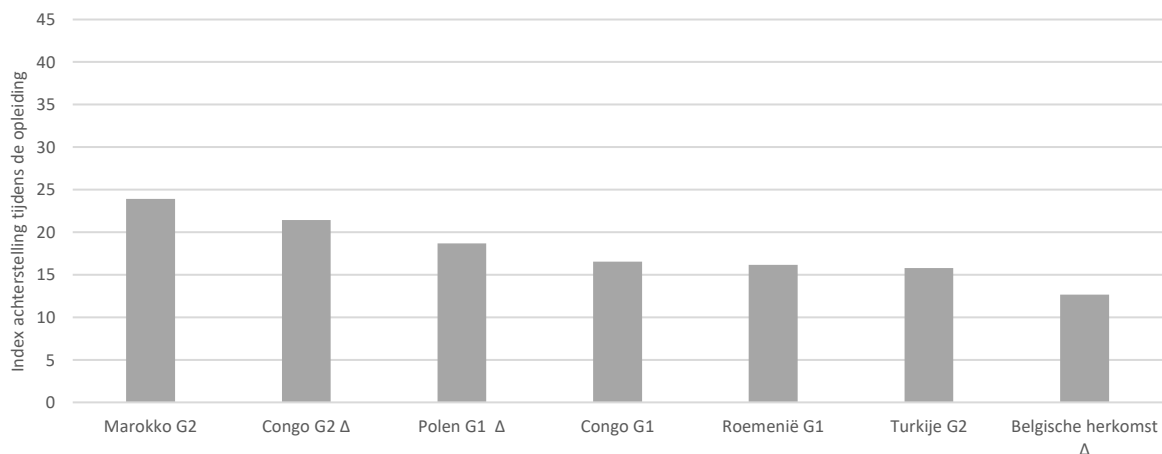
Ten derde werd aan respondenten die momenteel een opleiding volgen, gevraagd in welke mate ze de voorbije 12 maanden de volgende zeven situaties hebben meegemaakt om hun gepercipieerde achterstelling tijdens hun opleiding te meten:

- Een docent of leraar behandelde mij niet correct;
- Ik kreeg te lage punten;
- Ik kreeg het advies een lagere studierichting te volgen, maar ik kan een hogere richting aan;
- Er zijn kwetsende grappen over mij gemaakt;

- Ik ben uitgescholden of gepest;
- Er zijn spullen van mij met opzet kapot gemaakt;
- Ik ben bedreigd, geschopt of geslagen.

Figuur 2.16 toont dat de tweede generatie van Marokkaanse herkomst het vaakste aangeeft de voorgaande situaties te hebben meegemaakt tijdens hun opleiding (gemiddelde indexscore van 24), gevolgd door tweede generatie respondenten van Congolese herkomst (21) en de eerste generatie van Poolse herkomst (19). Zoals bij de vorige twee domeinen hebben respondenten van Belgische herkomst ook tijdens hun opleiding de laagste mate van gepercipieerde achterstelling (gemiddelde score van 13).

Figuur 2.16: Gepercipieerde achterstelling tijdens de opleiding naar herkomstgroep en generatie (N=669)

Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die op het moment van de survey een opleiding volgen. De resultaten voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst en de eerste generatie van Turkse en Marokkaanse herkomst worden niet weergegeven omdat in deze groepen minder dan 50 respondenten een opleiding volgden op het moment van de survey.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

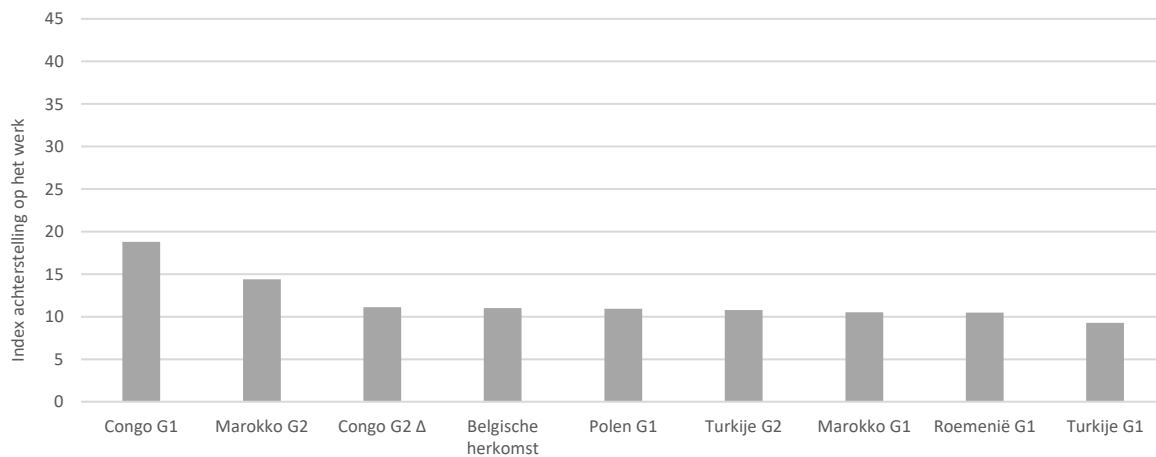
Ten vierde werd aan respondenten die momenteel betaald werk hebben, gevraagd of ze de afgelopen twaalf maanden de volgende situaties hebben meegemaakt om hun gepercipieerde achterstelling op het werk te meten:

- Iemand behandelde mij niet correct;
- Er zijn kwetsende grappen over mij gemaakt;
- Ik ben uitgescholden of gepest;
- Er zijn spullen van mij met opzet kapotgemaakt;
- Ik ben bedreigd, geschopt of geslagen.

Figuur 2.17 toont dat de verschillen in gepercipieerde achterstelling tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties kleiner zijn op het werk dan in de andere domeinen. Eerste generatie respondenten van Congolese herkomst hebben de hoogste mate van gepercipieerde achterstelling op het werk

(gemiddelde indexscore van 19), gevolgd door de tweede generatie van Marokkaanse herkomst (gemiddelde score van 14). Tussen de andere herkomstsgroepen en generaties, inclusief respondenten van Belgische herkomst, is er nauwelijks een verschil met gemiddelde indexscores van 9-11.

Figuur 2.17: Gepercipieerde achterstelling op het werk naar herkomstgroep en generatie (N=2529)

Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die betaald werk hebben op het moment van de survey. De resultaten voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst worden niet weergegeven omdat in deze groep minder dan 50 respondenten betaald werk hebben op het moment van de survey.

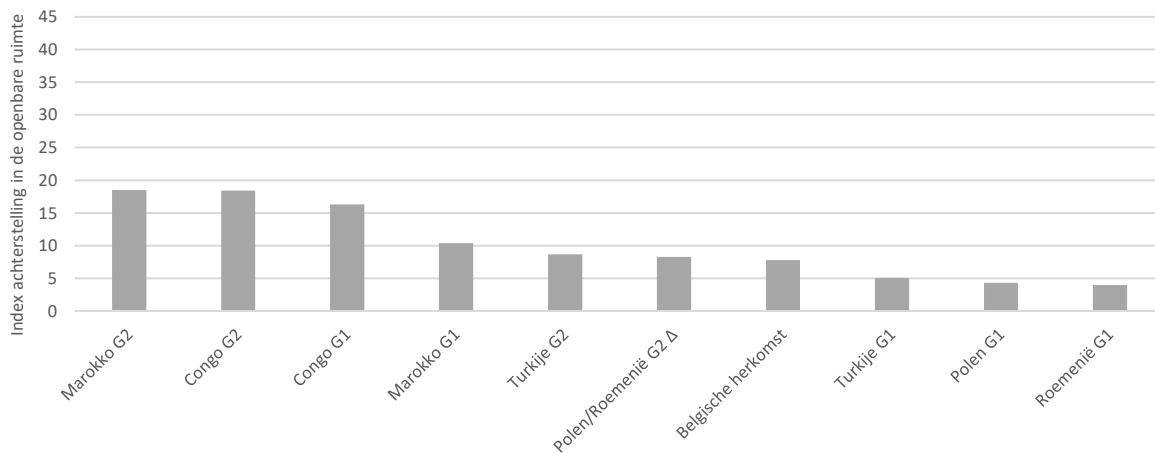
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ten vijfde werd een index geconstrueerd voor achterstelling in de openbare ruimte aan de hand van de volgende vijf stellingen:

- Mensen ontwijken mij (bijvoorbeeld: ze willen niet naast mij zitten in de tram, trein of bus);
- Het personeel van de tram, trein of bus behandelde mij niet correct;
- Ik ben op straat of in het verkeer uitgescholden of nageroepen;
- Er zijn met opzet spullen van mij kapotgemaakt;
- Ik ben op straat of in het verkeer bedreigd, geschopt of geslagen.

Figuur 2.18 toont dat de tweede generatie van Marokkaanse en Congolesse herkomst het vaakst dit soort negatieve ervaringen ondergaat in de openbare ruimte, gevolgd door de eerste generatie van Congolesse herkomst. Samen met eerste generatie respondenten van Marokkaanse herkomst en de tweede generatie van Turkse, Poolse en Roemeense herkomst, nemen respondenten van Belgische herkomst een tussenpositie in met een gemiddelde score van 8-10. Respondenten van Turkse, Poolse en Roemeense herkomst eerste generatie lijken met een gemiddelde score van 4-5 dit soort negatieve ervaringen in de openbare ruimte het minst op te doen.

Figuur 2.18: Gepercipieerde achterstelling in de openbare ruimte naar herkomstgroep en generatie (N=4443)

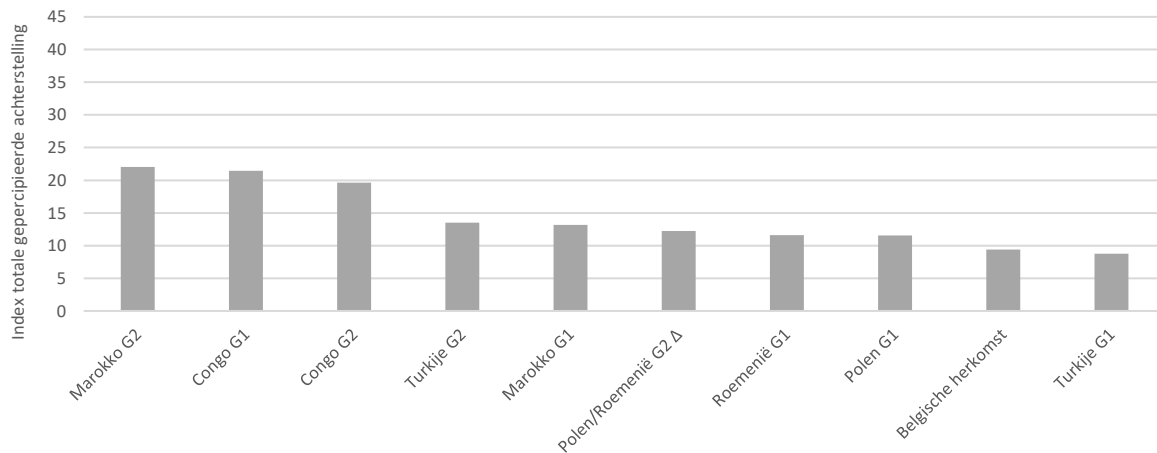
Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ten slotte worden de indexscores voor gepercipieerde achterstelling en negatieve ervaringen op deze vijf domeinen gecombineerd tot één schaal die die rekening houdt met het aantal domeinen dat voor elk individu van toepassing is. Aangezien gepercipieerde achterstelling in de openbare ruimte voor bijna alle respondenten van toepassing is en gepercipieerde achterstelling op de andere domeinen (zoektocht naar een job/huurwoning, tijdens de opleiding/het werk) slechts van toepassing zijn op een bepaalde selectie respondenten, wegen verschillen tussen herkomstgroepen omtrent negatieve ervaringen in de openbare ruimte het sterkst door in de generieke schaal voor gepercipieerde achterstelling en negatieve ervaringen. Figuur 2.19 toont dat de tweede generatie van Marokkaanse herkomst en de Congolese herkomstgroep het vaakst achterstelling en negatieve ervaringen percipiëren, met gemiddelde schaalscores tussen 20 en 22. Respondenten van Belgische herkomst en de eerste generatie van Turkse herkomst hebben gemiddeld de laagste score (9) en de andere herkomstgroepen en generaties nemen een tussenpositie in met gemiddelde schaalscores van 12-14³.

³ Het feit dat vooral groepen met een buitenlandse herkomst van de tweede generatie aangeven dit soort situaties mee te maken, is mogelijk gerelateerd aan het hanteren van een ander referentiekader in vergelijking met de eerste generatie. Dit leidt mogelijk ook tot hogere verwachtingen omtrent gelijke behandeling (Adam & Torrekens, 2015). De tweede generatie heeft immers een hogere kans om de taal vloeiend te spreken en onderwijs in België te hebben gevolgd, waardoor zij zich eerder vergelijken met de autochtone bevolking en zich ook meer bewust zijn van en gevoeliger zijn voor negatieve ervaringen in de openbare ruimte dan de eerste generatie.

Figuur 2.19: Totale gepercipieerde achterstelling naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

2.4 Methodologie

2.4.1 Multivariate regressie

Dit onderzoek doet beroep op regressiemodellen om associaties tussen de verschillende concepten in de SID survey op individueel niveau bloot te leggen. In geval van een continue afhankelijke variabele (vb. index die mate van betrokkenheid bij school kinderen weergeeft), wordt lineaire regressie (zie vergelijking 1) gebruikt om de samenhang tussen enerzijds de continue afhankelijke variabele (y_i) en anderzijds verschillende continue, categoriale of binaire onafhankelijke variabelen op individueel niveau (i) te schatten. Categoriale onafhankelijke variabelen met k categorieën worden typisch middels $(k-1)$ binaire dummy variabelen in de regressie ingevoegd. De geschatte parameters (b) kunnen lineair geïnterpreteerd worden. Voor continue onafhankelijke variabelen geven parameters (b_1) aan in welke mate de afhankelijke variabele stijgt/daalt wanneer de overeenkomstige onafhankelijke met één meeteenheid stijgt/daalt. Voor binaire variabelen of dummy variabelen naar aanleiding van een categorische onafhankelijke kunnen parameters (b_2 en b_j) geïnterpreteerd worden als verschil in de afhankelijke variabele tussen enerzijds personen die tot een gegeven categorie behoren en anderzijds de referentiecategorie (indien dummy codering gehanteerd wordt) of het geometrisch gemiddelde (indien effect codering gebruikt wordt).

$$y_i = a + b_1x_{1i} + b_2x_{2i} + \sum_{j=1}^{k-1} b_jx_{ji} \quad (\text{vergelijking 1})$$

Uiteraard worden er in dit onderzoek ook binaire afhankelijke variabelen, ook wel discrete variabelen genoemd, gehanteerd (vb. of men zich al dan niet overgekwalficeerd voelt in de huidige job). In dit geval wordt logistische regressie (zie vergelijking 2) gebruikt om de samenhang tussen enerzijds de continue afhankelijke variabele (y_i) en anderzijds verschillende continue, categoriale of binaire onafhankelijke variabelen op individueel niveau (i) te schatten. Een logistische regressie is equivalent

aan een lineaire regressie, maar maakt gebruik van een logit link functie. Aangezien kansen ($P(y_i=1)$) typische 0 als ondergrens en 1 als bovengrens hebben kent het gebruik van lineaire regressie bij binaire afhankelijke variabelen zonder onder- of bovengrens problemen. Bijgevolg transformeert de logit link functie kansen tot logits, het natuurlijk logaritme van de kansverhouding. Dit laatste is de verhouding tussen de kans dat de afhankelijke variabele de waarde "1" bedraagt en diens complement, de kans dat de afhankelijke variabele "0" bedraagt. Aangezien de ruwe parameters van een logistische regressie de relatie tussen onafhankelijke en afhankelijke variabele weergeven in termen van logits, die op hun beurt moeilijk interpreteerbaar zijn, worden parameters doorgaans geëxponentieerd (i.e. de tegengestelde bewerking van de logaritmische functie). De resulterende geëxponentieerde effecten kunnen geïnterpreteerd worden als stijgingen of dalingen in de kansverhouding gerelateerd aan de onafhankelijke variabelen in het model, wat ook informatief is omtrent de relatie tussen de onafhankelijke variabelen en de onderliggende kans. Let wel, naar aanleiding van het gebruik van de logit link functie dienen geëxponentieerde effecten multiplicatief (i.e. in termen van vermenigvuldigingen) en niet additief (i.e. in termen van optellingen) geïnterpreteerd te worden, waarbij een vermenigvuldiging met een effect van "1" geen verandering in de geschatte kansverhouding veroorzaakt, wat impliceert dat er geen verband is tussen de onafhankelijke en de binaire afhankelijke variabele.

$$\text{logit}(y_i = 1) = \left[\frac{P(y_i = 1)}{1 - P(y_i = 1)} \right] = a + b_1 x_{1i} + b_2 x_{2i} + \sum_{j=1}^{k-1} b_j x_{ji} \quad (\text{vergelijking 2})$$

De analytische aanpak in dit onderzoek bestaat steeds uit een reeks regressiemodellen die in eerste instantie i) de mate van sociale samenhang tussen verschillende groepen documenteren, maar ook ii) bestuderen in welke mate verschillen standhouden indien er voor andere kenmerken gecontroleerd wordt. De precieze sequentie van modelspecificaties verschilt naargelang we differentiële patronen op vlak van de vijf samenlevingsdomeinen naar herkomst, dan wel domeinoverschrijdende verbanden beschouwen.

2.4.2 Vijf samenlevingsdomeinen

De analyses omtrent de vijf samenlevingsdomeinen (zie Hoofdstuk 3) beogen twee doelstellingen. Ten eerste documenteren we in welke mate patronen verschillen naar migratieachtergrond (herkomst en generatie, maar ook verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief in Appendix). Ten tweede bestuderen we in welke mate deze verschillen ook standhouden wanneer we controleren voor een rijke en zeer diverse set kenmerken. Voor elke dimensie binnen elk samenlevingsdomein worden zeven modellen geschat: Model 0 brengt enkel herkomstgroep en migratiegeneratie in rekening, Model 1 controleert voor socio-demografische achtergrondkenmerken, Model 2 voor socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren, Model 3 voor socio-demografische achtergrondkenmerken en de mate van praktiserend gelovig zijn en Model 4 voor socio-demografische achtergrondkenmerken en gepercipieerde achterstelling. In Model 5 worden alle controlevariabelen samen opgenomen en wordt bijgevolg gecontroleerd voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling. In Model 6 wordt tot slot de samenhang van verschillende dimensies binnen één samenlevingsdomein verder belicht (bv. de associatie tussen overkwalificatie en tevredenheid met het werk binnen het domein arbeidsmarktposities en -ervaringen).

2.4.3 domeinoverschrijdende verbanden

De analyses omtrent de domeinoverschrijdende verbanden (zie Hoofdstuk 4) beogen eveneens twee doelstellingen. Ten eerste documenteren we in welke mate patronen in verschillende samenlevingsdomeinen verschillen naargelang i) men ooit startte aan inburgering, ii) het taalniveau Nederlands, of iii) het sociaal contact. De mate waarin deze drie – wellicht beleidsrelevante - factoren een differentiërende functie uitoefenen op sociale samenhang en de integratie van groepen met een migratieachtergrond staat hier centraal. Ten tweede bestuderen we in welke mate deze differentiatie ook standhoudt wanneer we controleren voor een rijke en zeer diverse set kenmerken. Deze controle impliceert echter niet dat we “het effect” van inburgering, taalkennis of sociale contacten kunnen capteren. We kunnen in dit onderzoek, gegeven het cross-sectioneel onderzoeksdesign, niet spreken van “effecten van inburgering, taal of sociale contacten op uitkomsten in andere domeinen”.

Er worden steeds zeven modellen geschat: Model 0 brengt enkel inburgering/taal/sociale contacten in rekening, Model 1 controleert voor herkomstkenmerken (herkomstgroep, generatie, migratiemotief en verblijfsduur), Model 2 voor herkomstkenmerken en socio-demografische achtergrondkenmerken, Model 3 voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren, Model 4 voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en de mate van praktiserend gelovig zijn en Model 5 voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en gepercipieerde achterstelling. In Model 6 worden alle controlevariabelen samen opgenomen en wordt bijgevolg gecontroleerd voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling. Grafisch worden telkens de resultaten weergegeven voor Model 0, Model 1 en de Modellen die de relatie beïnvloeden.

3. Resultaten: vijf samenlevingsdomeinen in kaart gebracht

In de resultatensectie bespreken we achtereenvolgens vijf samenlevingsdomeinen: i) sociale participatie en sociale contacten, ii) identiteitsbeleving en attitudes, iii) taalkennis en -gebruik, iv) arbeidsmarktposities en -ervaringen en v) opvoeding en schoolervaringen van kinderen. Grafisch worden telkens de resultaten naar herkomstgroep en generatie weergegeven voor Model 0, Model 1 en de Modellen die bepalende factoren bevatten die verschillen naar herkomstgroep beïnvloeden. Vervolgens wordt voor de eerste generatie de impact van hun verblijfsduur in België, leeftijd bij immigratie en migratiemotief op elke dimensie besproken. De grafische weergave van deze resultaten zijn beschikbaar in Appendix. Bij de bespreking van de resultaten worden voor elk Model de onderliggende variabelen aangehaald die een significante associatie vertonen met de bestudeerde dimensie. De analyses voor de vijf samenlevingsdomeinen laten ons toe om i) de mate van samenhang naar herkomst op verschillende vlakken in kaart te brengen, maar ook ii) om te bestuderen in welke mate eventuele verschillen in gedrag, attitudes en ervaringen naar herkomst gerelateerd zijn aan socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische posities, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Ten slotte worden in Hoofdstuk 4 drie sets domeinoverschrijdende analyses uitgevoerd en kijken we naar de samenhang van respectievelijk i) inburgering, ii) taalkennis en iii) sociale contacten met de andere samenlevingsdomeinen. De mate waarin deze drie factoren een onderscheidende functie uitoefenen op sociale samenhang en de integratie van groepen van buitenlandse herkomst staat hier centraal. Ondanks het feit dat beleidssuggesties buiten het bestek van dit cross-sectioneel, beschrijvend onderzoek vallen, vormen de resultaten van de domeinoverschrijdende analyses een potentiële eerste stap naar verder beleidsgericht onderzoek en kunnen de resultaten suggesties bieden over de klijtlijnen waarin integratiebeleid zich afspeelt. We kunnen in dit onderzoek, gegeven het cross-sectioneel onderzoeksdesign, niet spreken van “effecten van inburgering, taal of sociale contacten op uitkomsten in andere domeinen”. Wél kunnen we vragen van associatie beantwoorden, zoals “Identificeren inburgeraars zich sterker met België?”.

3.1 Sociale participatie en sociale contacten

3.1.1 Sociale participatie

Sociale participatie: Belangrijkste bevindingen

Participatie in verenigingen

- Respondenten van Belgische herkomst en van de tweede generatie van buitenlandse herkomst nemen vaker deel aan verenigingen dan de eerste generatie;
- De eerste generatie van Poolse herkomst neemt het minst deel aan verenigingen. De tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst, de Belgische herkomstgroep en de Congolese herkomstgroep (zowel eerste als tweede generatie) het meest;
- Deze verschillen tussen herkomstgroepen wat betreft de participatie in verenigingen houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- De verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie zijn ook gerelateerd aan verschillen naar verblijfsduur, immigratieleeftijd en migratiemotief. Wanneer we groepen van buitenlandse herkomst opdelen naar deze kenmerken, stellen we vast dat respondenten van Europese herkomst die al langer dan 10 jaar in België verblijven en die op jongere leeftijd gemigreerd zijn, vaker deelnemen aan verenigingen. Voor de niet-Europese herkomst vinden we geen indicaties voor verschillen naar deze kenmerken.

Stemintenties

- Focussend op respondenten van de eerste generatie die minstens 5 jaar in België wonen, vindt dit onderzoek dat de Marokkaanse herkomstgroep een significant lagere stemintentie heeft dan gemiddeld voor de eerste generatie. Aan de andere kant heeft de Turkse herkomstgroep een significant hogere stemintentie dan gemiddeld. De intentie om te stemmen verschilt niet significant van het gemiddelde bij de Poolse, Roemeense en Congolese herkomstgroep;
- Deze verschillen naar herkomstgroep houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- We vinden indicaties voor een positieve associatie tussen stemintenties en deelname aan verenigingen: profielen die actief zijn in het verenigingsleven zijn vaak profielen met hogere stemintenties. Deze profielen komen vaker voor in de Marokkaanse herkomstgroep.

Tevredenheid contact openbare instellingen

- Er zijn slechts beperkte verschillen tussen herkomstgroepen wat betreft de tevredenheid over het contact met openbare instellingen. Wel vinden we dat de eerste generatie van Turkse en Congolese herkomst significant minder tevreden is dan gemiddeld, en dat de Belgische herkomstgroep en de eerste generatie van Marokkaanse en Roemeense herkomst significant meer tevreden zijn dan gemiddeld. Ook wanneer we groepen opdelen naar verblijfsduur, immigratieleeftijd en migratiemotief stellen we nauwelijks verschillen vast tussen deze groepen;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en generatie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en praktiserend gelovig zijn;

- Verder is er een negatieve associatie tussen gepercipieerde achterstelling en tevredenheid over contact met openbare instellingen, waarbij een lagere gepercipieerde achterstelling samengaat met een hogere tevredenheid over openbare instellingen. Na controle voor verschillen in gepercipieerde achterstelling, is de Belgische herkomstgroep niet langer significant meer tevreden dan gemiddeld en is de tweede generatie van Marokkaanse herkomst significant meer tevreden dan gemiddeld.

Participatie in verenigingen

Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat deelname aan verenigingen een positieve invloed heeft op de sociale samenhang, politieke participatie en socio-economische integratie van personen van buitenlandse herkomst (Jacobs, Phalet, & Swyngedouw, 2004; Putnam, 2000; van der Houwen, 2010). Eerder onderzoek toonde echter ook dat personen van buitenlandse herkomst minder vaak deelnemen aan verenigingen dan personen zonder buitenlandse herkomst en dat er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties: personen van 'Westerse' herkomst en van de tweede generatie zijn vaker lid van een vereniging dan personen van 'niet-Westerse' herkomst en van de eerste generatie⁴ (Arends & Schmeets, 2015; Coumans, 2015; Huijnk & Andriessen, 2016; van der Houwen, 2010). Studies gericht op de Poolse gemeenschap illustreerden dat slechts een kleine minderheid lid is van een vereniging (Levrau, Piqueray, & Vancluysen, 2011; Vancluysen, Hennau, & Ackaert, 2011). Van de mensen van Poolse herkomst die lid zijn van een vereniging of club in België, maakt daarentegen 90% deel uit van een organisatie met minstens de helft leden van Belgische herkomst. Daarnaast blijkt uit een onderzoek bij personen van Afrikaanse herkomst dat ongeveer de helft van de respondenten van Congolese herkomst al lid is geweest van een vereniging in België (Demart, Schoumaker, Adam, et al., 2017). Verder wordt in een studie bij Turkse en Marokkaanse Belgen de deelname aan het verenigingsleven opgedeeld in lidmaatschap van verenigingen waarin de meerderheid van de bestuursleden van Belgische herkomst is en waarin de meerderheid van respectievelijk Turkse en Marokkaanse herkomst is (Adam & Torrekens, 2015). De resultaten illustreren dat de Turkse herkomstgroep vaker lid is van een vereniging waarin de meerderheid van de bestuursleden van de eigen herkomstgroep is dan de Marokkaanse herkomstgroep. Andersom is de Marokkaanse herkomstgroep vaker lid is van een vereniging waarin de meerderheid van de bestuursleden van Belgische herkomst is.

In tegenstelling tot voorgaand onderzoek dat eerder gefragmenteerd is, waardoor het moeilijk is verschillende herkomstgroepen over verschillende studies heen met elkaar te vergelijken, maakt de SID-survey het mogelijk om de verenigingsparticipatie van verschillende herkomstgroepen en generaties direct te vergelijken en zicht te krijgen op het contact met andere herkomstgroepen binnen verenigingen. Aan alle respondenten werd gevraagd of ze de afgelopen 12 maanden deelnamen aan een activiteit van i) een sport- of supportersvereniging, ii) een hobby-, muziek- of kunstvereniging, iii)

⁴ De term 'Westerse herkomst' wordt in het betreffende onderzoek gehanteerd voor groepen met een herkomst van de Europese landen (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en Indonesië en Japan. Personen van niet-Westerse herkomst hebben een herkomst van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

een sociale vereniging, iv) een zelforganisatie, v) een politieke vereniging, vi) een lokale vereniging, vii) een jeugdvereniging, viii) een seniorenvereniging, ix) een ouderraad of schoolcomité, x) een milieu- of natuurvereniging, of xi) een andere vereniging. Figuur 3.1 toont voor elke herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde kans om de afgelopen 12 maanden deelgenomen te hebben aan een activiteit in één van deze verenigingen, waarbij we grote verschillen vaststellen tussen herkomstgroepen en generaties. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten van Model 1⁵. Met uitzondering van de Congolese herkomstgroep nemen respondenten van de eerste generatie significant minder vaak deel aan een vereniging dan gemiddeld, wat in lijn ligt met eerder onderzoek (Coumans, 2015). De Poolse herkomstgroep toont hierbij de laagste kans (0,24). Aan de andere kant nemen respondenten van de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst, alsook respondenten van Belgische en Congolese herkomst (zowel eerste als tweede generatie) significant vaker dan gemiddeld deel aan een vereniging.

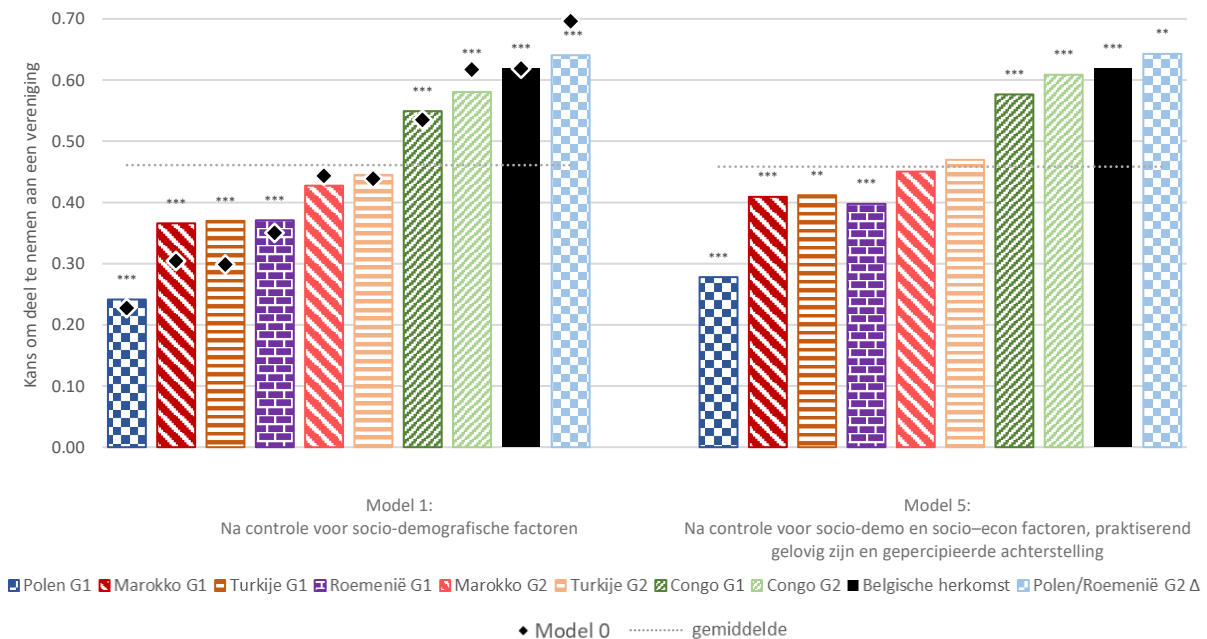
Deze verschillen tussen herkomstgroepen in de participatie in verenigingen houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.1). Hoewel er significante associaties zijn met socio-economische factoren⁶ (Model 2), leidt een bijkomende controle voor verschillen in socio-economische posities tussen herkomstgroepen echter niet tot verschuivingen van de positie van de herkomstgroepen. Verder is er geen statistisch significante samenhang met de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) en is er een zeer licht positieve samenhang tussen deelname aan verenigingen en gepercipieerde achterstelling (Model 4).

Vervolgens delen we de herkomstgroepen van de eerste generatie op naargelang verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief. Deze analyses illustreren een matige samenhang met de deelname aan verenigingen voor de Europese herkomstgroep (resultaten beschikbaar in Appendix A). Respondenten van Europese herkomst die 10 jaar of langer in België verblijven, nemen vaker deel aan activiteiten in een vereniging dan respondenten van Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België verblijven (een kans van 0,36 versus 0,28). Daarnaast nemen respondenten van de tussengeneratie ook vaker deel aan verenigingen dan respondenten van de eerste generatie (een kans van 0,34 versus 0,29). De resultaten naar migratiemotief tonen dat bij de Europese herkomstgroep respondenten die naar België gekomen zijn om te werken of studeren minder vaak deelnemen aan een activiteit in een vereniging dan respondenten die omwille van familiale of andere redenen geïmmigreerd zijn (een kans 0,28 versus kansen van respectievelijk 0,32 en 0,34). Voor de niet-Europese herkomstgroep vinden we geen indicaties voor een samenhang tussen verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief enerzijds en de kans om deel te nemen aan een vereniging anderzijds.

⁵ Een analyse omtrent de samenhang met socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) toont aan dat mannen, jongeren en respondenten die vaker sporten, in grootsteden wonen en informele zorg verlenen vaker deelnemen aan een vereniging.

⁶ De socio-economische factoren (Model 2) illustreren dat hoogopgeleiden en studenten vaker deelnemen aan activiteiten in verenigingen.

Figuur 3.1: Aandeel respondenten dat de afgelopen 12 maanden deelgenomen heeft aan een activiteit in een vereniging naar herkomstgroep en generatie (N=4460)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Vervolgens gaan we voor respondenten die de afgelopen 12 maanden deelgenomen hebben aan een activiteit in één van deze verenigingen na welke herkomstgroepen voornamelijk in deze verenigingen aanwezig zijn. Voor elke vereniging kunnen respondenten aangeven of deze voornamelijk bestaat uit i) personen van Belgische herkomst, ii) personen van de eigen herkomstgroep, iii) personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep, dan wel iv) het om een gemengde vereniging gaat. Aan de hand van deze informatie werd een variabele geconstrueerd die weergeeft of het verenigingsleven van de respondent al dan niet voornamelijk uit personen van andere herkomstgroepen bestaat⁷. Voor personen van Belgische herkomst reflecteert dit dat de vereniging voornamelijk i) gemengd is, of ii) voornamelijk uit personen van buitenlandse herkomst. Voor personen van buitenlandse herkomst reflecteert dit dat de vereniging voornamelijk i) gemengd is, ii) personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep omvat, of iii) personen van Belgische herkomst omvat.

Figuur 3.2 toont voor respondenten die de afgelopen 12 maanden deelgenomen hebben aan minstens één vereniging de gemiddelde kans dat deze voornamelijk bestaat/bestaat uit personen van andere

⁷ Deze dummy variabele geeft aan of de vereniging voornamelijk uit personen van de eigen herkomstgroep of voornamelijk uit personen van andere herkomstgroepen bestaat. Bijgevolg stellen we het omgekeerde patroon vast bij de analyses naar de kans dat de vereniging voornamelijk bestaat uit personen van eigen herkomstgroep.

herkomstgroepen. Terwijl respondenten van Belgische herkomst een lage kans hebben om deel te nemen aan een vereniging die voornamelijk bestaat uit personen van andere herkomstgroepen (0,31), hebben respondenten van buitenlandse herkomst een zeer hoge kans (gaande van een kans van 0,85 voor de eerste generatie van niet-Europese herkomst tot 0,88 voor de tweede generatie van niet-Europese herkomst). Deze resultaten zijn natuurlijk deels het gevolg van de numerieke verschillen tussen herkomstgroepen. Aangezien socio-demografische achtergrondkenmerken een eerder beperkte rol spelen in de samenstelling van het verenigingsleven zijn er nagenoeg geen verschillen in de kansen naar herkomstgroep in Model 0 en Model 1⁸. Ondanks significante associaties met socio-economische factoren⁹ (Model 2), praktiserend gelovig zijn¹⁰ (Model 3) en gepercipieerde achterstelling¹¹ (Model 4) kunnen ook deze verbanden de verschillen in de samenstelling van de vereniging tussen herkomstgroepen niet verklaren (Model 5 in Figuur 3.2). Ten slotte blijken verblijfsduur, immigratieleeftijd en migratiemotief geen samenhang te vertonen met de kans om deel te nemen aan verenigingen die voornamelijk bestaan uit personen van andere herkomstgroepen (resultaten beschikbaar in Appendix A).

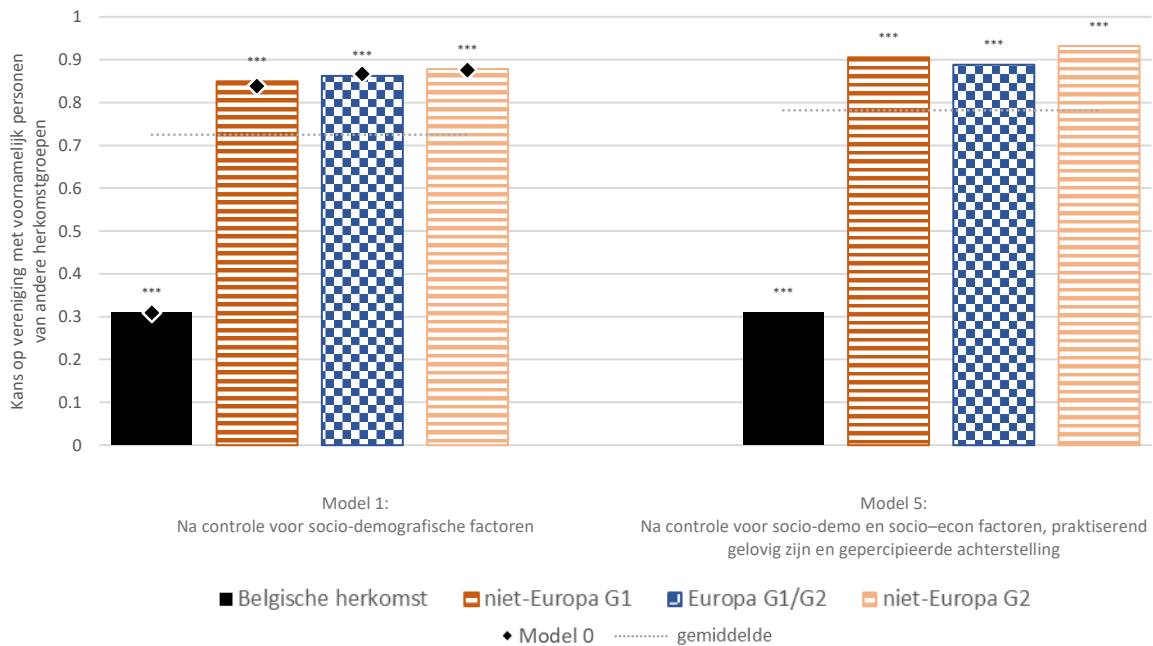
⁸ De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen dat respondenten die geen of al wat oudere kinderen hebben, informele zorg verlenen, geen langdurige medische aandoening hebben, meer sporten en in grootsteden wonen een hogere kans hebben om deel te nemen aan een vereniging die voornamelijk bestaat uit personen van andere herkomstgroepen.

⁹ De socio-economische factoren (Model 2) tonen dat hoger opgeleiden en studenten een hogere kans hebben dan laagopgeleiden om in een vereniging te zitten die voornamelijk bestaat uit personen van andere herkomstgroepen.

¹⁰ Model 3 toont een licht negatieve samenhang: respondenten die in hogere mate praktiserend gelovig zijn, nemen minder vaak deel aan activiteiten in verenigingen die voornamelijk bestaan uit personen van andere herkomstgroepen en andersom.

¹¹ Model 4 toont een licht positieve associatie met gepercipieerde achterstelling: respondenten met een hogere gepercipieerde achterstelling nemen vaker deel aan activiteiten in verenigingen die voornamelijk bestaan uit personen van andere herkomstgroepen en vice versa.

Figuur 3.2: Kans dat de vereniging voornamelijk bestaat uit personen van andere herkomstgroepen naar herkomstgroep en generatie (N=1891)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die de afgelopen 12 maanden deelgenomen hebben aan een activiteit in een vereniging.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Stemintenties

Vervolgens kijken we naar de politieke participatie van de eerste generatie op gemeentelijk niveau. Sinds 1998 hebben EU-burgers in de hele Europese Unie stemrecht voor de verkiezingen op gemeentelijk niveau. Sinds 2004 kunnen ook inwoners met een niet-Belgische en niet-EU nationaliteit stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen indien ze 5 jaar ononderbroken in België verblijven. Verschillende studies hebben reeds de politieke participatie van personen van buitenlandse herkomst vergeleken met die van de bevolking zonder buitenlandse herkomst. Herhaaldelijk werd aangetoond dat groepen van buitenlandse herkomst, en voornamelijk van niet-Europese herkomst, een lagere politieke participatie hebben dan personen zonder buitenlandse herkomst. Hun lagere participatie werd in eerder onderzoek onder meer gelinkt aan taalproblemen, een lagere socio-economische status, verschillen in sociaal kapitaal, een beperkte kennis van het politieke systeem en minder politieke representatie wat kan leiden tot demotivatie, (André, Dronkers, & Need, 2009; Arends & Schmeets, 2015; Fennema & Tillie, 1999; Jacobs et al., 2004; Van Londen, Phaet, & Hagendoorn, 2007).

In deze studie vergelijken we echter niet de politieke participatie van de eerste generatie met de Belgische herkomstgroep, maar focussen we specifiek op verschillen tussen herkomstgroepen van de eerste generatie. In de SID-survey werd bij respondenten van de eerste generatie die minstens 5 jaar in België wonen gepeild of ze al dan niet wilden gaan stemmen bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen. Figuur 3.3 geeft voor elke herkomstgroep de kans weer dat ze wilden gaan stemmen. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de

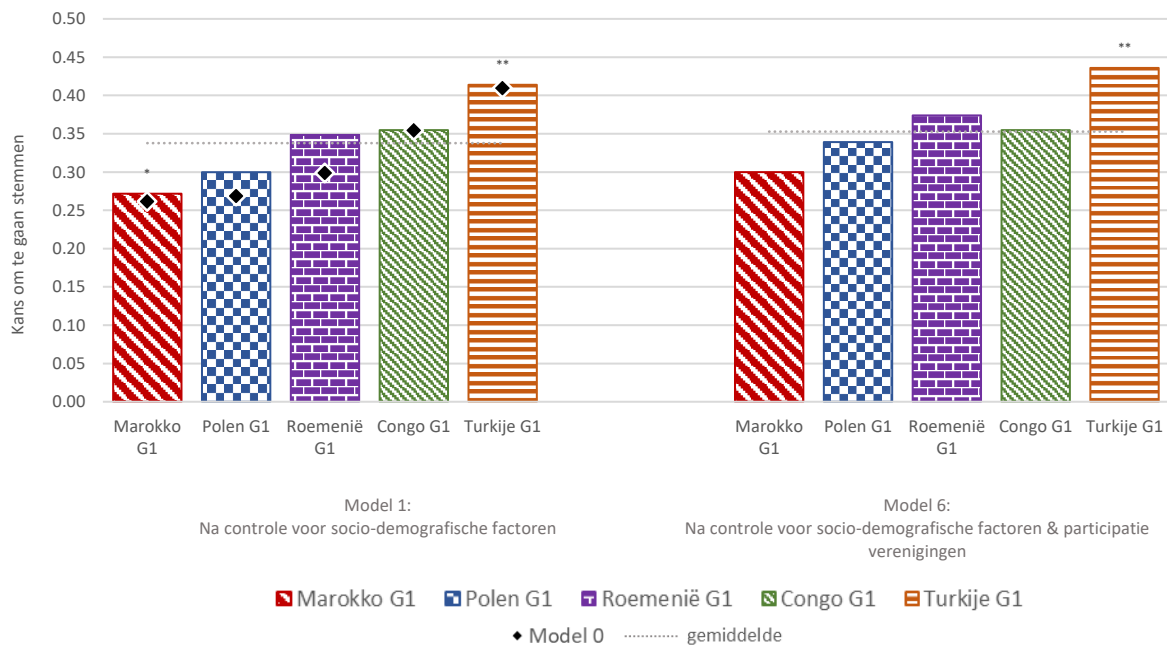
resultaten na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken¹² (Model 1). We stellen vast dat de Marokkaanse herkomstgroep een significant lagere stemintentie vertoont dan gemiddeld (een kans van 0,27), terwijl de Turkse herkomstgroep een significant hogere stemintentie heeft (een kans van 0,41). De stemintentie verschilt bij de Poolse (0,30), Roemeense (0,35) en Congolese (0,35) herkomstgroep niet significant van het gemiddelde (0,34). Deze verschillen naar herkomstgroep houden eveneens stand na controle voor socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling. Zo resulteert een controle voor socio-economische factoren niet of nauwelijks in verschuivingen van de positie van de verschillende herkomstgroepen¹³ (Model 2). Daarnaast vinden we geen associatie tussen de stemintentie van de eerste generatie en hun mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) en een licht positieve samenhang met gepercipieerde achterstelling (Model 4). Controle voor gepercipieerde achterstelling resulteert evenmin in verschuivingen in de stemintenties naar herkomstgroep. Verder stellen we in lijn met bestaande literatuur vast dat respondenten die deelnemen aan verenigingen vaker de intentie hebben om te gaan stemmen (Jacobs et al., 2004). Als we in rekening brengen dat de Poolse, Marokkaanse, Turkse en Roemeense herkomstgroepen relatief minder deelnemen aan verenigingen (Figuur 3.1), stijgt hun stemintentie nog verder (Model 6 in Figuur 3.3). Bijgevolg heeft na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken en participatie in verenigingen enkel de Turkse herkomstgroep een significant hogere kans om een positieve stemintentie te vertonen ten opzichte van het gemiddelde.

De analyses opgedeeld naar verblijfsduur tonen dat de kans dat men wilde gaan stemmen verschilt naar verblijfsduur voor de Europese herkomstgroep, maar niet voor de niet-Europese herkomstgroep (resultaten in Appendix A). Respondenten van Europese herkomst die 10 jaar of meer in België verblijven hebben een iets lagere stemintentie dan respondenten van Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België verblijven (kans van 0,23 versus 0,29). Hun kans om te willen gaan stemmen is ook significant lager dan gemiddeld. Na controle voor participatie in verenigingen in Model 6, zijn er geen significante verschillen meer naar verblijfsduur ten opzichte van de gemiddelde stemintentie voor de eerste generatie. Daarnaast blijkt dat de stemintentie zowel voor de Europese als niet-Europese herkomstgroep licht samenhangt met de leeftijd bij migratie: respondenten van de tussengeneratie hebben een iets lagere kans om te willen gaan stemmen dan de eerste generatie (verschil in kans van 0,07), maar er zijn geen significante afwijkingen van het gemiddelde naar migratieleeftijd. Ten slotte vinden we geen indicaties voor verschillen in stemintenties naar migratiemotief.

¹² De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen dat mannen en respondenten die 3 of meer kinderen hebben, geen inwonende andere hebben, vaker sporten en informele zorg verlenen een hogere kans hebben om te gaan stemmen.

¹³ De socio-economische factoren (Model 2) tonen enkel een significante samenhang met de buurttevredenheid waarbij respondenten die meer tevreden zijn met hun buurt ook vaker gaan stemmen.

Figuur 3.3: Kans om te willen gaan stemmen bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen naar herkomstgroep en generatie (N=1702)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die minstens 5 jaar in België wonen.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Tevredenheid over contact met openbare instellingen

Tot slot gaan we na in welke mate er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties wat betreft de tevredenheid over hun contact met openbare instellingen, een domein waar weinig tot geen aandacht aan besteed is in vorige studies. Aan alle respondenten werd gevraagd of ze de afgelopen 12 maanden, los van hun werk, contact hadden met de volgende personen of instellingen: i) VDAB of een werkwinkel, ii) een OCMW of CPAS, iii) de dokter of het ziekenhuis, iv) Kind en Gezin, v) een Centrum voor Algemeen Welzijn, vi) het gemeentehuis of stadhuis, vii) een sociale huisvestingmaatschappij, viii) de politie, ix) het gerecht of justitie. Als ze in contact waren geweest met een instelling werd eveneens gepeild in welke mate ze tevreden waren over dit contact (van helemaal niet tevreden tot helemaal tevreden). Vervolgens werd een index gemaakt gaande van 0 tot 100 die voor elke respondent aangeeft wat de gemiddelde tevredenheid is over alle instellingen waarmee hij/zij in contact is geweest de afgelopen 12 maanden. Hoe hoger deze indexscore, hoe tevredener de respondent is over het contact met openbare instellingen.

Voor respondenten die met minstens één van de hierboven vermelde personen of instellingen in contact zijn gekomen in de afgelopen 12 maanden¹⁴ toont Figuur 3.4 per herkomstgroep en generatie de gemiddelde indexscore voor tevredenheid over het contact met openbare instellingen, met een gemiddelde indexscore van 78. De verschillen tussen herkomstgroepen zijn beperkt, met indexscores

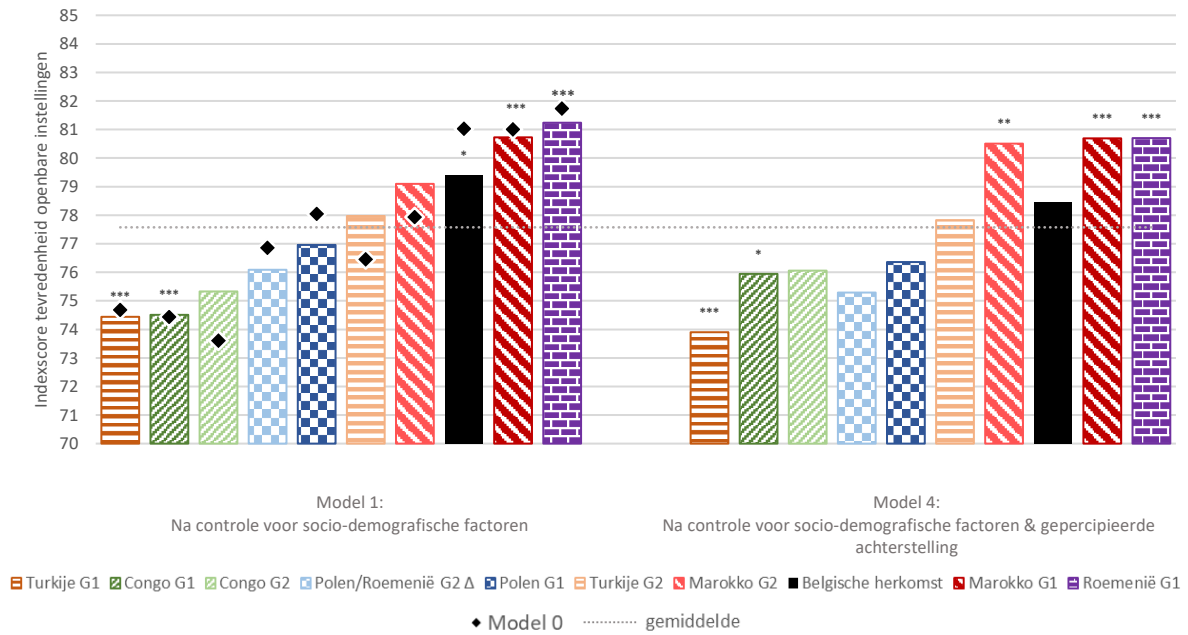
¹⁴ Slechts 379 respondenten zijn de afgelopen 12 maanden met geen van bovenstaande instellingen in contact gekomen.

gaande van 74,4 voor de eerste generatie van Turkse herkomst tot 81 voor de eerste generatie van Roemeense herkomst. De resultaten tonen wel aan dat respondenten van de eerste generatie van Turkse en Congolese herkomst significant minder tevreden zijn dan gemiddeld over hun contact met openbare instellingen, en dat respondenten van Belgische herkomst alsook de eerste generatie van Marokkaanse en Roemeense herkomst significant meer tevreden zijn dan gemiddeld.

Hoewel er significante associaties zijn tussen tevredenheid over contact met openbare instellingen enerzijds en socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) en socio-economische factoren (Model 2) anderzijds, wijzigen de verschillen tussen de herkomstgroepen en generaties nauwelijks na bijkomende controle voor deze kenmerken¹⁵. Verder is er geen associatie tussen de tevredenheid van respondenten over hun contact met openbare instellingen en de mate waarin ze praktiserend gelovig zijn (Model 3). Wel vinden we dat verschillen in gepercipieerde achterstelling verschillen tussen herkomstgroepen in de tevredenheid over het contact met openbare instellingen deels verklaren (Model 4 in Figuur 3.4). De negatieve associatie tussen de tevredenheid over het contact met openbare instellingen en gepercipieerde achterstelling houdt in dat een verschil van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling samengaat met een verschil van 15 indexpunten voor de schaal voor tevredenheid over het contact met openbare instellingen. Na controle voor het feit dat de tweede generatie van Marokkaanse herkomst en de Congolese herkomstgroep een relatief hoge mate van gepercipieerde achterstelling vertonen en de Belgische herkomstgroep een relatief laag niveau, stellen we verschuivingen vast tussen deze herkomstgroepen (Figuur 3.4). Na controle voor gepercipieerde achterstelling hebben tweede generatie respondenten van Marokkaanse herkomst een significant hogere indexscore voor tevredenheid dan gemiddeld en is de indexscore voor de Belgische herkomstgroep niet langer significant hoger dan gemiddeld. Dit wil zeggen dat de lagere score van de Marokkaanse herkomstgroep in Model 1 in belangrijke mate te wijten is aan hun hoge niveau van gepercipieerde achterstelling. Voor de Congolese herkomstgroep stijgt de tevredenheid over het contact met openbare instellingen na controle voor gepercipieerde achterstelling, maar het niveau blijft significant lager dan gemiddeld voor de eerste generatie. Deze verschuivingen impliceren dat de relatief lage tevredenheid met openbare instellingen bij de Congolese herkomstgroepen slechts ten dele gerelateerd is aan een hogere mate van gepercipieerde achterstelling. Bijkomende analyses van tevredenheid over contact met openbare instellingen naar herkomstgroep en respectievelijk verblijfsduur in België, migratieleeftijd en migratiemotief tonen aan dat er nauwelijks verschillen zijn naar deze drie factoren (resultaten beschikbaar in Appendix A).

¹⁵ Model 1 toont dat jongeren, respondenten zonder partner, met een langdurige medische aandoening, die minder dan één keer per maand sporten en in Brussel wonen minder tevreden zijn over het contact met openbare instellingen. Daarnaast tonen de socio-economische factoren in Model 2 dat een hogere tevredenheid met openbare instellingen samengaat met een hogere tevredenheid van de woningkwaliteit en de buurt en een betere inkomensituatie. Zelfstandigen en respondenten die werkzoekend zijn, zijn daarentegen minder tevreden met hun contact met openbare instellingen dan voltijds werkenden.

Figuur 3.4: Tevredenheid met contact openbare instellingen naar herkomstgroep en generatie (N=4112)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die de afgelopen 12 maanden met minstens één openbare instelling in contact geweest zijn.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.1.2 Sociale contacten

Sociale contacten: Belangrijkste bevindingen*Sociale contacten met de eigen herkomstgroep*

- De Belgische herkomstgroep heeft het meeste contact met de eigen herkomstgroep, gevolgd door de Turkse herkomstgroep (beide generaties). De tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst heeft het minste contact met de eigen herkomstgroep;
- Deze verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling. Hoewel er een sterk positieve samenhang is met praktiserend gelovig zijn (respondenten die in sterkere mate praktiserend gelovig zijn, hebben meer contact met de eigen herkomstgroep), is er geen verandering in de positie van de herkomstgroepen na controle voor verschillen in praktiserend gelovig zijn;
- Verdere analyses naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief vertonen slechts beperkte verschillen wat betreft contact met de eigen herkomstgroep, met uitzondering van migratieleeftijd waar respondenten van Europese herkomst die op latere leeftijd gemigreerd zijn wel vaker contact hebben met personen van de eigen herkomstgroep. Voor respondenten van niet-Europese herkomst geldt dit verband niet;
- Omtrent gewenst contact met de eigen herkomstgroep vinden we dat de Belgische herkomstgroep, de tweede generatie van Marokkaanse herkomst en de tweede generatie van Turkse herkomst significant minder dan gemiddeld meer contact wensen met de eigen herkomstgroep. Aan de andere kant wensen eerste generatie respondenten van Congolese en Turkse herkomst significant meer contact. Binnen elke herkomstgroep wenst de eerste generatie vaker meer contact dan tweede generatie;
- Terwijl verschillen in socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling slechts een marginale verklaring vormen voor de vastgestelde verschillen tussen herkomstgroepen, vinden we een duidelijk positieve samenhang tussen praktiserend gelovig zijn en gewenst contact met de eigen herkomstgroep. Verschillen in praktiserend gelovig zijn, vormen vooral voor respondenten van Belgische herkomst en eerste generatie respondenten van Turkse en Congolese herkomst een verklaring voor verschillen in gewenst contact met de eigen herkomstgroep;
- Verschillen naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief hangen sterk af van de herkomstgroep (Europees versus niet-Europees), maar we vinden zowel voor Europese als niet-Europese herkomstgroep dat de eerste generatie vaker meer contact wenst met de eigen herkomstgroep dan de tussengeneratie.

Sociale contacten met de andere herkomst groep (Belgische versus buitenlandse herkomst)

- Meer contact met de eigen herkomstgroep gaat niet noodzakelijk gepaard met minder contact met andere herkomstgroepen (Belgische versus buitenlandse herkomst);
- Personen van Belgische herkomst hebben een stuk minder contact met personen van buitenlandse herkomst dan omgekeerd. De tweede generatie heeft meer contact met de Belgische herkomstgroep dan de eerste generatie. Van de buitenlandse herkomstgroepen heeft de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst het meest contact met de Belgische herkomstgroep, terwijl de eerste generatie van Marokkaanse herkomst het minst contact heeft met de Belgische herkomstgroep;
- Verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie wat betreft contact met de andere herkomstgroep houden stand na controle voor socio-demografische

achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

- Terwijl we geen indicaties vinden voor verschillen naargelang migratiemotief, toont deze studie wel, zoals verwacht, dat hoe langer personen in België verblijven en hoe jonger ze gemigreerd zijn, hoe meer contact ze hebben met de Belgische herkomstgroep;
- Omtrent gewenst contact stellen we zeer grote verschillen vast tussen enerzijds de eerste generatie die meer dan gemiddeld vaker contact wenst met de Belgische herkomstgroep, en anderzijds de tweede generatie en de Belgische herkomstgroep die minder dan gemiddeld vaker contact wensen met personen van respectievelijk Belgische en buitenlandse herkomst. De Belgische herkomstgroep heeft dus relatief weinig contact met personen van buitenlandse herkomst, maar ook een relatief kleine wens om meer in contact te komen met personen van buitenlandse herkomst;
- In tegenstelling tot socio-demografische achtergrondkenmerken en gepercipieerde achterstelling vormen socio-economische factoren en praktiserend gelovig zijn wel partiële verklaringen voor verschillen tussen herkomstgroepen en generaties;

Contact met andere buitenlandse herkomstgroepen voor respondenten van buitenlandse herkomst

- Ten derde focussen we voor groepen van buitenlandse herkomst op contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep, een sociale interactie die onderbelicht is in huidig onderzoek;
- We stellen significante verschillen vast naar herkomst en migratiegeneratie, waarbij vooral de eerste generatie van Europese herkomst zich onderscheidt door weinig contact, terwijl de Turkse en Congolese herkomstgroepen (beide generaties) hogere indexscores hebben voor contact met andere herkomstgroepen;
- Verschillen wat betreft contact met andere herkomstgroepen houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- De analyses naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief illustreren dat respondenten die langer in België verblijven of op jongere leeftijd naar België zijn gekomen meer contact hebben met andere herkomstgroepen. We vinden geen samenhang met migratiemotief;
- Het gewenst contact met andere herkomstgroepen is niet noodzakelijk een afspiegeling van het feitelijk contact met andere herkomstgroepen. Zo zien we bijvoorbeeld dat de eerste generatie van Congolese herkomst al meer dan gemiddeld contact heeft met andere buitenlandse herkomstgroepen, naar ook het meest vragende partij is voor meer contact. Aan de andere kant heeft de eerste generatie van Poolse herkomst het minst contact met andere buitenlandse herkomstgroepen, maar is deze groep ook het minst vragende partij voor meer contact;
- Verschillen naar herkomst en generatie in gewenst contact met andere herkomstgroepen houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Personen van buitenlandse herkomst die al langer in België zijn, migreerden op jongere leeftijd of naar België verhuisden om te werken/studeren of omwille van familiale redenen hebben een iets lagere kans om meer contact te wensen met andere herkomstgroepen.

Sociale contacten zijn essentieel voor de solidariteit en sociale samenhang in een samenleving. Verschillende studies hebben reeds het sociaal kapitaal van personen van buitenlandse herkomst belicht, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen bindend en overbruggend sociaal kapitaal.

Terwijl bindend sociaal kapitaal sociale netwerken reflecteert die hoofdzakelijk bestaan uit personen met dezelfde kenmerken, wijst overbruggend sociaal kapitaal op netwerken met personen van verschillende achtergronden en sociale posities (Putnam, 2000). In de literatuur werd meermaals aangehaald dat beide vormen van sociale contacten andere samenlevingsdomeinen beïnvloeden zoals arbeidsmarktposities en identiteitsbeleving, wat in Hoofdstuk 4 wordt besproken. In deze sectie belichten we de aard van de sociale contacten van verschillende herkomstgroepen en generaties.

Eerder onderzoek toont aan dat de vriendenkring van personen van Poolse herkomst voornamelijk bestaat uit personen van de eigen herkomstgroep, maar dat ze wel even vaak praten met burens van Poolse herkomst als van Belgische herkomst (Vancluysen et al., 2011; Wolf, 2015). Vooral het godsdienst- en cultuurverschil zou personen van Poolse herkomst afschrikken om contact te leggen met personen van Turkse of Marokkaanse herkomst. Onderzoek naar het sociaal netwerk van personen van Turkse en Marokkaanse herkomst illustreert dat de Marokkaanse herkomstgroep een meer gevarieerde vriendengroep heeft dan de Turkse herkomstgroep (Adam & Torrekens, 2015; Levrau, 2011). Daarnaast stellen Demart, Schoumaker, Adam, et al. (2017) vast dat personen van Congolese, Rwandese en Burundese herkomst in het algemeen meer omgaan met personen van dezelfde herkomst of personen uit Sub-Sahara Afrika, en dat slechts een beperkte groep omgaat met personen die geen buitenlandse herkomst hebben.

Verder tonen studies over verschillende herkomstgroepen aan dat het contact met personen van Belgische herkomst meer frequent is bij de tussengeneratie en tweede generatie dan bij de eerste generatie en schrijven dit toe aan het feit dat ze in België naar school zijn gegaan (Demart, Schoumaker, Adam, et al., 2017; Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011). Ook blijken personen die langer in het gastland verblijven meer contact te hebben met personen zonder buitenlandse herkomst (Vancluysen et al., 2011). Daarnaast hebben ook mannen, jongeren, hoger opgeleiden en personen die werken vaker contact met de Belgische herkomstgroep (Levrau, 2011; Vancluysen et al., 2011). Onderzoek naar het contact van Turkse of Marokkaanse herkomst toont verder ook een positieve samenhang tussen praktiserend gelovig zijn en een meerderheid aan moslim burens/vrienden hebben (Adam & Torrekens, 2015). Tot slot blijken verbindend en overbruggend sociaal kapitaal elkaar niet uit te sluiten: personen die meer contact hebben binnen de eigen herkomstgroep, hebben vaak ook meer contact met personen van andere herkomstgroepen (Vancluysen et al., 2011).

De SID-survey laat toe om de sociale contacten van verschillende Europese en niet-Europese herkomstgroepen rechtstreeks met elkaar en de Belgische herkomstgroep te vergelijken. Daarnaast belichten we voor respondenten van buitenlandse herkomst niet alleen het sociaal contact met de eigen herkomstgroep en met de Belgische herkomstgroep, maar kijken we ook naar het contact met andere buitenlandse herkomstgroepen. Ten slotte kunnen we aan de hand van de SID-survey ook nagaan of respondenten meer contact wensen dan ze nu hebben, een gegeven dat zelden gedocumenteerd is in beschikbare literatuur.

Sociaal contact met de eigen herkomstgroep

Allereerst bestuderen we het sociaal contact met personen van de eigen herkomstgroep. Aan de hand van vragen die peilen naar i) de samenstelling van de buurt, ii) hoe vaak de respondent praat met personen uit de buurt van de eigen herkomstgroep, iii) de samenstelling van de vrienden- en kennissengroep, en iv) hoe vaak de respondent bezoek krijgt van of op bezoek gaat bij burens, vrienden of kennissen van de eigen herkomstgroep werd een index geconstrueerd (van 0 tot 100) die reflecteert

in welke mate respondenten contact hebben met personen van de eigen herkomstgroep. Hoe hoger de indexscore, hoe vaker respondenten contact hebben met de eigen herkomstgroep¹⁶.

Figuur 3.5 geeft voor elke herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde indexscore weer voor sociaal contact met personen van de eigen herkomstgroep. Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken heeft de Belgische herkomstgroep het vaakst contact met personen van de eigen herkomstgroep (indexscore 75), gevolgd door de Turkse herkomstgroep (indexscores 63 en 59 voor respectievelijk de eerste en tweede generatie). In lijn met de literatuur suggereren de resultaten dat de Turkse gemeenschap hechter is dan de Marokkaanse gemeenschap (Adam & Torrekens, 2015; Levrau, 2011). Aan de andere kant zien we dat respondenten van de tweede generatie van Poolse of Roemeense herkomst het minst contact hebben met de eigen herkomstgroep (indexscore 29). Dit gegeven valt wellicht gedeeltelijk te verklaren door het feit dat zij ook slechts een klein aandeel van de bevolking vormen. Aangezien socio-demografische achtergrondkenmerken een eerder beperkte rol spelen in het sociaal contact¹⁷, zijn er nagenoeg geen verschillen tussen de gemiddelde indexscores naar herkomstgroep in Model 0 en Model 1. Gezien de beperkte samenhang tussen sociaal contact met de eigen herkomstgroep en socio-economische factoren¹⁸ (Model 2), resulteert deze bijkomende controle ook niet in verschuivingen van positie van de herkomstgroepen.

In lijn met de bevindingen van Adam and Torrekens (2015) vinden we dat respondenten meer contact met personen van de eigen herkomstgroep hebben naarmate ze in sterkere mate praktiserend gelovig zijn (Model 3): een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, gaat samen met een verschil van 19 indexpunten voor sociaal contact met de eigen herkomstgroep. Na controle voor verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties in de mate van praktiserend gelovig zijn, stellen we enkele verschuivingen vast in de indexscores naar herkomstgroep (Model 3 in Figuur 3.5). De indexscore van de Belgische herkomstgroep stijgt aangezien zij gemiddeld slechts matig praktiserend gelovig zijn, en de indexscores van de Turkse en Marokkaanse herkomstgroep en de eerste generatie van Congolese herkomst dalen omwille van een hoge mate van praktiserend gelovig zijn. Verder is er geen significant verband met gepercipieerde achterstelling (Model 4) en deelname aan verenigingen en tevredenheid met instellingen (Model 6).

Ten slotte bekijken we de samenhang tussen enerzijds contact met de eigen herkomstgroep en anderzijds verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief op (resultaten beschikbaar in Appendix A). Allereerst zijn er nauwelijks verschillen naar verblijfsduur in België voor zowel de Europese als niet-Europese herkomstgroep (verschil tussen groepen die minder dan 10 jaar en meer dan 10 jaar in België verblijven bedraagt respectievelijk 2 en 4 indexpunten). Daarnaast stellen we bij respondenten van

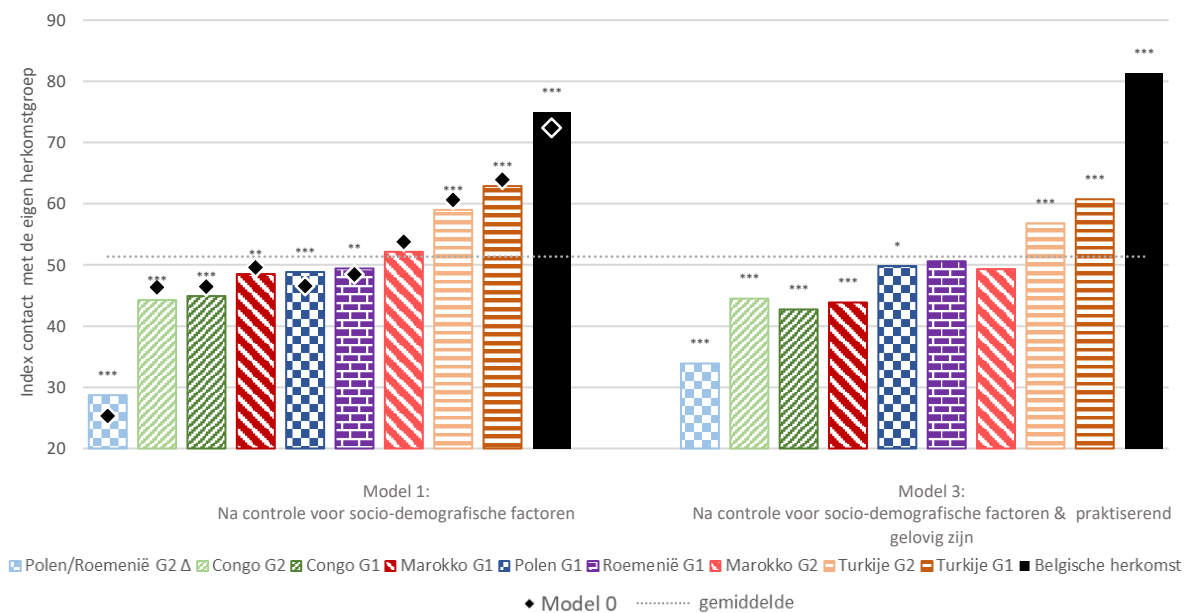
¹⁶ Een score 0 impliceert dat de respondent i) in een buurt woont waar (bijna) niemand van de eigen herkomstgroep woont, ii) nooit praat met personen van de eigen herkomstgroep in de buurt, iii) een vriendengroep heeft zonder personen van de eigen herkomstgroep en iv) nooit bezoek krijgt van burens, vrienden of kennissen van dezelfde herkomstgroep. Aan de andere kant geeft een indexscore 100 aan dat de respondent i) in een buurt woont waar (bijna) iedereen van de eigen herkomstgroep woont, ii) elke dag praat met personen van de eigen herkomstgroep in de buurt, iii) een vriendengroep heeft met meer dan 10 personen van de eigen herkomstgroep en iv) elke dag bezoek krijgt van burens, vrienden of kennissen van dezelfde herkomstgroep.

¹⁷ De socio-demografische factoren tonen dat mannen, jongeren en respondenten die in grootsteden wonen, inwonende broers, zussen of anderen hebben, en informele zorg verlenen aan andere kinderen vaker contact hebben met personen van de eigen herkomstgroep.

¹⁸ We stellen vast dat hoogopgeleiden gemiddeld 3 indexpunten lager scoren op sociaal contact met de eigen herkomstgroep dan laagopgeleiden.

Europese herkomst wel een verschil vast naar migratieleeftijd: hoe ouder respondenten van Europese herkomst zijn bij migratie, hoe meer contact ze hebben met de eigen herkomstgroep. Bij de niet-Europese herkomstgroep is er geen verband tussen migratieleeftijd en contact met de eigen herkomstgroep. Tot slot beïnvloedt het migratiemotief van respondenten hun contact met de eigen herkomstgroep niet.

Figuur 3.5: Sociaal contact met personen van de eigen herkomstgroep naar herkomstgroep en generatie (N=4480)

Index gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennissengroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

*Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$*

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

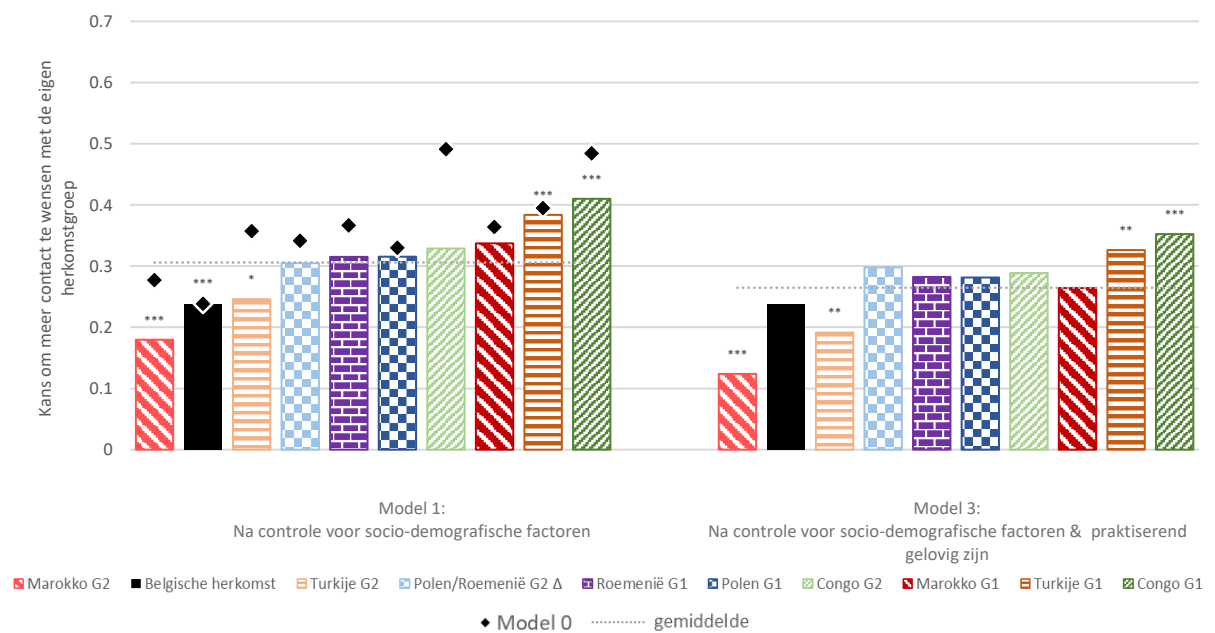
Vervolgens werd aan de respondenten gevraagd of zij al dan niet meer contact wensen met personen van hun eigen herkomstgroep. Figuur 3.6 toont aan dat de eerste generatie vaker meer contact wenst met de eigen herkomstgroep dan de tweede generatie en de Belgische herkomstgroep. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken¹⁹ (Model 1). Respondenten van de tweede generatie van Marokkaanse herkomst, Belgische herkomst en de tweede generatie van Turkse herkomst hebben de laagste kans om meer contact te wensen met de eigen herkomstgroep, met kansen van respectievelijk 0,18; 0,24 en 0,25. Deze groepen hebben eveneens al het meeste contact met de eigen herkomstgroep. Hoewel de eerste generatie van Turkse herkomst reeds veel contact heeft met de

¹⁹ Een analyse van de socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat jongeren en respondenten zonder partner, zonder kinderen of met jonge kinderen een hogere kans hebben om meer contact te wensen met de eigen herkomstgroep.

eigen herkomstgroep, wensen zij ook significant vaker dan gemiddeld meer contact met de eigen herkomstgroep (een kans van 0,38). De Congolese herkomstgroep van de eerste generatie wenst het vaakst meer contact met de eigen herkomstgroep, wat ook hier gepaard gaat met een lagere indexscore op feitelijk contact. Hoewel tweede generatie respondenten van Poolse of Roemeense herkomst weinig contact hebben met de eigen herkomstgroep, wensen ze niet vaker dan gemiddeld meer contact met de eigen herkomstgroep.

Er is geen samenhang tussen meer contact wensen met de eigen herkomstgroep enerzijds en socio-economische factoren (Model 2), gepercipieerde achterstelling (Model 4) en de deelname aan verenigingen of de tevredenheid over het contact met openbare instellingen (Model 6). Wel vinden we dat respondenten die in sterkere mate praktiserend gelovig zijn, ook in sterkere mate meer contact wensen met de eigen herkomstgroep. Na controle voor de mate van praktiserend gelovig zijn, worden de verschillen tussen herkomstgroepen kleiner en wijkt de Belgische herkomstgroep niet langer significant af van het gemiddelde (Model 3 in Figuur 3.6). Vervolgens kijken we naar de relatie tussen meer contact wensen met de eigen herkomstgroep en verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief (resultaten in Appendix A). Bij de Europese herkomstgroep stellen we vast dat respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven minder vaak meer contact wensen met de eigen herkomstgroep dan respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven (een kansverschil van 0,07). Bij de niet-Europese herkomstgroep is er geen verschil naar verblijfsduur. Verder bestaat er zowel bij de Europese als bij de niet-Europese herkomstgroep variatie naargelang de leeftijd bij migratie, ook na controle voor de mate van praktiserend gelovig zijn: respondenten van de eerste generatie wensen vaker meer contact met de eigen herkomstgroep dan de tussengeneratie. Tot slot zijn er nauwelijks verschillen naar migratiemotief.

Figuur 3.6: Aandeel respondenten dat meer contact wenst met personen van de eigen herkomstgroep naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Sociaal contact met de andere herkomstgroep: Belgische versus buitenlandse herkomst

Ten tweede bestuderen we sociaal contact met de Belgische versus buitenlandse herkomstgroep. Voor personen van Belgische herkomst focussen we op contact met personen van buitenlandse herkomst. Voor personen van buitenlandse herkomst analyseren we contact met de Belgische herkomstgroep. Analoog aan contact met de eigen herkomstgroep werd een index geconstrueerd van 0 tot 100 gebaseerd op i) het aantal mensen van de andere herkomstgroep dat in de buurt woont, ii) hoe vaak de respondent praat met personen uit de buurt van de andere herkomstgroep, iii) het aantal mensen van de andere herkomstgroep in de vrienden- en kennissengroep, en iv) hoe vaak de respondent bezoek krijgt of op bezoek gaat van burens, vrienden of kennissen van de andere herkomstgroep.

Figuur 3.7 toont voor elke herkomstgroep en generatie de gemiddelde indexscore voor contact met personen van de andere herkomstgroep. Allereerst stellen we in lijn met de literatuur vast dat contact met de eigen herkomstgroep en met de Belgische herkomstgroep elkaar niet lijken uit te sluiten aangezien de positionering van de verschillende herkomstgroepen geen spiegeling vormt van de rangorde die ze innemen met betrekking tot contact met de eigen herkomstgroep (Figuur 3.5) (Vancluysen et al., 2011). Personen van Belgische herkomst hebben veel minder contact met personen van niet-Belgische herkomst dan omgekeerd, wat wellicht nauw verbonden is aan het feit dat de Belgische herkomstgroep groter is dan de niet-Belgische herkomstgroepen. Wat betreft groepen van buitenlandse herkomst, stellen we in lijn met de literatuur vast dat de tweede generatie meer contact heeft met de Belgische herkomstgroep dan de eerste generatie (Demart, Schoumaker, Adam, et al., 2017; Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011). Wat specifieke herkomstgroepen betreft, vinden we dat de eerste generatie van Marokkaanse herkomst significant minder contact heeft met de Belgische herkomstgroep dan gemiddeld (indexscore 48) en dat tweede generatie respondenten van Poolse of Roemeense herkomst significant meer dan gemiddeld contact hebben met de Belgische herkomstgroep (indexscore 66). De overige verschillen tussen de herkomstgroepen en generaties blijven relatief beperkt (indexscores van 53 voor de eerste generatie van Poolse herkomst tot 59 voor de tweede generatie van Turkse herkomst).

Deze verschillen naar herkomstgroep en generatie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn, gepercipieerde achterstelling, alsook indicatoren voor sociale participatie zoals deelname aan het verenigingsleven of tevredenheid met contact met openbare instellingen (Model 5 in Figuur 3.7). Zo resulteert een controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken²⁰ (Model 1) nauwelijks in verschuivingen. Voor socio-economische factoren (Model 2) en praktiserend gelovig zijn (Model 3) geldt een gelijkaardige conclusie. Ondanks significante associaties tussen deze factoren en contact met de andere herkomstgroep²¹, kunnen deze associaties de verschillen tussen herkomstgroepen en

²⁰ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat mannen, respondenten die vaak aan sport doen, in Brussel wonen en/of informele zorg verlenen vaker contact hebben met de andere herkomstgroep.

²¹ De socio-economische kenmerken (Model 2) geven aan dat er een positieve samenhang is met woningbezit, tevredenheid met de buurt en opleidingsniveau: respondenten die woningeigenaar, hoogopgeleid of student zijn, scoren gemiddeld respectievelijk 3, 2 en 4 indexpunten hoger dan respondenten die geen woningeigenaar en laagopgeleid zijn; en een verschil van 10 indexpunten voor buurttevredenheid gaat samen met een verschil

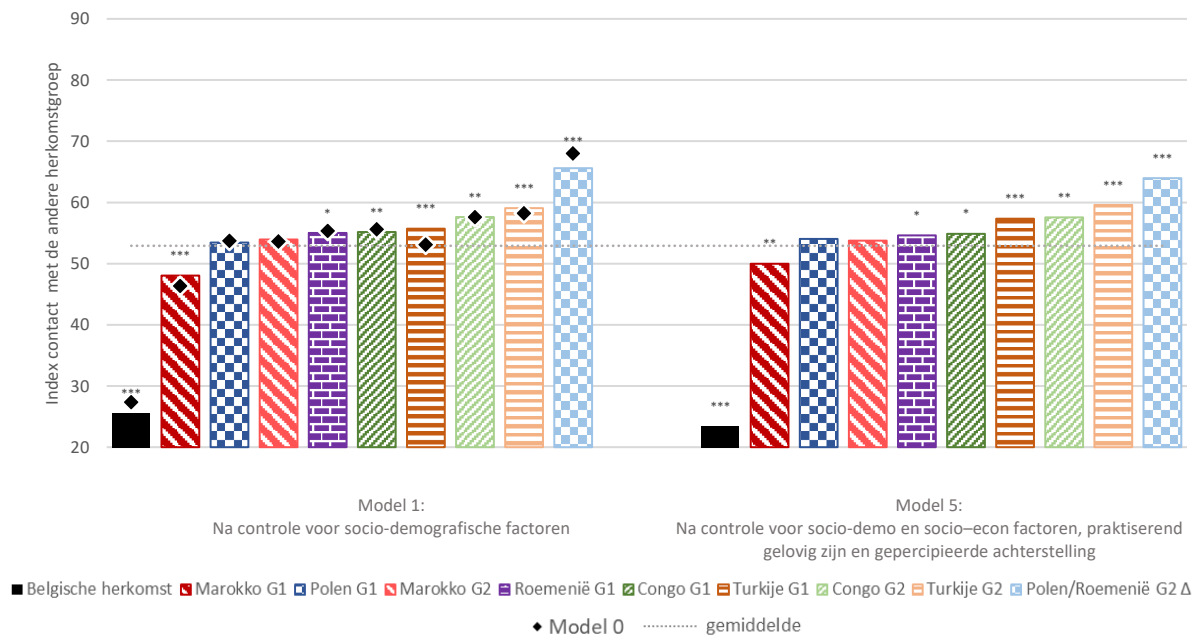
generaties niet verklaren. We vinden geen indicaties voor een samenhang tussen contact met de andere herkomstgroep en gepercipieerde achterstelling (Model 4). Tenslotte vinden we positieve associaties tussen contact met de andere herkomstgroep enerzijds en tevredenheid over contact met openbare instellingen of deelname aan verenigingen anderzijds²² (Model 6), telkens associaties die niet in staat zijn verschillen naar herkomst of generatie te verklaren.

De resultaten in Appendix A tonen verder dat er een verschil is in contact met de Belgische herkomstgroep naar verblijfsduur: respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die 10 jaar of langer in België verblijven, hebben vaker contact met de Belgische herkomstgroep dan respondenten die minder 10 jaar in België zijn (verschillen van 9 en 6 indexpunten voor respectievelijk de Europese en niet-Europese herkomstgroep). Daarnaast beïnvloedt ook de leeftijd bij migratie het contact met de Belgische herkomstgroep. Respondenten die naar België kwamen voor de leeftijd van 18 jaar hebben namelijk iets vaker contact met de Belgische herkomstgroep dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd (verschillen van 4 en 6 indexpunten voor respectievelijk de Europese en niet-Europese herkomstgroep). Ten slotte vinden we geen indicaties voor verschillen naargelang het migratiemotief.

van 16 indexpunten voor contact met de andere herkomstgroep. Daarnaast hebben respondenten die niet werkend en niet-zoekend zijn minder vaak contact met de andere herkomstgroep (gemiddeld 3 indexpunten lager dan voltijds werkenden). Verder stellen we een licht positieve associatie vast met de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3): een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, gaat samen met een verschil van 5 indexpunten voor contact met de andere herkomstgroep.

²² Respondenten die in een vereniging zitten scoren gemiddeld 5 indexpunten hoger dan respondenten die niet in een vereniging zitten.

Figuur 3.7: Sociaal contact met personen van de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst) naar herkomstgroep en generatie (N=4480)

Index gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennensgroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Vervolgens geeft Figuur 3.8 de kans weer om meer contact te wensen met de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst). Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken²³, vinden we dat de eerste generatie, net als bij contact met de eigen herkomstgroep, ook vaker meer contact wenst met de Belgische herkomstgroep dan de tweede generatie. De eerste generatie heeft ook minder contact met de Belgische herkomstgroep dan de tweede generatie. Daartegenover heeft de Belgische herkomstgroep weinig contact met personen van buitenlandse herkomst en blijken ze evenmin vragende partij om meer contact. In vergelijking met de kans om meer contact te wensen met de eigen herkomstgroep, is de kans om meer contact te wensen met de andere herkomstgroep hoger en zijn ook de verschillen tussen de herkomstgroepen en migratiegeneraties groter. Eerste generatie respondenten van Congolese, Roemeense en Turkse herkomst wensen het vaakst meer contact met de Belgische herkomstgroep (respectievelijk kansen van 0,61; 0,59 en 0,56), gevolgd door eerste generatie respondenten van Marokkaanse herkomst (kans

²³ De socio-demografische achtergrondkenmerken geven aan dat mannen, jongeren, respondenten zonder partner, zonder kinderen of met jonge kinderen, en respondenten die vaker aan sport doen, in grootsteden wonen en informele zorg verlenen vaker meer contact wensen met de andere herkomstgroep.

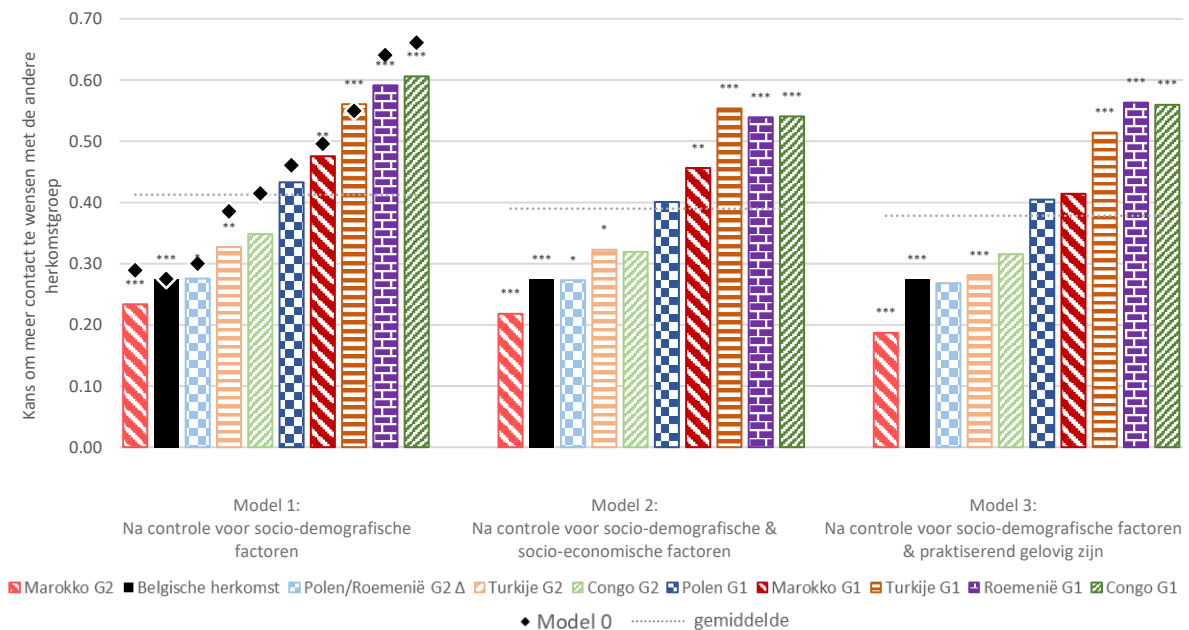
van 0,47). Aan de andere kant wensen tweede generatie respondenten van Marokkaanse, Poolse en Turkse herkomst het minst vaak meer contact met de Belgische herkomstgroep.

Houden deze verschillen in gewenst contact naar herkomstgroep en generatie ook stand wanneer we bijkomend controleren voor socio-economische factoren, de mate waarin men praktiserend gelovig is, of gepercipieerde achterstelling? Hoewel de relatieve positie van de herkomstgroepen in het algemeen relatief stabiel blijkt na verdere controle, worden de verschillen tussen herkomstgroepen iets kleiner na controle voor verschillen in socio-economische posities²⁴ (Model 2 in Figuur 3.8). Voornamelijk voor eerste generatie respondenten van Roemeense en Congolese herkomst daalt de kans om meer contact te wensen met de Belgische herkomstgroep, maar blijft nog steeds significant hoger dan gemiddeld. Verder gaat een sterkere mate van praktiserend gelovig zijn samen met een hogere kans om meer contact te wensen met de andere herkomstgroep (Model 3 in Figuur 3.8) en leidt deze bijkomende controle ook tot verschuivingen. Na controle voor het gegeven dat de eerste generatie van Marokkaanse herkomst sterk praktiserend gelovig is, wijkt deze groep niet langer significant af van het gemiddelde. Daarnaast wordt een licht positieve associatie tussen gewenst contact en gepercipieerde achterstelling (Model 4) wellicht voornamelijk veroorzaakt door de positie van de groep met Belgische herkomst, die relatief weinig achterstelling ervaart en ook een relatief laag aandeel personen vertoont die meer contact wensen met de andere herkomstgroepen. Deelname aan verenigingen en de tevredenheid over het contact met openbare instellingen hangen positief samen met de kans om meer contact te wensen (Model 6). Bijkomende controle voor deze factoren leidt echter niet tot verschuivingen in de relatieve posities van de herkomstgroepen.

Ten slotte is er een grote invloed van de verblijfsduur en de leeftijd bij migratie op de kans om meer contact te wensen met de Belgische herkomstgroep (resultaten beschikbaar in Appendix A). Respondenten die minder dan 10 jaar in België wonen, wensen vaker meer contact met de Belgische herkomstgroep dan respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven (kansverschillen van respectievelijk 0,20 en 0,13 in de Europese en de niet-Europese herkomstgroep). Ook respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd, wensen vaker meer contact met de Belgische herkomstgroep dan respondenten die voor de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen (kansverschillen van respectievelijk 0,27 en 0,13 in de Europese en de niet-Europese herkomstgroep). Dit hangt samen met het feit dat zij ook minder contact hebben met de Belgische herkomstgroep dan respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven en die voor de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen. Er is ook variatie naar het migratiemotief van respondenten: Europese en niet-Europese respondenten die naar België gekomen zijn om te werken/studeren wensen vaker meer contact met de Belgische herkomstgroep dan respondenten die omwille van familiale redenen geïmmigreerd zijn, maar minder vaak dan respondenten die omwille van politieke of andere redenen zijn geïmmigreerd.

²⁴ Model 2 toont dat niet-woningbezitters, respondenten die (zeer) ontevreden zijn met hun woningkwaliteit en (heel) moeilijk rond komen meer contact wensen met de andere herkomstgroep. Ook ligt de proportie respondenten die meer contact wensen met de andere herkomstgroep hoger bij hoger opgeleiden en bij respondenten die meer tevreden zijn over hun buurt.

Figuur 3.8: Aandeel respondenten dat meer contact wenst met personen van de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst) naar herkomstgroep en generatie (N=4480)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Sociaal contact met andere herkomstgroepen voor respondenten van buitenlandse herkomst

Ten derde bestuderen we voor respondenten van buitenlandse herkomst het contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep. Figuur 3.9 toont aan dat respondenten van buitenlandse herkomst minder contact hebben met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep (indexscores van 29 tot 44) dan met personen van de Belgische herkomstgroep (indexscores van 48 tot 66) en personen van de eigen herkomstgroep (indexscores van 29 tot 63). In lijn met de literatuur stellen we vast dat de respondenten van Poolse en Roemeense herkomst het minst contact hebben met personen van andere herkomstgroepen (Vancluysen et al., 2011). De verschillen tussen de herkomstgroepen zijn echter beperkt en er zijn ook nauwelijks verschillen tussen de eerste en tweede generatie (met uitzondering van de Europese herkomstgroepen).

De verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn, gepercipieerde achterstelling en indicatoren voor sociale participatie zoals deelname aan het verenigingsleven of tevredenheid met contact met openbare instellingen (Model 5 in Figuur 3.9).

Controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken²⁵ (Model 1) leidt bijvoorbeeld niet tot grote verschuivingen in de indexscores (ten opzichte van Model 0). Ook verschillen in socio-economische positie²⁶ (Model 2) bieden geen afdoende verklaring voor de verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties. Verder werd geen associatie aangetroffen met de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) of gepercipieerde achterstelling (Model 4). De resultaten tonen verder een licht positieve associatie tussen contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep enerzijds en deelname aan verenigingen anderzijds²⁷ (Model 6), maar een bijkomende controle voor verschillen in sociale participatie leidt evenmin tot noemenswaardige veranderingen in de indexscores naar herkomstgroep en generatie.

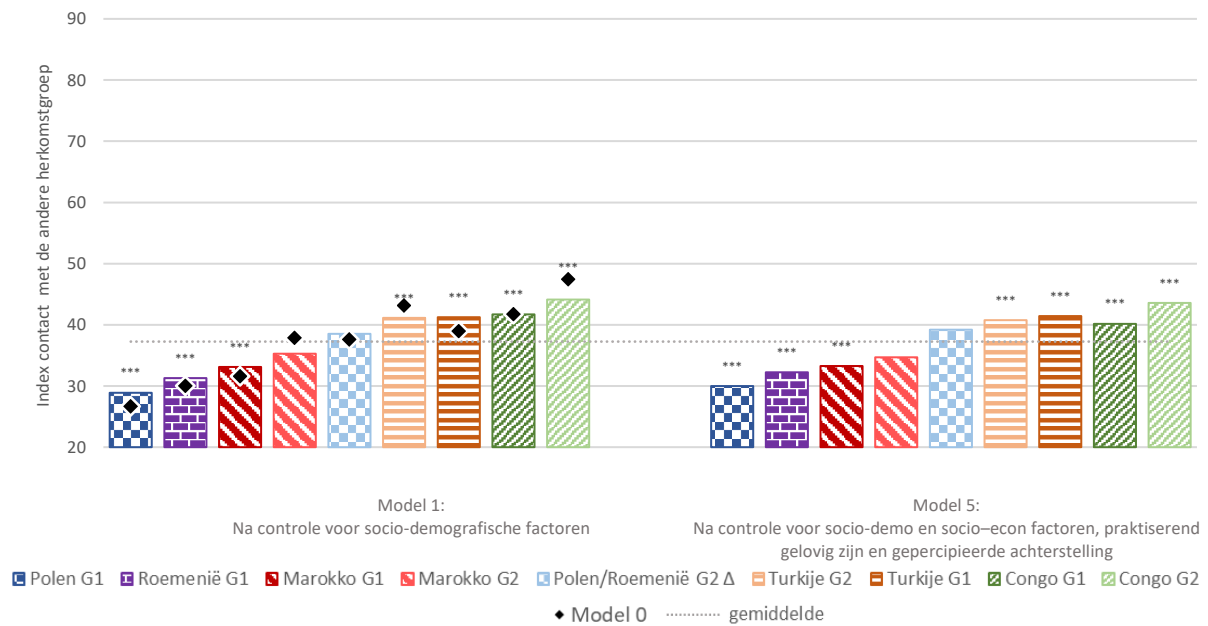
Ten slotte vinden we indicaties voor verschillen naar verblijfsduur en migratieleeftijd (de resultaten werden opgenomen in Appendix A). Respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die 10 jaar of langer in België verblijven en die voor de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen, hebben vaker contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep dan respondenten die minder 10 jaar in België verblijven en die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd (verschillen van 4 tot 7 indexpunten). Er zijn geen indicaties voor verschillen naargelang het migratiemotief.

²⁵ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat mannen, jongeren, respondenten zonder kinderen of met oudere kinderen, en respondenten die vaker sporten, informele zorg verlenen en in grootsteden wonen meer contact hebben met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep.

²⁶ Model 2 met socio-economische factoren toont aan dat studenten en respondenten die in een ploegenstelsel werken gemiddeld respectievelijk 4 en 5 indexpunten hoger scoren dan laagopgeleiden en respondenten die niet in een ploegenstelsel werken.

²⁷ Respondenten die participeren in het verenigingsleven scoren gemiddeld 3 indexpunten hoger dan respondenten die niet participeren in verenigingen

Figuur 3.9: Sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep, naar herkomstgroep en generatie (N=3741)

Index gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennensgroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur 3.10 toont het aandeel respondenten dat meer contact wenst met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep. Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken²⁸ (Model 1), stellen we vast dat de eerste generatie van Poolse herkomst het minst contact heeft met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep en dat deze groep ook het laagste aandeel respondenten kent die meer contact wensen. Ook bij de tweede generatie van Turkse en Marokkaanse herkomst is het aandeel respondenten dat vaker contact wensen met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep lager dan gemiddeld. Aan de andere kant wensen eerste generatie respondenten van Congolese en Turkse herkomst significant vaker meer contact, hoewel zij al het meeste contact hebben.

Daarnaast stellen we vast dat, hoewel er significante associaties zijn met socio-economische factoren²⁹ (Model 2), deze bijkomende controlevariabelen niet leiden tot een verandering in de relatieve posities van de herkomstgroepen en generaties. Verder is er geen samenhang tussen meer contact wensen met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep en de mate van praktiserend

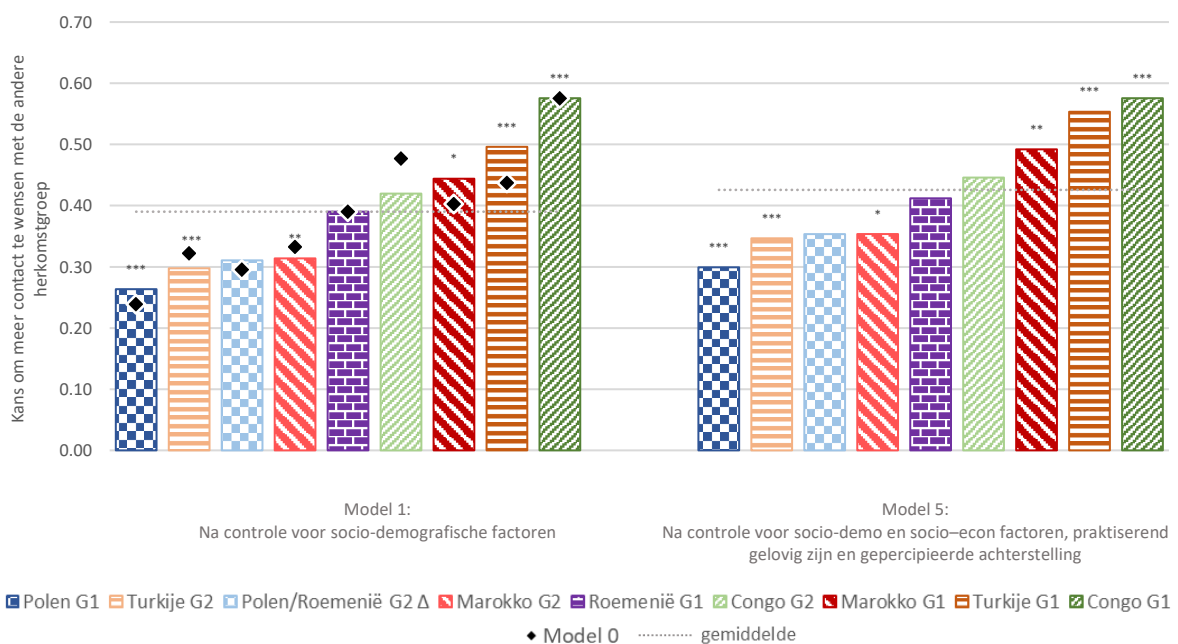
²⁸ De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen dat mannen, respondenten zonder kinderen of met jonge kinderen, en respondenten die in Brussel wonen, vaker sporten en informele zorg verlenen aan andere kinderen vaker meer contact wensen met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep.

²⁹ Model 2 toont dat hoogopgeleiden, studenten en respondenten die moeilijk rond komen vaker meer contact wensen met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep.

gelovig zijn (Model3) en slechts een licht positieve associatie met gepercipieerde achterstelling (Model 4). De indicatoren voor sociale participatie (Model 6) tonen verder dat ook hier een licht positieve associatie bestaat met de participatie in verenigingen, maar geen samenhang met tevredenheid over het contact met openbare instellingen. Bijgevolg leiden bijkomende controles voor verschillen in socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn, gepercipieerde achterstelling en participatie in verenigingen nauwelijks tot veranderingen in de relatieve posities van herkomstgroepen en generaties wat betreft de wens om meer contact te hebben met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep (Model 5 in Figuur 3.10).

Versillen naar verblijfsduur en migratieleeftijd tonen aan dat respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België verblijven en die na de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen, vaker meer contact wensen met andere herkomstgroepen dan respondenten die 10 jaar of langer in België verblijven en die zich voor de leeftijd van 18 jaar in België hebben gevestigd (resultaten in Appendix A). Dit hangt samen met het feit dat zij ook in realiteit reeds minder contact hebben met andere herkomstgroepen. Met betrekking tot migratiemotief stellen we vast dat respondenten die naar België zijn gekomen om te werken/studeren of omwille van familiale redenen minder vaak meer contact wensen met andere herkomstgroepen dan respondenten die om politieke of andere redenen zijn gemigreerd zijn.

Figuur 3.10: Aandeel respondenten dat meer contact wenst met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep naar herkomstgroep en generatie (N=3741)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Typologie van sociale contacten

Ten slotte werd aan de hand van de indexen betreffende 'contact met de eigen herkomstgroep', 'contact met de andere herkomstgroep (BE versus niet-BE)' en 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep' een typologie geconstrueerd om de aard van de sociale contacten tussen herkomstgroepen te kunnen vergelijken. Voor de Belgische herkomstgroep worden vier categorieën onderscheiden. Ten eerste is er een groep die weinig sociaal contact heeft, en dit ongeacht de herkomstgroep. Deze groep omvat respondenten van Belgische herkomst bij wie de indexscores voor 'contact met de eigen herkomstgroep' en 'contact met de andere herkomstgroep (BE versus niet-BE)' telkens lager zijn dan de mediaan. Ten tweede wordt een groep respondenten onderscheiden die relatief veel contact hebben met personen van de eigen herkomstgroep: bij deze respondenten is de indexscore voor 'contact met de eigen herkomstgroep' hoger dan de mediaan, maar is de indexscore voor 'contact met de andere herkomstgroep (BE versus niet-BE)' lager dan de mediaan. De derde groep onderscheidt respondenten die relatief veel contact hebben met andere herkomstgroepen: bij deze respondenten is de indexscore voor 'contact met de eigen herkomstgroep' lager dan de mediaan, maar is de indexscore voor 'contact met de andere herkomstgroep (BE versus niet-BE)' hoger dan de mediaan. De vierde groep heeft tenslotte veel sociaal contact met verschillende herkomstgroepen en omvat respondenten bij wie de scores voor beide indexen hoger zijn dan de mediaan.

Voor groepen van buitenlandse herkomst onderscheiden we zes categorieën aan de hand van de indexen voor 'contact met de eigen herkomstgroep', 'contact met de andere herkomstgroep (BE versus niet-BE)' en 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep'.

- *Weinig sociaal contact ongeacht de herkomstgroep*: respondenten die telkens lager dan de mediaan scoren op deze drie indexen;
- *Relatief veel contact met de eigen herkomstgroep*: respondenten die hoger scoren dan de mediaan op de index voor 'contact met de eigen herkomstgroep', maar telkens lager dan de mediaan scoren op de indexen voor 'contact met de Belgische herkomstgroep' en 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep';
- *Relatief veel sociaal contact met de Belgische herkomstgroep*: respondenten die lager scoren dan de mediaan op de indexen voor 'contact met de eigen herkomstgroep' en 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep', maar hoger dan de mediaan scoren op de index voor 'contact met de Belgische herkomstgroep';
- *Relatief veel sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep*: respondenten die lager scoren dan de mediaan op de indexen voor 'contact met de eigen herkomstgroep' en 'contact met de Belgische herkomstgroep', maar hoger dan de mediaan scoren op de index voor 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep';
- *Relatief veel sociaal contact met de Belgische herkomstgroep en personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep*: respondenten die lager scoren dan de mediaan op de index voor 'contact met de eigen herkomstgroep', maar hoger dan de mediaan op de indexen voor 'contact met de Belgische herkomstgroep' en 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep';
- *Veel sociaal contact met verschillende herkomstgroepen*: respondenten die hoger scoren dan de mediaan op de indexen i) 'contact met de eigen herkomstgroep' en ii) 'contact met de andere

herkomstgroep (BE versus niet-BE) en 'contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep'.

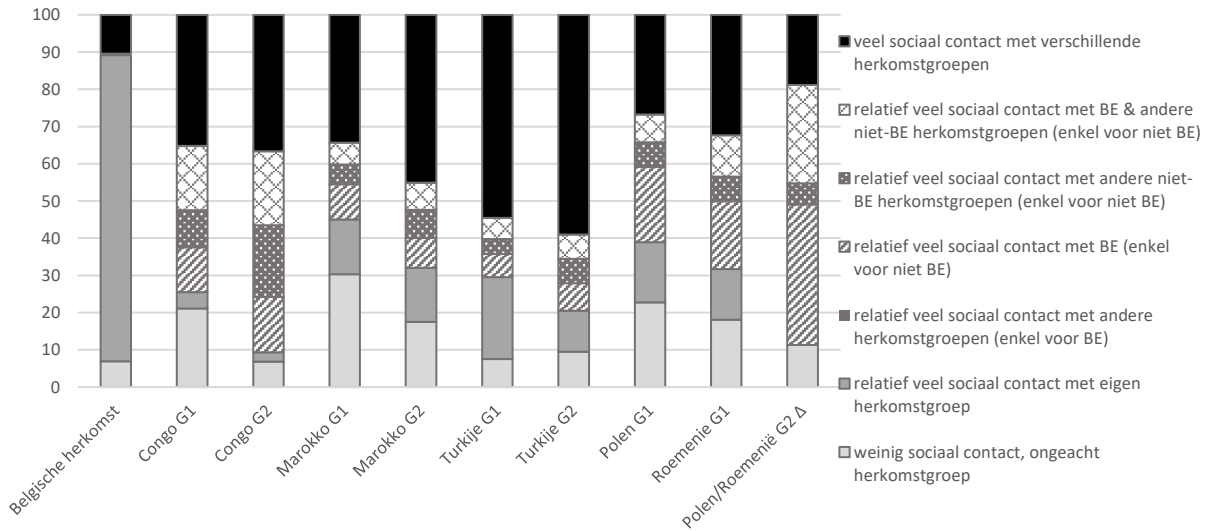
Analoog werd een typologie geconstrueerd voor de aard van het gewenste sociale contacten aan de hand van de indexen 'meer contact gewenst met de eigen herkomstgroep', 'meer contact gewenst met de andere herkomstgroep (BE versus niet-BE)' en 'meer contact gewenst met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep'.

Figuur 3.11a toont voor elke herkomstgroep en generatie de aard van de sociale contacten. Allereerst zien we dat slechts een klein aandeel van de Belgische herkomstgroep weinig sociaal contact heeft en verder dat deze groep voornamelijk sociaal contact heeft met de eigen herkomstgroep. Daarnaast heeft de eerste generatie een groter aandeel dat weinig sociaal contact heeft dan het geval is bij de tweede generatie en de Belgische herkomstgroep (tot 30 procent van de eerste generatie van Marokkaanse herkomst). Als we de groepen van buitenlandse herkomst vergelijken, zien we dat de meerderheid binnen de Turkse herkomstgroep contact heeft met verschillende herkomstgroepen, gevolgd door voornamelijk contact met de eigen herkomstgroep. Hoewel een groter aandeel van de Marokkaanse herkomstgroep weinig sociaal contact heeft (17 en 30 procent van respectievelijk de tweede en eerste generatie), stellen we wel vast dat, bij respondenten die niet onder de noemer 'weinig contact' vallen, het grootste aandeel van de sociale contacten verschillende herkomstgroepen betreft. Verder heeft geen enkele respondent van de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst voornamelijk contact met de eigen herkomstgroep, maar hebben zij voornamelijk contact met de Belgische herkomstgroep (en personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep). Eerste generatie respondenten van Poolse en Roemeense herkomst hebben wel contact met de eigen herkomstgroep, maar het grootste aandeel heeft contact met de Belgische herkomstgroep of met verschillende herkomstgroepen. Bij de Congolese herkomstgroep heeft een zeer klein aandeel van zowel de eerste als tweede generatie voornamelijk contact met de eigen herkomstgroep, zij hebben met verschillende herkomstgroepen sociaal contact.

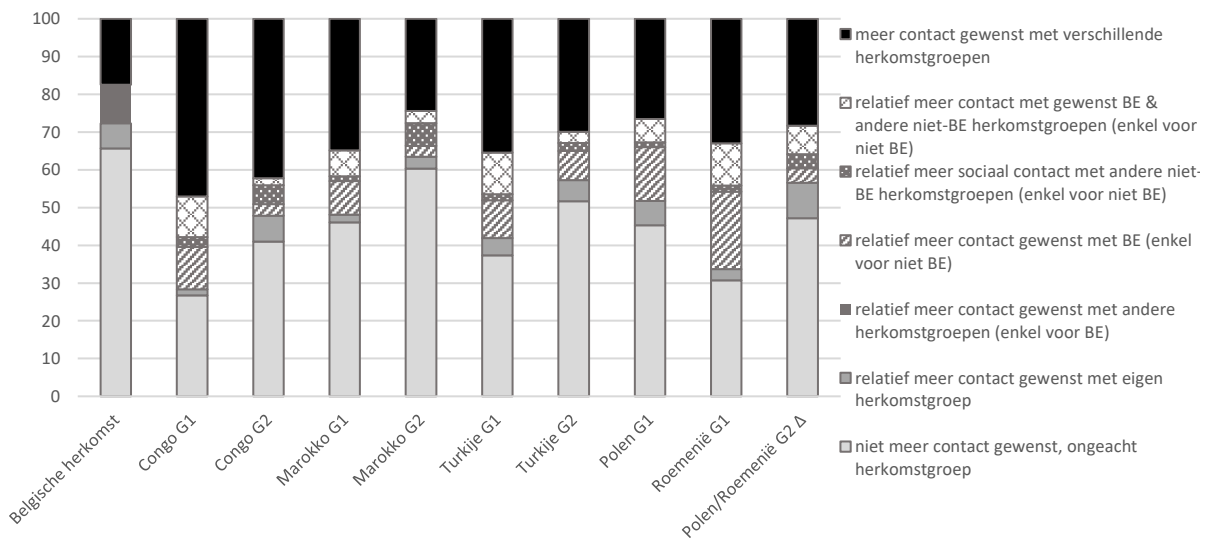
Kijken we tot slot naar de aard van de gewenst contacten in Figuur 3.11b, dan zien we dat respondenten voornamelijk ofwel i) niet meer contact wensen, ofwel ii) meer contact wensen ongeacht de herkomstgroep. Er zijn wel verschillen tussen generaties en herkomstgroepen. Allereerst wenst de eerste generatie vaker meer contacten dan respondenten van Belgische herkomst en de tweede generatie. De eerste generatie heeft dan ook vaker weinig sociaal contact. Bij de Belgische herkomstgroep en de tweede generatie van Marokkaanse en Turkse herkomst wenst de meerderheid niet meer contact. Dit mechanisme waarbij weinig sociaal contact gepaard gaat met een hogere vraag naar sociaal contact houdt in de vergelijking van specifieke herkomstgroepen en generaties niet altijd stand. Hoewel respectievelijk 30 en 23 procent van de eerste generatie van Marokkaanse en Poolse herkomst weinig contact heeft, wenst toch 45 procent niet meer sociaal contact. Aan de andere kant wenst 60 procent van de tweede generatie van Congolese herkomst meer sociaal contact, terwijl slechts 7 procent weinig contact heeft. De eerste generatie van Congolese herkomst wenst het vaakst meer contact (73 procent), gevolgd door de eerste generatie van Roemeense (69 procent) en Turkse (63 procent) herkomst.

Figuur 3.11: Typologie voor sociale contacten naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Figuur 3.11a: Typologie voor de aard van de sociale contacten naar herkomstgroep en generatie

Figuur 3.11b: Typologie voor de aard van de gewenste sociale contacten naar herkomstgroep en generatie

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.2 Identiteitsbeleving en attitudes

3.2.1 Identiteitsbeleving

Identiteitsbeleving: Belangrijkste bevindingen

Plaatsgebonden identiteit

- We meten de 'plaatsgebonden identiteit' van respondenten aan de hand van een index gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, iii) inwoner van de stad of gemeente voelen. Hierbij stellen we vast dat de Belgische herkomstgroep de sterkste plaatsgebonden identiteit heeft, gevolgd door de tweede generatie. De eerste generatie vertoont de zwakste plaatsgebonden identiteit (voornamelijk de Poolse herkomstgroep);
- Verschillen in plaatsgebonden identiteit houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Verblijfsduur en migratieleeftijd spelen een rol voor plaatsgebonden identiteit: hoe langer respondenten in België verblijven en hoe jonger ze naar België gekomen zijn, hoe sterker de plaatsgebonden identiteit. Het migratiemotief vormt enkel voor de Poolse en Roemeense herkomstgroepen een rol: respondenten die naar België gekomen zijn om te werken of studeren hebben een zwakkere plaatsgebonden identiteit dan respondenten die om familiale of andere redenen naar België zijn gekomen.

Verbondenheid met België

- Ten tweede construeren we voor respondenten van buitenlandse herkomst een index voor verbondenheid met België aan de hand van de stellingen i) voelt u zich thuis in België, ii) heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) hoe vaak volgt u het nieuws over België. We stellen vast dat de tweede generatie zich meer verbonden voelt met België dan de eerste generatie. Binnen de eerste generatie voelen respondenten van Roemeense, Poolse en Turkse herkomst zich het minst verbonden;
- Deze verschillen tussen herkomstgroepen blijven bestaan na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Verblijfsduur en migratieleeftijd beïnvloeden de verbondenheid met België voor de Europese herkomstgroep: respondenten van Poolse of Roemeense herkomst die langer dan 10 jaar in België zijn voelen zich meer verbonden met België, net zoals respondenten die op jongere leeftijd naar België gekomen zijn. Voor de niet-Europese herkomstgroep is dit patroon nagenoeg afwezig. Zowel voor de Europeanen als niet-Europese herkomstgroep vinden we geen indicaties voor variatie in verbondenheid naar migratiemotief.

Verbondenheid met land van herkomst

- Ten derde werd de index voor verbondenheid met het herkomstland gebaseerd op hoe vaak respondenten i) contact hebben met familie/vrienden in hun herkomstland, ii) naar hun herkomstland gaan, en iii) het nieuws over hun herkomstland volgen. Verbondenheid met België en het land van herkomst sluiten elkaar niet uit, maar groepen met een hogere verbondenheid met het herkomstland, zijn wel minder verbonden met België (met uitzondering van respondenten van de tweede generatie van Turkse herkomst die zich sterk verbonden voelen met beide);

- De eerste generatie voelt zich telkens meer verbonden met het herkomstland dan de tweede generatie. Binnen de eerste generatie voelen vooral respondenten van Poolse en Roemeense herkomst zich sterk verbonden met het herkomstland. Bij de tweede generatie gaat het vooral om respondenten van Turkse herkomst;
- Wanneer we herkomstgroepen opdelen naargelang verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief stellen we vast dat respondenten van de eerste generatie die minder dan 10 jaar in België wonen zich sterker verbonden voelen met het herkomstland dan respondenten die al langer in België zijn. Ook respondenten die op latere leeftijd (na 18 jaar) naar België gemigreerd zijn, voelen zich sterker verbonden. Respondenten die migreerden omwille van werk of studies zijn sterker verbonden met hun herkomstland dan respondenten die migreerden omwille van familiale of politieke redenen.

Religieuze identiteitsbeleving

- Voor gelovige respondenten werd een index geconstrueerd voor religieuze identiteitsbeleving aan de hand van drie stellingen: i) mijn geloof is een belangrijk deel van mezelf, ii) het doet pijn als iemand iets slechts zegt over mijn geloof, en iii) mijn geloof is iets waar ik vaak aan denk. We vinden dat herkomstgroep hierbij de onderscheidende factor vormt in plaats van generatie. Aan de ene kant heeft de Belgische herkomstgroep de zwakste religieuze identiteitsbeleving, gevolgd door de Poolse en Roemeense herkomstgroepen. Aan de andere kant hebben de Marokkaanse en de Turkse herkomstgroepen de sterkste religieuze identiteit. De Congolese herkomstgroep neemt een tussenpositie in;
- Terwijl verschillen tussen herkomstgroepen en generaties standhouden na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling, wordt een aanzienlijk deel van de verschillen naar herkomst en generatie verklaard door het feit dat de groepen typisch in verschillende mate praktiserend gelovig zijn en er een sterk positieve samenhang is tussen religieuze identiteitsbeleving en de mate van praktiserend gelovig zijn. Ook na controle voor praktiserend gelovig zijn, worden de Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen nog steeds gekenmerkt door een sterkere religieuze identiteitsbeleving dan gemiddeld en de Belgische herkomstgroep door een significant zwakkere religieuze identiteitsbeleving;
- In tegenstelling tot de Europese herkomstgroep, spelen verblijfsduur en migratiemotief wel een rol voor de religieuze identiteitsbeleving van de niet-Europese herkomstgroep: gelovige respondenten van niet-Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België wonen en omwille van familiale of werk gerelateerde redenen geïmmigreerd zijn, vertonen een iets sterkere religieuze identiteitsbeleving dan respondenten die minder lang in België wonen en omwille van politieke of andere redenen geïmmigreerd zijn.

In studies over de integratie van groepen van buitenlandse herkomst staat bij het opbouwen van een identiteit het gevoel te behoren tot een natie centraal (Demart, Schoumaker, Godin, et al., 2017). Eerder onderzoek bij de Poolse gemeenschap toont aan dat personen van de eerste generatie van Poolse herkomst zich sterk identificeren en verbonden voelen met hun herkomstland en slechts in beperkte mate met het gastland (Gijsberts, Andriessen, Nicolaas, & Huijnk, 2018; Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011). Daarnaast illustreren studies in Nederland dat de Turkse herkomstgroep in vergelijking met de Marokkaanse herkomstgroep een sterkere identificatie heeft met het herkomstland en een minder sterke verbondenheid met Nederland (Huijnk & Andriessen, 2016; Maliepaard & Gijsberts, 2012). Voorgaande studies toonden reeds aan dat de identificatie en

verbondenheid met het gastland en land van herkomst samenhangen met leeftijd, opleidingsniveau, generatie en verblijfsduur (Gijsberts et al., 2018; Huijnk & Andriessen, 2016; Maliepaard & Gijsberts, 2012; Vancluysen et al., 2011). Verder is er ook gewezen op het bestaan van dubbele identificaties, waarbij een sterke identificatie met het gastland kan samengaan met een sterke identificatie met het herkomstland (Adam & Torrekens, 2015; Huijnk & Andriessen, 2016).

Aan de hand van de SID-survey kunnen we de identiteitsbeleving van verschillende herkomstgroepen met elkaar vergelijken en nagaan in welke mate er verschillen zijn naar generatie, verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief. In deze studie bespreken we achtereenvolgens drie dimensies van identiteitsbeleving: plaatsgebonden identiteit, verbondenheid met België en verbondenheid met het land van herkomst.

Plaatsgebonden identiteit

Allereerst beschouwen we plaatsgebonden identiteit. Deze index werd geconstrueerd aan de hand van drie stellingen die peilen naar hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, of iii) een inwoner van hun stad of gemeente voelen. De index neemt waarden aan tussen 0 en 100 waarbij een hogere indexscore wijst op een hogere mate van verbondenheid³⁰. Figuur 3.12 toont voor elke herkomstgroep en migratiegeneratie de indexscore voor plaatsgebonden identiteit, met een gemiddelde indexscore van 63. Er zijn echter sterke verschillen tussen herkomstgroepen en generaties. Allereerst zien we de respondenten van Belgische herkomst de hoogste plaatsgebonden identiteit hebben (indexscore 77), gevolgd door respondenten van de tweede generatie (indexscores van 68 tot 70). Deze groepen hebben ook een significant hogere indexscore dan gemiddeld. Respondenten van de eerste generatie hebben de laagste indexscores voor plaatsgebonden identiteit, waarbij de Poolse herkomstgroep met een index 44 het laagste scoort, gevolgd door de Roemeense en Turkse herkomstgroep. Aangezien socio-demografische achtergrondkenmerken een eerder beperkte rol spelen in de plaatsgebonden identiteit³¹, wijzigen de posities van de herkomstgroepen en generaties ook nauwelijks na controle voor deze kenmerken. De verschillen naar herkomstgroep en generatie houden ook stand na controle voor socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.12). Ondanks significante associaties tussen socio-economische factoren (Model 2) en plaatsgebonden identiteit, kan de verschillende verdeling van deze kenmerken de verschillen tussen herkomstgroepen en generaties niet verklaren³². Verder stellen we ook een licht negatieve samenhang

³⁰ Een score 0 reflecteert dat respondenten zich helemaal geen Belg, Vlaming en inwoner van hun stad of gemeente voelen. Aan de andere kant geeft een indexscore van 100 aan dat respondenten zich sterk Belg, Vlaming en inwoner van hun stad of gemeente voelen.

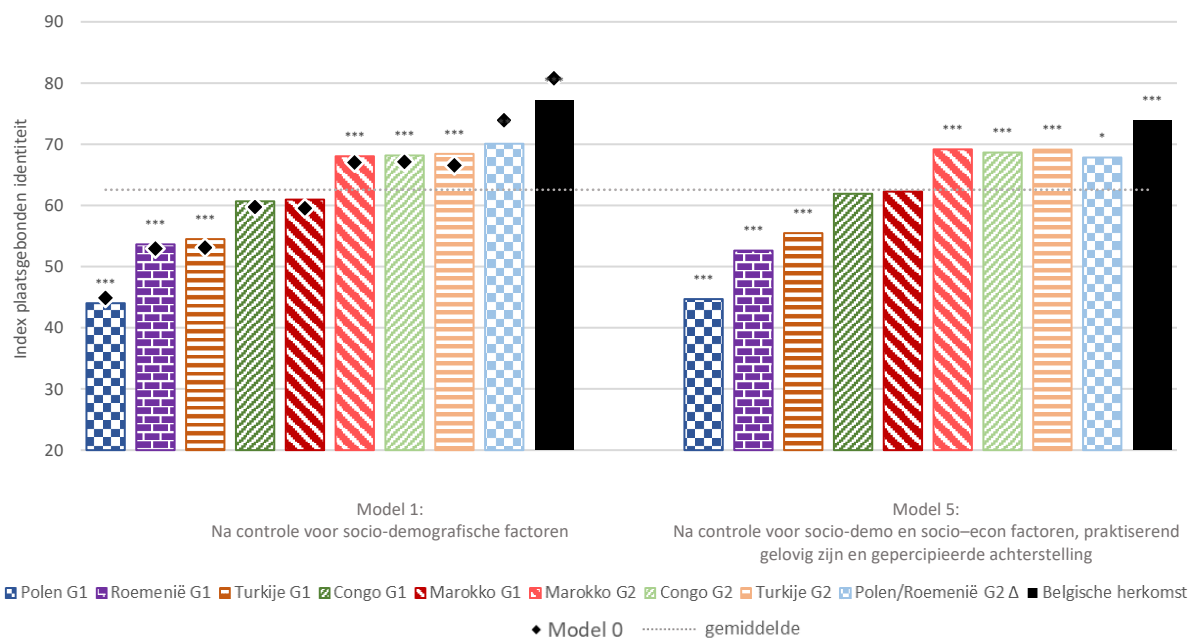
³¹ De socio-demografische factoren tonen dat er een positieve samenhang is tussen plaatsgebonden identiteit en leeftijd: een verschil van 10 jaar voor leeftijd gaat namelijk samen met een verschil van 14 indexpunten voor plaatsgebonden identiteit. Daarnaast scoren respondenten met inwonende ouders, zonder inwonende anderen, die vaker aan sport doen, informele zorg verlenen en niet grootsteden wonen gemiddeld 3 tot 6 indexpunten hoger voor plaatsgebonden identiteit.

³² De analyses van Model 2 illustreren dat socio-economische factoren slechts een lichte samenhang vertonen met plaatsgebonden identiteit: woningeigenaars, hoogopgeleiden en respondenten van wie de partner werkt scoren gemiddeld slechts 2 indexpunten hoger dan respectievelijk niet-woningeigenaars, laagopgeleiden en respondenten van wie de partner niet werkt. Ook scoren respondenten die heel moeilijk rondkomen 4 indexpunten lager dan respondenten die comfortabel rondkomen. Daarnaast is er een positieve associatie met

vast tussen plaatsgebonden identiteit enerzijds en praktiserend gelovig zijn (Model 3) en gepercipieerde achterstelling (Model 4) anderzijds³³. Deze bijkomende controle resulteert echter ook niet in verschuivingen in de relatieve posities van de herkomstgroepen.

Verder suggereren de resultaten dat verblijfsduur in België en leeftijd bij migratie de plaatsgebonden identiteit beïnvloeden, voornamelijk voor respondenten van Europese herkomst (resultaten beschikbaar in Appendix B). Respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven, hebben een hogere indexscore voor plaatsgebonden identiteit dan respondenten die minder dan 10 jaar in België zijn (verschil van 13 en 4 indexpunten voor respectievelijk de Europese en niet-Europese herkomstgroep). Respondenten die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België zijn gekomen, hebben een hogere indexscore voor plaatsgebonden identiteit dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen (verschil van 10 en 5 indexpunten voor respectievelijk de Europese en niet-Europese herkomstgroep). Ten slotte is er geen verschil in de plaatsgebonden identiteit naar migratiemotief voor de niet-Europese herkomstgroep. Bij de Europese herkomstgroep stellen we vast dat respondenten die naar België gekomen zijn om te werken of studeren een lagere indexscore hebben (47) dan respondenten die om familiale of andere redenen naar België zijn gekomen (indexscores van respectievelijk 51 en 56).

Figuur 3.12: Plaatsgebonden identiteit naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Index gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en ii) een inwoner van de stad of gemeente voelen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

buurttevredenheid: een verschil in buurttevredenheid van 10 indexpunten gaat samen met een verschil van 19 indexpunten op plaatsgebonden identiteit.

³³ Een verschil van 10 indexpunten op praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling gaat samen met respectievelijk een verschil van 6 en 14 indexpunten voor plaatsgebonden identiteit.

Verbondenheid met België

Aan de hand van de vragen i) voelt u zich thuis in België, ii) heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) hoe vaak volgt u het nieuws over België werd een index geconstrueerd die aangeeft in welke mate respondenten zich verbonden voelen met België. De index neemt waarden aan tussen 0 en 100 waarbij een hogere indexscore wijst op een hogere mate van verbondenheid.

Figuur 3.13 toont de gemiddelde verbondenheid met België naar herkomstgroep en generatie, met een gemiddelde indexscore van 69. Analoog aan plaatsgebonden identiteit, zien we dat de tweede generatie meer verbonden is met België dan de eerste generatie. De tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst heeft met een indexscore van 84 de hoogste verbondenheid met België, gevolgd door de Congolese, Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen tweede generatie (respectievelijk indexscores van 76, 74 en 71). Aan de andere kant vinden we dat respondenten van de eerste generatie van Roemeense, Poolse en Turkse herkomst een significant lagere verbondenheid hebben met België dan gemiddeld. Deze verschillen tussen herkomstgroepen blijven bestaan na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.13). Zo resulteert een controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) niet in verschuivingen van de indexscores naar herkomstgroep³⁴. Aangezien socio-economische factoren (Model 2) een eerder beperkte samenhang vertonen met de verbondenheid met België, resulteert deze bijkomende controle ook niet in verschuivingen van positie van de herkomstgroepen³⁵. Verder is er een negatieve samenhang met praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling die inhoudt dat een verschil van 10 punten in de index van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling samengaat met een verschil van respectievelijk 9 en 19 indexpunten op verbondenheid met België. Hoewel er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties in praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling, is de verschillende verdeling van deze kenmerken niet in staat om verschillen naar herkomst of generatie te verklaren.

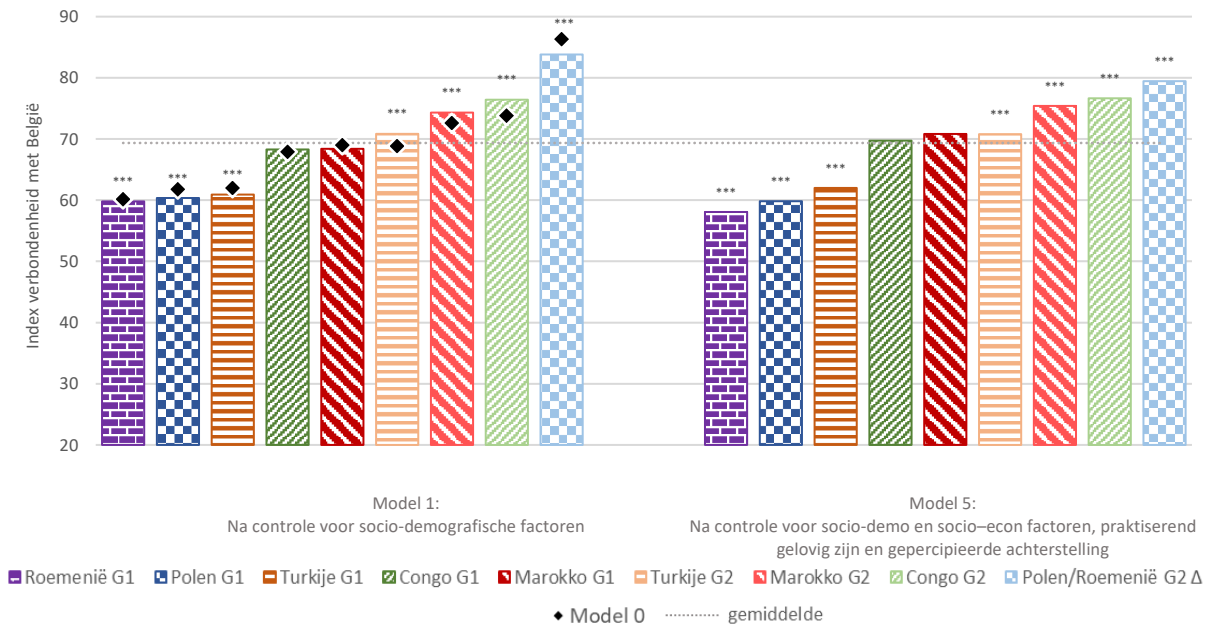
De resultaten in Appendix B tonen verder dat verblijfsduur en migratieleeftijd de verbondenheid met België beïnvloeden voor de Europese herkomstgroep. Respondenten van Europese herkomst die al 10 jaar of langer in België verblijven en tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België zijn gekomen, hebben een hogere verbondenheid met België dan respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven en na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd (verschillen van respectievelijk 12 en 10 indexpunten). Voor de niet-Europese herkomstgroep is dit patroon nagenoeg afwezig. Ten slotte

³⁴ Analyses waarbij socio-demografische achtergrondkenmerken worden gehanteerd (Model 1) tonen aan dat respondenten met inwonende ouders, die vaker sporten en informele zorg verlenen 2 tot 6 indexpunten hoger scoren. Daarnaast is er een positieve samenhang met leeftijd: een verschil van 10 jaar in leeftijd gaat samen met een verschil van 17 indexpunten voor verbondenheid met België.

³⁵ Woningeigenaars, hoogopgeleiden en respondenten met een contract van onbepaalde duur scoren gemiddeld 2 indexpunten hoger dan niet-woningeigenaars, laagopgeleiden en respondenten met een contract van bepaalde duur. Ook woningkwaliteit, inkomen en buurttevredenheid vertonen een positieve samenhang met verbondenheid met België: respondenten die zeer tevreden zijn met hun woning en comfortabel rondkomen scoren gemiddeld 6 en 3 indexpunten hoger dan respectievelijk respondenten die zeer ontevreden zijn met hun woning en zeer moeilijk rondkomen, en een verschil van 10 indexpunten voor buurttevredenheid gaat samen met een verschil van 14 indexpunten met verbondenheid met België.

vinden we geen indicaties voor variatie in verbondenheid naar migratiemotief voor zowel de Europese als niet-Europese herkomstgroep.

Figuur 3.13: Verbondenheid met België naar herkomstgroep en generatie (N=3752)

Index gebaseerd op de vragen i) Voelt u zich thuis in België, ii) Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) Hoe vaak volgt u het nieuws over België.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Verbondenheid met het land van herkomst

Vervolgens werd ook een index geconstrueerd voor de mate waarin respondenten zich verbonden voelen met hun land van herkomst aan de hand van de vragen i) hoe vaak heeft u contact met familie of vrienden in uw herkomstland, ii) hoe vaak gaat u naar uw herkomstland, en iii) hoe vaak volgt u het nieuws over uw herkomstland. Hoe hoger deze indexscore is, hoe sterker de mate van verbondenheid is met het land van herkomst³⁶.

Figuur 3.14 toont voor elke herkomstgroep en generatie de gemiddelde indexscore voor verbondenheid met het herkomstland. Allereerst stellen we vast dat in vergelijking met plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België, de herkomstgroepen bij verbondenheid met het herkomstland in de omgekeerde volgorde staan. In lijn met de literatuur zien we dat de eerste

³⁶ Een indexscore van 0 geeft aan dat respondenten nooit contact hebben met familie of vrienden in het herkomstland, nog nooit naar het herkomstland zijn geweest en nooit het nieuws over hun herkomstland volgen. Aan de andere kant hebben respondenten met een indexscore van 100 elke dag contact met familie of vrienden in hun herkomstland, gaan zij minstens één keer per jaar naar hun herkomstland en volgen zij elke dag het nieuws over hun herkomstland.

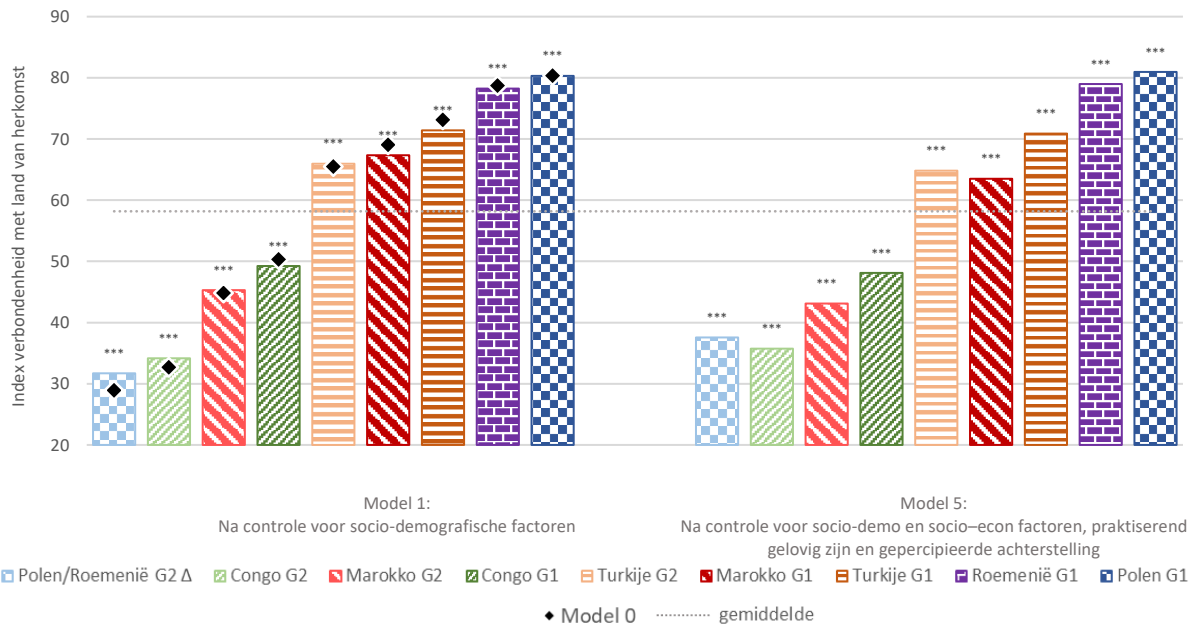
generatie telkens meer verbonden is met het herkomstland dan de tweede generatie (Huijnk & Andriessen, 2016; Vancluysen et al., 2011). Met uitzondering van de Congolese herkomstgroep, hebben alle respondenten van de eerste generatie een hogere indexscore dan gemiddeld. De eerste generatie van Poolse en Roemeense herkomst vertonen de hoogste verbondenheid met het land van herkomst (respectievelijk indexscores 80 en 78), gevolgd door de eerste generatie van Turkse (71) en Marokkaanse (67) herkomst. Ook respondenten van de tweede generatie van Turkse herkomst scoren met een index van 66 significant hoger dan gemiddeld. Dit is in lijn met eerdere studies voor Nederland die aangeven dat de Turkse herkomstgroep in vergelijking met de Marokkaanse herkomstgroep een sterkere identificatie heeft met herkomstland (Huijnk & Andriessen, 2016; Maliepaard & Gijsberts, 2012). De tweede generatie van Poolse/Roemeense en Congolese herkomst vertoont de laagste verbondenheid met het land van herkomst, gevolg door de tweede generatie van Marokkaanse herkomst. Gezien de beperkte samenhang tussen verbondenheid met het land van herkomst enerzijds en socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) en socio-economische factoren (Model 2) anderzijds, resulteren bijkomende controles voor deze factoren niet in noemenswaardige verschuivingen in de relatieve positie van de herkomstgroepen³⁷. Daarnaast is er een positieve samenhang tussen verbondenheid met het land van herkomst en de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) waarbij een verschil van 10 indexpunten op praktiserend gelovig zijn, samengaat met een verschil van 21 indexpunten voor verbondenheid met het herkomstland. Hoewel er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties in de mate van praktiserend gelovig zijn, resulteert controle voor deze factor nauwelijks voor verschuivingen in de indexscores naar herkomstgroep en migratiegeneratie ten opzichte van Model 1 (maximum verschil van 6 indexpunten voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst). Verder vinden we geen indicatie voor een associatie met gepercipieerde achterstelling (Model 4). Bijgevolg stellen we in Model 5 dezelfde volgorde vast van herkomstgroepen en generaties in de verbondenheid met het land van herkomst als in Model 1 (Figuur 3.14).

Ten slotte stellen we vast dat verbondenheid met het land van herkomst ook geassocieerd is met verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief (resultaten beschikbaar in Appendix B). Respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven, hebben een lagere verbondenheid met het herkomstland dan respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven (verschillen van 8 en 3 indexpunten voor respectievelijk de Europese en niet-Europese herkomstgroep). Ook scoren respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België zijn gekomen respectievelijk 6 en 10 indexpunten lager op de index voor verbondenheid met het herkomstland dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd. Met betrekking tot migratiemotief stellen we voor zowel de Europese als niet-Europese herkomstgroep vast dat respondenten die naar

³⁷ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) geeft aan dat respondenten met een partner, 3 of meer kinderen, inwonende broers/zussen en inwonende anderen gemiddeld 3 indexpunten hoger scoren dan respondenten zonder partner, met 1 of 2 kinderen, zonder inwonende broers/zussen en zonder inwonende anderen. Bij respondenten met een langdurige medische aandoening, die informele zorg aan anderen verlenen en geen informele zorg aan andere kinderen verlenen is de indexscore gemiddeld 2 indexpunten lager. De socio-economische kenmerken (Model 2) tonen dat woningeigenaars, laagopgeleiden en niet werkenden (zowel zoekenden als niet-zoekenden) 2 tot 3 indexpunten lager scoren dan niet-woningeigenaars, hoogopgeleiden en voltijds werkenden.

België zijn gekomen om te werken/studeren in sterkere mate verbonden zijn met hun herkomstland dan respondenten die gemigreerd zijn omwille van familiale, politieke of andere redenen.

Figuur 3.14: Verbondenheid met land van herkomst naar herkomstgroep en generatie (N=3752)

Index gebaseerd op hoe vaak respondenten i) contact hebben met familie/vrienden in hun herkomstland, ii) naar hun herkomstland gaan, en iii) het nieuws over hun herkomstland volgen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Religieuze identiteitsbeleving

Vervolgens belichten we voor respondenten die aangeven dat ze gelovig zijn hun religieuze identiteitsbeleving. Voorgaande studies in Nederland toonden reeds aan dat geloof een belangrijke rol speelt voor de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen, zowel voor de eerste als tweede generatie (Maliapaard & Gijsberts, 2012; Phalet & Güngör, 2004; Verkuyten, 2007). Resultaten voor Nederland suggereren ook dat de religieuze identiteit belangrijker is voor de Marokkaanse herkomstgroep dan voor de Turkse herkomstgroep. Deze studies tonen aan dat religieuze identiteit samenhangt met geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Daarnaast blijkt er een positieve associatie te zijn tussen religieuze identiteit en deelname aan religieuze praktijken: hoe belangrijker de religieuze identiteit voor mensen is, hoe vaker zij dit ook uiten in de religieuze praktijk en vice versa (Maliapaard & Gijsberts, 2012; Phalet & Güngör, 2004). Over de religieuze identiteitsbeleving bij Europese herkomstgroepen zijn er weinig studies en ook vergelijkingen tussen de herkomstgroep zonder buitenlandse herkomst (in deze studie de Belgische) en andere herkomstgroepen zijn beperkt.

In dit onderzoek werd om die reden een index opgesteld voor de religieuze identiteitsbeleving van gelovige respondenten aan de hand van drie stellingen: i) mijn geloof is een belangrijk deel van mezelf, ii) het doet pijn als iemand iets slechts zegt over mijn geloof, en iii) mijn geloof is iets waar ik vaak aan denk. Deze schaal neemt waarden aan tussen 0 en 100 waarbij een hogere waarde een sterkere mate van religieuze identiteitsbeleving reflecteert. Figuur 3.15 toont voor gelovigen de gemiddelde

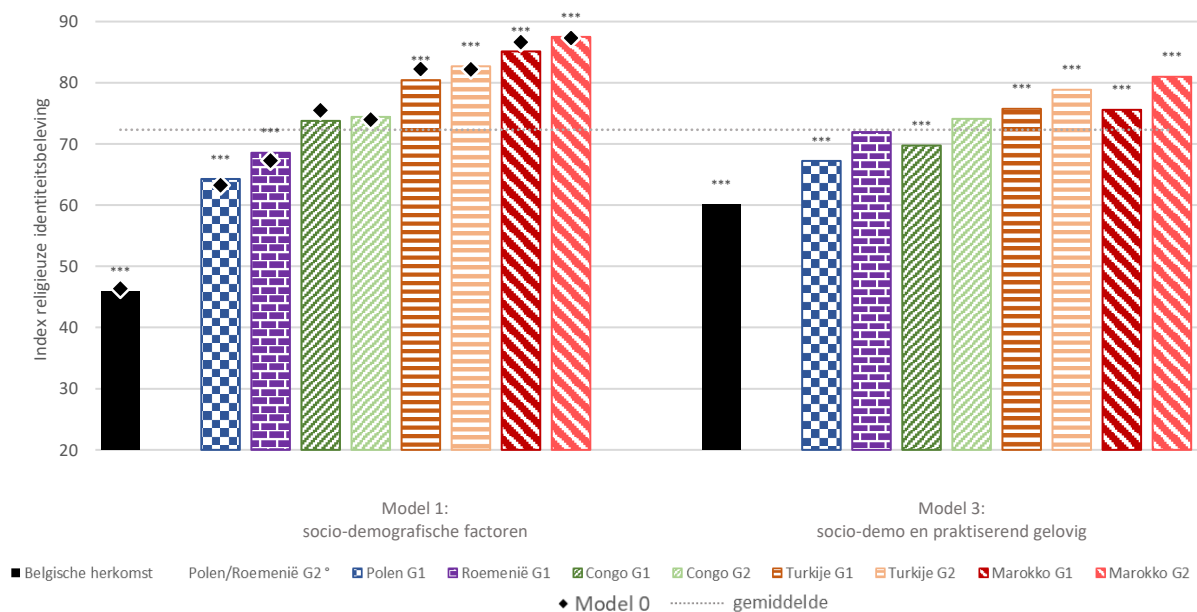
religieuze identiteit naar herkomstgroep en generatie, met een gemiddelde indexscore van 72. In tegenstelling tot veel andere bestudeerde domeinen in dit rapport is niet generatie, maar herkomstgroep de onderscheidende factor. In lijn met studies voor Nederland vinden we dat geloof een belangrijke rol speelt voor de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen, maar ook dat de religieuze identiteit belangrijker is voor de Marokkaanse herkomstgroep dan voor de Turkse herkomstgroep (Maliepaard & Gijsberts, 2012). De Belgische herkomstgroep heeft de laagste indexscore voor religieuze identiteit (46), en ook gelovige respondenten van de eerste generatie van Poolse en Roemeense herkomst hebben een significant lagere religieuze identiteitsbeleving dan gemiddeld. De resultaten voor de tweede generatie van Poolse en Roemeense herkomst worden niet gerapporteerd wegens de zeer kleine omvang van deze groep. Gezien de beperkte samenhang tussen enerzijds religieuze identiteitsbeleving en anderzijds socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) en socio-economische factoren, resulteren bijkomende controles voor deze factoren niet in noemenswaardige verschuivingen in de relatieve posities van de herkomstgroepen³⁸. Zoals aangetoond in eerdere studies vinden we een positieve samenhang tussen religieuze identiteitsbeleving en de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3): hoe belangrijker de religieuze identiteit is voor mensen, hoe vaker zij dit ook uiten in religieuze praktijken. En omgekeerd: hoe hoger de mate van praktiserend gelovig is, hoe hoger de mate van religieuze identiteit (Maliepaard & Gijsberts, 2012; Phalet & Güngör, 2004). Onze resultaten tonen dat deze positieve associatie inhoudt dat een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, samengaat met een verschil van 45 indexpunten voor religieuze identiteitsbeleving. Als we controleren voor verschillen tussen herkomstgroepen in de mate van praktiserend gelovig zijn, tenderen de indexscores voor specifieke herkomstgroepen en migratiegeneraties sterker naar het algemene gemiddelde (Model 3 in Figuur 3.15). Dit toont aan dat een aanzienlijk deel van de verschillen naar herkomst en generatie worden verklaard door het feit dat de groepen typisch in verschillende mate praktiserend gelovig zijn. Bij de Belgische herkomstgroep, zien we dat de index stijgt van 46 tot 60, maar nog steeds significant lager blijft dan gemiddeld. Ook de indexscores van de eerste generatie van Poolse en Roemeense herkomst stijgen en de Roemeense herkomstgroep verschilt niet langer significant van het gemiddelde. Bij de Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen stellen we een daling vast van 4 indexpunten bij respondenten van de Turkse tweede generatie, en een daling van 10 indexpunten voor respondenten van de eerste generatie van Marokkaanse herkomst. Na controle voor praktiserend gelovig zijn, behouden de Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen een significant hoge score dan gemiddeld. Verder is er ook een licht positieve associatie met gepercipieerde achterstelling (Model 4), maar resulteert een bijkomende controle niet voor verschuivingen in de relatieve positie van de herkomstgroepen³⁹.

³⁸ De socio-demografische achtergrondkenmerken van Model 1 tonen dat vrouwen, respondenten met 3 of meer kinderen, met inwonende broers/zussen en die informele zorg aan kinderen verlenen gemiddeld 3 tot 4 indexpunten hoger scoren dan mannen, respondenten zonder kinderen, zonder inwonende broers/zussen en die geen informele zorg gaan andere kinderen geven. Er is ook een positieve associatie met leeftijd waarbij een verschil van 10 jaar in leeftijd samengaat met een verschil van 8 indexpunten voor de religieuze identiteitsbeleving. De socio-economische factoren tonen dat woningeigenaars, hoogopgeleiden en respondenten van wie de partner niet of deeltijds werkt gemiddeld 3 tot 5 indexpunten lager scoren dan niet-woningeigenaars, laagopgeleiden en respondenten van wie de partner (voltijds) werkt.

³⁹ Een verschil van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling gaat samen met een verschil van 7 indexpunten voor de religieuze identiteitsbeleving.

Ten slotte tonen de analyses in Appendix B aan dat er voor de Europese herkomstgroep geen verschil is in de religieuze identiteitsbeleving naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief. Voor de niet-Europese herkomstgroep tonen de resultaten dat er geen verschil is naar migratieleeftijd, maar wel lichte variatie naar verblijfsduur en migratiemotief. Gelovige respondenten van niet-Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België wonen, scoren namelijk 5 indexpunten hoger op religieuze identiteitsbeleving dan respondenten die al 10 of langer jaar in België wonen. Na controle voor de mate van praktiserend gelovig zijn, wordt dit verschil echter gereduceerd tot 3 indexpunten. De analyses naar migratiemotief illustreren dat gelovige respondenten van niet-Europese herkomst die omwille van familiale of werk gerelateerde redenen geïmmigreerd zijn een hogere religieuze identiteitsbeleving vertonen dan respondenten die omwille van politieke of andere redenen geïmmigreerd zijn.

Figuur 3.15: Religieuze identiteitsbeleving naar herkomstgroep en generatie (N=3951)

Index gebaseerd op de stellingen) mijn geloof is een belangrijk deel van mezelf, ii) het doet pijn als iemand iets slechts zegt over mijn geloof, en iii) mijn geloof is iets waar ik vaak aan denk.

Selectie: Enkel respondenten die aangeven dat ze gelovig zijn.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.2.2 Houding ten aanzien van diversiteit

Houding ten aanzien van diversiteit: Belangrijkste bevindingen*Houding ten aanzien van buren met een andere achtergrond*

- Aan de hand van een index die peilt of respondenten het oké zouden vinden om nieuwe buren te krijgen met een andere herkomst en/of religie, vinden we dat de Marokkaanse herkomstgroep (beide generaties) het meeste open staat tegenover buren met een andere achtergrond, gevolgd door tweede generatie respondenten van Congolese herkomst. Aan de andere kant staat de eerste generatie van Poolse herkomst, de Belgische herkomstgroep en de eerste generatie van Turkse herkomst minder open ten aanzien van buren met een andere achtergrond;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- De houding ten aanzien van buren met een andere achtergrond verschilt nauwelijks naargelang verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief, en dit zowel voor de Europese als de niet-Europese herkomstgroep.

Houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving'

- Een index over houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' werd gebaseerd op de stellingen i) de aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving, ii) er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst, iii) personen van buitenlandse herkomst krijgen in België te weinig kansen, iv) personen van buitenlandse herkomst moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden en v) personen van buitenlandse herkomst moeten op school/op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden;
- Niet-Europese herkomstgroepen (behalve de eerste generatie van Congolese herkomst) staan positiever ten aanzien van de 'multiculturele samenleving', dan de Belgische en Europese herkomstgroepen;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Vandaag de dag leven we in een samenleving waarin niet alleen het aantal personen van buitenlandse herkomst gestaag toeneemt, maar waarin ook de populatie van buitenlandse herkomst uit steeds meer verschillende herkomstgroepen bestaat. Naar aanleiding van deze superdiversiteit hebben verschillende surveys reeds gepeild naar de houdingen van verschillende herkomstgroepen ten opzichte van de aanwezigheid van andere groepen en de multiculturele samenleving. Studies bij de bevolking zonder buitenlandse herkomst tonen dat een groot aandeel vindt dat er te veel mensen met een andere nationaliteit aanwezig zijn (Dagevos, Gijsberts, & Van Praag, 2003; Huijnk & Andriessen, 2016). Sommige studies hebben de houdingen van de bevolking zonder buitenlandse herkomst vergeleken met de houding van de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen en tonen aan dat deze laatste een positievere houding hebben ten opzichte van de aanwezigheid van groepen van buitenlandse herkomst (Dagevos et al., 2003; Van den Broucke et al., 2015). Studies naar de attitudes ten opzichte van de multiculturele samenleving bij de personen van Poolse herkomst tonen verder dat

de Poolse herkomstgroep gemengde attitudes heeft ten opzichte van de multiculturele samenleving, en dat ze vinden dat moslims zich moeten aanpassen aan de meerderheidsgroep (Levrau, 2011; Vancluysen et al., 2011). Ook blijken houdingen ten opzichte van groepen van buitenlandse herkomst samen te hangen met leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving (Dagevos et al., 2003; Huijnk & Andriessen, 2016).

De SID-survey laat ons toe om de houding van verschillende herkomstgroepen op vlak van diversiteit rechtstreeks met elkaar te vergelijken. We trachten hierbij verder te gaan dan reeds bestaande literatuur door indexen te construeren omtrent houdingen ten opzichte van zowel i) buren met een andere herkomst en/of religie, als ii) de 'multiculturele samenleving'.

Houding ten aanzien van buren met een andere achtergrond

Aan alle respondenten werd gevraagd of ze het oké zouden vinden als personen met i) Belgische, ii) Marokkaanse, iii) Turkse, iv) Italiaanse, v) Spaanse, vi) Poolse, vii) Congolese of viii) Roemeense herkomst naast hen zouden komen wonen, dan wel ix) Christenen, x) Joden of xi) Moslims als buren zouden krijgen. Aan de hand van deze 11 vragen werd een index opgesteld (van 0 tot 100) die de houding van respondenten weergeeft ten aanzien van buren met een andere herkomst of religie dan de eigen herkomstgroep of religie. Een hogere indexscore wijst op een meer open houding ten opzichte van buren met een andere achtergrond.

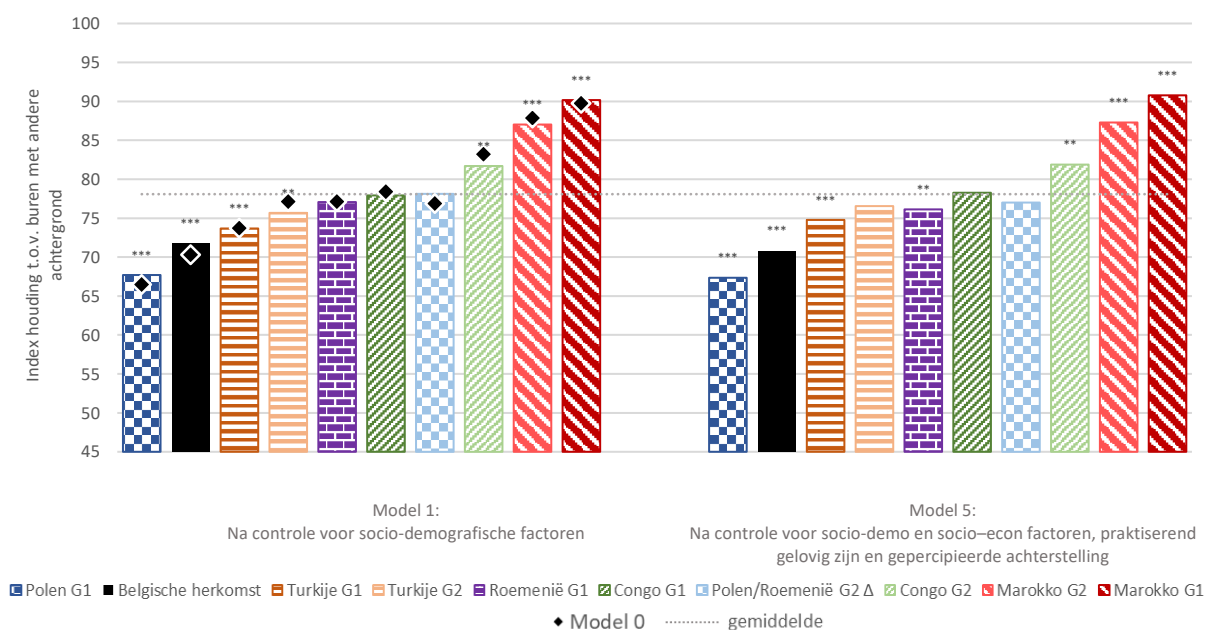
Figuur 3.16 toont per herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde indexscore voor houding ten aanzien van buren met een andere achtergrond, met een gemiddelde indexscore van 78. Er zijn wel verschillen tussen herkomstgroepen. De Marokkaanse herkomstgroep staat het meest open ten aanzien van buren van een andere herkomst of religie, met indexscores van 90 en 87 voor respectievelijk de eerste en tweede generatie, gevolgd door tweede generatie respondenten van Congolese herkomst. Deze groepen hebben ook een significant hogere score dan gemiddeld. Aan de andere kant staan eerste generatie respondenten van Poolse herkomst, respondenten van Belgische herkomst en eerste generatie respondenten van Turkse herkomst significant minder dan gemiddeld open ten aanzien van buren met een andere herkomst of religie, met indexscores van respectievelijk 68, 72 en 74. Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.16). Aangezien socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) en socio-economische factoren (Model 2) slechts in beperkte mate samenhangen met houdingen ten aanzien van buren met een andere achtergrond, resulteert deze bijkomende controle niet in verschuivingen van de indexscores naar herkomstgroep⁴⁰. Daarnaast

⁴⁰ Model 1 met socio-demografische achtergrondkenmerken toont dat respondenten die één of meerdere keren per week sporten, informele zorg aan andere kinderen verlenen en in Brussel wonen gemiddeld respectievelijk 1, 2 en 2 tot 5 indexpunten hoger scoren dan respondenten die minder dan één keer per maand sporten, geen informele zorg aan kinderen verlenen en in Vlaanderen wonen. De analyse in Model 2 met socio-economische factoren toont aan dat studenten en hoogopgeleiden, niet-zelfstandigen en respondenten die comfortabel rondkomen een hogere indexscore hebben dan respectievelijk laagopgeleiden, zelfstandigen en respondenten die heel moeilijk rondkomen (verschil van 3 tot 4 indexpunten). Ook is er een positieve samenhang met de buurttevredenheid: een verschil van 10 indexpunten op buurttevredenheid gaat samen met een verschil van 10 indexpunten op de houding ten opzichte van buren met een andere achtergrond.

vinden we geen indicatie voor een associatie tussen de houding van respondenten ten aanzien van burens met een andere achtergrond en hun mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3). Aangezien de negatieve associatie met gepercipieerde achterstelling eerder beperkt is (Model 4), vormt ook dit geen afdoende verklaring voor verschillen tussen herkomstgroepen en generaties⁴¹.

Ten slotte tonen de analyses in Appendix B dat verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief de houding ten aanzien van burens met een andere achtergrond nauwelijks beïnvloeden (maximum verschil van 3 indexpunten).

Figuur 3.16: Houding ten aanzien van burens met een andere achtergrond naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Index gebaseerd op de stellingen of de respondent het oké zou vinden om nieuwe burens te krijgen met een andere herkomst en/of religie.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving'

Vervolgens werd een index geconstrueerd (van 0 tot 100) voor de houding ten opzichte van de 'multiculturele samenleving' aan de hand van de volgende vijf stellingen:

- Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst;
- De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving;
- In België krijgen personen van buitenlandse herkomst te weinig kansen;

⁴¹ Een verschil van 10 indexpunten op gepercipieerde achterstelling gaat samen met een verschil van 5 indexpunten op houding ten aanzien van burens met een andere achtergrond.

- Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden;
- Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten op school of op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

Deze index weerspiegelt het algemeen sentiment omtrent personen van buitenlandse herkomst in België, maar is ook mogelijk informatief over de ideologische positie die respondenten innemen ten aanzien van migratiebeleid, gelijke kansenbeleid en integratiebeleid in een superdiverse samenleving. Respondenten met een indexscore van 0 zijn het helemaal eens met de eerste stelling dat er te veel personen van buitenlandse herkomst in België wonen en het helemaal oneens met de andere vier stellingen. Een indexscore van 100 geeft weer dat respondenten het helemaal niet eens zijn met de stelling dat er te veel personen van buitenlandse herkomst in België wonen en het helemaal eens zijn met de stellingen dat de aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen een verrijking is voor onze samenleving, dat personen van buitenlandse herkomst te weinig kansen krijgen en dat personen van buitenlandse herkomst thuis en op school/werk hun eigen cultuur en hun manier van leven moeten kunnen behouden.

Figuur 3.17 toont dat de niet-Europese herkomstgroepen (behalve de eerste generatie van Congolese herkomst) indexscores vertonen voor houding ten aanzien van de multiculturele samenleving die significant hoger zijn dan het gemiddelde. De Belgische herkomstgroep en de eerste generatie van Europese herkomst heeft significant lagere indexscores dan gemiddeld. Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.17). Aangezien socio-demografische achtergrondkenmerken een eerder beperkte rol spelen in de houding ten aanzien van de multiculturele samenleving verschillen de gemiddelde indexscores naar herkomstgroep nauwelijks tussen Model 0 en Model 1⁴². De socio-economische situatie van respondenten hangt significant samen met hun houding ten aanzien van de multiculturele samenleving (Model 2), maar deze bijkomende controle resulteert evenmin in verschuivingen van de relatieve positie van de herkomstgroepen⁴³. Verder vinden we een zeer licht positief verband tussen houding ten aanzien van de multiculturele samenleving en praktiserend gelovig zijn⁴⁴ (Model 3), maar geen empirische indicatie voor een associatie met gepercipieerde achterstelling (Model 4). De analyses in Appendix B tonen verder dat er geen noemenswaardige

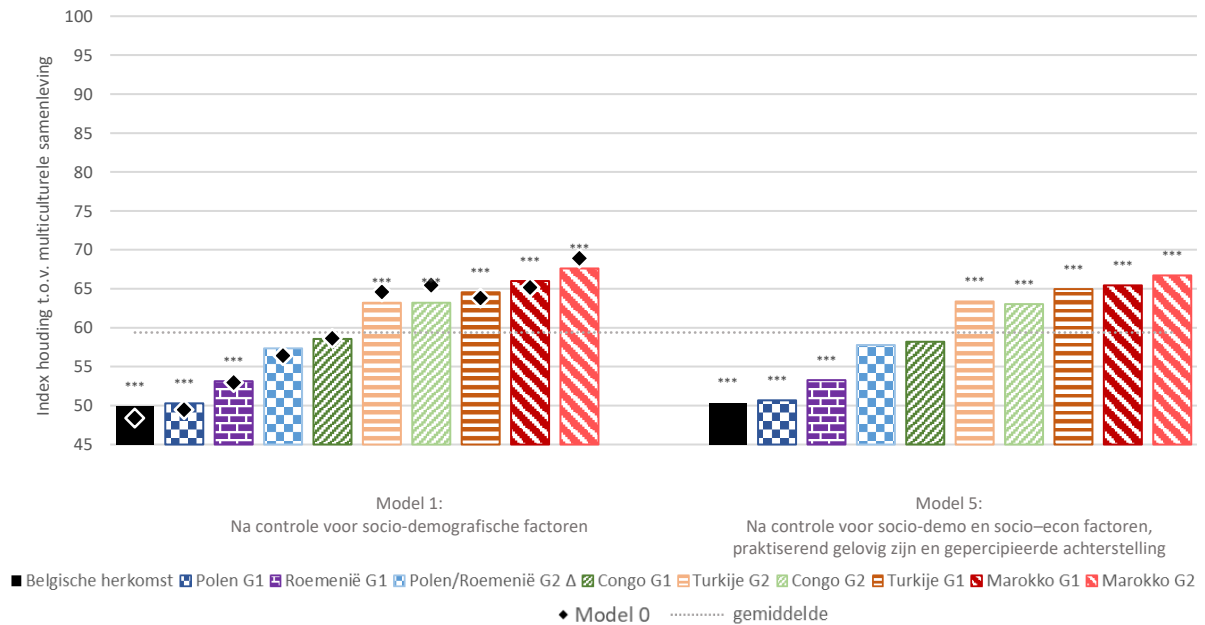
⁴² De analyse van Model 1 toont dat respondenten die informele zorg aan kinderen verlenen en in Brussel wonen gemiddeld 2 tot 3 indexpunten hoger scoren dan respondenten die geen informele zorg aan kinderen verlenen en in Vlaanderen wonen. Daarnaast is er een negatieve associatie met leeftijd: een verschil in leeftijd van 10 jaar, gaat samen met een verschil van 6 indexpunten voor houding ten opzichte van de multiculturele samenleving.

⁴³ Model 2 illustreert dat hoogopgeleiden en studenten gemiddeld 2 indexpunten hoger scoren dan laagopgeleiden, niet-zelfstandigen 4 indexpunten hoger scoren dan zelfstandigen en respondenten die comfortabel rondkomen 2 tot 3 indexpunten hoger scoren dan respondenten die (heel) moeilijk rondkomen. Er is ook een positieve samenhang met buurttevredenheid: een stijging van 10 indexpunten op buurttevredenheid gaat samen met een stijging van 6 indexpunten voor houding ten opzichte van multiculturele samenleving.

⁴⁴ Model 2 illustreert dat hoogopgeleiden en studenten gemiddeld 2 indexpunten hoger scoren dan laagopgeleiden, niet-zelfstandigen 4 indexpunten hoger dan zelfstandigen en respondenten die comfortabel rondkomen 2 tot 3 indexpunten hoger dan respondenten die (heel) moeilijk rondkomen. Er is ook een positieve samenhang met buurttevredenheid: een verschil van 10 indexpunten voor buurttevredenheid gaat samen met een verschil van 6 indexpunten voor houding ten aanzien van multiculturele samenleving.

variatie is naar verblijfsduur, migratieleeftijd of migratiemotief, en dit zowel voor zowel de Europese als de niet-Europese herkomstsgroepen.

Figuur 3.17: Houding ten aanzien van de ‘multiculturele samenleving’ naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Index gebaseerd op de stellingen i) De aanwezigheid van verschillende herkomstsgroepen is een verrijking voor onze samenleving, ii) Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst; iii) Personen van buitenlandse herkomst krijgen in België te weinig kansen, iv) Personen van buitenlandse herkomst moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden. en v) Personen van buitenlandse herkomst moeten op school/op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

*Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * p < .050, ** p < .010, *** p < .001*

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.2.3 Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's: Belangrijkste bevindingen

Houding ten aanzien van gendergelijkheid

- De index voor de houding ten aanzien van gendergelijkheid is gebaseerd op de stellingen dat i) studeren en een goed diploma even belangrijk zijn voor vrouwen als voor mannen, ii) als er kinderen zijn in het gezin, vrouwen best thuisblijven eerder dan te werken, iii) vooral de man voor het gezinsinkomen moet zorgen, en iv) het normaal is dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk;
- Aan de ene kant heeft de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst de meest moderne opvattingen over gendergelijkheid, gevolgd door de Belgische en Congolese (beide generaties) herkomstgroepen. Aan de andere kant denkt de eerste generatie van Poolse herkomst het meest traditioneel over genderrollen, gevolgd door de Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen (beide generaties) en de eerste generatie van Roemeense herkomst. Waar bij de Europese herkomstgroepen een groot verschil bestaat tussen de eerste en de tweede generatie, is dit bij de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen grotendeels afwezig;
- Verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling;
- De negatieve samenhang tussen praktiserend gelovig zijn en de houding ten aanzien van gendergelijkheid zorgt daarentegen voor verschuivingen van de posities van de herkomstgroepen: na controle voor de lage mate van praktiserend gelovig zijn voor de Belgische herkomstgroep zijn de opvattingen van deze groep niet langer significant moderner dan gemiddeld. Aan de ander kant scoort de Marokkaanse herkomstgroep na controle niet langer significant lager dan gemiddeld. Echter, ook nadat verschillen in de mate waarin herkomstgroepen praktiserend gelovig zijn in rekening zijn gebracht, bestaan er nog steeds grote verschillen tussen herkomstgroepen in de houding ten aanzien van gendergelijkheid;
- De houding ten aanzien van gendergelijkheid vertoont geen significante samenhang met verblijfsduur of migratieleeftijd. We vinden wel indicaties voor variatie naar migratiemotief, maar deze relatie verschilt naargelang de herkomstgroep: terwijl bij niet-Europese herkomstgroep gezinsmigranten iets traditioneler denken dan respondenten die naar België zijn gekomen om te werken/studeren of om andere of politieke redenen, is deze groep in het geval van Europese herkomst net iets moderner wat betreft genderrollen.

Houding ten aanzien van holebi's

- Focussend op de houding ten opzichte van holebi's aan de hand van de stellingen dat i) homoseksuele mannen en lesbische vrouwen hun leven moeten kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) het goed is dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, en iii) de respondent het oké zou vinden als zijn of haar kind een partner heeft van hetzelfde geslacht, stellen we vast dat de verschillen tussen herkomstgroepen groter zijn bij houdingen ten opzichte van holebi's dan gendergelijkheid;
- De Belgische herkomstgroep en de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst vertonen de hoogste acceptatie van holebi's. Aan de ander kant heeft de eerste generatie van Congolese herkomst de laagste acceptatie van holebi's, gevolgd door de Turkse herkomstgroep (beide generaties), de eerste generatie van Marokkaanse herkomst en de tweede generatie van Congolese herkomst. Daarnaast vertoont de tweede generatie een

grotere acceptatie van holebi's dan de eerste generatie, behalve bij de Turkse herkomstgroep;

- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor door socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling;
- De negatieve samenhang tussen praktiserend gelovig zijn en de houding ten aanzien van holebi's, en controle voor de verschillende mate van praktiseren gelovig zijn, zorgt voor verschuivingen in de relatieve positie van herkomstgroepen: na controle scoort de eerste generatie van Marokkaanse herkomst niet langer significant lager dan gemiddeld en vertoont de Marokkaanse herkomstgroep zelfs significant meer acceptatie dan gemiddeld. Er blijven echter nog steeds grote verschillen tussen herkomstgroepen bestaan;
- De opdeling van herkomstgroepen naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief illustreert dat: i) er nauwelijks verschillen zijn in houdingen ten aanzien van holebi's naargelang verblijfsduur (en dit zowel bij de Europese als de niet-Europese herkomstgroepen), ii) respondenten van Europese herkomst die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België zijn gekomen een hogere acceptatie van holebi's vertonen dan respondenten die na 18 jaar gemigreerd zijn (patroon afwezig bij de niet-Europese herkomstgroep), en iii) respondenten van Europese herkomst die omwille van familiale redenen verhuisd zijn naar België een hogere acceptatie van holebi's vertonen dan respondenten die gemigreerd zijn om te werken (bij de niet-Europese herkomstgroep is dit patroon afwezig).

Vervolgens belichten we de houding ten aanzien van zowel gendergelijkheid als holebi's. Bestaande literatuur toont dat Congolese, Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen meer traditionele opvattingen vertonen op vlak van genderrollen, alsook een lagere mate van acceptatie van holebi's dan personen zonder buitenlandse herkomst (de Valk, 2006; Demart, Schoumaker, Adam, et al., 2017; Huijnk & Andriessen, 2016; Maliepaard & Gijsberts, 2012). Verschillende studies hebben ook de opvattingen van Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen op vlak van genderrollen onderling vergeleken, maar hier bestaat geen eenduidigheid over: terwijl sommige studies suggereren dat de Turkse herkomstgroep meer traditionele opvattingen over genderrollen heeft dan Marokkaanse herkomstgroep (Huschek, de Valk, & Liefbroer, 2011), stellen andere studies dat er geen significant verschil is tussen de Turkse en Marokkaanse herkomstgroep. Verder concluderen Vancluysen et al. (2011) aan de hand van vier stellingen omtrent gendergelijkheid dat de Poolse herkomstgroep in Antwerpen redelijk moderne rolopvatting heeft, maar wordt er geen vergelijking gemaakt met andere herkomstgroepen. Bovenvermelde studies toonden aan dat genderrolopvattingen en acceptatie van holebi's samenhangen met geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, generatie, religieuze identiteit en het praktiseren van geloof.

Aan de hand van verschillende stellingen in de SID-survey construeren we in deze studie een index voor houdingen ten opzichte van respectievelijk gendergelijkheid en holebi's. Dit laat ons toe Europese, niet-Europese en Belgische herkomstgroepen rechtstreeks met elkaar te vergelijken.

Houding ten aanzien van gendergelijkheid

Allereerst construeren we een index voor attitudes omtrent gendergelijkheid aan de hand van de volgende vier stellingen:

- Studeren en een goed diploma zijn even belangrijk voor vrouwen als voor mannen;
- Vooral de man moet voor het gezinsinkomen zorgen;
- Het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk;
- Als er kinderen zijn in het gezin, zouden vrouwen best thuisblijven in plaats van te gaan werken.

Deze index neemt waarden aan van 0 tot 100 waarbij respondenten met hogere indexscores modernere opvattingen hebben over gendergelijkheid en respondenten met lagere indexscores meer traditionele opvattingen.

Figuur 3.18 toont voor de verschillende herkomstgroepen de gemiddelde indexscore voor houding ten aanzien van gendergelijkheid. Hoewel alle herkomstgroepen een gemiddelde indexscore hoger dan 50 hebben, wat wijst op eerder neutrale tot moderne opvattingen, kunnen we grotendeels twee groepen onderscheiden. Aan de ene kant hebben tweede generatie respondenten van Poolse/Roemeense herkomst de meest moderne opvattingen omtrent gendergelijkheid (indexscore 78), gevolgd door respondenten van Belgische herkomst (indexscore 73) en Congolese herkomst (indexscore 71 voor zowel eerste als tweede generatie). Deze groepen hebben telkens een significant hogere score dan de gemiddelde indexscore van 65. Aan de andere kant hebben eerste generatie respondenten van Poolse herkomst de meest traditionele opvatting over genderrollen (indexscore 56), gevolgd door de Marokkaanse, Turkse en Roemeense herkomstgroepen. Met uitzondering van de eerste generatie van Roemeense herkomst scoren deze groepen telkens significant lager dan gemiddeld. Terwijl het verschil tussen de eerste en tweede generatie groot is bij de Europese herkomstgroepen, zijn er nauwelijks verschillen bij de niet-Europese herkomstgroepen.

In lijn met de literatuur vinden we dat de houding ten aanzien van gendergelijkheid samenhangt met socio-demografische achtergrondkenmerken⁴⁵ (Model 1) en socio-economische factoren⁴⁶ (Model 2) (Demart, Schoumaker, Adam, et al., 2017; Huijnk & Andriessen, 2016; Vancluysen et al. (2011). Ondanks significante associaties tussen deze factoren en de houding ten aanzien van gendergelijkheid, kunnen verschillen in socio-demografische en socio-economische kenmerken de verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties niet verklaren. Daarnaast is er een sterk negatieve samenhang tussen de houding van respondenten ten aanzien van gendergelijkheid en hun mate van

⁴⁵ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat vrouwen gemiddeld 7 indexpunten hoger scoren dan mannen en dat een verschil van 10 jaar in leeftijd samengaat met een verschil van 14 indexpunten voor gendergelijkheid (negatieve samenhang). Daarnaast scoren respondenten zonder partner, van wie het jongste kind 0-3 jaar is, met inwonende broers/zussen, met een langdurige medische aandoening, die minder dan één keer per maand sporten en in (niet) verstedelijkt Vlaams gebied wonen 3 tot 6 indexpunten lager dan respondenten met partner, van wie het jongste kind 18 jaar of ouder is, zonder inwonende broers/zussen, zonder een langdurige medische aandoening, die vaker sporten en in grootsteden wonen.

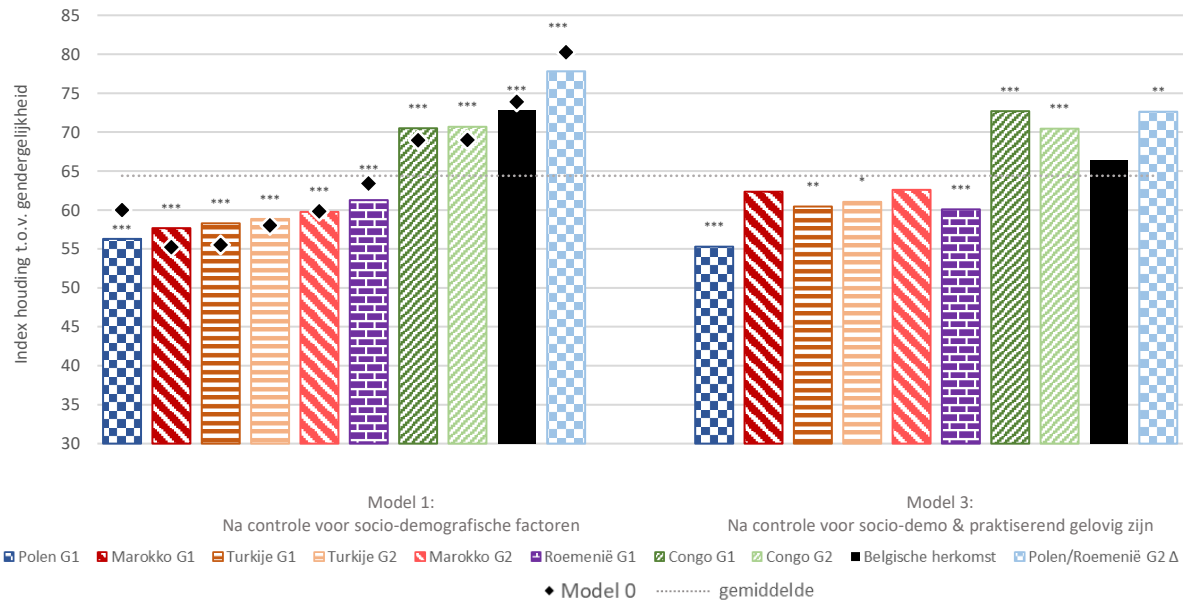
⁴⁶ Model 2 toont dat de houding ten aanzien van gendergelijkheid samenhangt met opleidingsniveau: studenten en hoogopgeleiden scoren gemiddeld respectievelijk 10 en 12 indexpunten hoger dan laagopgeleiden. De andere socio-economische factoren tonen aan dat niet-woningeigenaars, respondenten die niet werkend of werkzoekend zijn, en respondenten van wie de partner geen werk heeft gemiddeld 2 tot 4 indexpunten lager scoren dan woningeigenaars, voltijds werkenden en respondenten van wie de partner werkt. Er is ook een positieve associatie met inkomen: respondenten die comfortabel rondkomen scoren 2 tot 5 indexpunten hoger dan respondenten die (heel) moeilijk rondkomen.

praktiserend gelovig zijn (Model 3): een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, gaat gepaard met een verschil van 19 indexpunten voor houdingen over gendergelijkheid. Aangezien deze associatie in twee richtingen, symmetrisch opereert en bovendien resultaat kan zijn van andere onderliggende factoren, kunnen deze bevindingen uiteraard niet causaal worden geïnterpreteerd. Figuur 3.18 toont dat controleren voor het feit dat de Belgische herkomstgroep in mindere mate van praktiserend gelovig is, leidt tot een daling in de indexscore van 6 indexpunten. Ook de indexscore voor tweede generatie respondenten van Poolse/Roemeense herkomst daalt met 5 indexpunten, maar in tegenstelling tot de Belgische herkomstgroep scoren zij nog steeds significant hoger dan gemiddeld. Als we aan de andere kant in rekening brengen dat de Marokkaanse en Turkse herkomstgroepen sterk praktiserend gelovig zijn, stijgen hun indexscores (een stijging van 2 indexpunten voor de Turkse herkomstgroep en 5 indexpunten voor de eerste generatie van Marokkaanse herkomst), en scoort de Marokkaanse herkomstgroep niet langer significant lager dan gemiddeld. Er blijven echter, ook na controle voor de mate waarin men praktiserend gelovig is, nog steeds grote verschillen bestaan tussen herkomstgroepen in de houding ten aanzien van gendergelijkheid. Verder vinden we een licht negatief verband tussen de houding ten aanzien van gendergelijkheid en gepercipieerde achterstelling⁴⁷ (Model 4). Maar controle voor verschillen in gepercipieerde achterstelling leidt niet tot verschuivingen van de indexscores naar herkomstgroep en generatie.

Houdingen ten aanzien van gendergelijkheid vertonen ten slotte geen samenhang met verblijfsduur of migratieleeftijd (resultaten beschikbaar in Appendix B). Wat betreft variatie naar migratiemotief stellen we vast dat respondenten van niet-Europese herkomst die naar België zijn gekomen omwille van familiale redenen meer traditionele opvattingen hebben omtrent gendergelijkheid dan respondenten van niet-Europese herkomst die naar België zijn gekomen omwille van werk gerelateerde, politieke of andere redenen, ook na controle voor verschillen in praktiserend gelovig zijn (verschillen van respectievelijk 3, 7 en 13 indexpunten in Model 1). Aan de andere kant stellen we bij de Europese herkomstgroep vast dat respondenten die naar België zijn gekomen om familiale redenen modernere opvattingen hebben omtrent gendergelijkheid dan respondenten die naar België zijn gekomen om te werken (een verschil van 5 indexpunten).

⁴⁷ Een stijging van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling gaat samen met een daling van 5 indexpunten op de index voor gendergelijkheid.

Figuur 3.18: Houding ten aanzien van gendergelijkheid naar herkomstgroep en generatie (N=4465)

Index gebaseerd op de stellingen i) Studeren en een goed diploma zijn even belangrijk voor vrouwen als voor mannen, ii) Als er kinderen zijn in het gezin, zouden vrouwen best thuisblijven in plaats van te gaan werken, iii) Vooral de man moet voor het gezinsinkomen zorgen, iv) Het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Houding ten aanzien van holebi's

Vervolgens werd een index opgesteld voor de houding ten aanzien van holebi's aan de hand van de stellingen dat i) homoseksuele mannen en lesbische vrouwen hun leven moeten kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) het goed is dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, en iii) het goed is dat een kind van de respondent een partner heeft van hetzelfde geslacht. Deze index neemt waarden aan tussen 0 en 100 waarbij een hogere indexscore wijst op een meer tolerante houding ten opzichte van holebi's.

Figuur 3.19 toont de gemiddelde indexscores voor de houding ten aanzien van holebi's, en toont dat de gemiddelde indexscore lager dan het geval is voor de houding ten opzichte van gendergelijkheid (55 versus 65) en dat ook de verschillen tussen herkomstgroepen groter zijn. Daarnaast zien we in tegenstelling tot de houding ten aanzien van gendergelijkheid ook verschillen bij niet-Europese herkomstgroepen tussen generaties omtrent de houdingen ten opzichte van holebi's. Met uitzondering van de Turkse herkomstgroep waar geen verschil tussen de eerste en de tweede generatie, heeft bij de andere herkomstgroepen de tweede generatie telkens een positievere houding ten opzichte van holebi's dan de eerste generatie. Zoals het geval was bij gendergelijkheid, vertonen respondenten van Belgische herkomst en tweede generatie respondenten van Poolse/Roemeense herkomst de hoogste acceptatie omtrent holebi's (indexscores van respectievelijk 78 en 74). Hoewel de Congoese herkomstgroep modernere opvattingen heeft dan gemiddeld omtrent gendergelijkheid, is bij zowel de eerste als tweede generatie de acceptatie van holebi's significant lager dan gemiddeld (indexscores respectievelijk 40 en 48) en hebben eerste generatie respondenten van

Congolese herkomst zelfs de laagste indexscore. Ook de eerste generatie van Turkse en Marokkaanse herkomst scoort significant lager dan gemiddeld. Wel stellen we vast dat de Turkse herkomstgroep minder tolerant is ten opzichte van holebi's dan de Marokkaanse herkomstgroep en dat het verschil voornamelijk groot is binnen de tweede generatie. Gegeven de beperkte samenhang tussen houding ten aanzien van holebi's en socio-demografische achtergrondkenmerken zijn er nagenoeg geen verschillen tussen de gemiddelde indexscores naar herkomstgroep voor en na controle voor deze kenmerken (Model 0 versus Model 1)⁴⁸. Hoewel er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties wat betreft socio-economische factoren en deze kenmerken telkens significante associaties vertonen met houdingen ten opzichte van holebi's⁴⁹, kunnen ook deze verbanden de verschillen tussen herkomstgroepen en generaties niet verklaren (Model 2).

Net zoals bij de houding van respondenten ten aanzien van gendergelijkheid hangt de houding ten aanzien van holebi's negatief samen met de mate waarin ze praktiserend gelovig zijn (Model 3). Een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, gaat samen met een verschil van 30 indexpunten voor de houding ten aanzien van holebi's. Opnieuw is het belangrijk om er op te wijzen dat deze associatie in twee richtingen kan spelen en ook het resultaat kan zijn van onderliggende factoren. Als we in rekening brengen dat de Belgische herkomstgroep en tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst minder praktiserend gelovig zijn, dalen hun indexscores met respectievelijk 10 en 8 indexpunten, maar blijven zij significant toleranter ten opzichte van holebi's dan gemiddeld (Figuur 3.19). Aan de andere kant stijgen de indexscores van de Congolese, Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen met 3 tot 7 indexpunten. Na controle scoren eerste generatie respondenten van Marokkaanse herkomst niet langer significant lager dan gemiddeld en heeft de tweede generatie van Marokkaanse herkomst een significant hogere score dan gemiddeld. Hoewel de verschillen tussen de herkomstgroepen kleiner worden, blijven er desalniettemin grote, onverklaarde verschillen bestaan. Verder is er ook een licht negatieve samenhang is met gepercipieerde achterstelling⁵⁰ (Model 4), maar deze bijkomende controle resulteert in dat opzicht niet in noemenswaardige verschuivingen van de indexscores naar herkomstgroep en generatie.

Ten slotte bekijken we de associatie met verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief (resultaten beschikbaar in Appendix B). Zowel bij de Europese als niet-Europese herkomstgroep is er nauwelijks variatie naar verblijfsduur. Wat betreft leeftijd bij migratie stellen we enkel bij de Europese

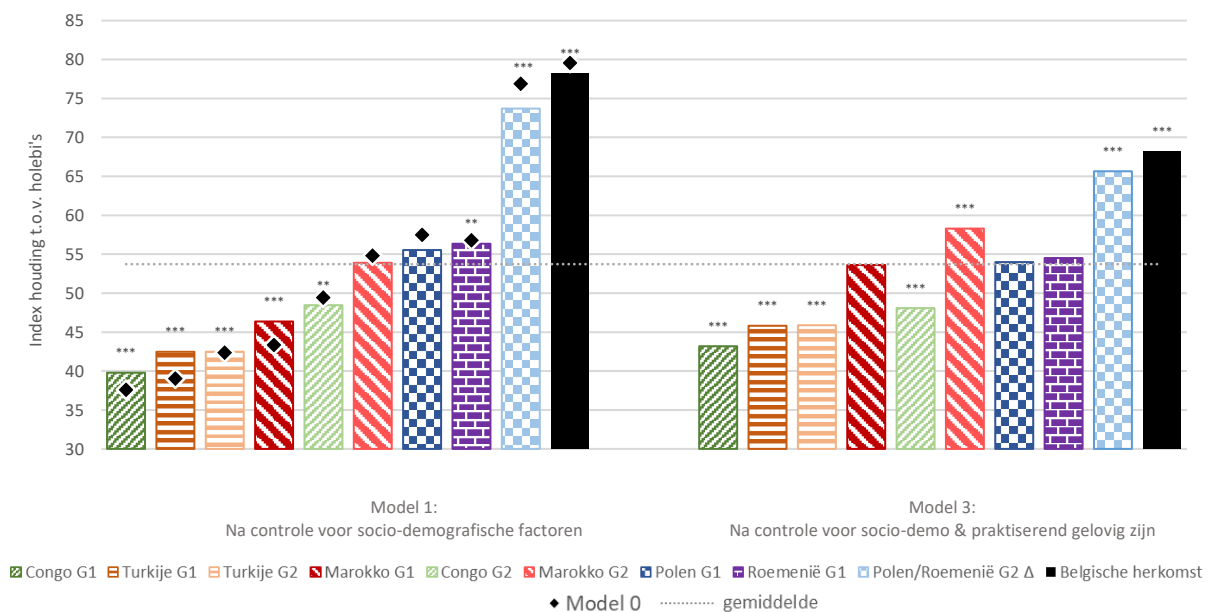
⁴⁸ De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen een associatie tussen de houding ten aanzien van holebi's en geslacht (vrouwen scoren gemiddeld 5 indexpunten hoger) en aantal kinderen (respondenten met 3 of meer kinderen scoren gemiddeld 6 indexpunten lager dan respondenten zonder kinderen). Daarnaast scoren respondenten zonder inwonende broers/zussen, met inwonende ouders en respondenten die vaker sporten 3 tot 6 indexpunten hoger dan respondenten met inwonende broers/zussen, zonder inwonende ouders en die minder dan één keer per maand sporten.

⁴⁹ De analyse in Model 2 toont dat respondenten die moeilijk rond komen, niet werken en van wie de partner niet werkt gemiddeld 3 tot 4 indexpunten lager scoren op de index voor de houding ten aanzien van holebi's dan respondenten die comfortabel rondkomen, voltijds werken en van wie de partner wel werkt. Er is ook een associatie met woningbezit en woningkwaliteit: respondenten die woningeigenaar zijn en zeer tevreden zijn met hun woning scoren respectievelijk 2 en 7 indexpunten hoger dan niet-woningeigenaars en respondenten die zeer ontevreden zijn met hun woning. Verder is er een positieve samenhang met buurttevredenheid: een verschil van 10 indexpunten op buurttevredenheid gaat gepaard met een verschil van 10 indexpunten op de index omtrent holebi's. In lijn met eerdere studies tonen onze resultaten dat studenten en hoogopgeleiden gemiddeld 6 indexpunten hoger scoren dan laagopgeleiden.

⁵⁰ Een verschil van 10 indexpunten op gepercipieerde achterstelling gaat samen met een verschil van 9 indexpunten in de houdingen ten aanzien van holebi's.

herkomstgroep een samenhang vast: respondenten van Europese herkomst die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar geïmmigreerd zijn, vertonen een hogere acceptatie ten aanzien van holebi's dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar geïmmigreerd zijn, ook na controle voor verschillen in de mate van praktiserend gelovig zijn (verschil van 10 indexpunten in Model 1 en van 7 indexpunten in Model 3). De verdere opdeling van de herkomstgroepen naar migratiemotief toont dat respondenten van Europese herkomst die omwille van familiale redenen zijn verhuisd naar België een hogere acceptatie van holebi's vertonen dan respondenten die gemigreerd zijn om te werken. Bij de niet-Europese herkomstgroep is dit patroon afwezig.

Figuur 3.19: Houding ten aanzien van holebi's naar herkomstgroep en generatie (N=4465)

Index gebaseerd op de stellingen i) Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) Het is goed dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, en iii) Ik zou het oké vinden als mijn kind een partner heeft van hetzelfde geslacht.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.2.4 Houding ten aanzien van geweld

Houding ten aanzien van geweld: Belangrijkste bevindingen*Angst voor geweld*

- Aan de hand van de stellingen i) ik maak me zorgen over geweld tegen personen van de eigen herkomstgroep, gepleegd door andere herkomstgroepen en ii) ik maak me zorgen over geweld gepleegd door personen van de eigen herkomstgroep tegen personen van andere herkomstgroepen, stellen we vast dat de Belgische en Marokkaanse (beide generaties) herkomstgroepen significant meer angst hebben dan gemiddeld. Aan de andere kant heeft de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst het minst angst voor geweld, gevolgd door de eerste generatie van Turkse herkomst, de eerste generatie van Roemeense herkomst en de tweede generatie van Turkse herkomst;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Angst voor extremistisch geweld

- De verschillen tussen herkomstgroepen zijn beperkt op vlak van angst voor extremistisch geweld (gebaseerd op de stelling 'ik ben bang voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken'). Wel hebben eerste generatie respondenten van Turkse herkomst significant minder angst voor extremistisch geweld dan gemiddeld, en hebben eerste generatie respondenten van Congolese herkomst en tweede generatie respondenten van Marokkaanse herkomst significant vaker angst voor extremistisch geweld dan gemiddeld;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Begrip voor extremistisch geweld

- Het begrip voor extremistisch geweld is laag bij alle herkomstgroepen en verschillen tussen herkomstgroepen zijn beperkt. Wel heeft de eerste generatie van Poolse, Congolese en Marokkaanse herkomst significant vaker dan gemiddeld begrip voor extremistisch geweld en de Belgische herkomstgroep significant minder;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling. Na controle voor verschillen in socio-economische positie (significante associatie tussen begrip voor extremistisch geweld en opleidingsniveau) heeft de eerste generatie van Marokkaanse herkomst niet langer significant meer begrip voor extremistisch geweld dan gemiddeld;
- Verblijfsduur en migratieleeftijd blijken een lichte samenhang te vertonen met begrip voor extremistisch geweld, maar de relatie verschilt naargelang de herkomstgroep. We vinden geen variatie naargelang migratiemotief.

Als vierde dimensie bestuderen we de houding van verschillende herkomstgroepen ten aanzien van geweld. In deze sectie belichten we achtereenvolgens i) angst voor geweld, ii) angst voor extremistisch geweld, en iii) begrip voor extremistisch geweld.

Angst voor geweld

Allereerst gaan we verschillen tussen herkomstgroepen na in angst voor geweld. Hiervoor werd aan de hand van de volgende twee stelling een index geconstrueerd met waarden van 0 tot 100, waarbij een hogere indexscore een hogere angst voor geweld reflecteert:

- Ik maak me zorgen over geweld tegen personen van <herkomstland> herkomst, gepleegd door andere herkomstgroepen;
- Ik maak me zorgen over geweld gepleegd door personen van <herkomstland> herkomst tegen personen van andere herkomstgroepen.

Figuur 3.20 geeft per herkomstgroep en generatie de gemiddelde indexscore weer voor hun houding ten aanzien van geweld, waarbij drie groepen kunnen worden onderscheiden. Allereerst vertonen de Belgische en Marokkaanse herkomstgroepen een significant hogere indexscore dan gemiddeld (respectievelijk 68 en 62). Ten tweede hebben eerste generatie respondenten van Congolese herkomst en Poolse herkomst een indexscore die niet significant verschilt van het gemiddelde. Ten derde vertoont de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst de laagste indexscore (42), gevolgd door de eerste generatie van Turkse en Roemeense herkomst (indexscores van 45) en de tweede generatie van Turkse herkomst (indexscore 49). Controleren voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁵¹ (Model 1 in Figuur 3.20) leidt niet tot verschuivingen in de indexscores ten opzichte van Model 0. De verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden verder ook stand na controle voor socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.20). Ondanks significante associaties met socio-economische kenmerken⁵² (Model 2) en een licht positieve samenhang met praktiserend gelovig zijn (Model 3) en gepercipieerde achterstelling⁵³ (Model 4), resulteert de bijkomende controle voor de verschillende verdeling van deze kenmerken niet tot verschuivingen in relatieve posities van de herkomstgroepen.

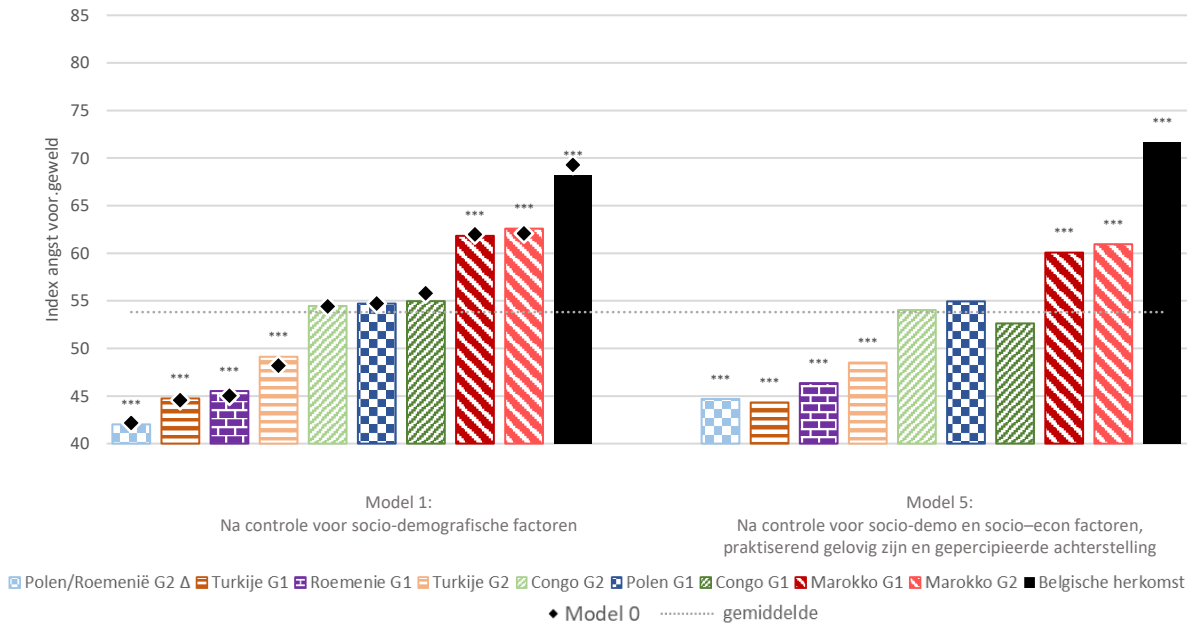
Ten slotte tonen de analyses in Appendix B dat er nauwelijks een verschil bestaat in de angst voor geweld naar verblijfsduur en migratieleeftijd, en dit voor zowel de Europese als de niet-Europese herkomstgroep. Bij de niet-Europese herkomstgroep is er evenmin variatie naar migratiemotief (maximum verschil van 2 indexpunten). Voor de Europese herkomstgroep stellen we daarentegen vast dat respondenten die naar België zijn gekomen om te werken of studeren 6 indexpunten hoger scoren dan respondenten die om andere redenen zijn geïmmigreerd.

⁵¹ Vrouwen, respondenten die minder dan één keer per maand sporten en respondenten die in Brussel wonen scoren respectievelijk 4, 2 en 5 indexpunten hoger dan mannen, respondenten die vaker sporten en respondenten die in Vlaanderen wonen.

⁵² De socio-economische kenmerken in Model 2 geven aan dat er een negatieve samenhang bestaat tussen angst voor geweld enerzijds en anderzijds buurttevredenheid (een verschil van 10 indexpunten op buurttevredenheid gaat samen met een verschil van 5 indexpunten voor angst voor geweld) en met inkomen (respondenten die comfortabel rondkomen scoren 4 tot 6 indexpunten lager scoren dan respondenten die aangeven (heel) moeilijk rond te komen).

⁵³ Deze positieve associaties houden in dat een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling samengaat met een verschil van respectievelijk 7 en 14 indexpunten voor angst voor geweld.

Figuur 3.20: Angst voor geweld naar herkomstgroep en generatie (N=4472)

Index gebaseerd op de stellingen i) Ik maak me zorgen over geweld tegen personen de eigen herkomstgroep, gepleegd door andere herkomstgroepen, en ii) Ik maak me zorgen over geweld gepleegd door personen van de eigen herkomstgroep tegen personen van andere herkomstgroepen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Angst voor extremistisch geweld

Als tweede belichten we verschillen tussen herkomstgroepen en generaties in angst voor extremistisch geweld aan de hand van de stelling 'ik ben bang voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken'. Deze index neemt waarden aan tussen 0 en 100 waarbij een hogere indexscore een hogere angst voor extremistisch geweld reflecteert. Figuur 3.21 toont de angst voor extremistisch geweld naar herkomstgroep en generatie, met een gemiddelde indexscore van 77. Om geen oneigenlijke vergelijking tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁵⁴ (Model 1). De verschillen tussen herkomstgroepen zijn beperkt, aangezien de indexscores variëren van 73 voor de eerste generatie van Turkse herkomst tot 82 voor de tweede generatie van Marokkaanse herkomst. Er zijn wel enkele significante verschillen: enerzijds eerste generatie respondenten van Turkse herkomst significant minder angst voor extremistisch geweld dan gemiddeld, terwijl eerste generatie respondenten van Congolese herkomst en tweede generatie respondenten van Marokkaanse herkomst anderzijds significant meer angst voor extremistisch geweld hebben dan gemiddeld.

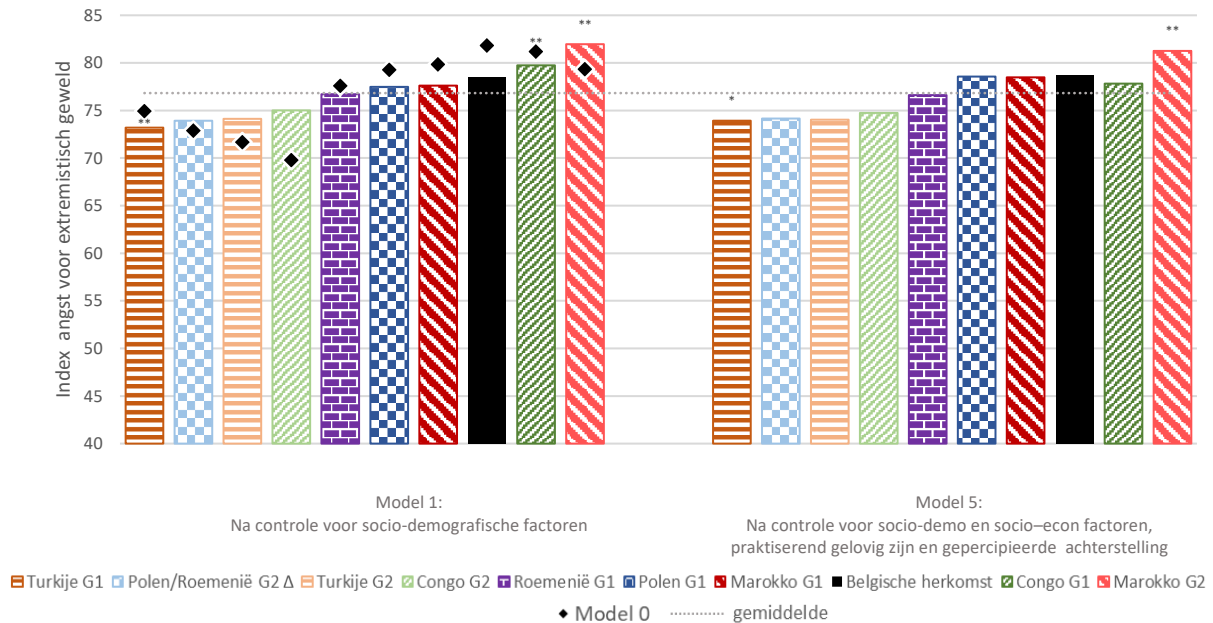
De verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.21). Zo leidt controle voor socio-economische factoren niet tot noemenswaardige verschuivingen in de relatieve posities van de groepen⁵⁵ (Model 2). Wel scoort de eerste generatie van Congolese herkomst na controle niet langer significant hoger dan gemiddeld. Verder is er geen samenhang met praktiserend gelovig zijn (Model 3) en slechts een licht positieve associatie met gepercipieerde achterstelling⁵⁶ (Model 4). Ook tonen de resultaten in Appendix B dat er nauwelijks variatie in de angst voor extremistisch geweld bestaat naar verblijfsduur of migratieleeftijd (maximum verschil van 4 indexpunten). Voor Europese herkomstgroepen vinden we geen indicaties voor verschillen naar migratiemotief. Bij de niet-Europese herkomstgroepen stellen we daarentegen wel vast dat respondenten die naar België zijn gekomen om te werken/studeren, of voor politieke of familiale redenen meer angst voor extremistisch geweld hebben dan respondenten die om andere redenen geïmmigreerd zijn (verschillen van respectievelijk 10, 11 en 6 indexpunten).

⁵⁴ De analyse naar socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat respondenten zonder partner, met inwonende broers en/of zussen en mannen respectievelijk 2, 4 en 7 indexpunten lager scoren dan respectievelijk respondenten met partner, zonder inwonende broers en/of zussen en vrouwen. Er is ook een positieve associatie met leeftijd waarbij een verschil van 10 jaar in leeftijd gepaard gaat met een verschil van 21 indexpunten voor angst voor extremistisch geweld.

⁵⁵ De socio-economische factoren in Model 2 tonen dat respondenten met een contract van onbepaalde duur gemiddeld 2 indexpunten hoger scoren dan respondenten zonder contract van onbepaalde duur. Respondenten die (heel) moeilijk rondkomen scoren 5 indexpunten hoger dan respondenten die comfortabel rondkomen en hoogopgeleiden en studenten scoren tot slot 6 indexpunten hoger dan laagopgeleiden.

⁵⁶ Deze positieve associatie houdt in dat een verschil van 10 indexpunten op gepercipieerde achterstelling samen gaat met een verschil van 7 indexpunten voor angst voor extremistisch geweld.

Figuur 3.21: Angst voor extremistisch geweld naar herkomstgroep en generatie (N=4472)

Index gebaseerd op de stelling 'ik ben bang voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken'.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Begrip voor extremistisch geweld

Ten derde gaan we aan de hand van de stelling 'ik heb begrip voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken' na in welke mate er sprake is van verschillen tussen herkomstgroepen en generaties in het begrip voor extremistisch geweld. Deze index varieert van 0 tot 100 waarbij een hogere indexscore meer begrip voor extremistisch geweld weergeeft. Figuur 3.22 toont de variatie in indexscores naar herkomstgroep en migratiegeneratie, rond een gemiddelde indexscore van 12. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁵⁷ (Model 1). De verschillen tussen herkomstgroepen zijn beperkt en de indexscores variëren van 7,6 voor de tweede generatie van Poolse/Roemeense herkomst tot 16 voor de eerste generatie van Poolse herkomst. Met uitzondering van de Roemeense herkomstgroep stellen we vast dat de eerste generatie meer begrip heeft voor extremistisch geweld dan de tweede generatie. Er zijn ook enkele significante verschillen: de eerste generatie van Poolse, Congoles en Marokkaanse herkomst heeft significant meer begrip voor extremistisch geweld dan gemiddeld en de Belgische herkomstgroep significant minder. De socio-economische factoren (Model 2) illustreren dat begrip voor extremistisch geweld significant samenhangt met opleidingsniveau: laagopgeleiden scoren gemiddeld 5 indexpunten hoger dan

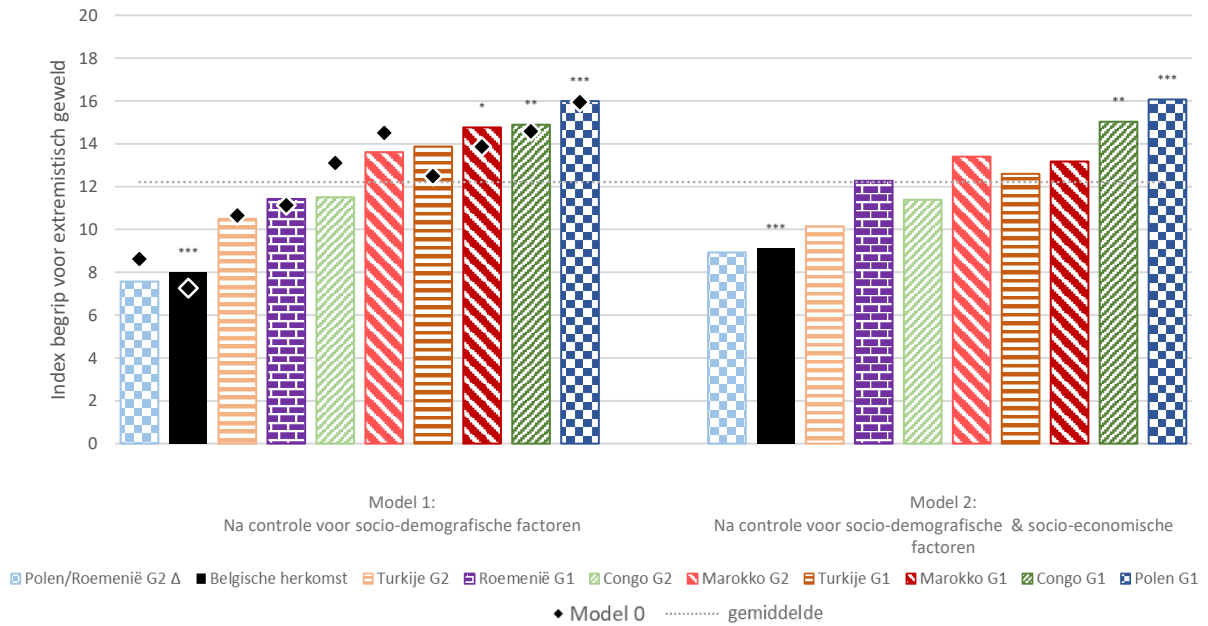
⁵⁷ De analyse naar socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat enkel het hebben van inwonende broers en/of zussen een significante samenhang vertoont met begrip voor extremistisch geweld (3 indexpunten hoger).

studenten en hoogopgeleiden. Als we in rekening brengen dat een groot aandeel van de eerste generatie respondenten van Turkse en Marokkaanse herkomst laagopgeleid is, komen hun indexscores dichterbij het gemiddelde en heeft de eerste generatie van Marokkaanse herkomst niet langer significant meer begrip voor extremistisch geweld dan gemiddeld (Model 2 in Figuur 3.22). Wel blijft de relatieve positie van de herkomstgroepen nagenoeg ongewijzigd. Daarnaast vinden we een zeer licht positieve samenhang met praktiserend gelovig zijn⁵⁸ (Model 3), maar de verschillen tussen herkomstgroepen in de mate van praktiserend gelovig blijken evenmin een verklaring voor de verschillen in begrip ten aanzien van extremistisch geweld. Verder zijn er geen indicaties voor significante verschillen naar gepercipieerde achterstelling (Model 4).

Als we herkomstgroepen verder opdelen naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief (resultaten beschikbaar in Appendix B), stellen we vast dat verblijfsduur en migratieleeftijd een lichte samenhang vertonen met begrip voor extremistisch geweld, maar dat de relatie verschilt naargelang de herkomstgroep. Bij de Europese herkomstgroep vinden we dat respondenten die al langer dan 10 jaar in België wonen en tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België zijn verhuisd iets meer begrip vertonen voor extremistisch geweld dan respondenten die minder dan 10 jaar in België wonen of na de leeftijd van 18 jaar verhuisd zijn. Voor verblijfsduur bedragen de indexscores respectievelijk 15 en 13, en voor migratieleeftijd respectievelijk 16 en 13. Het omgekeerde patroon geldt voor de niet-Europese herkomstgroep. Respondenten die minder dan 10 jaar in België wonen, hebben iets meer begrip voor extremistisch geweld dan respondenten die al langer in België wonen (indexscores van respectievelijk 18,4 en 13,5). Ook hebben respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn gemigreerd iets meer begrip voor extremistisch geweld dan respondenten die op jongere leeftijd zijn gemigreerd (indexscores van respectievelijk 16 en 13). We vinden geen significante variatie naargelang migratiemotief.

⁵⁸ Deze positieve samenhang houdt in dat een verschil van 10 indexpunten op praktiserend gelovig zijn samengaat met een verschil van 4 indexpunten op begrip voor extremistisch geweld.

Figuur 3.22: Begrip voor extremistisch geweld naar herkomstgroep en generatie (N=4472)

Index gebaseerd op de stelling 'ik heb begrip voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken'.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.2.5 Tevredenheid met het leven op dit moment en optimisme omtrent de toekomst

Tevredenheid met het leven en optimisme over de toekomst: Belangrijkste bevindingen

Tevredenheid met het leven op dit moment

- De eerste generatie van de Congolese herkomstgroep blijkt het minst tevreden met het leven op dit moment, gevolgd door de eerste generatie van de Poolse herkomstgroep. Aan de andere kant van het spectrum, blijkt de eerste generatie van Marokkaanse herkomst het meest tevreden met het leven op dit moment, gevolgd door de eerste generatie van Roemeense herkomst en de Belgische herkomstgroep;
- Levenstevredenheid hangt samen met de socio-economische positie (woningkwaliteit, buurttevredenheid, inkomen en arbeidspositie) en gepercipieerde achterstelling van respondenten. Na controle voor verschillen in socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling blijken de verschillen tussen herkomstgroepen en generaties duidelijk zwakker.

Optimisme over de toekomst

- De Congolese herkomstgroep (beide generaties) is het vaakst optimistisch over de toekomst, gevolgd door de eerste generatie van Marokkaanse en Roemeense herkomst. Aan de andere kant zijn de Belgische en Turkse herkomstgroepen (beide generaties) significant minder vaak optimistisch over de toekomst;
- Hoewel optimisme over de toekomst duidelijk samenhangt met socio-economische factoren, zijn verschillen in socio-economische positie niet in staat verschillen naar herkomst of generatie te verklaren. Ook bijkomende controle voor verschillen in de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling, resulteert niet in verschuivingen van de relatieve posities van herkomstgroepen;
- Respondenten van Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België verblijven, zijn vaker optimistisch dan respondenten die hier al langer wonen (dit patroon is nagenoeg afwezig voor de niet-Europese herkomstgroep. Ook zijn respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn gemigreerd optimistischer over de toekomst dan respondenten die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar zijn gemigreerd zijn (zowel voor de Europese als de niet-Europese herkomstgroep).

In deze sectie bespreken we verschillen tussen herkomstgroepen in de kans om tevreden te zijn met het leven op dit moment en vervolgens gaan we na of er verschillen zijn in de kans om optimistisch te zijn over de toekomst. Er is vooralsnog weinig onderzoek naar levenstevredenheid bij verschillende herkomstgroepen. Levenstevredenheid kan potentieel verschillen tussen herkomstgroepen aangezien onderzoek aantoonde dat levenstevredenheid samenhangt met tal van kenmerken die typisch verschillen naargelang de herkomstgroep die men bestudeert, zoals het opleidingsniveau, inkomen en de leefsituatie van personen (Wennekers, Boelhouwer, van Campen, & Bijl, 2018).

Tevredenheid met het leven op dit moment

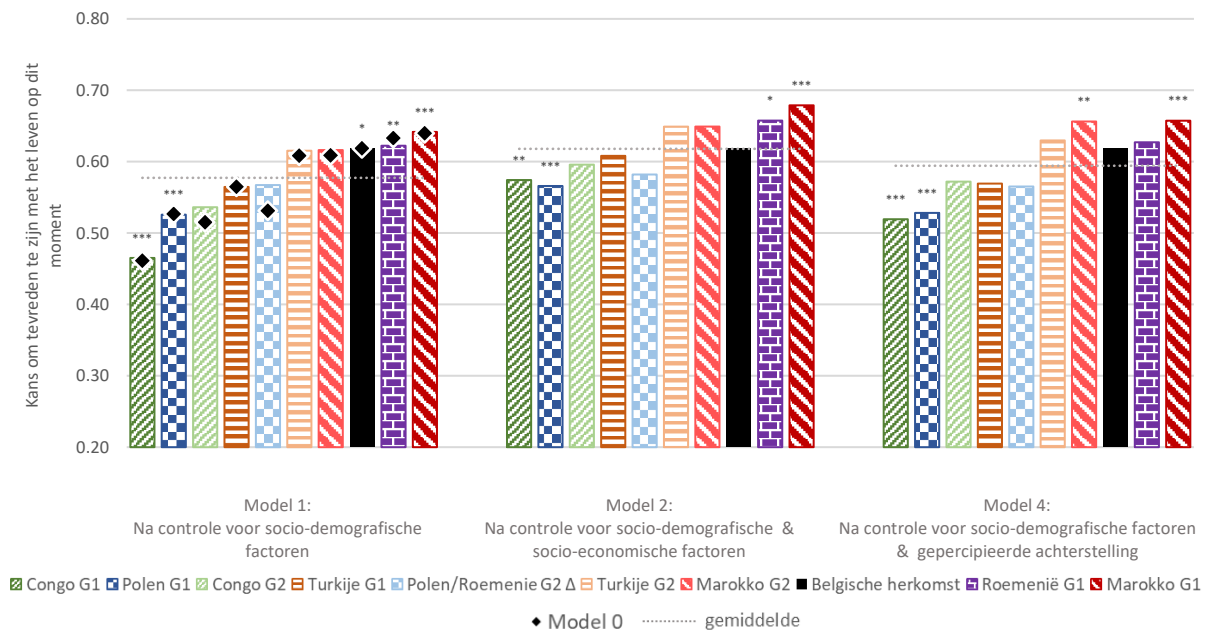
Figuur 3.23 toont voor elke herkomstgroep en generatie de gemiddelde kans om over het algemeen tevreden te zijn met het leven op dit moment, waarbij grote verschillen aan het licht komen tussen de herkomstgroepen. Eerste generatie respondenten van Congolese herkomst hebben de laagste kans om tevreden te zijn (0,47), gevolgd door de eerste generatie van Poolse herkomst (0,53). Deze twee groepen hebben beiden een significant lagere score dan gemiddeld (Model 1). Ook tweede generatie respondenten van Congolese herkomst en Poolse/Roemeense herkomst en eerste generatie respondenten van Turkse herkomst hebben een lagere kans dan gemiddeld om tevreden te zijn, maar de afwijking van het gemiddelde is voor deze groepen niet significant. Aan de andere kant zijn eerste generatie respondenten van Marokkaanse herkomst het vaakst tevreden met het leven op dit moment (kans van 0,64), gevolgd door eerste generatie respondenten van Roemeense herkomst, respondenten van Belgische herkomst en tweede generatie respondenten van Turkse en Marokkaanse herkomst. Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁵⁹ (Model 1) is er geen verandering in de posities van de herkomstgroepen. Figuur 3.23 illustreert dat levenstevredenheid duidelijk is gelieerd aan socio-economische positie⁶⁰ (Model 2). Controleren voor de verschillen in socio-economische kenmerken resulteert in een duidelijk verzwakking van de verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties, waarbij de kans om tevreden te zijn voor specifieke groepen aanzienlijk dichter bij het algemeen gemiddelde komt te liggen. Daarnaast is er een zeer beperkte positieve associatie met praktiserend gelovig zijn (Model 3), maar leidt deze bijkomende controle niet tot noemenswaardige verschuivingen in de relatieve positie van specifieke herkomstgroepen en migratiegeneraties. Verder hangt levenstevredenheid naast socio-economische factoren ook sterk samen met gepercipieerde achterstelling (Model 4 in Figuur 3.23): respondenten die een hogere mate van gepercipieerde achterstelling hebben, vertonen namelijk een lagere kans om tevreden te zijn met het leven op dit moment. Voor respondenten van Congolese herkomst (eerste en tweede generatie) vormt een hoge mate van gepercipieerde achterstelling een gedeeltelijke verklaring voor hun lagere levenstevredenheid.

Ten slotte bestuderen we de samenhang met verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief (resultaten beschikbaar in Appendix B). Zowel voor de Europese als de niet-Europese herkomstgroep blijkt levenstevredenheid niet significant samen te hangen met verblijfsduur en migratiemotief. Bij de niet-Europese herkomstgroep vinden we wel indicaties voor verschillen naar migratieleeftijd en migratiemotief, ook na controle voor socio-economische kenmerken en gepercipieerde achterstelling. Respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd, zijn minder vaak tevreden met het leven op dit moment dan respondenten die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar zijn gemigreerd (een kansverschil van 0,06 in Model 1). Deze variatie naar migratieleeftijd weerspiegelt echter verschillen in de socio-economische positie van deze groepen.

⁵⁹ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat vrouwen, respondenten die een partner hebben, niet langdurig medisch ziek zijn en vaker aan sport doen een iets hogere kans hebben om tevreden te zijn met het leven op dit moment.

⁶⁰ De socio-economische kenmerken in Model 2 geven aan dat er een sterk positieve samenhang is met woningkwaliteit, buurttevredenheid, inkomen en het hebben van een contract van onbepaalde duur. Ook hebben respondenten die niet werkend en niet zoekend zijn een veel hogere kans om tevreden te zijn met het leven op dit moment dan respondenten die voltijds werken.

Figuur 3.23: Aandeel respondenten dat over het algemeen tevreden is met het leven op dit moment naar herkomstgroep en generatie (N=4460)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Optimisme in verband met de toekomst

Vervolgens toont Figuur 3.24 per herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde kans om optimistisch te zijn over de toekomst. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁶¹ (Model 1). We stellen vast dat de Congolese herkomstgroep het vaakst optimistisch is over de toekomst. Deze groep had ook de laagste kans om tevreden te zijn met het huidige leven. Ook de eerste generatie van Marokkaanse herkomst heeft een significant hogere kans dan gemiddeld om optimistisch te zijn over de toekomst. Aan de andere kant zijn respondenten van Belgische en Turkse herkomst significant minder vaak optimistisch over de toekomst.

Naast socio-demografische achtergrondkenmerken, hangt optimisme over de toekomst ook samen met socio-economische factoren⁶² (Model 2). Figuur 3.24 toont echter dat deze factoren niet in staat zijn de verschillen naar herkomst of generatie te verklaren aangezien controle voor verschillen in socio-

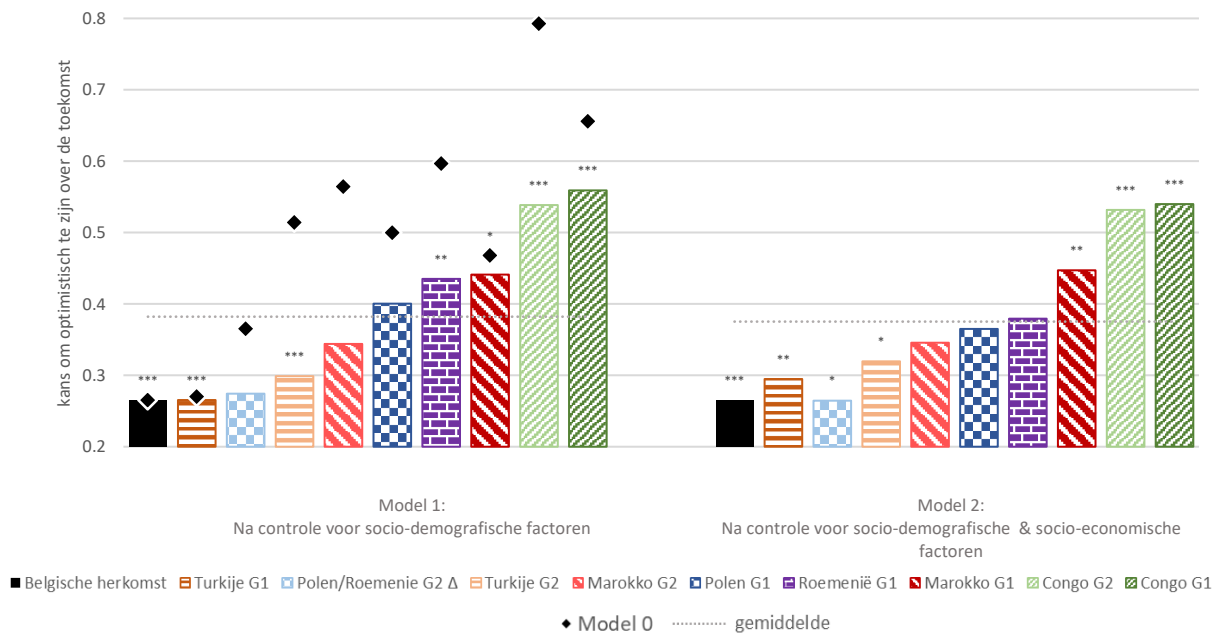
⁶¹ De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen dat jongeren, respondenten met partner, zonder kinderen of met oudere kinderen, die geen langdurig medische aandoening hebben, inwonende huishoudleden hebben en informele zorg verlenen aan kinderen vaker optimistisch zijn over de toekomst.

⁶² De analyses illustreren dat hoogopgeleiden en studenten, niet-woningeigenaars en respondenten die niet werkend en niet-zoekend zijn een hogere kans hebben om optimistisch te zijn dan laagopgeleiden, woningeigenaars en voltijds werkenden. Daarnaast is er ook een positieve samenhang met buurttevredenheid: respondenten die meer tevreden zijn met hun buurt hebben een hogere kans om optimistisch te zijn over de toekomst.

economische kenmerken geen verschuivingen in de relatieve posities van herkomstgroepen teweeg brengt. Verder is geen samenhang met de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) en slechts een zeer beperkte positieve associatie met gepercipieerde achterstelling (Model 4). Bijgevolg leidt controleren voor praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling niet tot verschuivingen in de relatieve posities van de herkomstgroepen.

Ten slotte delen we de herkomstgroepen op naar verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief (resultaten beschikbaar in Appendix B). Verblijfsduur blijkt voor de Europese herkomstgroep samen te hangen met optimisme over de toekomst: respondenten van Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België wonen, hebben een hogere kans om optimistisch te zijn dan respondenten die al 10 jaar of langer in België zijn (een kansverschil van 0,15). Bij de niet-Europese herkomstgroep is er geen significant verschil naar verblijfsduur. Daarnaast stellen we voor zowel de Europese als de niet-Europese herkomstgroep vast dat respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd, optimistischer zijn over de toekomst dan respondenten die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar zijn gemigreerd (kanverschillen van 0,09 en 0,08 voor respectievelijk de Europese en de niet-Europese herkomstgroep). Op vlak van migratiemotief vinden we nagenoeg geen verschillen in de kans om optimistisch te zijn over de toekomst.

Figuur 3.24: Aandeel respondenten dat optimistisch is over de toekomst naar herkomstgroep en generatie (N=4491)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.2.6 Samenhang tussen identiteitsbelevingen en attitudes

Samenhang tussen identiteitsbelevingen en attitudes: Belangrijkste bevindingen

Samenhang tussen de indexen rond eenzelfde thema

- Hoe sterker de verbondenheid met het land van herkomst, hoe lager de plaatsgebonden identiteit (België, Vlaanderen, Gemeente of stad);
- Hoe opener ten aanzien van burens met een andere achtergrond, hoe opener ten aanzien van de 'multiculturele samenleving';
- Hoe modernere opvattingen over gendergelijkheid, hoe hoger de acceptatie van holebi's;
- Respondenten die tevreden zijn over het leven op dit moment, zijn ook vaker optimistisch over de toekomst.

Samenhang tussen de indexen over verschillende thema's heen

- Respondenten met een sterkere de plaatsgebonden identiteit, staan meer open ten aanzien van holebi's en hebben iets modernere opvattingen ten aanzien van gendergelijkheid, en vice versa;
- Respondenten die opener staan ten aanzien van burens met een andere achtergrond, staan ook opener ten aanzien van holebi's en hebben modernere genderopvattingen en vice versa;
- Respondenten die opener staan ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' staan opener ten aanzien van holebi's, maar hebben traditionelere opvattingen ten aanzien van gendergelijkheid.

In secties 3.2.1 tot 3.2.5 werden achtereenvolgens i) identiteitsbelevingen, ii) houdingen ten opzichte van diversiteit, gendergelijkheid, holebi's en geweld en iv) tevredenheid met het huidige leven en optimisme omtrent de toekomst besproken. In tegenstelling tot voorgaande secties waar de attitudes voor verschillende levensdomeinen afzonderlijk werden beschouwd, belichten we in deze sectie de samenhang tussen deze identiteitsbelevingen en attitudes. Hierbij bestuderen we eerst de associaties van verschillende indexen binnen eenzelfde thema (bv. binnen identiteitsbeleving). Vervolgens bespreken we enkele associaties van indexen over verschillende thema's heen (bv. tussen identiteitsbeleving en gendergelijkheid).

Samenhang tussen de indexen rond eenzelfde thema

Wat betreft de indexen omtrent identiteitsbeleving stellen we ten eerste vast dat verbondenheid met het land van herkomst een negatieve associatie vertoont met plaatsgebonden identiteit: een verschil van 10 indexpunten op plaatsgebonden identiteit gaat gepaard met een verschil van 14 indexpunten voor verbondenheid met het land van herkomst. Ten tweede, hangen wat betreft houdingen ten aanzien van diversiteit de indexen omtrent burens met een andere achtergrond en de 'multiculturele samenleving' sterk positief samen: een verschil van 10 indexpunten op de ene index gaat samen met een verschil van 31 tot 37 indexpunten op de andere index. Ten derde, binnen sectie 3.2.3 zien we een sterk positieve samenhang tussen houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's. Respondenten die er moderne opvattingen omtrent gendergelijkheid op nahouden, vertonen ook een hogere acceptatie van holebi's: een verschil van 10 indexpunten op de ene index gaat gepaard met een verschil van 23 tot 26 indexpunten op de andere index. Ten slotte is er ook een positieve associatie tussen de kans om tevreden te zijn met het huidige leven en om optimistisch te zijn over de toekomst.

Samenhang tussen de indexen over verschillende thema's heen

Er zijn ook enkele associaties over verschillende thema's heen. Allereerst is er een positieve associatie tussen plaatsgebonden identiteit en houding ten aanzien van i) holebi's en ii) gendergelijkheid. Respondenten die zich sterker Belg/Vlaming/inwoner van de stad of gemeente voelen i) staan opener ten aanzien van holebi's (verschil van 10 indexpunten voor plaatsgebonden identiteit gaat samen met een verschil van 12 indexpunten voor houding ten aanzien van holebi's), en hebben tevens ii) iets modernere opvattingen omtrent gendergelijkheid (verschil van 10 indexpunten voor plaatsgebonden identiteit gaat samen met een verschil van 4 indexpunten voor houding omtrent gendergelijkheid). Ten tweede is er een samenhang tussen houdingen omtrent diversiteit enerzijds en holebi's en gendergelijkheid anderzijds. Respondenten die opener staan ten aanzien van burens met een andere achtergrond staan ook opener ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's, en vice versa. Daarnaast is er ook een positieve associatie tussen houdingen ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' en houdingen ten aanzien van holebi's, maar is er een negatieve samenhang tussen houdingen ten aanzien van de multiculturele samenleving en houdingen ten aanzien van gendergelijkheid.

3.3 Taalkennis en taalgebruik

De beheersing en het gebruik van de meerderheidstaal wordt in het huidige integratie-, arbeids- en gelijke kansen-beleid beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde om te komen tot een succesvolle integratie. In de literatuur wordt het belang van taal gelinkt aan drie essentiële functies (Esser, 2006): i) taal als hulpbron om andere hulpbronnen te verkrijgen (bv. opleidingsniveau, arbeidsmarktpositie), ii) taal als symboolfunctie (bv. uitdrukken, identificatie met de autochtone bevolking), en iii) taal als communicatiemedium (bv. begrijpen, contact met de bevolking zonder buitenlandse herkomst). Personen van buitenlandse herkomst blijken een zwakkere Nederlandse taalkennis en lager gebruik van het Nederlands te hebben dan personen zonder buitenlandse herkomst, en dit voor zowel de Europese als de niet-Europese herkomstgroepen, en voornamelijk de eerste generatie (Dagevos et al., 2003; Vancluysen et al., 2011). Omtrent het gebruik van het Nederlands toont voorgaand onderzoek dat personen van buitenlandse herkomst vaker Nederlands spreken met hun vrienden en kennissen dan met hun familie en kinderen, maar dat er verschillen zijn tussen de eerste en tweede generatie (Adam & Torrekens, 2015; Dagevos et al., 2003). Terwijl de eerste generatie zowel met hun vrienden als partner, kinderen en andere familieleden meestal geen Nederlands spreekt, spreekt de tweede generatie binnen het huishouden en met familieleden vaak de herkomsttaal, maar met hun vrienden vaker Nederlands (Dagevos et al., 2003; Gijsberts et al., 2018; Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011). Verder is er binnen de eerste generatie variatie in taalkennis- en gebruik naar verblijfsduur en migratieleeftijd: personen hebben een betere kennis van het Nederlands en praten vaker Nederlands naarmate ze langer in België verblijven en op jongere leeftijd naar België zijn gekomen (Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011; Wolf, 2015). Daarnaast kan ook het migratiemotief een rol spelen aangezien personen die zich permanent willen vestigen of migreren om te werken een grotere motivatie hebben om de taal te leren, afhankelijk van de noodzaak om het Nederlands te beheersen voor het werk dat wordt uitgeoefend. Taalkennis en –gebruik van personen van buitenlandse herkomst hangt ook samen met opleidingsniveau. Verder biedt bestaande literatuur ook indicaties voor verschillen tussen herkomstgroepen. Zo werd bijvoorbeeld aangetoond dat personen van Marokkaanse herkomst vaker Nederlands spreken met hun vrienden en kinderen dan personen van Turkse herkomst (Adam & Torrekens, 2015). Studies die taalkennis en –gebruik van Europese en niet-Europese herkomstgroepen vergelijken zijn echter beperkt. In dit rapport focussen we daarom op verschillen tussen herkomstgroepen wat betreft i) kennis van het Nederlands, alsook ii) gebruik van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt, en met partner en kinderen.

3.3.1 Taalkennis

Taalkennis: Belangrijkste bevindingen*Nederlands als beste taal*

- De tweede generatie heeft veel vaker het Nederlands als beste taal dan de eerste generatie, maar minder vaak dan de Belgische herkomstgroep. Zowel binnen de eerste als tweede generatie hebben de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen de hoogste kans om Nederlands als beste taal te hebben;
- Deze verschillen naar herkomstgroep en generatie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Verblijfsduur in België en migratieleeftijd spelen, zoals verwacht, een belangrijke rol om Nederlands als beste taal te hebben. De kans om Nederlands als beste taal te hebben is dubbel zo hoog voor respondenten van de eerste generatie die al 10 jaar of langer in België verblijven dan voor respondenten van de eerste generatie die minder dan 10 jaar in België verblijven. Daarnaast hebben ook respondenten die naar België kwamen tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar (de tussengeneratie) hebben een veel hogere kans om Nederlands als beste taal te hebben dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar naar België gekomen zijn, maar er blijft wel nog een grote kloof tussen de tussengeneratie en de tweede generatie;
- We vinden ook indicaties voor een samenhang met migratiemotief: respondenten van niet-Europese herkomst die om familiale redenen naar België zijn gekomen, hebben een hogere kans om Nederlands als beste taal te hebben dan respondenten die omwille van werk/studies, politieke of andere redenen zijn gemigreerd. Voor de Europese herkomstgroep zijn er nagenoeg geen verschillen naar migratiemotief.

Kennis Nederlands

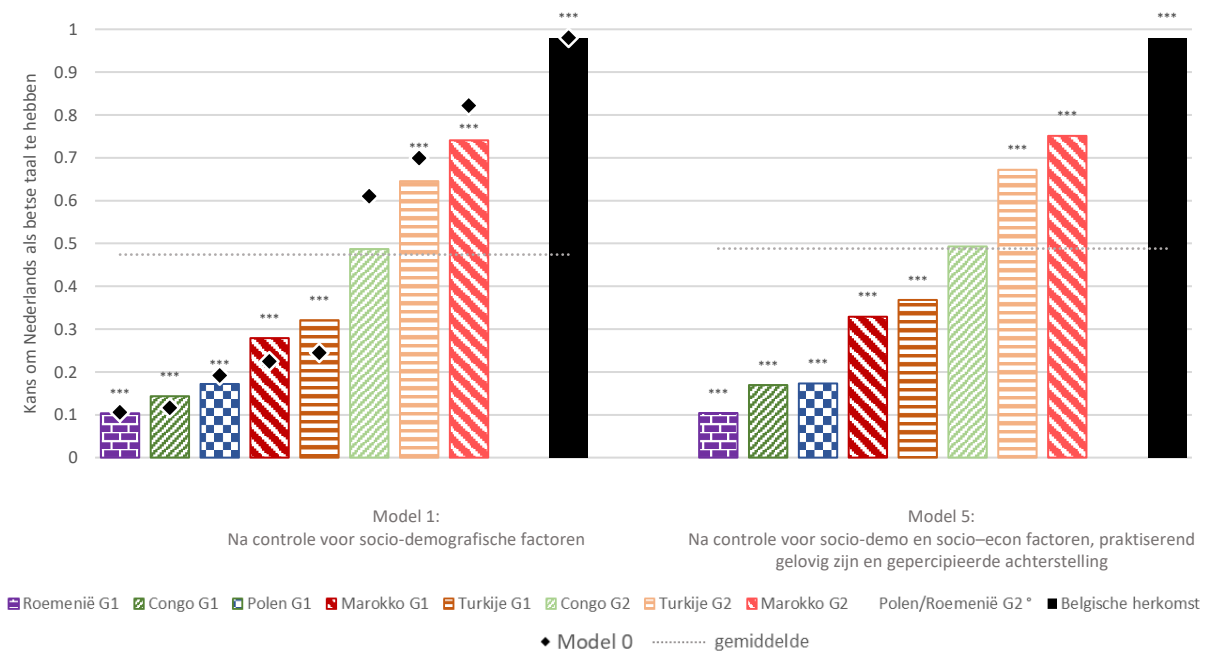
- Focussend op eerste generatie respondenten die het Nederlands niet als beste taal beheersen, vinden we dat de Marokkaanse herkomstgroep de hoogste Nederlandse taalkennis heeft en de Roemeense herkomstgroep de laagste (beide verschillen significant van het gemiddelde);
- Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Zoals verwacht hangt taalkennis samen met verblijfsduur en migratieleeftijd: respondenten die langer in België wonen en op jongere leeftijd zijn gemigreerd, hebben een betere Nederlandse taalkennis;
- Ook het migratiemotief blijkt een rol te spelen voor taalkennis: respondenten die naar België zijn gekomen om te werken/studeren hebben een lagere Nederlandse taalkennis dan respondenten die omwille van familiale redenen zijn gemigreerd zijn (zowel voor de Europese als de niet-Europese herkomstgroep).

In de SID-survey werd aan alle respondenten die in Vlaanderen wonen gevraagd of Nederlands hun beste taal is. Figuur 3.25 toont de kans om het Nederlands als beste taal te hebben en we stellen grote verschillen vast tussen de herkomstgroepen en generaties. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁶³ (Model 1). Figuur 3.25 toont dat de Belgische herkomstgroep het vaakst het Nederlands als beste taal heeft (een kans van 0,98), gevolgd door tweede generatie respondenten van Marokkaanse herkomst (een kans van 0,74) en Turkse herkomst (een kans van 0,65). Daartegenover hebben eerste generatie respondenten van Roemeense, Congolese, Poolse, Marokkaanse en Turkse herkomst een significant lagere kans dan gemiddeld om het Nederlands als beste taal te hebben. Deze verschillen naar herkomstgroep en migratiegeneratie houden stand na controle voor socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.25). Zo tonen de socio-economische factoren een significant positieve inkomensgradiënt, maar dit kan de verschillen tussen de herkomstgroepen en migratiegeneraties evenwel niet verklaren. Opleidingsniveau blijkt geen significante samenhang te vertonen met de kans om het Nederlands als beste taal te hebben. Verder stellen we een zeer beperkt negatieve associatie vast tussen Nederlandse taalbeheersing en praktiserend gelovig zijn (Model 3), en is er geen correlatie tussen gepercipieerde achterstelling en de kans om Nederlands als beste taal te hebben (Model 4).

Ten slotte stellen we in lijn met voorgaand onderzoek vast dat de kans om het Nederlands als beste taal te hebben sterk samenhangt met de verblijfsduur in België en de leeftijd bij migratie (Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011; Wolf, 2015) (resultaten in Appendix C). Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken is de kans om het Nederlands als beste taal te hebben dubbel zo hoog voor respondenten van de eerste generatie die al 10 jaar of langer in België verblijven dan voor respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven. Dit geldt zowel voor de Europese als de niet-Europese herkomstgroepen. Daarnaast hebben respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die naar België kwamen tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar (dit noemen we de tussengeneratie) een veel hogere kans om Nederlands als beste taal te hebben dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen (voor de Europese herkomstgroep respectievelijk kansen van 0,11 en 0,26 voor de eerste generatie en de tussengeneratie; voor de Europese herkomstgroep respectievelijk kansen van 0,12 en 0,32 voor de eerste generatie en de tussengeneratie). Er blijft wel nog een grote kloof tussen de tweede generatie en de tussengeneratie, wat aangeeft dat taalverwerving op jonge leeftijd cruciaal is voor de taalontwikkeling. Ten slotte illustreren onze resultaten ook variatie naar migratiemotief: bij de niet-Europese herkomstgroep tonen respondenten die om familiale redenen naar België zijn gekomen een hogere kans om het Nederlands als beste taal te hebben dan respondenten die omwille van werk/studies, politieke of andere redenen zijn geïmmigreerd. Bij de Europese herkomstgroep zijn de verschillen naar migratiemotief beperkt, maar tonen respondenten die voor werk/studies naar België gekomen zijn een iets lagere kans om het Nederlands als beste taal te hebben dan respondenten die om familiale of andere redenen zijn geïmmigreerd zijn.

⁶³ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat dat respondenten die jonger zijn, vaker sporten en in Antwerpen of Gent wonen een hogere kans hebben om Nederlands als beste taal te hebben.

Figuur 3.25: Kans om Nederlands als beste taal te hebben naar herkomstgroep en generatie (N=4003)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die in Vlaanderen wonen.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Vervolgens werd bij respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen, maar niet het Nederlands als beste taal hebben, gepeild naar hun kennis van het Nederlands⁶⁴. Hiervoor werd een index geconstrueerd (van 0 tot 100) aan de hand van vier vragen die nagaan hoe goed een respondent het Nederlands i) verstaat tijdens een gesprek, ii) begrijpt bij het lezen, iii) spreekt en iv) schrijft. Deze vragen hebben vijf antwoordopties: niet, een beetje, redelijk, goed en zeer goed. Hoe hoger de indexscore, hoe beter de Nederlandse taalkennis van respondenten. Figuur 3.26 toont de Nederlandse taalkennis van respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben, met een gemiddelde indexscore van 42. Er blijkt sprake van verschillen tussen de herkomstgroepen: na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁶⁵ (Model 1) hebben respondenten van Marokkaanse herkomst

⁶⁴ De analyses omtrent de kennis en het gebruik van het Nederlands voor respondenten zonder Nederlands als beste taal hebben geen betrekking op de tweede generatie en respondenten van Belgische herkomst wegens te kleine aantallen (< 100 voor de Congolese en Turkse herkomstgroepen en < 50 voor de Belgische, Marokkaanse en Poolse/Roemeense herkomstgroepen).

⁶⁵ De socio-demografische factoren tonen een betere kennis van het Nederlands bij vrouwen, respondenten die in grootsteden wonen, vaker aan sport doen en oudere kinderen hebben ten opzichte van mannen, respondenten die in niet verstedelijkt gebied wonen, minder dan één keer per maand sporten en jongere kinderen hebben. Ook is er een sterk negatieve samenhang tussen leeftijd en kennis Nederlands: een verschil in leeftijd van 10 jaar gaat samen met een verschil in de index voor kennis Nederlands van 30 indexpunten. Verder scoren respondenten met inwonende ouders gemiddeld 7 indexpunten hoger en respondenten met inwonende

een significant hogere Nederlandse taalkennis dan gemiddeld onder de eerste generatie respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben. Daartegenover scoort de Roemeense herkomstgroep met een indexscore van 32 significant lager dan gemiddeld. Omwille van de beperkte samenhang tussen enerzijds Nederlandse taalkennis bij respondenten zonder Nederlands als beste taal en anderzijds socio-economische factoren⁶⁶ (Model 2), praktiserend gelovig zijn⁶⁷ (Model 3) en gepercipieerde achterstelling⁶⁸ (Model 4), resulteert bijkomende controle voor deze factoren niet in verschuivingen in de relatieve positie van de herkomstgroepen (Model 5 in Figuur 3.26).

De analyses van Nederlandse taalkennis naar herkomstgroep en verblijfsduur tonen een positieve samenhang (resultaten beschikbaar in Appendix C): Europese en niet-Europese herkomstgroepen die 10 jaar of langer in België verblijven, hebben een hogere Nederlandse taalkennis dan respondenten die minder dan 10 jaar in België zijn. Het verschil naar verblijfsduur bedraagt 10 en 15 indexpunten voor respectievelijk de niet-Europese en de Europese herkomstgroep. Daarnaast, terwijl er geen verschil is tussen de Europese en de niet-Europese herkomstgroep bij respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven, heeft de niet-Europese herkomstgroep een hogere indexscore dan de Europese herkomstgroep bij respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven. Verder beïnvloedt ook de leeftijd bij migratie de Nederlandse taalkennis. Respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die niet het Nederlands als beste taal hebben en die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België kwamen, hebben namelijk een betere Nederlandse taalkennis dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen. Het verschil tussen de eerste generatie en de tussengeneratie bedraagt 15 en 25 indexpunten voor respectievelijk de niet-Europese en de Europese herkomstgroep. Ten slotte vinden we ook indicaties voor een samenhang met het migratiemotief: de Europese herkomstgroep die naar België kwam om te werken/studeren of voor andere redenen heeft een significant lagere Nederlandse taalkennis dan gemiddeld onder de eerste generatie respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben (resultaten beschikbaar in Appendix C). Respondenten van Europese en niet-Europese herkomst die naar België gekomen zijn omwille van familiale redenen hebben daarentegen een hogere indexscore dan gemiddeld.

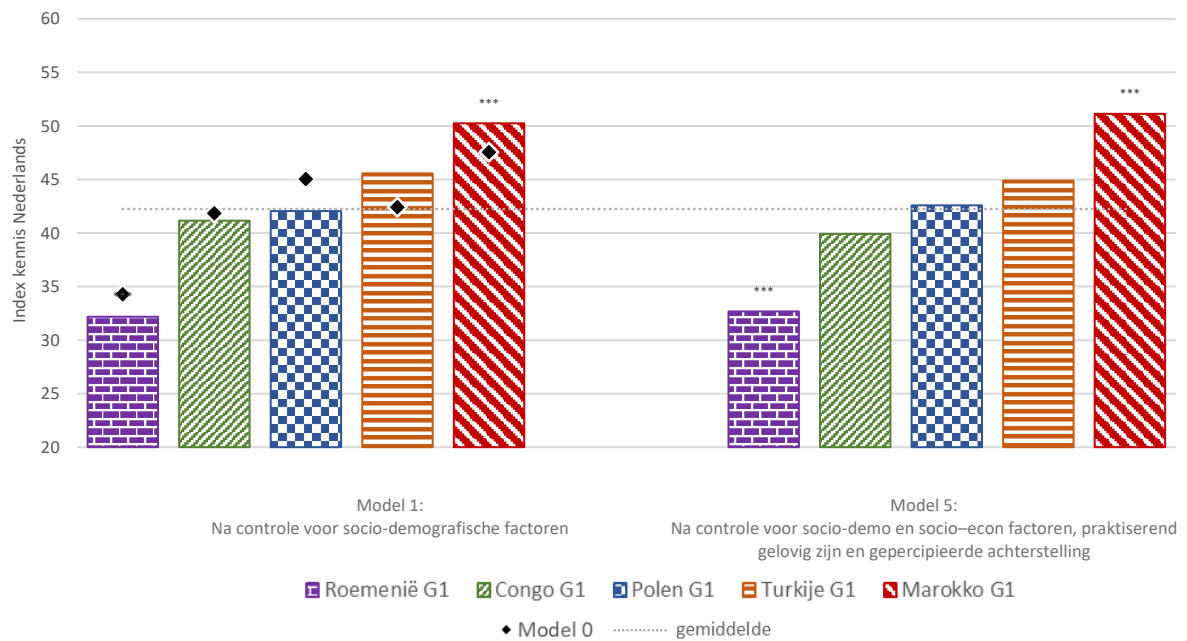
anderen 12 indexpunten lager op de index kennis Nederlands dan respondenten met respectievelijk geen inwonende ouders en anderen.

⁶⁶ De socio-economische kenmerken in Model 2 tonen bij respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben, een betere kennis van het Nederlands bij respondenten die woningeigenaar, hoogopgeleid/student en niet zelfstandig zijn, in shift werken en van wie de partner niet werkt dan bij respondenten die respectievelijk geen woningeigenaar, laag opgeleid en zelfstandig zijn, niet in shift werken en van wie de partner werkt (verschil gaande van 4 tot 8 indexpunten).

⁶⁷ De negatieve samenhang houdt in dat een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, samengaat met een verschil van 8 indexpunten op Nederlandse taalkennis.

⁶⁸ Model 4 toont een positieve associatie waarbij een verschil van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling gepaard gaat met een verschil van 14 indexpunten op Nederlandse taalkennis.

Figuur 3.26: Kennis Nederlands voor respondenten zonder Nederlands als beste taal naar herkomstgroep en generatie (N=2112)

Index gebaseerd op hoe goed een respondent het Nederlands i) verstaat tijdens een gesprek, ii) begrijpt bij het lezen, iii) spreekt en iv) schrijft.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.3.2 Taalgebruik

Taalgebruik: Belangrijkste bevindingen*Gebruik van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt*

- Binnen de eerste generatiegroepen die Nederlands niet als beste taal hebben, spreekt de Marokkaanse herkomstgroep significant vaker Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt en de Roemeense herkomstgroep significant minder vaak;
- Terwijl deze verschillen naar herkomstgroep standhouden na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling, worden deze volledig verklaard door verschillen in Nederlandse taalkennis;
- Respondenten die langer in België wonen en op jongere leeftijd zijn gemigreerd, spreken zoals verwacht vaker Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt. Deze verschillen zijn echter voornamelijk toe te schrijven aan verschillen in Nederlandse taalkennis.

Gebruik van het Nederlands met partner en kinderen

- Analoog aan eerdere studies stellen we vast dat er minder vaak Nederlands gesproken wordt binnen het huishouden dan met vrienden en mensen uit de buurt;
- Aan de ene kant spreekt de Marokkaanse herkomstgroep het vaakst Nederlands binnen het huishouden, aan de andere kant spreken de Roemeense en Poolse herkomstgroepen het minst vaak Nederlands met partner en kinderen;
- Deze verschillen houden stand na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- In tegenstelling tot het spreken van Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt, kunnen verschillen tussen herkomstgroepen in het spreken van Nederlands binnen het huishouden niet volledig worden toegeschreven aan verschillen in Nederlandse taalkennis. De Marokkaanse en Congolese herkomstgroepen hebben een hogere indexscore dan gemiddeld na controle voor Nederlandse taalkennis, en de Poolse herkomstgroep significant lager dan gemiddeld.

Vervolgens kijken we voor respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen, maar niet het Nederlands als beste hebben, naar het gebruik van het Nederlands. Allereest werd gepeild hoe vaak zij het Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt (nooit, zelden, soms, vaak, of altijd). Aan de hand van deze twee vragen werd een index opgesteld die waarden aanneemt van 0 tot 100. Respondenten met een hogere indexscore spreken vaker Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt dan respondenten met een lagere indexscore. Figuur 3.27 toont voor respondenten van de eerste generatie die niet het Nederlands als beste taal hebben, de indexscore voor Nederlands praten met vrienden en mensen uit de buurt, met een gemiddelde indexscore van 40. Hierbij stellen we verschillen vast tussen herkomstgroepen: na controle voor socio-demografische

achtergrondkenmerken⁶⁹ (Model 1) scoort de Marokkaanse herkomstgroep significant hoger dan gemiddeld onder de eerste generatie respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben (een indexscore van 45), en de Roemeense herkomstgroep significant lager (een indexscore van 33).

Ondanks significante associaties tussen enerzijds Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt en anderzijds socio-economische factoren⁷⁰ (Model 2), praktiserend gelovig zijn⁷¹ (Model 3) en gepercipieerde achterstelling⁷² (Model 4), zijn deze kenmerken niet in staat de verschillen tussen herkomstgroepen te verklaren. Daarentegen stellen we vast dat de verschillen tussen de herkomstgroepen in het spreken van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt volledig verklaard kunnen worden door verschillen in Nederlandse taalkennis (Model 6 in Figuur 3.27). Als we controleren voor het feit dat de Marokkaanse herkomstgroep een betere Nederlandse taalkennis heeft dan gemiddeld en de Roemeense herkomstgroep een lagere taalkennis dan gemiddeld, zijn er geen significante verschillen meer tussen herkomstgroepen wat betreft Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt.

De resultaten in Appendix C belichten ten slotte de samenhang met verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief. Ook de verschillen naar verblijfsduur (waarbij respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven vaker Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt dan respondenten die minder dan 10 jaar in België wonen) worden volledig verklaard door de betere Nederlandse taalkennis van respondenten die al langer in België verblijven. Analooch stellen we vast dat ook de verschillen naar migratieleeftijd in het spreken van Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt (waarbij respondenten die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar naar België zijn gekomen vaker Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd) volledig toe te schrijven zijn aan verschillen in Nederlandse taalkennis. Verder is er na controle voor de kennis van het Nederlands nagenoeg geen verschil in het spreken van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt naar migratiemotief voor de Europese herkomstgroep. Bij de niet-Europese herkomstgroep die niet het Nederlands als beste taal heeft, hebben respondenten die naar België kwamen omwille van familiale redenen een significant lagere score dan gemiddeld (een indexscore van 38,5 ten opzichte van een gemiddelde indexscore van 41).

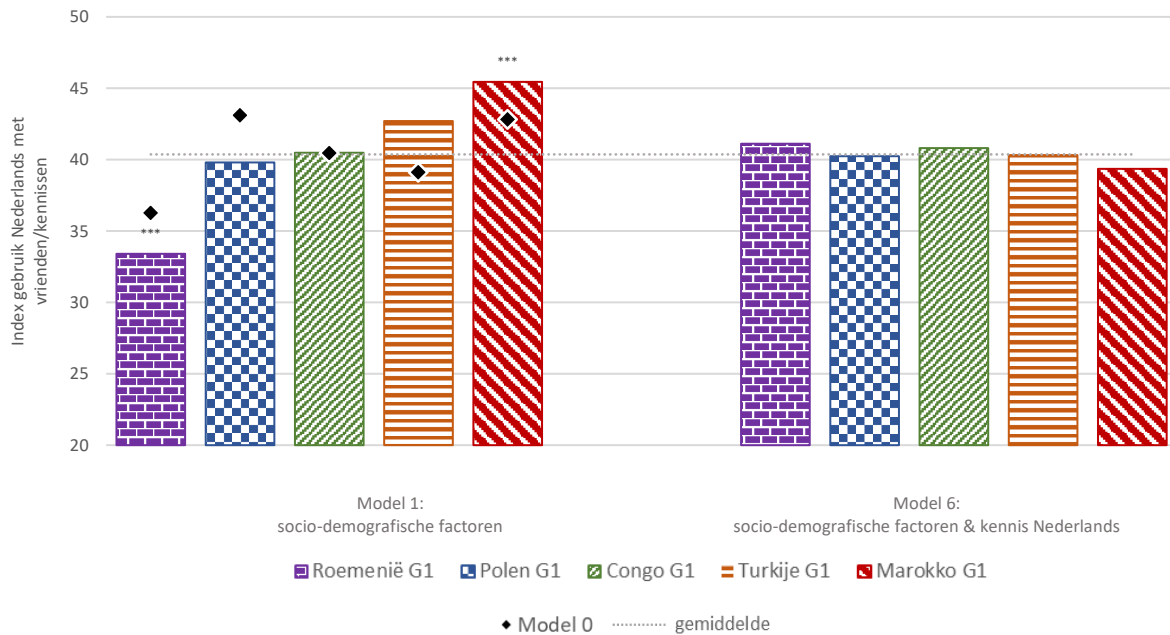
⁶⁹ De socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) tonen dat respondenten die vaker sporten, informele zorg verlenen en in grootsteden wonen vaker Nederlands praten met hun vrienden en mensen uit de buurt dan respondenten die minder vaak sporten, geen informele zorg verlenen en in niet verstedelijkt gebied wonen. Er is ook een negatieve samenhang met leeftijd: een verschil in leeftijd van 10 jaar gaat gepaard met een verschil in de indexscore van gebruik Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt van 20 indexpunten.

⁷⁰ De socio-economische factoren (Model 2) tonen dat hoogopgeleiden en woningeigenaars respectievelijk 4 en 5 indexpunten hoger scoren dan laagopgeleiden en niet-woningeigenaars. Daarnaast gaat een stijging van 10 indexpunten voor buurttevredenheid samen met een stijging van 9 indexpunten op Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt.

⁷¹ Een stijging van 10 indexpunten op praktiserend gelovig zijn gaat samen met een daling van 8 indexpunten op Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt (Model 3).

⁷² Een stijging van 10 indexpunten op gepercipieerde achterstelling gaat samen met een stijging van 11 indexpunten op Nederlands spreken met vrienden en mensen uit de buurt (Model 4).

Figuur 3.27: Gebruik van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt naar herkomstgroep en generatie bij respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben (N=2112)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en Nederlands niet als beste taal hebben.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Tot slot werd aan eerste generatie respondenten van wie het Nederlands niet de beste taal en die een partner en minstens één kind hebben, gevraagd hoe vaak zij Nederlands spreken met hun partner en kinderen. In lijn met de literatuur toont Figuur 3.28 dat minder vaak Nederlands gesproken wordt binnen het huishouden dan met vrienden en mensen uit de buurt (gemiddelde indexscore van 29). Er zijn echter grote verschillen tussen herkomstgroepen. Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁷³ (Model 1) spreekt de Marokkaanse herkomstgroep, net als met vrienden en mensen uit de buurt, ook binnen het huishouden significant vaker Nederlands dan de andere herkomstgroepen van de eerste generatie van wie het Nederlands niet de beste taal is (een indexscore van 40). De indexscore voor de Turkse en Congoese herkomstgroepen verschilt niet significant van het gemiddelde. De Roemeense en Poolse herkomstgroepen spreken daarentegen het minst vaak Nederlands binnen het huishouden met gemiddelde indexscores van respectievelijk 21 en 22. Gezien

⁷³ De socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) geven aan dat respondenten minder vaak Nederlands spreken met hun partner en kinderen naarmate ze ouder zijn: een verschil in leeftijd van 10 jaar gaat samen met een verschil van 30 indexpunten. Daarnaast hebben respondenten met 1 of 2 kinderen, die vaker sporten, informele zorg verlenen aan andere kinderen en in grootsteden wonen een hogere indexscore dan respondenten met 3 of meer kinderen, die minder vaak sporten, geen informele zorg aan kinderen verlenen en in niet verstedelijkt gebied wonen met een relatief groot bewonersaantal (verschil van 4 tot 6 indexpunten).

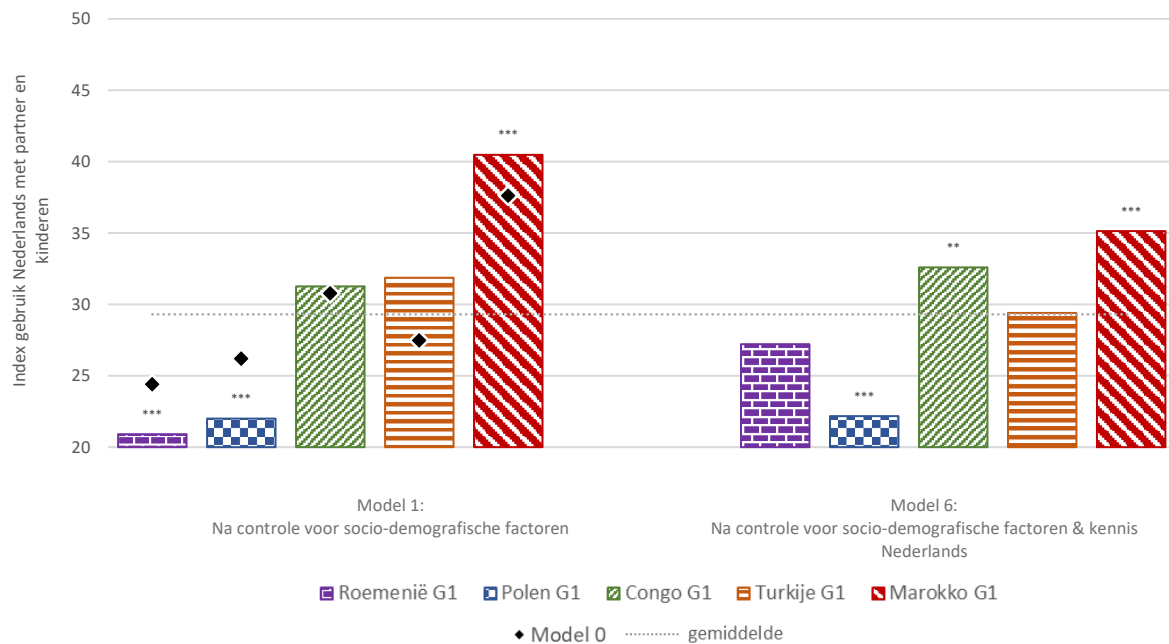
de beperkte samenhang tussen het spreken van het Nederlands binnen het huishouden met socio-economische factoren⁷⁴ (Model 2), resulteert de bijkomende controle voor deze kenmerken niet in verschuivingen in de relatieve positie van de herkomstgroepen. Verder vinden we geen indicaties voor verschillen naargelang de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) en gepercipieerde achterstelling (Model 4).

In tegenstelling tot het spreken van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt, kunnen verschillen tussen herkomstgroepen in het spreken van Nederlands binnen het huishouden niet volledig worden toegeschreven aan verschillen in Nederlandse taalkennis (Model 6 in Figuur 3.28). De Marokkaanse herkomstgroep blijft een significant hogere indexscore hebben dan gemiddeld en de Poolse herkomstgroep een significant lagere. Ook spreekt de Congolese herkomstgroep na controle voor taalkennis significant vaker Nederlands binnen het huishouden dan gemiddeld. Wel is de lagere indexscore van de Roemeense herkomstgroep volledig verklaard door hun beperkte kennis van het Nederlands.

Verder tonen de resultaten in Appendix C dat de verblijfsduur in België samenhangt met het spreken van het Nederlands binnen het huishouden voor de Europese herkomstgroep. Respondenten van Europese herkomst die minder dan 10 jaar in België verblijven, spreken minder vaak Nederlands met hun partner en kinderen (een indexscore van 19) dan respondenten van Europese herkomst die al 10 jaar of langer in België verblijven (een indexscore van 29). Deze verschillen naar verblijfsduur worden echter volledig verklaard door verschillen in Nederlandse taalkennis. Voor de niet-Europese herkomstgroep is er nauwelijks verschil naar verblijfsduur in België in het spreken van het Nederlands met de partner en kinderen. Daarnaast vinden we geen indicaties voor verschillen naar migratieleeftijd en is er na controle voor Nederlandse taalkennis ook nagenoeg geen onderscheid naar migratiemotief in het spreken van het Nederlands binnen het huishouden bij respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben.

⁷⁴ De socio-economische kenmerken in Model 2 geven aan dat enkel woningeigenaars significant vaker Nederlands spreken binnen het huishouden dan niet-woningeigenaars (verschil van 5 indexpunten).

Figuur 3.28: Gebruik van het Nederlands met partner en kinderen naar herkomstgroep en generatie bij respondenten die niet het Nederlands als beste taal hebben (N=1191)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen, Nederlands niet als beste taal hebben en een partner en minstens één kind hebben.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.4 Arbeidsmarkposities en –ervaringen

Bestaande monitoringinstrumenten hebben reeds frequent de kloof op de arbeidsmarkt belicht tussen groepen (vooral vrouwen) zonder en met – voornamelijk niet-Europese – migratieachtergrond (FOD WASO & UNIA, 2017; Noppe et al., 2018). Herhaaldelijk werd vastgesteld dat personen van buitenlandse herkomst hogere inactiviteits- en werkloosheidsgraden, en ook lagere werkgelegenheidsgraden hebben dan personen zonder buitenlandse herkomst. Daarnaast zijn personen van buitenlandse herkomst op de arbeidsmarkt oververtegenwoordigd in jobs met lage lonen, tijdelijke contracten, fysiek zwaar werk, atypische werktijden en deeltijds werk (FOD WASO & UNIA, 2017; Gijsberts et al., 2018; Van den Eerenbeemt, Hooftman, & van den Bossche, 2016). Er zijn echter verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties: terwijl personen van niet-Europese herkomst de minst voordelige posities bekleden, hebben de eerste generatie van Poolse en Roemeense herkomst een hoge arbeidsparticipatie. Dit weerspiegelt ook de selectieve mobiliteit aangezien Polen en Roemenen vaak terugkeren naar hun thuisland wanneer ze werkloos worden (Gijsberts et al., 2018; Wolf, 2015). Hoewel de kloof met personen zonder buitenlandse herkomst het grootst is bij de eerste generatie, heeft ook de tweede generatie een zwakkere arbeidsmarktpositie dan de groep zonder buitenlandse herkomst. In dit rapport bekijken we drie dimensies die in voorgaand onderzoek minder werden belicht en focussen we achtereenvolgens op overkwalificatie, de tevredenheid met het huidige werk en redenen om deeltijds te werken.

3.4.1 Subjectieve overkwalificatie

Subjectieve overkwalificatie: Belangrijkste bevindingen

- In lijn met voorgaand onderzoek stellen we vast dat personen zonder buitenlandse herkomst minder vaak aangeven overgekwalificeerd te zijn dan personen van buitenlandse herkomst. Binnen de buitenlandse herkomstgroepen geeft de eerste generatie vaker aan overgekwalificeerd te zijn dan de tweede generatie (met uitzondering van de Turkse herkomstgroep). Binnen de eerste generatie zijn respondenten van Congolese en Poolse herkomst het vaakst subjectief overgekwalificeerd;
- Subjectieve overkwalificatie hangt samen met socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling. Echter, ook na deze bijkomende controle blijft de Belgische herkomstgroep het minst vaak subjectief overgekwalificeerd en respondenten van Congolese en Poolse herkomst eerste generatie het vaakst;
- Respondenten die tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar zijn gemigreerd, hebben een lagere kans op subjectief overkwalificatie dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd. Terwijl het verschil naar migratieleeftijd voor de Europese herkomstgroep grotendeels valt toe te schrijven aan verschillen in socio-economische positie, blijft deze samenhang bestaan voor de niet-Europese herkomstgroep;
- Er blijkt ook heterogeniteit naar migratiemotief, maar de relatie verschilt voor de Europese en de niet-Europese herkomstgroep: terwijl respondenten van Europese herkomst die naar België zijn gekomen omwille van werk of studies minder vaak aangeven overgekwalificeerd te zijn dan respondenten die naar België gekomen zijn omwille van familiale of andere redenen, is dit patroon omgekeerd voor de niet-Europese herkomstgroep.

De eerste dimensie omtrent arbeidsmarktposities en –ervaringen die we in dit rapport belichten is overkwalificatie. Dit fenomeen, waarbij personen een hoger opleidingsniveau hebben dan nodig is om hun werk adequaat uit te voeren, suggereert een niet-optimale verdeling van personen over banen en leidt voor overgekwalificeerde werknemers tot een verlies aan vaardigheden, lagere inkomsten en lagere tevredenheid (Allen & Van der Velden, 2001; Groot & Van Den Brink, 2000). Eerder onderzoek toonde reeds aan dat personen van buitenlandse herkomst vaker overgekwalificeerd zijn dan personen zonder buitenlandse herkomst, maar dat er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties: de eerste generatie, niet-Europese herkomstgroepen en Centraal- en Oost-Europese herkomstgroepen zijn het vaakst te hoog opgeleid voor de job die ze uitoefenen (Demart, Schoumaker, Godin, et al., 2017; FOD WASO, 2018; Glorieux, Laurijssen, & Van Dorsselaer, 2009; Hartung, 2010; OECD, 2014; Piracha & Vadean, 2013; Van den Eerenbeemt et al., 2016; Vandezande, Fleischmann, Baysu, Swyngedouw, & Phalet, 2008; Visintin, Tijdens, & van Klaveren, 2015; Wolf, 2015). Binnen de niet-Europese herkomstgroep blijkt de Congolese herkomstgroep vaker overgekwalificeerd dan de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen (Demart, Schoumaker, Godin, et al., 2017). Vanuit internationaal perspectief behoort België tot de landen waar overkwalificatie van personen van buitenlandse herkomst het vaakst voorkomt. Het is echter belangrijk om er op te wijzen dat de gehanteerde meetmethode voor overkwalificatie (bv. subjectief versus objectief) kan leiden tot verschillen in de mate van overkwalificatie.

Als verklaringen voor het voorkomen van overkwalificatie wordt in de literatuur allereerst gewezen op socio-demografische achtergrondkenmerken: jongeren, vrouwen en hoger opgeleiden hebben een hogere kans om overgekwalificeerd te zijn (FOD WASO, 2018; Galgóczi & Leschke, 2016; Van den Eerenbeemt et al., 2016; Visintin et al., 2015). Dat jongeren vaker overgekwalificeerd zijn, hangt samen met het belang van menselijk kapitaal, omdat zij nog geen of minder eerdere werkervaring waarop werkgevers hun capaciteiten kunnen beoordelen. Echter, onderzoek uit Nederland toont dat ook na controle voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau personen van Marokkaanse, Turkse en Poolse herkomst vaker overgekwalificeerd zijn voor het werk dat ze uitoefenen dan personen zonder buitenlandse herkomst (Van den Eerenbeemt et al., 2016). In de literatuur vinden we enkele verklaringen waarom personen van buitenlandse herkomst vaker overgekwalificeerd zijn dan personen zonder van buitenlandse herkomst. Allereerst speelt na het opleidingsniveau, ook het land waarin het diploma behaald is een belangrijke rol in het voorkomen van een mismatch (Chiswick & Miller, 2009; FOD WASO, 2018; Galgóczi & Leschke, 2016; OECD, 2014). Uit diverse onderzoeken komt naar voren dat personen die hun diploma in België hebben behaald minder vaak overgekwalificeerd zijn dan personen met een buitenlands diploma, en voornamelijk een niet-Europees diploma. Dit komt doordat werkgevers de inhoud van een buitenlands diploma moeilijker kunnen beoordelen (asymmetrische informatie). Een buitenlands diploma kan wel in België erkend worden, maar door de complexiteit en de kosten die aan dit certificeringsproces zijn verbonden, maken slechts zeer weinig personen van buitenlandse herkomst hiervan gebruik. Bijgevolg zullen personen die voor de leeftijd van 18 jaar naar België zijn gekomen en nog in België naar school zijn gegaan minder vaak overgekwalificeerd zijn dan personen die na de leeftijd van 18 jaar gemigreerd zijn. Ten tweede kan gebrek aan taalkennis personen van buitenlandse herkomst er toe brengen vaker een job aan te nemen die onder hun opleidingsniveau ligt (Bloemen, 2013; FOD WASO, 2018; OECD, 2014; Piracha & Vadean, 2013; Visintin et al., 2015). Daarnaast, blijkt voor eerste generatie migranten ook de verblijfsduur een rol te spelen (Chiswick & Miller, 2009; FOD WASO, 2018; Piracha & Vadean, 2013). Migranten die recent naar België zijn gekomen, zijn nog niet vertrouwd met de werking van de arbeidsmarkt, waardoor zij in de beginfase van hun inschakeling op de arbeidsmarkt vaker zouden kiezen voor een job die minder vaardigheden vergt dan waarover ze beschikken. Naarmate ze langer in België

verblijven, raken ze meer vertrouwd met de werking van de arbeidsmarkt en kan menselijk kapitaal opgebouwd worden waardoor de kans op overkwalificatie bijgevolg zou dalen. Ten slotte wijzen verschillende studies op discriminatie als (bijkomende) oorzaak voor de hogere prevalentie van overkwalificatie bij personen van buitenlandse herkomst (Galgóczy & Leschke, 2016; Piracha & Vadean, 2013; Visintin et al., 2015).

In dit rapport bestuderen we een subjectieve meting van overkwalificatie aangezien in de SID survey aan werkende respondenten werd gevraagd of hun werk past bij hun opleiding en opleidingsniveau. Respondenten die aangeven te hoog opgeleid te zijn voor hun werk worden beschouwd als overgekwalificeerd. In Figuur 3.29 toont Model 1 voor elke herkomstgroep en generatie het aandeel respondenten dat aangeeft overgekwalificeerd te zijn, na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁷⁵. We stellen duidelijke verschillen vast tussen de herkomstgroepen: terwijl de Belgische herkomstgroep het minst vaak aangeeft overgekwalificeerd te zijn (een kans van 0,08), hebben eerste generatie respondenten van Congolese en Poolse herkomst een relatief hoge kans op subjectieve overkwalificatie (respectievelijk kansen van 0,32 en 0,29), gevolgd door eerste generatie respondenten van Marokkaanse en Roemeense herkomst. In lijn met eerder onderzoek stellen we vast dat respondenten van Congolese herkomst het vaakst aangeven overgekwalificeerd te zijn binnen de niet-Europese herkomstgroepen (Demart, Schoumaker, Godin, et al., 2017). Daarnaast bevestigen onze resultaten dat de tweede generatie zich minder vaak als te hoog opgeleid inschat voor het werk dat ze doen. Ten opzichte van de tweede generatie van Turkse herkomst en de andere herkomstgroepen van de eerste generatie, vertonen de eerste generatie respondenten van Turkse herkomst een lagere kans op subjectieve overkwalificatie (0,13). Wel heeft de eerste generatie van Turkse herkomst geen significant lagere kans op subjectieve overkwalificatie dan gemiddeld.

In lijn met de literatuur stellen we vast dat subjectieve overkwalificatie samenhangt met de socio-economische positie van respondenten⁷⁶. Ondanks significante associaties tussen deze factoren en overkwalificatie, vormen deze kenmerken geen verklaring voor de verschillen tussen herkomstgroepen (Model 2 in Figuur 3.29). Daarnaast is er geen associatie tussen subjectieve overkwalificatie en de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3). We vinden wel een licht positieve samenhang tussen subjectieve overkwalificatie en de mate van gepercipieerde achterstelling: een hogere mate van gepercipieerde achterstelling gaat samen met een iets hogere kans om ook aan te geven overgekwalificeerd te zijn (Model 4). Na controle voor de relatief hoge mate van gepercipieerde achterstelling bij de eerste generatie van Congolese herkomst is het verschil met het gemiddelde kleiner, wat aangeeft dat de hogere subjectieve overkwalificatie van de Congolese herkomstgroep deels verklaard wordt door gepercipieerde achterstelling (Model 4 in Figuur 3.29). Echter, ook na controle voor socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling blijft de Belgische herkomstgroep het minst vaak overgekwalificeerd en eerste generatie respondenten

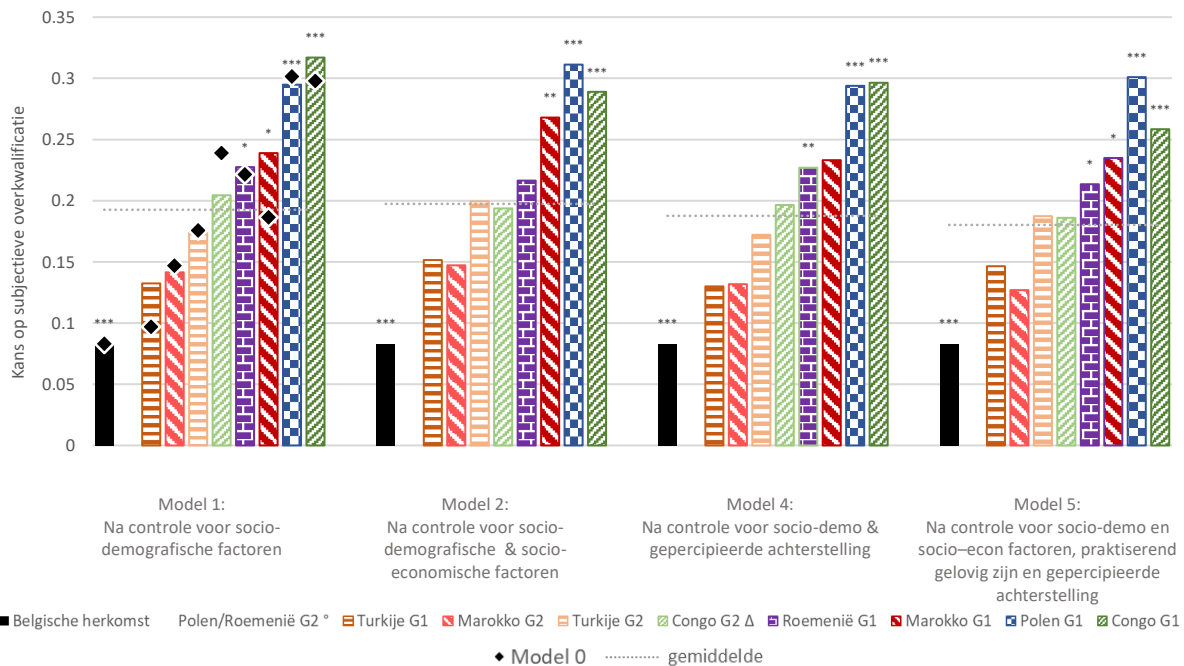
⁷⁵ De socio-demografische achtergrondkenmerken van Model 1 tonen dat vrouwen en respondenten die 3 of meer kinderen hebben, inwonende anderen hebben en vaker aan sport doen een significant hogere kans hebben om te hoog opgeleid te zijn voor het werk dat ze doen dan mannen, respondenten zonder kinderen, en inwonende anderen en die minder dan één keer per maand sporten.

⁷⁶ Model 2 toont dat een hogere kans op overkwalificatie samengaat met deeltijds werken, een lager inkomen en een contract van bepaalde duur. Zelfstandigen hebben daarentegen een lagere kans om overgekwalificeerd te zijn.

van Congolese en Poolse herkomst het vaakst, gevolgd door eerste generatie respondenten van Marokkaanse en Roemeense herkomst (Model 5 in Figuur 3.29).

In lijn met de literatuur illustreren analyses naar verblijfsduur en migratieleeftijd dat deze factoren samenhangen met subjectieve overkwalificatie (Chiswick & Miller, 2009; FOD WASO, 2018; Piracha & Vadean, 2013) (resultaten in Appendix D). De resultaten voor verblijfsduur tonen dat de kans op subjectieve overkwalificatie lager is voor respondenten die al 10 jaar of langer in België verblijven dan voor respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven. De verschillen naar verblijfsduur zijn echter beperkt, voornamelijk voor de Europese herkomstgroep (kansverschillen van 0,03 en 0,08 voor respectievelijk de Europese en de niet-Europese herkomstgroep), en worden grotendeels verklaard door verschillen in socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling. Wat betreft migratieleeftijd stellen we vast dat respondenten die naar België gekomen zijn tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar minder vaak overgekwalificeerd zijn dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar zijn geïmmigreerd, aangezien ze hoogstwaarschijnlijk een Belgisch diploma hebben. Deze samenhang kan voor de Europese herkomstgroep worden toegeschreven aan verschillen in socio-economische factoren. Daarentegen kunnen de verschillen naar migratieleeftijd voor de niet-Europese herkomstgroep niet worden verklaard door socio-economische factoren of gepercipieerde achterstelling. Ten slotte blijkt er ook sprake van heterogeniteit naar migratiemotief, maar verschilt de aard van de samenhang tussen de Europese en de niet-Europese herkomstgroep: terwijl respondenten van Europese herkomst die naar België gekomen zijn omwille van werk of studies minder vaak aangeven overgekwalificeerd zijn dan respondenten die naar België gekomen zijn omwille van familiale of andere redenen, blijkt dit patroon omgekeerd voor de niet-Europese herkomstgroep.

Figuur 3.29: Kans op subjectieve overkwalificatie naar herkomstgroep en generatie (N=2718)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die op het moment van de survey betaald werk hebben.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.4.2 Tevredenheid met het huidige werk

Tevredenheid met het huidige werk: Belangrijkste bevindingen

- De verschillen tussen herkomstgroepen wat betreft jobtevredenheid zijn beperkt. Wel is binnen elke herkomstgroep de tweede generatie meer tevreden over zijn/haar werk, behalve bij de Marokkaanse herkomstgroep. Daarnaast is de eerste generatie van Turkse en Poolse herkomst significant minder tevreden dan gemiddeld en de tweede generatie van Congolese herkomst en de eerste generatie van Roemeense herkomst significant vaker dan gemiddeld;
- Jobtevredenheid hangt samen met socio-economische factoren, gepercipieerde achterstelling en overkwalificatie, wat verschillen tussen herkomstgroepen en generaties gedeeltelijk verklaard;
- Verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief blijken de jobtevredenheid licht te beïnvloeden voor de Europese herkomstgroep (waarbij respondenten die minder lang in België wonen, na de leeftijd van 18 jaar zijn gemigreerd of naar België zijn gekomen om te werken/studeren iets minder tevreden zijn met hun werk). Bij de niet-Europese herkomstgroep zijn er geen verschillen naar deze drie factoren.

Hoewel meermaals is aangetoond dat personen van buitenlandse herkomst oververtegenwoordigd zijn in minder gunstige arbeidsposities, is onderzoek naar de jobtevredenheid bij personen van buitenlandse herkomst en de verschillen hieromtrent tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties beperkt omdat deze gegevens veelal niet beschikbaar zijn in administratieve databanken. Onderzoek in Nederland aan de hand van de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (2005-2014) toont aan dat personen van Turkse en Marokkaanse herkomst (eerste en tweede generatie) en de eerste generatie van Poolse herkomst over het algemeen minder tevreden zijn met hun werk dan personen zonder buitenlandse herkomst, ook na controle voor leeftijd, geslacht en opleiding (Van den Eerenbeemt et al., 2016). Het verschil is hierbij het grootst voor de eerste generatie en voor personen van niet-Europese herkomst. Verklaringen voor verschillen in jobtevredenheid worden gezocht in de kenmerken van de job: aangezien personen van buitenlandse herkomst oververtegenwoordigd zijn in jobs met lage lonen, weinig autonomie, fysiek zwaar werk, etc., hebben zij dus een hogere kans om niet tevreden te zijn met hun huidige werk. Bloemen (2013) stelt ook dat personen van buitenlandse herkomst een lagere jobtevredenheid hebben omdat zij vaker werken in jobs die onder hun opleidingsniveau liggen.

Aan de hand van de SID-survey kon voor respondenten die op het moment van de survey betaald werk hebben en niet zelfstandig aan de slag zijn een index worden opgesteld (van 0 tot 100) die een indicatie geeft over de mate van jobtevredenheid. In aanvulling op de vraag i) hoe tevreden bent u over uw huidige werk, werden ook de stellingen ii) mijn leidinggevende doet inspanningen zodat alle mensen zich goed voelen op het werk, ongeacht hun herkomst, iii) ik maak evenveel kans op promotie als mijn collega's, en iv) mijn directe collega's waarderen mij, opgenomen in de constructie van de schaal voor jobtevredenheid. Hoe hoger deze indexscore, hoe meer respondenten tevreden zijn met hun huidige werk.

Figuur 3.30 toont voor elke herkomstgroep en generatie de tevredenheid met het huidige werk, met een gemiddelde indexscore van 74. Hoewel de verschillen tussen groepen klein zijn (indexscores tussen 68 en 78), stellen we wel enkele verschillen vast tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties. Allereest blijkt de tweede generatie binnen elke herkomstgroep meer tevreden

dan de eerste generatie, met uitzondering van de Marokkaanse herkomstgroep waar nagenoeg geen verschil bestaat naar migratiegeneratie. Daarnaast zijn er ook verschillen tussen herkomstgroepen onderling: eerste generatie respondenten van Turkse en Poolse herkomst zijn het minst tevreden met hun huidige werk, met gemiddelde indexscores van respectievelijk 68 en 70. Hun indexscore is ook significant lager dan de gemiddelde indexscore over alle herkomstgroepen heen. De indexscores van de tweede generatie van Congolese herkomst en de eerste generatie van Roemeense herkomst liggen daarentegen significant hoger dan het algemene gemiddelde. Aangezien socio-demografische achtergrondkenmerken een eerder beperkte rol spelen wat betreft jobtevredenheid⁷⁷, wijzigen de indexscores naar herkomstgroep slechts beperkt na controle voor deze kenmerken (Model 1). Daarnaast hangt de jobtevredenheid van respondenten samen met hun socio-economische positie⁷⁸, wat verschillen tussen herkomstgroepen en generaties gedeeltelijk verklaard (Model 2 in Figuur 3.30). Verder vinden we een beperkt negatief verband tussen jobtevredenheid en de mate van praktiserend gelovig zijn⁷⁹ (Model 3), maar resulteert deze bijkomende controle niet in verschuivingen in de relatieve posities van de herkomstgroepen. Er is ook een sterk negatieve samenhang tussen jobtevredenheid en de mate van gepercipieerde achterstelling (Model 4): een verschil van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling gaat samen met een verschil van 37 indexpunten voor job tevredenheid. Na controle voor de hogere mate van gepercipieerde achterstelling bij tweede generatie respondenten van Marokkaanse herkomst, hebben zij een significant hogere jobtevredenheid dan gemiddeld (Model 4 in Figuur 3.30). Ook de eerste generatie van Congolese herkomst heeft een hogere job tevredenheid dan gemiddeld eens de hoge mate van gepercipieerde achterstelling bij deze groep in rekening werd gebracht (maar evenwel geen significant verschil van het gemiddelde). In lijn met eerder onderzoek stellen we ook een negatieve samenhang vast tussen overkwalificatie en jobtevredenheid⁸⁰. Figuur 3.29 toonde dat eerste generatie respondenten van Congolese en Poolse herkomst vaker dan gemiddeld overgekwalficeerd zijn. Voor de eerste generatie van Poolse herkomst vormt dit deels een verklaring voor de lagere jobtevredenheid, maar blijft deze groep significant minder tevreden dan gemiddeld (Model 6 in Figuur 3.30). Voor de eerste generatie van Congolese herkomst verklaart overkwalificatie geen verschillen met andere herkomstgroepen.

Ten slotte beïnvloeden ook verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief de jobtevredenheid bij de Europese herkomstgroep, al blijven de verschillen eerder beperkt (resultaten in Appendix D). Respondenten van Europese herkomst die al 10 jaar of langer in België verblijven, hebben een enigszins hogere jobtevredenheid dan respondenten die minder dan 10 jaar in België wonen (verschil van 3 indexpunten). Ook respondenten die naar België kwamen tussen de leeftijd van 6 en 18 jaar zijn meer tevreden met hun job dan respondenten die na de leeftijd van 18 jaar naar België gekomen zijn

⁷⁷ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat respondenten die een langdurige ziekte, lichamelijke beperking of psychisch probleem hebben en die wonen in een gebied met een relatief klein bewonersaantal minder tevreden zijn met hun huidige werk (verschil van 4 indexpunten).

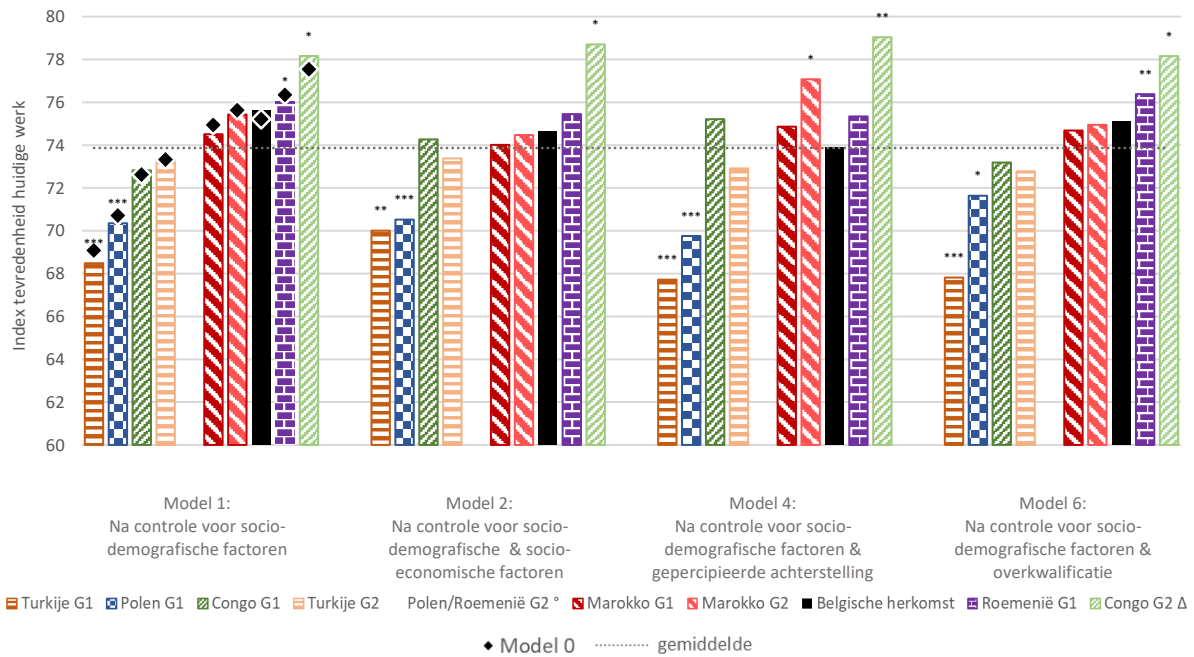
⁷⁸ De socio-economische factoren in Model 2 vertonen een positieve samenhang tussen jobtevredenheid tevredenheid met de woning en buurt. Ook zijn respondenten met een contract van bepaalde duur minder tevreden dan respondenten met een contract van onbepaalde duur (verschil van 3 indexpunten). Daarnaast is er een licht negatieve opleidingsgradiënt en sterke positieve inkomensgradiënt: respondenten die lager opgeleid zijn en respondenten die een hoger inkomen hebben, zijn meer tevreden met hun huidige werk.

⁷⁹ De negatieve samenhang houdt in dat een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, samengaat met een verschil van 5 indexpunten voor jobtevredenheid.

⁸⁰ Personen die te hoog opgeleid zijn voor hun werk, scoren gemiddeld 7 punten lager op de index omtrent jobtevredenheid (Model 6).

(verschil van 6 indexpunten). Daarnaast blijkt ook dat respondenten van Europese herkomst die naar België gekomen zijn voor werk of studies beperkt minder tevreden zijn met hun werk dan respondenten van Europese herkomst die omwille van familiale of andere redenen geïmmigreerd zijn (verschil van 4 indexpunten). Bij personen van niet-Europese herkomst spelen deze factoren geen rol in hun jobtevredenheid en is de jobtevredenheid pas hoger bij de volgende generatie.

Figuur 3.30: Tevredenheid met het huidige werk naar herkomstgroep en generatie (N=2420)

Index gebaseerd op de vraag i) hoe tevreden bent u over uw huidige werk, en de stellingen ii) mijn leidinggevende doet inspanningen zodat alle mensen zich goed voelen op het werk, ongeacht hun herkomst, iii) ik maak evenveel kans op promotie als mijn collega's, en iv) mijn directe collega's waarderen mij.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die op het moment van de survey betaald werk hebben en niet zelfstandig zijn.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.4.3 Deeltijds werkend

Deeltijds werkend: Belangrijkste bevindingen

- Ten derde focussen we bij respondenten die deeltijds werken op verschillen tussen herkomstgroepen naar de redenen waarom zij deeltijds werken, een dimensie die in huidig onderzoek onderbelicht is. Respondenten van buitenlandse herkomst werken vaker deeltijds omwille van werkgerelateerde factoren (i. e. geen voltijds werk vinden, job werd enkel deeltijds aangeboden, omwille van afstand/vervoer) dan personen zonder buitenlandse herkomst, waarbij deze factoren het meest frequent voorkomen bij de eerste generatie van niet-Europese herkomst. Omgekeerd werken personen van Belgische herkomst vaker deeltijds omwille van persoonsgebonden factoren (i.e. combinatie werk-gezin, combinatie werk-studies, gezondheidsredenen, meer tijd voor zichzelf wensen) dan personen van buitenlandse herkomst.
- Als we verschillen in socio-economische positie in rekening brengen (sterke inkomensgradiënt), verzwakken de verschillen tussen herkomstgroepen licht, maar blijven respondenten van buitenlandse herkomst vaker deeltijds werkend omwille van werkgerelateerde factoren aan de vraagzijde.

Als laatste dimensie focussen we op deeltijds werk, aangezien personen van buitenlandse herkomst oververtegenwoordigd zijn in deeltijds werk ten opzichte van personen zonder buitenlandse herkomst en voornamelijk niet-Europese herkomstgroepen, de eerste generatie en vrouwen (FOD WASO, 2018; Rubin et al., 2008). Onder de deeltijds werkenden, zijn personen van buitenlandse herkomst bovendien oververtegenwoordigd in jobs waarvan de arbeidsduur minder dan 45 procent bedraagt van een voltijdse baan. Het is belangrijk om zicht te krijgen op de redenen waarom men niet voltijds werkt en of er verschillen zijn tussen herkomstgroepen. Mensen kunnen aan de ene kant bijvoorbeeld deeltijds werken omwille van persoonlijke voorkeuren, gezondheidsredenen of voor de combinatie van werk en gezin. Aan de andere kant kan men ook deeltijds werken, hoewel men eigenlijk een voorkeur heeft voor een voltijdse job. Er is echter weinig literatuur beschikbaar omtrent de redenen om deeltijds te werken bij verschillende herkomstgroepen. In de SID survey werd daarom aan respondenten die deeltijds werken gevraagd wat daarvoor de reden was en we onderscheiden hierbij twee types factoren. Aan de ene kant zijn er werkgerelateerde factoren die verhinderen dat personen voltijds werken: “ik vind geen voltijds werk”, “deze job werd enkel deeltijds aangeboden”, “omwille van afstand/vervoer”. Aan de andere kant onderscheiden we persoonsgebonden factoren: “combinatie werk-gezin”, “combinatie werk-studies”, “gezondheidsredenen”, of “ik wil meer tijd voor mezelf”.

Figuur 3.31 illustreert dat personen van buitenlandse herkomst vaker deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren dan personen zonder buitenlandse herkomst, waarbij dergelijke factoren het frequentst voorkomen bij de eerste generatie van niet-Europese herkomst. Om geen oneigenlijke vergelijkingen tussen groepen te maken, focussen we op de resultaten na controle voor socio-

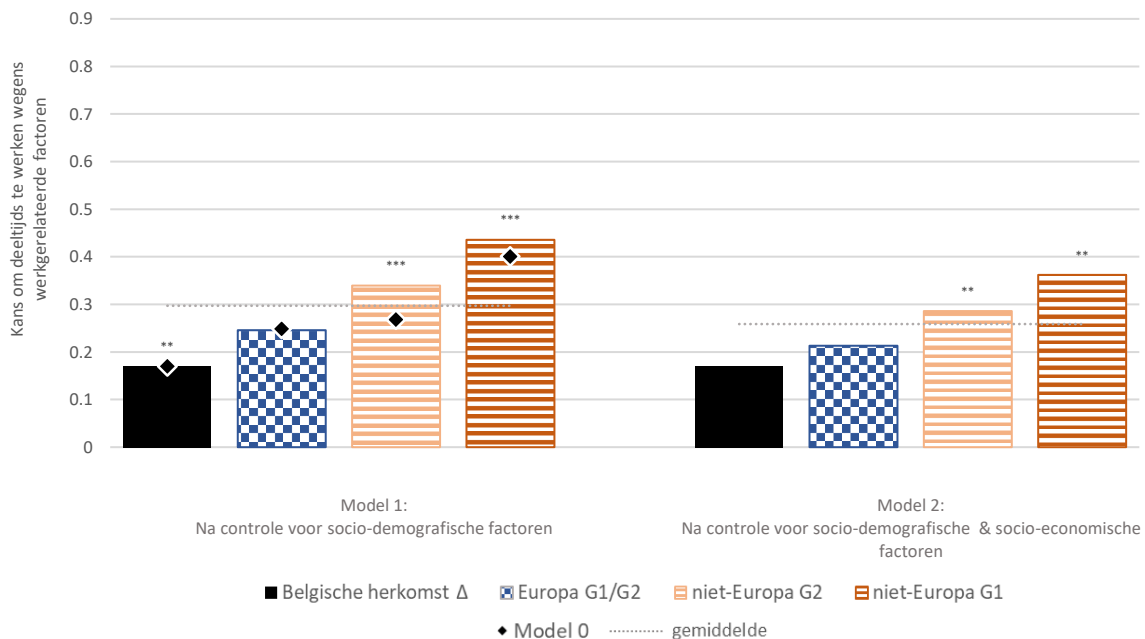
demografische achtergrondkenmerken⁸¹ (Model 1). Terwijl de kans om deeltijds te werken omwille van werkgerelateerde factoren slechts 0,17 bedraagt voor respondenten zonder buitenlandse herkomst, bedraagt de kans voor respondenten van Europese herkomst (eerste en tweede generatie) 0,25. Voor respondenten van niet-Europese herkomst bedraagt de kans 0,34 voor de tweede generatie en 0,43 voor de eerste generatie. Als we de associaties met socio-economische factoren mee in rekening brengen⁸² (Model 2), verzwakken de verschillen tussen herkomstgroepen enigszins, maar blijven respondenten van buitenlandse herkomst vaker deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren. Verder is er geen samenhang tussen deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren en de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3) en gaat een hogere mate van gepercipieerde achterstelling samen met een hogere kans om deeltijds te werken omwille van werkgerelateerde factoren (Model 4). De verschillen tussen de herkomstgroepen in de kans om deeltijds te werken omwille van werkgerelateerde factoren veranderen echter niet noemenswaardig na controle voor verschillen in gepercipieerde achterstelling. De analyses tonen tenslotte ook dat er geen significante associatie is tussen de kans om deeltijds te werken omwille van werkgerelateerde factoren en jobtevredenheid of overkwalificatie (Model 6).

De analyses van de redenen om deeltijds te werken naar verblijfsduur illustreren een matig negatief verband tussen verblijfsduur en deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren bij de Europese herkomstgroep (resultaten beschikbaar in Appendix D). Deeltijds werkende respondenten van Europese herkomst die 10 jaar of langer in België verblijven, werken iets minder vaak deeltijds omwille van werkgerelateerde factoren dan respondenten die minder dan 10 jaar in België verblijven (een kansverschil van 0,06). Bij de niet-Europese herkomstgroep is de groep deeltijds werkende respondenten die al langer dan 10 jaar in België verblijft te klein om hierover uitspraken te doen. Tenslotte zijn zowel voor de Europese als niet-Europese herkomstgroep de groepen te klein om uitspraken te doen omtrent de samenhang met migratieleeftijd en migratiemotief.

⁸¹ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat vrouwen en respondenten met 3 of meer kinderen, zonder inwonende anderen en die minder dan één keer per maand sporten minder vaak deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren.

⁸² De analyses met socio-economische factoren tonen een zeer sterke inkomensgradiënt: respondenten die deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren komen moeilijker rond in vergelijking met respondenten die deeltijds werken omwille van persoonsgebonden factoren.

Figuur 3.31: Aandeel deeltijds werkenden om werkgerelateerde factoren naar herkomstgroep en generatie (N=669)

Werkgerelateerde factoren omvatten de volgende stellingen: ik vind geen voltijds werk, deze job werd enkel deeltijds aangeboden, omwille van afstand/vervoer.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die op het moment van de survey deeltijds werken.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Als we het aandeel deeltijds werkenden belichten die deeltijds werken omwille van persoonsgebonden factoren⁸³ (Figuur 3.32), stellen we het omgekeerde patroon vast: na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken⁸⁴ (Model 1) werken respondenten zonder buitenlandse herkomst significant vaker dan gemiddeld deeltijds om persoonsgebonden factoren en heeft de niet-Europese herkomstgroep eerste generatie een significant lagere kans om deeltijds te werken omwille van dergelijke factoren. Na controle voor verschillen tussen herkomstgroepen wat betreft socio-economische positie⁸⁵, verschilt geen enkele herkomstgroep meer significant met het gemiddelde (Model 2 in Figuur 3.32). Analoog aan de resultaten voor deeltijds werk omwille van werkgerelateerde factoren, is er evenmin samenhang tussen deeltijds werken omwille van persoonsgebonden factoren en de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 3), gaat een hogere mate van gepercipieerde

⁸³ Deze kans is niet gelijk aan het complement van de kans om deeltijds te werken naar aanleiding van werkgebonden redenen, aangezien respondenten meerdere redenen kunnen opgeven, maar ook omdat men een "andere" verder niet gedefinieerde antwoordcategorie kon gebruiken.

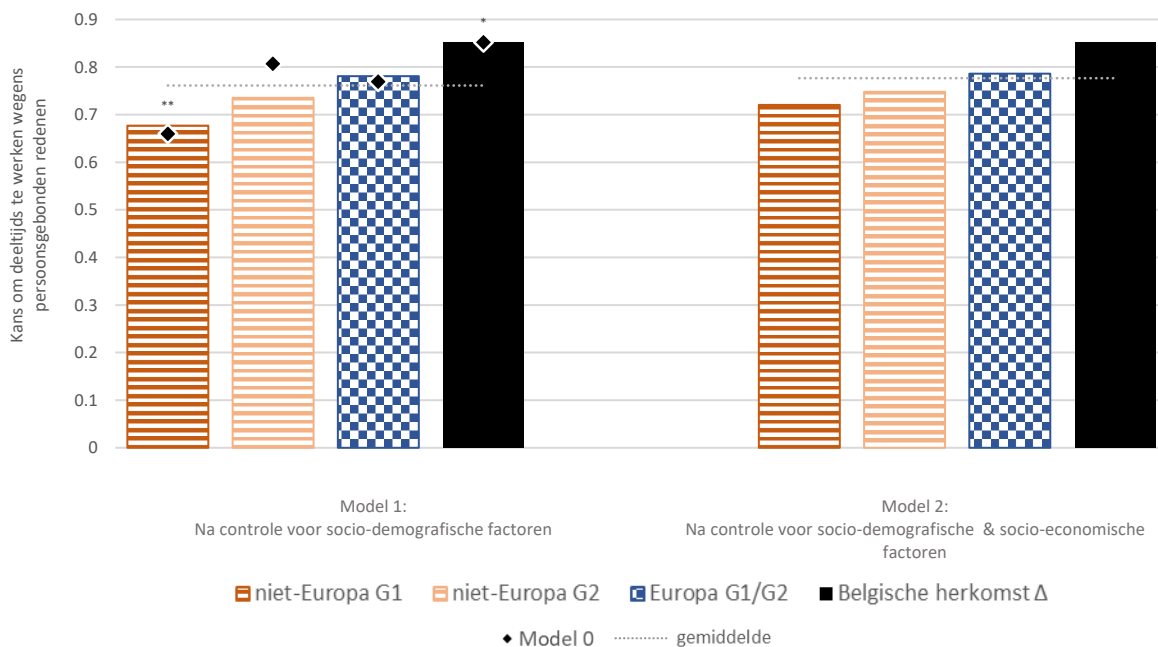
⁸⁴ De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen dat vrouwen en respondenten met inwonende ouders en een langdurige medische aandoening, een veel hogere kans hebben om deeltijds te werken omwille persoonsgebonden redenen.

⁸⁵ De socio-economische factoren in Model 2 tonen dat personen die deeltijds werken omwille van persoonsgebonden redenen makkelijker rondkomen dan respondenten die deeltijds werken omwille van werkgerelateerde factoren.

achterstelling samen met een iets lagere kans om deeltijds te werken naar aanleiding van persoonsgebonden factoren (Model 4), en is er geen associatie tussen deeltijds werk om persoonsgebonden redenen enerzijds en met jobtevredenheid of overkwalificatie anderzijds (Model 6).

Ten slotte tonen de resultaten in Appendix D dat verblijfsduur bij de Europese herkomstgroep geen impact heeft op deeltijds werken omwille van persoonsgebonden redenen. Bij de niet-Europese herkomstgroep zijn de groepen te klein om uitspraken te doen over de associatie met verblijfsduur. Ten slotte blijkt het effectief van de steekproef zowel voor de Europese als de niet-Europese herkomstgroep te klein om uitspraken te doen omtrent de samenhang met migratieleeftijd en migratiemotief.

Figuur 3.32: Aandeel deeltijds werkenden dat deeltijds werkt om persoonsgebonden redenen naar herkomstgroep en generatie (N=669)

Persoonsgebonden redenen omvatten de volgende stellingen: combinatie werk-gezin, combinatie werk-studies, gezondheidsredenen, ik wil meer tijd voor mezelf.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die op het moment van de survey deeltijds werken.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.5 Opvoeding en schoolervaringen van kinderen

Voor respondenten met minstens één schoolgaand kind, focussen we in het laatste samenlevingsdomein op de opvoeding en de schoolervaringen van hun kinderen. Concreet gaan we na in welke mate er verschillen zijn tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties wat betreft i) de gepercipieerde controle over de opvoeding, ii) het gedrag en de behandeling van kinderen op school, iii) de betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van hun kinderen, en iv) het belang dat ouders hechten aan het doorgeven van taal, geloof, en culturele tradities aan hun kinderen (intergenerationele transmissie).

3.5.1 Gepercipieerde controle over de opvoeding

Gepercipieerde controle over de opvoeding: Belangrijkste bevindingen

- Van alle herkomstgroepen die werden bevraagd in de SID-survey, geven ouders van Turkse en Marokkaanse herkomst (beide generaties) aan het minst controle te hebben over de opvoeding van hun kinderen. Aan de andere kant geven ouders van Roemeense herkomst aan het meest controle te hebben over de opvoeding van hun kinderen;
- Deze verschillen tussen herkomstgroepen blijven bestaan na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

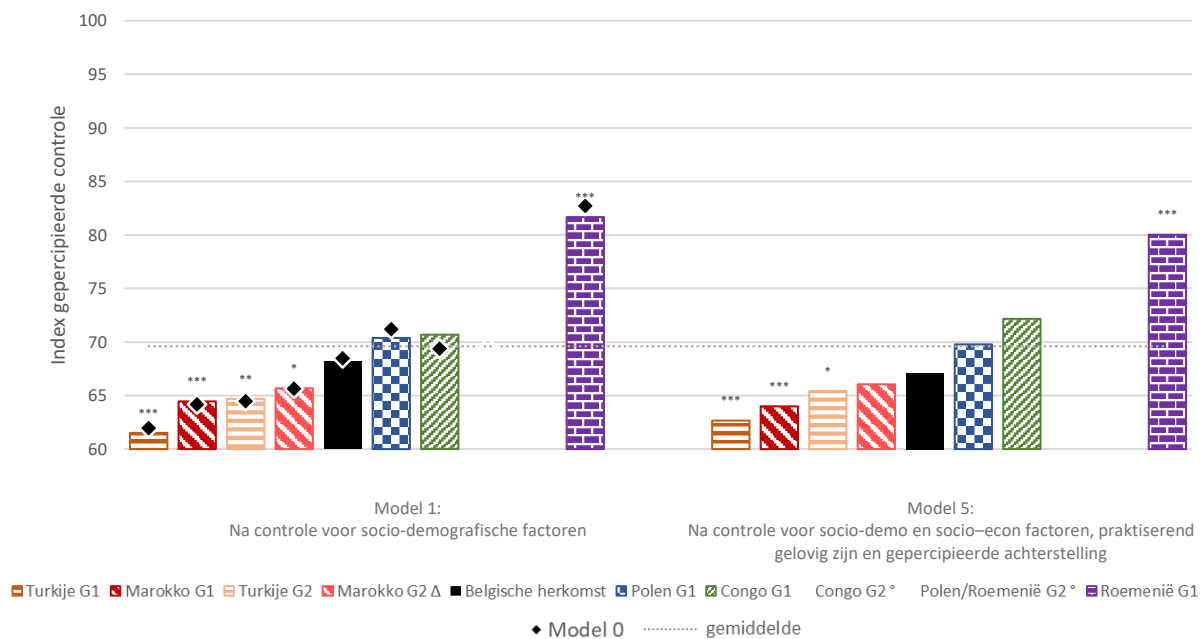
Allereest bestuderen we de gepercipieerde controle van ouders over de opvoeding van hun kinderen. Om na te gaan in welke mate ouders controle menen te hebben over de opvoeding van hun kind(eren) wordt een index geconstrueerd aan de hand van drie stellingen: i) mijn kind(eren) opvoeden lukt zonder grote problemen, ii) ik ben bang dat mijn kind(eren) door foute vrienden foute dingen leert(leren), en iii) ik heb mijn kind(eren) helemaal niet onder controle. Deze index gaat van 0 tot 100 waarbij een hogere indexscore een hogere mate van gepercipieerde controle reflecteert. Figuur 3.33 toont voor elke herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde indexscore voor de gepercipieerde controle over de opvoeding. Gezien de beperkte samenhang tussen de gepercipieerde controle van ouders over hun opvoeding en hun socio-demografische achtergrondkenmerken⁸⁶, resulteert deze bijkomende controle niet in verschuivingen van de relatieve posities van de herkomstgroepen. Figuur 3.33 toont dat er verschillen zijn tussen ouders van verschillende herkomstgroepen in de mate waarin ze controle menen te hebben over de opvoeding van hun kinderen: eerste generatie ouders van Turkse herkomst geven aan het minst controle te hebben over de opvoeding van hun kinderen (indexscore 61), gevolgd door ouders van Marokkaanse herkomst (indexscores van respectievelijk 64 en 66 voor de eerste en de tweede generatie) en tweede generatie ouders van Turkse herkomst (indexscore 65). De indexscores van de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen zijn dan ook significant lager dan de gemiddelde indexscore 70 over alle herkomstgroepen en generaties heen. Daarentegen hebben eerste generatie ouders van Roemeense

⁸⁶ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat ouders van 3 of meer kinderen een significant lagere gepercipieerde opvoedingscontrole hebben dan ouders van 1 kind. Daarnaast scoren ouders met een langdurige medische aandoening en alleenstaande ouders gemiddeld respectievelijk 3 en 5 indexpunten lager dan ouders zonder medische aandoening en ouders met een partner.

herkomst met een indexscore van 82 de hoogste gepercipieerde controle over de opvoeding van hun kinderen.

De verschillen tussen herkomstgroepen in gepercipieerde opvoedingscontrole kunnen niet verklaard worden door het verschillende profiel van herkomstgroepen wat betreft socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 5 in Figuur 3.33). Ondanks significante associaties tussen gepercipieerde opvoedingscontrole enerzijds en socio-economische factoren⁸⁷ (Model 2) en gepercipieerde achterstelling⁸⁸ (Model 4) anderzijds, resulteert deze bijkomende controle voor deze factoren niet in verschuivingen van de relatieve posities van de herkomstgroepen. Verder vinden we geen indicaties voor verschillen naargelang praktiserend gelovig zijn (Model 3). Ten slotte vinden we geen indicaties voor een samenhang tussen enerzijds gepercipieerde opvoedingscontrole en anderzijds de verblijfsduur in België, de migratieleeftijd of het migratiemotief van ouders (resultaten beschikbaar in Appendix E).

Figuur 3.33: Gepercipieerde controle over de opvoeding van kinderen naar herkomstgroep en generatie (N=1441)

Index gebaseerd op de stellingen: i) mijn kind(eren) opvoeden lukt zonder grote problemen, ii) ik ben bang dat mijn kinderen door foute vrienden foute dingen leren, en iii) ik heb mijn kind(eren) helemaal niet onder controle. Significatieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten met minstens één schoolgaand kind.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

⁸⁷ De socio-economische kenmerken in Model 2 geven aan dat respondenten die heel moeilijk rond komen en zeer ontevreden zijn met hun woning gemiddeld respectievelijk 7 en 5 indexpunten lager scoren dan respondenten die comfortabel rond komen en zeer tevreden zijn met hun woning.

⁸⁸ Model 4 toont een negatieve associatie waarbij een verschil van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling samengaat met een verschil van 15 indexpunten voor gepercipieerde opvoedingscontrole.

3.5.2 Gedrag en behandeling van kinderen op school

Gedrag en behandeling van de kinderen op school: Belangrijkste bevindingen

- Er zijn nagenoeg geen verschillen tussen ouders van verschillende herkomstgroepen wat betreft i) het gedrag van hun kinderen tegenover andere kinderen en leerkrachten en ii) de behandeling van hun kinderen op school;
- Er is een positieve samenhang tussen het gedrag van de schoolgaande kinderen tegenover andere kinderen en leerkrachten en de behandeling van kinderen op school. Er is ook een positieve associatie tussen de gepercipieerde controle van ouders over de opvoeding enerzijds en het gedrag en de behandeling van kinderen op school anderzijds.

Voorgaand onderzoek naar de schoolervaringen van leerlingen van buitenlandse herkomst heeft voornamelijk gefocust op hun schoolprestaties en onderwijsuitkomsten. Eerdere studies tonen aan dat leerlingen van buitenlandse herkomst oververtegenwoordigd zijn in minder gewaardeerde studierichtingen (BSO), vaker zittenblijven, vaker zonder diploma het middelbaar onderwijs verlaten en ondervertegenwoordigd zijn in het hoger onderwijs in vergelijking met leerlingen zonder buitenlandse herkomst (Baert & Cockx, 2013; Duquet, Glorieux, Laurijssen, & Van Dorselaer, 2006; Timmerman, Vanderwaeren, & Crul, 2003; UNIA, 2016; Vandezande et al., 2008). PISA studies tonen daarenboven dat Vlaanderen vanuit internationaal perspectief gekenmerkt wordt door een zeer grote kloof in onderwijsprestaties tussen leerlingen met en zonder buitenlandse herkomst, wat slechts gedeeltelijk kan worden verklaard door verschillen in socio-economische status (Danhier & Jacobs, 2017).

Aan de hand van de SID-survey kunnen we in dit rapport andere dimensies van de schoolervaringen van kinderen belichten die niet aan de hand van registergegevens bestudeerd kunnen worden, met name het gedrag en de behandeling van hun kinderen op school. Aan de hand van de stellingen i) uw kind gedraagt zich niet correct tegenover andere kinderen, en ii) uw kind gedraagt zich niet correct tegenover leerkrachten, werd een schaal geconstrueerd voor het gedrag van de schoolgaand(e) kind(eren). Daarnaast wordt de behandeling van schoolgaand(e) kind(eren) in kaart gebracht aan de hand van de volgende stellingen, waarbij geantwoord kon worden met i) meerdere keren, ii) één keer, iii) nooit, of iv) weet niet:

- Mijn kind is uitgescholden of gepest;
- Er zijn met opzet spullen van mijn kind kapot gemaakt;
- Mijn kind is bedreigd, geschopt of geslagen;
- Een leerkracht behandelde mijn kind niet correct;
- Mijn kind kreeg een te lage beoordeling;
- Mijn kind kreeg het advies om een lagere studierichting te volgen, maar het kan een hogere richting aan.

Beide indexen nemen waarden aan van 0 tot 100 waarbij een hogere indexscore respectievelijk een positiever gedrag en een betere behandeling weerspiegelt. Figuur 3.34 toont voor elke herkomstgroep en migratiegeneratie de gemiddelde indexscore voor het gedrag en de behandeling van kinderen op school. Omtrent gedrag van kinderen op school toont Figuur 3.34a dat er geen significante verschillen zijn tussen herkomstgroepen. De indexscores variëren van 88 voor de tweede generatie van Marokkaanse herkomst tot 92,5 voor de eerste generatie van Congolese herkomst. Ook wat de behandeling van kinderen op school betreft, vinden we nagenoeg geen verschillen tussen de

herkomstgroepen (indexscores van 87 voor de tweede generatie van Marokkaanse herkomst tot 93 voor de eerste generatie van Marokkaanse herkomst), maar is de indexscore voor de tweede generatie van Marokkaanse herkomst wel significant lager dan gemiddeld (Figuur 3.34b).

Aangezien de socio-demografische achtergrondkenmerken van de ouder een eerder beperkte rol spelen in zowel het gedrag als de behandeling van kinderen op school⁸⁹, zijn er nagenoeg geen verschillen tussen de gemiddelde indexscores naar herkomstgroep voor en na controle voor deze kenmerken (Model 0 versus Model 1). De relatieve posities van de herkomstgroepen blijven ook ongewijzigd na controle voor socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling. Ondanks de significante associaties tussen de socio-economische positie van ouders en het gedrag en de behandeling van hun kinderen op school⁹⁰ (Model 2), resulteert deze bijkomende controle evenmin in verschuivingen in de relatieve posities van de herkomstgroepen. Wel vinden we dat na controle voor socio-economische factoren dat kinderen van tweede generatie ouders van Marokkaanse herkomst niet langer significant slechter worden behandeld dan gemiddeld. Voor gepercipieerde achterstelling geldt een gelijkaardige conclusie: hoewel een hogere mate van gepercipieerde achterstelling samengaat met een minder positief gedrag en behandeling op school⁹¹ (Model 4), resulteert de bijkomende controle voor gepercipieerde achterstelling niet in noemenswaardige verschuivingen van de indexscores naar herkomstgroep. Verder hangen het gedrag en de behandeling van kinderen op school niet samen met de mate waarin ouders praktiserend gelovig zijn (Model 3).

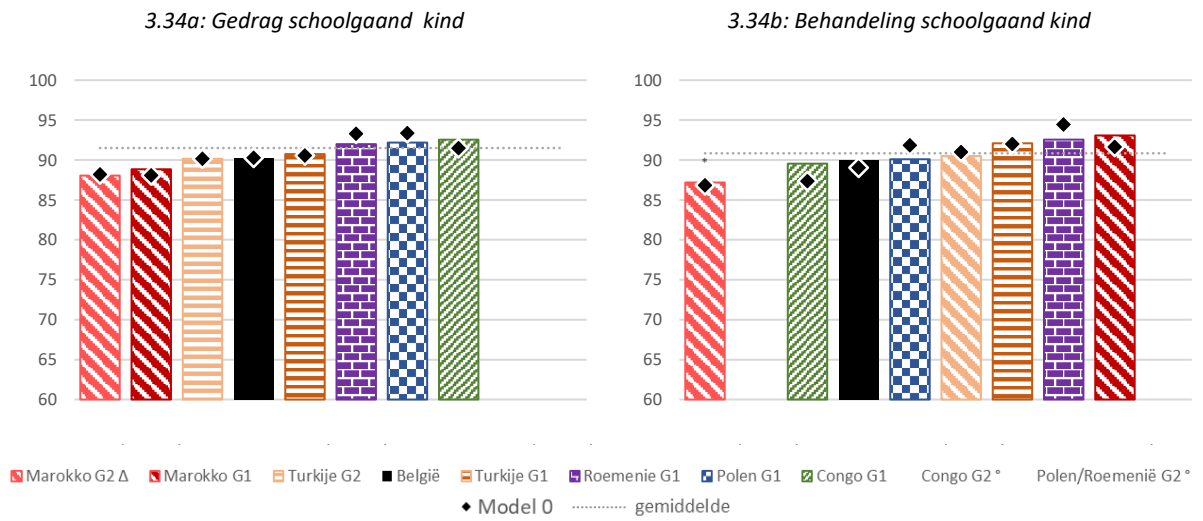
Verder illustreren de analyses naar verblijfsduur in België, de migratieleeftijd en het migratiemotief van ouders dat deze factoren niet samenhangen met het gedrag en de behandeling van hun kinderen op school (resultaten beschikbaar in Appendix E). Ten slotte vinden we indicaties voor een positieve associatie tussen de gepercipieerde opvoedingscontrole van ouders enerzijds en het gedrag en de behandeling van kinderen op school anderzijds, en ook voor een positieve samenhang tussen het gedrag en de behandeling van kinderen op school (Model 6).

⁸⁹ De socio-demografische achtergrondkenmerken tonen dat ouders van 3 of meer kinderen een significante lagere indexscore hebben op de indexen omtrent het gedrag en de behandeling van hun kinderen op school (gemiddeld 2 tot 4 indexpunten lager). Daarnaast vertoont de leeftijd van het jongste kind een negatieve samenhang met het gedrag en de behandeling van kinderen op school en scoren ouders met een langdurige medische aandoening 5 indexpunten lager op de index omtrent behandeling.

⁹⁰ De socio-economische kenmerken (Model 2) geven aan dat er een duidelijke inkomensgradiënt is: respondenten die heel moeilijk rond komen scoren gemiddeld 5 indexpunten op het gedrag en 7 indexpunten op de behandeling van kinderen op school dan respondenten die comfortabel rond komen. Daarnaast gaat een lagere woningkwaliteit ook samen met een minder goede gepercipieerde behandeling van kinderen op school.

⁹¹ Een verschil van 10 indexpunten voor gepercipieerde achterstelling gaat samen met een verschil van respectievelijk 14 en 32 indexpunten voor gedrag en behandeling van de schoolgaande kinderen.

Figuur 3.34: Gedrag en behandeling van kinderen op school na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 1) naar herkomstgroep en generatie (N=1441)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten met minstens één schoolgaand kind.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.5.3 Betrokkenheid ouders bij de school van de kinderen

Betrokkenheid ouders bij de school van de kinderen: Belangrijkste bevindingen

- Betrokkenheid van ouders bij de school van de kinderen blijkt het hoogst bij groepen van buitenlandse herkomst en de verschillen tussen de herkomstgroepen zijn op dit vlak beperkt. Ouders van Belgische herkomst en eerste generatie ouders van Turkse herkomst vertonen een significant lagere betrokkenheid dan gemiddeld, terwijl eerste generatie ouders van Roemeense en Congolese herkomst een significant hogere betrokkenheid vertonen dan gemiddeld;
- De verschillen tussen herkomstgroepen blijven bestaan na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Ouders van niet-Europese herkomst die al 10 jaar of langer in België verblijven, hebben een iets hogere mate van ouderbetrokkenheid, maar deze verschillen zijn beperkt. Voor de Europese herkomstgroep is er geen verschil naar verblijfsduur;
- Ouders die menen meer controle te hebben over de opvoeding van hun kinderen en van wie de kinderen zich correct gedragen tegenover andere kinderen en leerkrachten; zijn meer betrokken bij de school van hun kinderen. Ook andersom, ouders die meer betrokken zijn bij de school van hun kinderen, hebben meer gepercipieerde controle en de kinderen gedragen zich correcter tegenover andere kinderen en leerkrachten.

Vervolgens bestuderen we de betrokkenheid van ouders bij de school van hun kinderen, aangezien ouderbetrokkenheid een significant positieve invloed heeft op de schoolloopbanen en daaropvolgende arbeidsmarkttrajecten van kinderen (Menheere & Hooge, 2010). Verschillende nationale en internationale studies hebben reeds onderzocht welke factoren ouderbetrokkenheid beïnvloeden, zowel thuis (praten over school, helpen met huiswerk) als in de communicatie met de school en leerkrachten, en deze kunnen in verschillende dimensies worden onderverdeeld: i) ouderlijke- en gezinsfactoren (e.g. geslacht, socio-economische status, taalkennis, tewerkstellingssituatie, gezinssamenstelling, percepties over ouder- en schoolrol), ii) kind factoren (e.g. leeftijd, leer- en gedragsproblemen, talenten), en iii) contextuele factoren (e.g. schoolklimaat, praktische barrières) (Hornby & Lafaele, 2011; Verhoeven, Devos, Stassen, & Warmoes, 2003). Daarnaast hebben enkele studies ook specifiek de ouderbetrokkenheid van ouders van buitenlandse herkomst belicht (Crul et al., 2012; Elloukmani & Ou-Salah, 2018; Garcia Coll et al., 2002; Levrau et al., 2011; Turney & Kao, 2009; UNIA, 2016; VDAB, 2009). Deze studies wijzen er op dat ouders van buitenlandse herkomst evenveel interesse tonen in de schoolloopbanen van hun kinderen als ouders zonder buitenlandse herkomst en bijgevolg evenveel praten met hun kinderen over school als ouders zonder buitenlandse herkomst. Echter, doordat zij vaker dan ouders zonder buitenlandse herkomst laag opgeleid zijn, kunnen zij hun kinderen minder ondersteunen met hun huiswerk. Daarnaast vormt een beperkte kennis van het onderwijssysteem specifiek voor ouders van buitenlandse herkomst een extra barrière om hun kinderen te ondersteunen in hun schoolloopbaan en weten sommige ouders niet dat ze een rol spelen in de schoolloopbaan van hun kinderen. Kennis die ouders en leerkrachten zonder buitenlandse herkomst als vanzelfsprekend ervaren, is bij ouders van buitenlandse herkomst vaak afwezig (Verhoeven et al., 2003). De verblijfsduur speelt bijgevolg een belangrijke rol voor ouderlijke betrokkenheid.

De SID-survey bevat beperkte informatie over betrokkenheid van ouders met de schoolloopbaan van hun kinderen en over directe de communicatie tussen ouders en de school. Op basis van deze info kan de betrokkenheid van ouders (en verschillen tussen herkomstgroepen) verder worden belicht en in relatie worden gebracht met de opvoedings- en onderwijstrajecten van kinderen. Aan de hand van de vragen i) hoe vaak praat u met uw kind(eren) over school of studeren, en ii) hoe vaak neemt u contact op met leerkrachten over uw kind(eren) op school (praten/bellen/mailen) wordt een index geconstrueerd die de betrokkenheid van ouders weergeeft. Deze vragen hebben telkens 5 antwoordmogelijkheden: i) nooit, ii) minder dan één keer per maand, iii) één of meerder keren per maand, iv) één of meerdere keren per week, en v) elke dag. Deze index neemt waarden aan tussen 0 en 100: hoe hoger de indexscore, hoe hoger de betrokkenheid van ouders bij de school van hun kinderen.

Figuur 3.35 illustreert voor elke herkomstgroep de gemiddelde betrokkenheid van de ouders, met een gemiddelde indexscore van 74 over alle herkomstgroepen heen. In lijn met voorgaand onderzoek stellen we vast dat ouder- en gezinskenmerken de ouderbetrokkenheid beïnvloeden⁹², maar deze achtergrondkenmerken spelen slechts een beperkte rol in het verklaren van de verschillen tussen de gemiddelde indexscores naar herkomstgroep (Model 0 versus Model 1). Figuur 3.35 illustreert dat de ouderbetrokkenheid het hoogst is voor groepen van buitenlandse herkomst en dat de verschillen tussen de herkomstgroepen beperkt zijn (indexscores van 68 voor ouders van Belgische herkomst tot 77 voor eerste generatie ouders van Congolese herkomst). Daarnaast toont de tweede generatie in vergelijking met de eerste generatie van dezelfde herkomstgroep een hogere mate van ouderbetrokkenheid. De resultaten duiden echter aan dat enkel de betrokkenheid van ouders van Belgische herkomst en ouders van Turkse, Roemeense en Congolese herkomst van de eerste generatie significant verschillen van het algemene gemiddelde: ouders van Belgische en Turkse herkomst scoren hierbij significant lager dan gemiddeld en ouders van Roemeense en Congolese herkomst significant hoger.

Zoals aangetoond in eerder onderzoek hangt ouderbetrokkenheid samen met socio-economische factoren⁹³ (Hornby & Lafaele, 2011; Verhoeven et al., 2003). Ook na controle voor dergelijke socio-economische factoren, vertonen groepen van buitenlandse herkomst de hoogste ouderbetrokkenheid (Model 2 in Figuur 3.35). Daarnaast vinden we een zeer licht positieve samenhang tussen de betrokkenheid van ouders in de school van hun kind(eren) en de mate waarin ze praktiserend gelovig zijn⁹⁴ (Model 3), een dimensie die in voorgaand onderzoek nog niet werd belicht werd. Verschillen in de mate van praktiserend gelovig zijn, vormen echter geen verklaring voor verschillen tussen herkomstgroepen wat betreft ouderbetrokkenheid (Model 3 in Figuur 3.35). Verder is er geen associatie tussen betrokkenheid van ouders en hun gepercipieerde achterstelling (Model 4). De hogere betrokkenheid van ouders van buitenlandse herkomst kan ook niet worden verklaard door een

⁹² Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat vaders, alleenstaande ouders, ouders met 3 of meer kinderen gemiddeld 2 tot 3 indexpunten lager scoren voor ouderbetrokkenheid dan moeders, ouders met een partner en met 1 of 2 kinderen. Ook de leeftijd van het jongste kind heeft een sterk negatieve samenhang met de betrokkenheid van ouders.

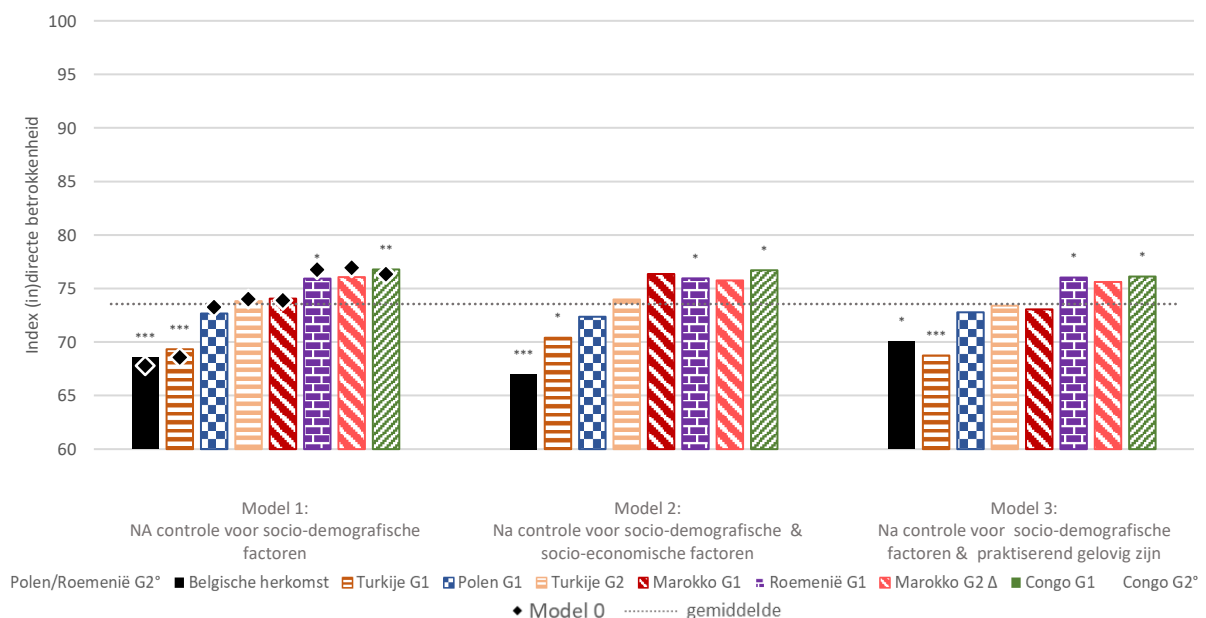
⁹³ Model 2 toont dat ouders die hoger opgeleid zijn, een werkende partner hebben en (zeer) tevreden zijn met hun woning, respectievelijk 3, 4 en 6 indexpunten hoger scoren voor ouderbetrokkenheid dan ouders die laag opgeleid zijn, een niet-werkende partner hebben en (zeer) ontevreden zijn met hun woning.

⁹⁴ De positieve samenhang houdt in dat een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, samengaat met een verschil van 4 indexpunten voor ouderbetrokkenheid.

negatiever opvoedings- of onderwijstraject van hun kinderen aangezien er een duidelijke positieve samenhang blijkt tussen ouderbetrokkenheid aan de ene kant en opvoedingscontrole en het gedrag van de schoolgaand(e) kind(eren) aan de andere kant. Ouders die meer controle hebben over de opvoeding van hun kind(eren) en van wie de kinderen zich correct gedragen tegenover andere kinderen en leerkrachten zijn meer betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen, en andersom, ouders die meer betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen hebben meer controle over de opvoeding van hun kind(eren) en kinderen die zich correct gedragen tegenover andere kinderen en leerkrachten.

Ten slotte werd de relatie tussen ouderbetrokkenheid en respectievelijk verblijfsduur, migratieleeftijd en migratiemotief in kaart gebracht (resultaten in Appendix E). Voor ouders van niet-Europese herkomst blijkt verblijfsduur een rol te spelen voor ouderbetrokkenheid: ouders van niet-Europese herkomst die al 10 jaar of langer in België verblijven, hebben een iets hogere mate van ouderbetrokkenheid dan niet-Europese ouders die minder dan 10 jaar in België verblijven (verschil van 4 indexpunten). Dit is een bevestiging van reeds bestaande literatuur (Verhoeven et al., 2003). Voor ouders van Europese herkomst speelt verblijfsduur geen rol, wat er op zou kunnen wijzen dat in andere Europese landen de verwachtingen van het schoolsysteem naar ouders toe gelijkaardig zijn aan verwachtingen in België of dat ouders van Europese herkomst de nodige taal en/of institutionele skills al meteen bezitten om in interactie te gaan met onderwijsinstellingen. We vinden verder geen indicatie voor verschillen in ouderbetrokkenheid naar leeftijd bij migratie of migratiemotief.

Figuur 3.35: Ouderlijke betrokkenheid bij school van de kinderen naar herkomstgroep en generatie (N=1441)

Index gebaseerd op de vragen i) hoe vaak praat u met uw kind(eren) over school of studeren, en ii) hoe vaak neemt u contact op met leerkrachten over uw kind(eren) op school (praten/bellen/mailen).

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten met minstens één schoolgaand kind.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

3.5.4 Intergenerationele transmissie van taal, geloof, en tradities

Intergenerationele transmissie van taal, geloof en tradities: Belangrijkste bevindingen

- Eerste generatie ouders van Marokkaanse, Poolse en Turkse herkomst hechten het meest belang aan het doorgeven van taal, geloof en culturele tradities. Omgekeerd hechten ouders van Belgische herkomst en eerste generatie ouders van Congolese herkomst het minst belang aan dergelijke intergenerationele transmissie;
- De verschillen tussen groepen blijven bestaan na controle voor verschillen in socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische posities en gepercipieerde achterstelling;
- Aangezien geloof één van de drie dimensies is waar in de index expliciet naar wordt gepeild, is er een sterk positieve samenhang tussen de mate waarin ouders praktiserend gelovig zijn en de mate waarin zij belang hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en tradities. Nadat we verschillen tussen herkomstgroepen op vlak van praktiserend gelovig zijn in rekening brengen, vertonen enkel eerste generatie ouders van Poolse herkomst een significant hogere indexscore dan gemiddeld. Omgekeerd vertonen eerste generatie ouders van Congolese herkomst na controle een significant lagere indexscore dan gemiddeld.

In tegenstelling tot eerste generatie migranten, die in het herkomstland gesocialiseerd zijn, worden hun kinderen (gedeeltelijk) opgevoed en gesocialiseerd in België. Hierdoor bevinden kinderen van eerste generatie migranten zich in een tussenpositie met de taal en culturele tradities van hun ouders aan de ene kant en deze van de Belgische herkomstgroep aan de andere kant (H. A. de Valk, 2008; Hartung, 2010; Merens, Keuzenkamp, & Das, 2006; Phalet & Swyngedouw, 2003; Vancluysen et al., 2011). In dit rapport bestuderen we of er verschillen zijn tussen herkomstgroepen in de mate dat ouders belang hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en culturele tradities.

Eerder onderzoek in België wijst op verschillen tussen herkomstgroepen in het doorgeven van waarden over generaties heen. Allereerst stellen verschillende studies dat de Turkse gemeenschap in België sterk gericht is op het in stand houden van de eigen culturele tradities en waarden (Adam & Van Dijk, 2015; H. A. de Valk, 2008; Lesthaeghe, Surkyn, & Van Craenem, 2000; Levrau, 2011). Kwalitatief onderzoek illustreert namelijk dat de Turkse gemeenschap in België de westerse invloed beschouwt als een identiteitsverlies. Aan de andere kant is Turkije de laatste decennia erg westers geworden, wat in Turkije wordt gezien als een modernisering, waardoor de Turkse herkomstgroep in België vaak traditioneler en conservatiever blijkt dan de Turken in Turkije. In vergelijking met de Turkse gemeenschap in België, zou de Marokkaanse gemeenschap de traditionele waarden minder sterk in stand houden over de generaties heen en zou het integratieproces eerder individueel verlopen. Verder illustreert kwalitatief onderzoek bij de Poolse gemeenschap in Antwerpen dat de Poolse herkomstgroep het belangrijk vindt om een band te onderhouden met de eigen taal en cultuur en deze door te geven aan de volgende generatie (Levrau et al., 2011). Dit wordt ook weerspiegeld in het succes van de Poolse scholen waar Poolse kinderen op woensdagnamiddag en/of zaterdag les krijgen over de Poolse taal en geschiedenis (Levrau et al., 2011).

In dit rapport werd een index geconstrueerd die aangeeft in welke mate ouders belang hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en culturele tradities⁹⁵ aan hun kinderen. Deze index neemt waarden aan tussen 0 en 100 waarbij ouders die meer belang hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en culturele tradities een hogere indexscore hebben. Figuur 3.36 toont de indexscores naar herkomstgroep en migratiegeneratie, met een gemiddelde indexscore van 81 over alle herkomstgroepen heen. We vinden significante verschillen tussen herkomstgroepen en migratiegeneraties. Vergeleken met de andere herkomstgroepen, hechten ouders van Belgische herkomst en van de eerste generatie van Congolese herkomst het minst belang aan het doorgeven van hun taal, geloof en culturele tradities met gemiddelde indexscores van respectievelijk 77 en 78. Aan de andere kant hechten eerste generatie ouders van Marokkaanse en Poolse herkomst het meest belang aan het doorgeven van taal, geloof en culturele tradities met een gemiddelde schaaftscore van 88, gevolgd door eerste generatie ouders van Turkse herkomst (een indexscore van 84). Verder zien we bij de Marokkaanse herkomstgroep dat de tweede generatie minder belang hecht aan intergenerationele transmissie dan de eerste generatie, en er geen onderscheid is naar generatie bij de Turkse herkomstgroep. Aangezien de socio-demografische achtergrondkenmerken van ouders een eerder beperkte rol spelen in het belang dat gehecht wordt aan het doorgeven van hun taal, geloof en tradities⁹⁶, zijn er nagenoeg geen verschillen tussen de gemiddelde indexscores naar herkomstgroep voor en na controle voor deze kenmerken (Model 0 versus Model 1). Voor socio-economische factoren (Model 2) geldt een gelijkaardige conclusie. Ondanks een significante samenhang tussen opleidingsniveau en het belang dat ouders hechten aan intergenerationele transmissie⁹⁷, kan dit de verschillen tussen herkomstgroepen en generaties niet verklaren.

Aangezien geloof één van de drie dimensies is waarnaar in de index gepeild wordt, is er logischerwijze een sterk positieve samenhang tussen de mate waarin ouders praktiserend gelovig zijn en de mate waarin zij belang hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en tradities: een verschil van 10 indexpunten voor praktiserend gelovig zijn, gaat samen met een verschil van 18 indexpunten voor het belang dat ouders hechten aan intergenerationele transmissie. Als we bijgevolg controleren voor het feit dat respondenten van Belgische herkomst in mindere mate praktiserend gelovig zijn, stellen we aanzienlijke verschuivingen vast in de indexscores (Model 3 in Figuur 3.36). Ouders van Belgische herkomst vertonen nu beduidend hogere indexscores dan gemiddeld dan het geval is in Model 1. Deze bevinding ligt in lijn met het hoge aandeel ouders van Belgische herkomst dat aangeeft de taal graag door te geven aan kinderen, zoals gepubliceerd in het SID-rapport. Na controle voor praktiserend gelovig zijn, vertonen enkel eerste generatie ouders van Poolse herkomst een significant hogere indexscore dan gemiddeld. Omgekeerd vertonen eerste generatie ouders van Congolese herkomst een significant lagere indexscore dan gemiddeld. Verder is er geen associatie tussen het belang dat ouders hechten aan intergenerationele transmissie en hun gepercipieerde achterstelling (Model 4), en is er een duidelijke positieve samenhang tussen het belang dat ouders hechten aan intergenerationele

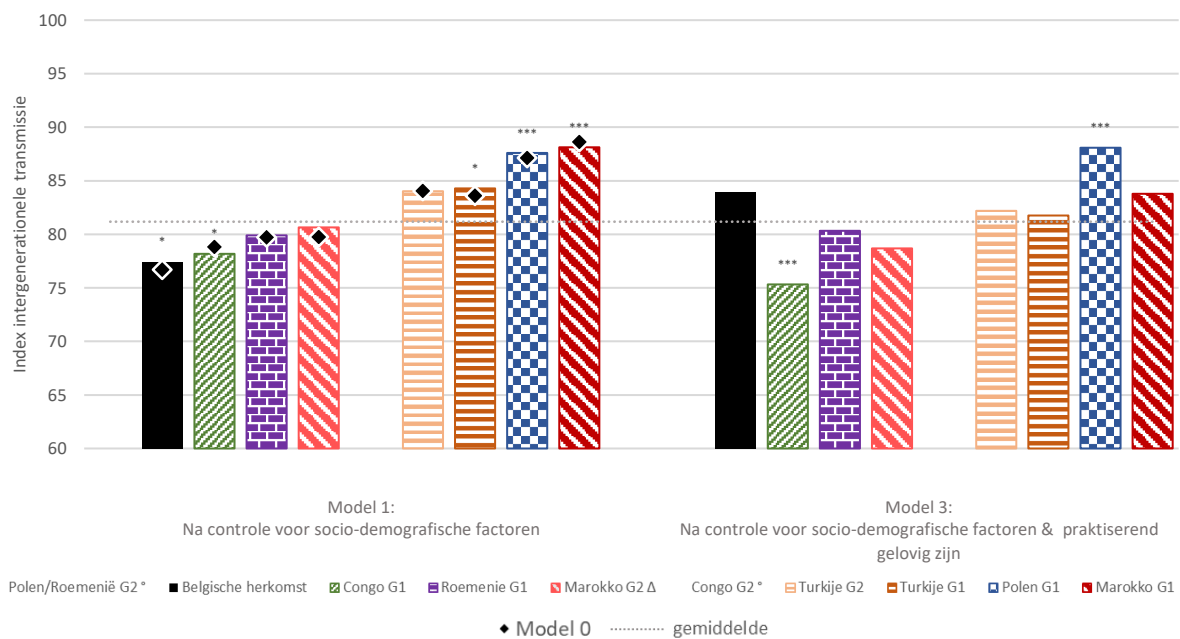
⁹⁵ Respondenten die 'niet van toepassing' of 'weet niet/geen mening' aanduiden, worden ondergebracht in de neutrale categorie daar ze niet aangeven dat ze wél of net geen belang hechten aan het doorgeven van taal en/of geloof en/of culturele tradities.

⁹⁶ Een analyse van socio-demografische achtergrondkenmerken geeft aan dat ouders van wie het jongste kind 18 jaar of ouder is, gemiddeld 8 indexpunten lager scoren dan ouders van wie het jongste kind 0 tot 3 jaar is. Ook scoren ouders met inwonende broers/zussen gemiddeld 6 indexpunten hoger op de index voor intergenerationele transmissie.

⁹⁷ Model 2 toont dat hoogopgeleide ouders iets meer belang hechten aan intergenerationele transmissie dan laagopgeleide ouders (verschil van 3 indexpunten).

transmissie en de ouderlijke betrokkenheid in de school van hun kinderen (Model 6). Ouders die meer belang hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en tradities zijn sterker betrokken bij de school van hun kinderen. Ten slotte blijkt er na controle voor praktiserend gelovig zijn, nauwelijks een verschil te zijn in het belang dat ouders hechten aan het doorgeven van hun taal, geloof en tradities naar verblijfsduur, immigratieleeftijd en migratiemotief (resultaten in Appendix E).

Figuur 3.36: Belang dat ouders hechten aan het doorgeven van taal, geloof en culturele tradities naar herkomstgroep en generatie (N=1441)

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten met minstens één schoolgaand kind.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

4. Domeinoverschrijdende verbanden

In deze laatste sectie voeren we drie sets van domeinoverschrijdende analyses uit. Hierbij bestuderen we de samenhang tussen respectievelijk i) inburgering, ii) taalkennis en iii) sociale contacten met de andere samenlevingsdomeinen. De mate waarin deze drie factoren een onderscheidende functie uitoefenen op sociale samenhang en de integratie van groepen met een migratieachtergrond staat hier centraal. We kunnen in dit onderzoek, gegeven het cross-sectionele onderzoeksdesign, niet spreken van “effecten van inburgering, taal of sociale contacten op uitkomsten in andere domeinen”. Wél kunnen we vragen van associatie beantwoorden, zoals “Identificeren inburgeraars zich sterker met België?”.

Voor elke dimensie binnen een samenlevingsdomein worden zeven modellen geschat: Model 0 brengt respectievelijk enkel inburgering/taal/sociale contacten in rekening, Model 1 controleert voor herkomstkenmerken (herkomstgroep, migratiegeneratie, migratiemotief en verblijfsduur), Model 2 controleert voor herkomstkenmerken en socio-demografische achtergrondkenmerken, Model 3 voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren, Model 4 controleert voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en de mate van praktiserend gelovig zijn en Model 5 controleert voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en gepercipieerde achterstelling. In Model 6 worden tot slot alle controlevariabelen samen opgenomen en wordt gecontroleerd voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling. Grafisch worden telkens de resultaten weergegeven voor Model 0, Model 1 en de Modellen die een associatie beïnvloeden.

De mate waarin deze drie factoren een onderscheidende functie uitoefenen op sociale samenhang en de integratie van groepen met een migratieachtergrond staat hier centraal. Ondanks het feit dat beleidssuggesties buiten het bestek vallen van dit beschrijvend onderzoek op basis van cross-sectionele gegevens, vormen de resultaten van de domeinoverschrijdende analyses een potentiële eerste stap naar verder beleidsgericht onderzoek en kunnen de resultaten suggesties bieden omtrent de krijtlijnen waarin integratiebeleid zich afspeelt.

4.1 Inburgering

Inburgering: Belangrijkste bevindingen

Participatie in verenigingen

- Respondenten die inburgering hebben gevolgd, nemen vaker deel aan het verenigingsleven dan respondenten die geen inburgering hebben gevolgd. Hoewel het beperkte verschillen betreft, zijn ze wel significant;
- Na controle voor socio-economische verschillen is er niet langer sprake van een significante associatie tussen inburgering en participatie in verenigingen.

Sociale contacten

- Respondenten van de eerste generatie die ooit inburgering hebben gevolgd, hebben iets vaker contact met personen van Belgische herkomst. Hoewel het kleine verschillen betreft, zijn de verschillen wel significant;

- Respondenten die inburgering hebben gevolgd, wensen ook significant vaker meer contact met de Belgische herkomstgroep. Deze significante associatie blijft bestaan na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling;
- Er is geen significante samenhang tussen inburgering en (gewenst) sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep.

Identiteitsbeleving

- Wie inburgering gevolgd heeft, heeft een sterkere plaatsgebonden identiteit (verbondenheid met België, Vlaanderen en de eigen gemeente of stad) en ook een sterkere verbondenheid met België;
- Deze associatie blijft bestaan na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Houdingen ten aanzien van diversiteit

- De houding ten aanzien van burens van een andere herkomst en/of religie verschilt niet tussen respondenten die wel en geen inburgering hebben gevolgd;
- Respondenten die geen inburgering hebben gevolgd, staan iets minder open ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' dan personen die wel inburgering gevolgd hebben. De verschillen blijken significant, maar beperkt, en blijven bestaan na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

- Respondenten die inburgering hebben gevolgd, hebben iets modernere opvattingen over gendergelijkheid dan respondenten die geen inburgering gevolgd hebben. Als we echter controleren voor verschillen tussen de twee groepen op vlak van socio-demografische achtergrondkenmerken, blijkt deze associatie niet langer significant;
- Respondenten die inburgering gevolgd hebben staan iets opener ten aanzien van holebi's dan personen die geen inburgering gevolgd hebben. Hoewel deze significante associatie beperkt is, houdt ze stand ook na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Taalkennis en taalgebruik

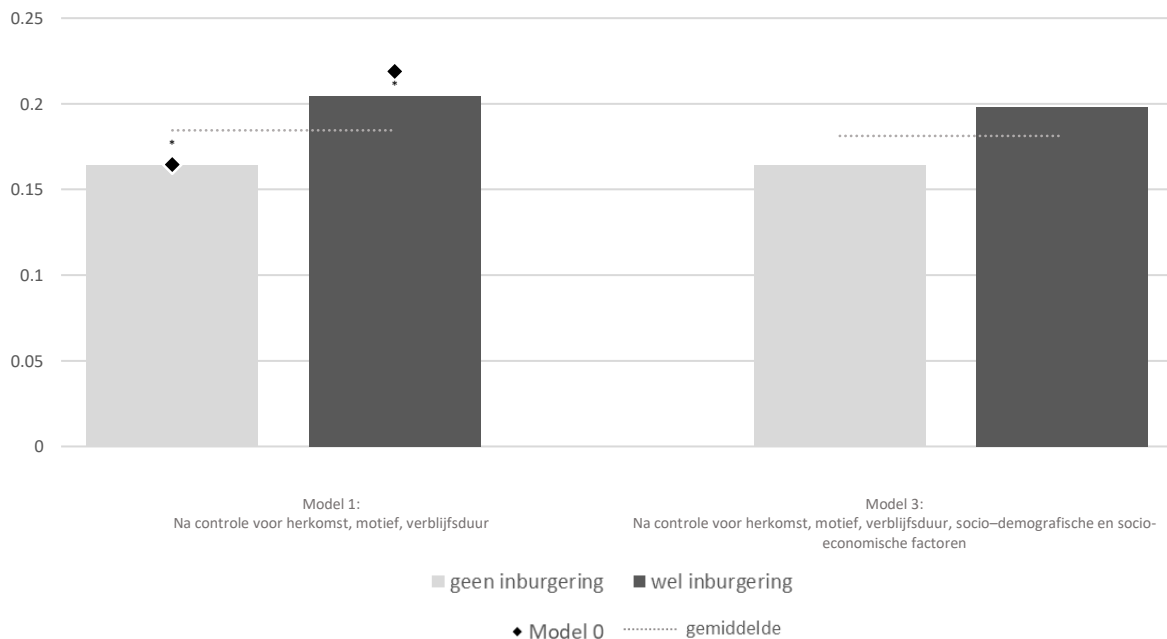
- Focussend op respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en niet het Nederlands als beste taal hebben, vinden we dat respondenten die ooit een inburgeringscursus hebben gestart een betere Nederlandse taalkennis hebben en ook vaker Nederlands spreken, zowel binnen als buiten het huishouden;
- De significant positieve associatie tussen inburgering enerzijds en Nederlandse taalkennis en –gebruik anderzijds blijft bestaan na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Inburgering is een begeleide opstap naar integratie. De deelname en succesvolle afronding van inburgeringstrajecten worden aanzien als een noodzakelijk element van integratie. Een inburgeringsprogramma bestaat uit i) een cursus Nederlands (NT2), ii) een cursus Maatschappelijke Oriëntatie (MO) waarin men onder andere wordt geïnformeerd over werken, wonen, onderwijs, rechten en plichten, en normen en waarden, en iii) informatie over sport, cultuur en vrije tijd. In deze sectie gaan we voor alle respondenten van de eerste generatie na of er een samenhang bestaat tussen enerzijds ooit inburgering gestart hebben en anderzijds i) deelname aan verenigingen, ii) sociale contacten, iii) identiteitsbeleving, iv) houding ten opzichte van diversiteit, v) houding ten opzichte van gendergelijkheid en holebi's, en vi) kennis en gebruik Nederlands. Deze zes dimensies vormen immers allemaal een onderdeel van het inburgeringstraject. Er worden twee groepen onderscheiden: respondenten die nooit inburgering gestart hebben en respondenten die ooit inburgering gestart hebben, ongeacht of deze (succesvol) is afgerond.

Participatie in verenigingen

Ten eerste belichten we de samenhang tussen inburgering en de deelname aan verenigingen. Figuur 4.4 toont dat, na controle voor verschillen tussen herkomstgroepen, respondenten die zijn gestart met een inburgeringstraject, vaker deelnemen aan verenigingen dan respondenten die geen inburgering hebben gevolgd. Hoewel deze verschillen beperkt zijn (kansen of proporties van 0,16 versus 0,20), zijn deze wel significant. Ook na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken (Model 2) blijft deze positieve associatie bestaan (resultaten niet weergegeven). Model 3 in Figuur 4.1 toont echter dat de licht positieve samenhang tussen inburgering en deelname aan verenigingen verklaard wordt door socio-economische verschillen tussen die wel dan niet aan een inburgeringstraject deelnamen.

Figuur 4.1: Aandeel respondenten dat deelgenomen heeft aan een vereniging naar inburgering (N=2005)

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

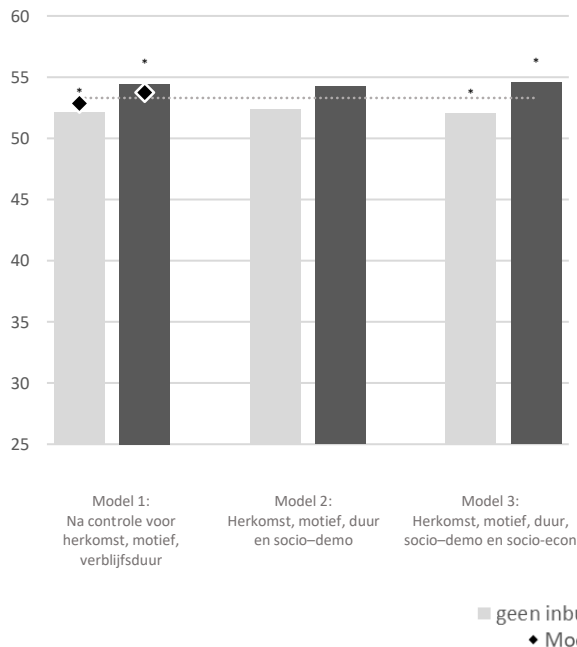
Sociale contacten

Ten tweede focussen we op de samenhang tussen inburgering en sociale contacten. Figuur 4.2a geeft de gemiddelde indexscores weer voor contact met de Belgische herkomstgroep naar inburgering. We stellen een beperkte, maar significante positieve associatie vast tussen inburgering en contact met de Belgische herkomstgroep: respondenten die ooit met een inburgeringstraject zijn gestart, hebben vaker contact met personen van Belgische herkomst. Hoewel deze verschillen erg beperkt zijn (indexscores 52 versus 54,5), zijn deze wel significant. In sectie 3.1.2 vonden we indicaties voor verschillen in contact met de Belgische herkomstgroep naargelang herkomst. Bijkomende controle voor dergelijke herkomstkenmerken resulteert echter niet in noemenswaardige verschuivingen van de indexscores naar inburgering (Model 0 versus Model 1). Controleren we echter bijkomend voor verschillen in socio-demografische achtergrondkenmerken van respondenten die wel dan niet aan een inburgeringstraject deelnamen (Model 2), dan is de licht positieve associatie tussen inburgering en sociale contacten met de Belgische herkomstgroep niet langer significant. Als we naast socio-demografische achtergrondkenmerken ook bijkomend controleren voor verschillende socio-economische posities (Model 3), hebben respondenten die ooit inburgering gevolgd hebben, opnieuw significant iets vaker contact met personen van Belgische herkomst.

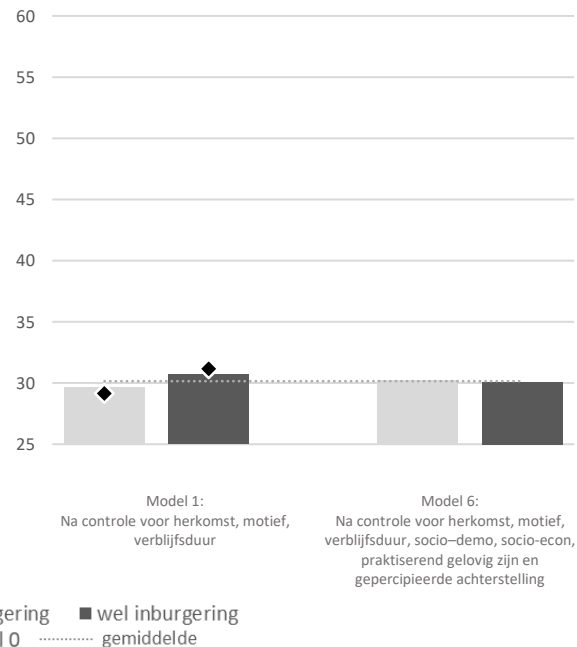
Figuur 4.2b geeft de gemiddelde indexscore weer voor sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep en toont dat er geen significante samenhang is met inburgering. Ook na controle voor het significant verschillende profiel in termen van herkomst, socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren, is er geen significante samenhang tussen inburgering en sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep (Model 6 in Figuur 4.2b).

Figuur 4.2: Sociale contacten naar inburgering (N=2013)

4.2a: Sociaal contact met personen van Belgische herkomst

4.2b: Sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep

Index sociaal contact gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennissengroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen.

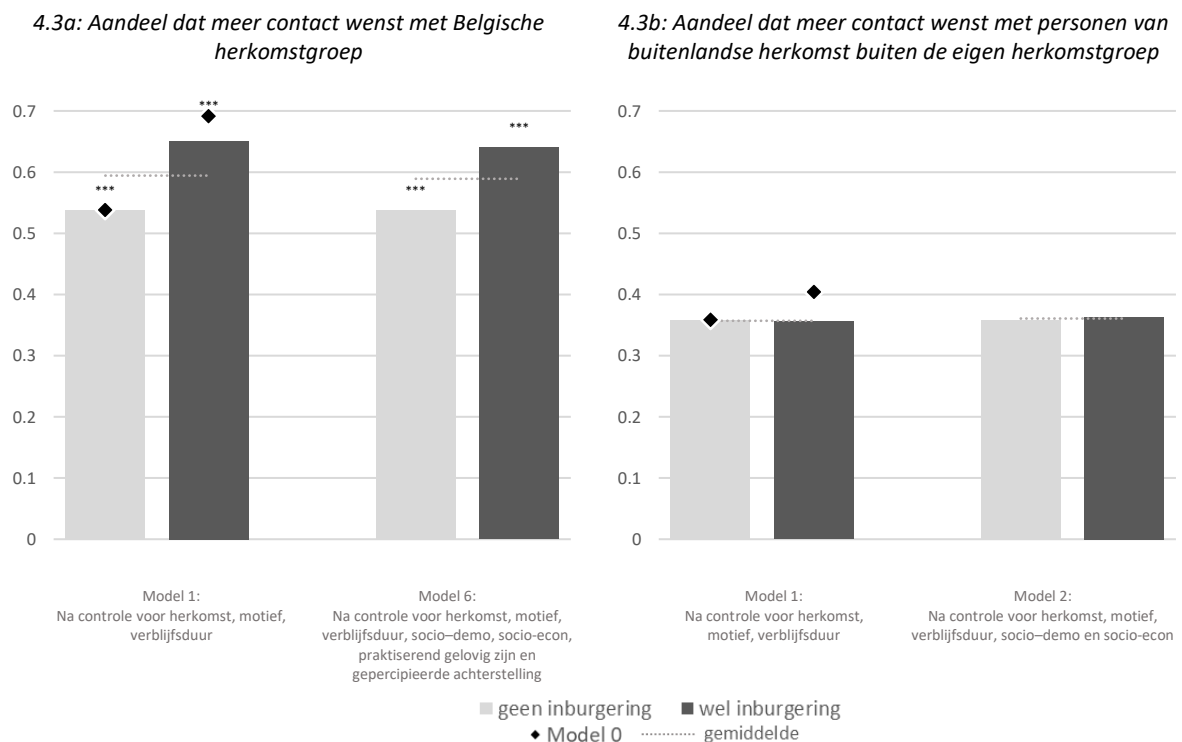
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Vervolgens geeft Figuur 4.3 het aandeel respondenten weer dat meer sociaal contact wenst met de Belgische herkomstgroep (Figuur 4.3a) en met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep (Figuur 4.3b). Aangezien eerder werd aangetoond (sectie 3.1.2) dat de kans om meer sociaal contact te wensen met bepaalde herkomstgroepen samenhangt met herkomstgroep, verblijfsduur en migratiemotief, focussen we op de resultaten na controle voor dergelijke kenmerken (Model 1). Figuur 4.3a toont dat respondenten die een inburgeringstraject zijn gestart, niet alleen iets meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep, maar ook dat ze significant vaker dan respondenten die geen inburgering hebben gevolgd, meer contact wensen met de Belgische herkomstgroep (kansen van 0,65 versus 0,54). Deze significante associatie blijft ook bestaan na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6 in Figuur 4.3a).

Daarnaast toont Figuur 4.3b dat er geen significante associatie is tussen meer contact wensen met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep enerzijds en al dan niet gestart zijn met inburgeringstraject anderzijds. Ook na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling, is er geen significante samenhang tussen inburgering en meer sociaal contact wensen met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep (Model 6 in Figuur 4.3b).

Figuur 4.3: Aandeel respondenten dat meer sociaal contact wenst naar inburgering (N=2013)

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

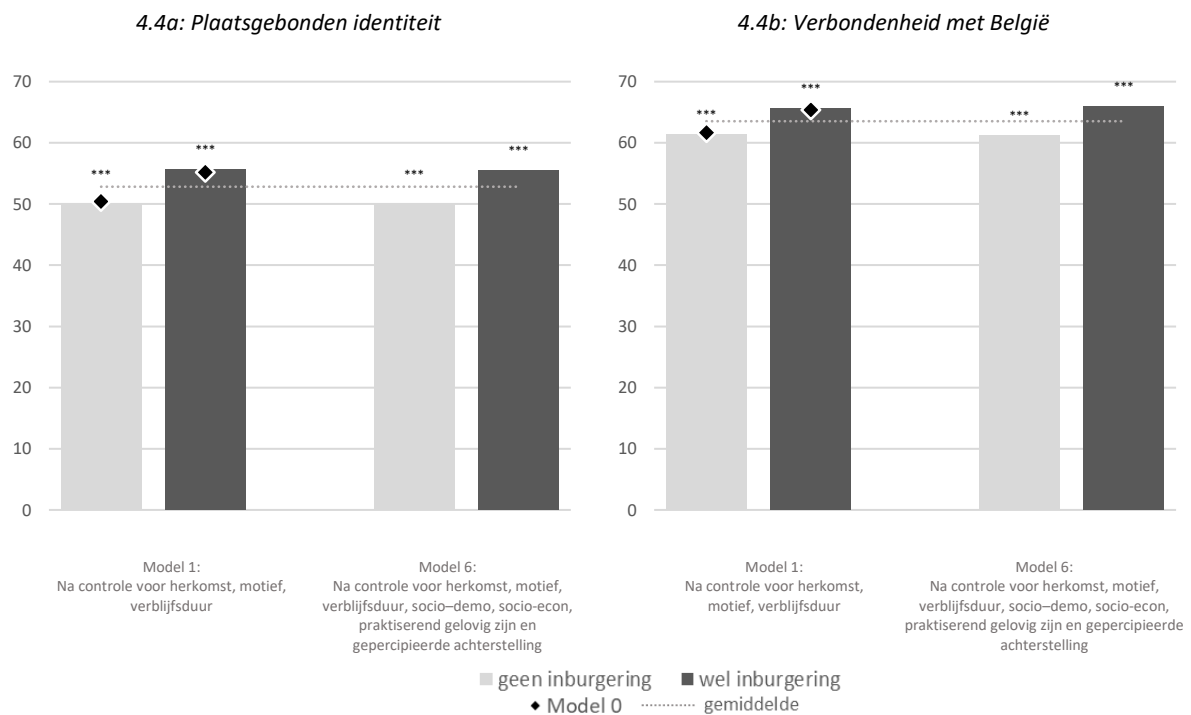
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Identiteitsbeleving

Figuur 4.4 toont dat inburgering een positieve associatie vertoont met plaatsgebonden identiteit (Figuur 4.4a) en verbondenheid met België (Figuur 4.4b) na controle voor verschillen naar herkomstgroep, verblijfsduur en migratiemotief (zie sectie 3.2.1). Terwijl respondenten die zijn gestart met een inburgeringstraject, een indexscore van 56 hebben voor plaatsgebonden identiteit, is dat een score van 50 voor respondenten die geen inburgering hebben gevolgd. Analoog bedragen de indexscores voor verbondenheid met België bij respondenten die ooit versus nooit inburgering hebben gevolgd respectievelijk 66 en 61. Deze significante associatie tussen inburgering enerzijds en plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België anderzijds blijft bestaan na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6).

De index voor plaatsgebonden identiteit is gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en iii) een inwoner van de stad of gemeente voelen. Als we deze drie vragen afzonderlijk bekijken, stellen we vast dat respondenten die zijn gestart met een inburgeringstraject, zich significant sterker respectievelijk Belg, Vlaming en een inwoner van de stad of gemeente voelen (resultaten niet weergegeven). Deze significante associaties houden ook stand na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Figuur 4.4: Identiteitsbeleving naar inburgering (N=2018)

Index plaatsgebonden identiteit gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en iii) een inwoner van de stad of gemeente voelen. Index verbondenheid met België gebaseerd op de vragen i) Voelt u zich thuis in België, ii) Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) Hoe vaak volgt u het nieuws over België.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

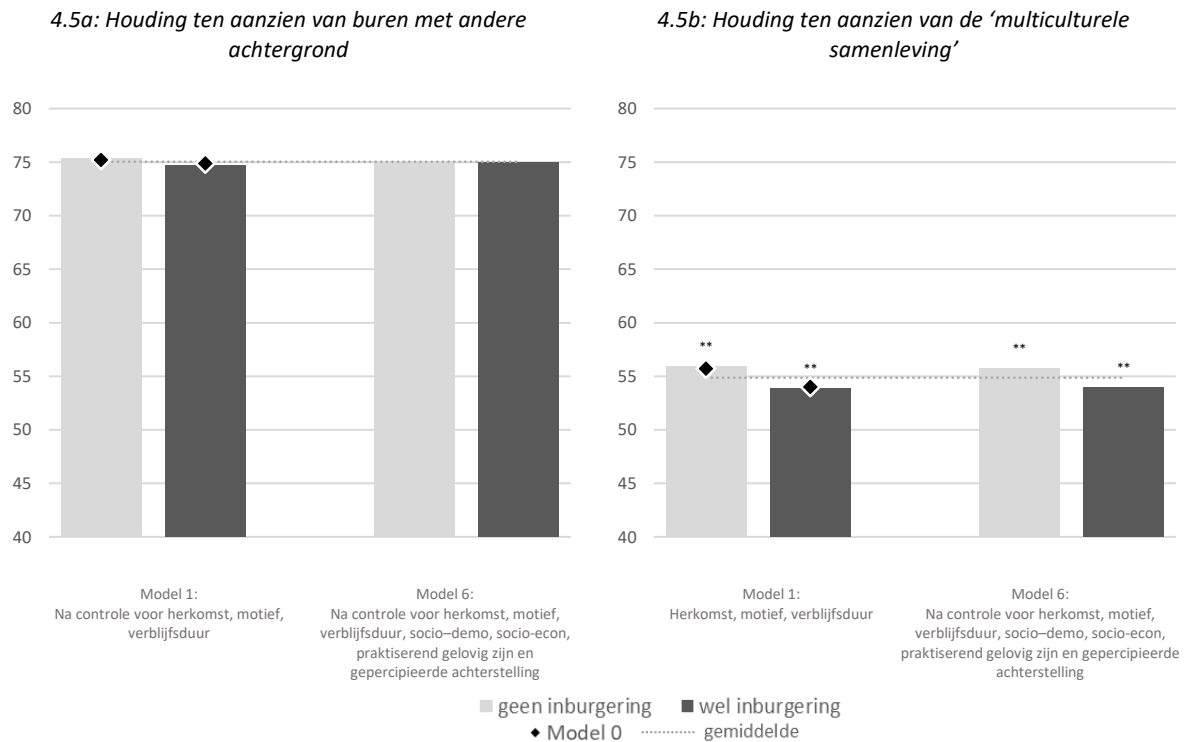
Houdingen ten aanzien van diversiteit

Als vierde dimensie belichten we de associatie tussen inburgering en de houding van de eerste generatie ten opzichte van diversiteit aan de hand van twee indexen. Allereerst geeft Figuur 4.5a weer dat er geen verschil is tussen respondenten die wel en geen inburgering gevolgd hebben wat betreft hun houdingen ten opzichte van burens van een andere herkomstgroep en/of religie. Ook na controle voor significante associaties met herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren, en de licht negatieve samenhang met gepercipieerde achterstelling, vinden we geen indicaties voor een verschil in houdingen ten opzichte van burens van een andere herkomstgroep en/of religie naar inburgering (Model 6).

Figuur 4.5b geeft de gemiddelde indexscore weer voor de houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' en toont een significant negatieve associatie met inburgering: respondenten die zijn gestart met een inburgeringstraject, vertonen een lagere indexscore voor hun houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' dan respondenten die geen inburgeringstraject hebben gevolgd. Deze verschillen naar inburgering zijn echter beperkt, met indexscores van 56 en 54 voor respondenten die respectievelijk nooit en ooit inburgering hebben gevolgd. Hoewel er verschillen zijn tussen herkomstgroepen (zie sectie 3.2.2), resulteert de controle voor herkomstkenmerken in Model 1 niet in een noemenswaardige verschuiving in de indexscores ten opzichte van Model 0. De significant

negatieve associatie tussen inburgering en de houding ten opzichte van de ‘multiculturele samenleving’ kan evenmin worden verklaard door verschillen in socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6).

Figuur 4.5: Houding ten aanzien van diversiteit naar inburgering (N=2018)

De index voor de houding ten aanzien van buren met andere achtergrond gebaseerd op de stellingen of de respondent het goed zou vinden om nieuwe buren te krijgen van een andere herkomstgroep en/of religie. De index voor de houding ten aanzien van de ‘multiculturele samenleving’ gebaseerd op de stellingen i) De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving, ii) Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst; iii) Personen van buitenlandse herkomst krijgen in België te weinig kansen, iv) Personen van buitenlandse herkomst moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden, en v) Personen van buitenlandse herkomst moeten op school/op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

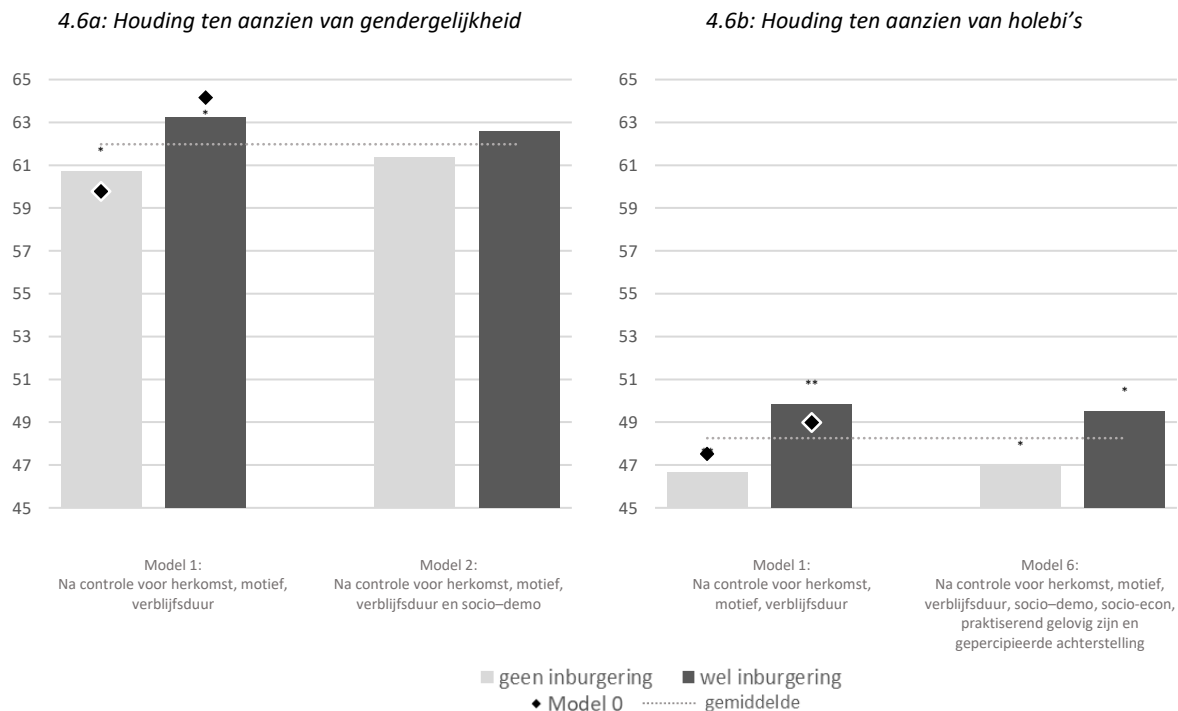
Houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

Vervolgens focussen we op de relatie tussen inburgering enerzijds en de houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's anderzijds. Figuur 4.6a geeft aan dat respondenten die ooit met een inburgeringstraject zijn gestart, een significant meer positieve opvatting hebben omtrent gendergelijkheid dan respondenten die geen inburgering gevolgd hebben, maar ook hier blijken de verschillen beperkt (indexscores van 63 versus 61). Wanneer we echter controleren voor de verschillen tussen beide groepen op vlak van socio-demografische achtergrondkenmerken, blijkt er niet langer sprake van een significante associatie tussen inburgering en de houding ten aanzien van

gendergelijkheid (Model 2 in Figuur 4.6a). Ook na bijkomende controle voor socio-economische kenmerken en praktiserend gelovig zijn, vinden we geen indicaties meer voor een samenhang tussen inburgering en de houding van respondenten ten aanzien van gendergelijkheid.

Figuur 4.6b geeft de gemiddelde houding ten opzichte van holebi's weer naargelang al dan niet een inburgeringstraject werd gestart. Na controle voor verschillen tussen herkomstgroepen (sectie 3.2.3) vertonen respondenten die met inburgeringstraject zijn gestart, een significant positievere opvattingen ten aanzien van holebi's dan respondenten die geen inburgering gevolgd hebben. Deze verschillen zijn echter andermaal beperkt, met indexscores van respectievelijk 47 en 50 voor respondenten die nooit dan wel ooit met een inburgeringstraject zijn gestart. De licht positieve associatie tussen inburgering en de houding ten aanzien van holebi's blijft ook significant na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6).

Figuur 4.6: Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's naar inburgering (N=2018)

De index voor gendergelijkheid is gebaseerd op de stellingen i) Studeren en een goed diploma zijn even belangrijk voor vrouwen als voor mannen, ii) Als er kinderen zijn in het gezin, zouden vrouwen best thuisblijven in plaats van te gaan werken, iii) Vooral de man moet voor het gezinsinkomen zorgen, iv) Het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk.

De index voor de houding ten aanzien van holebi's is gebaseerd op de stellingen i) Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) Het is goed dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, iii) Ik zou het oké vinden als mijn kind een partner heeft van hetzelfde geslacht.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

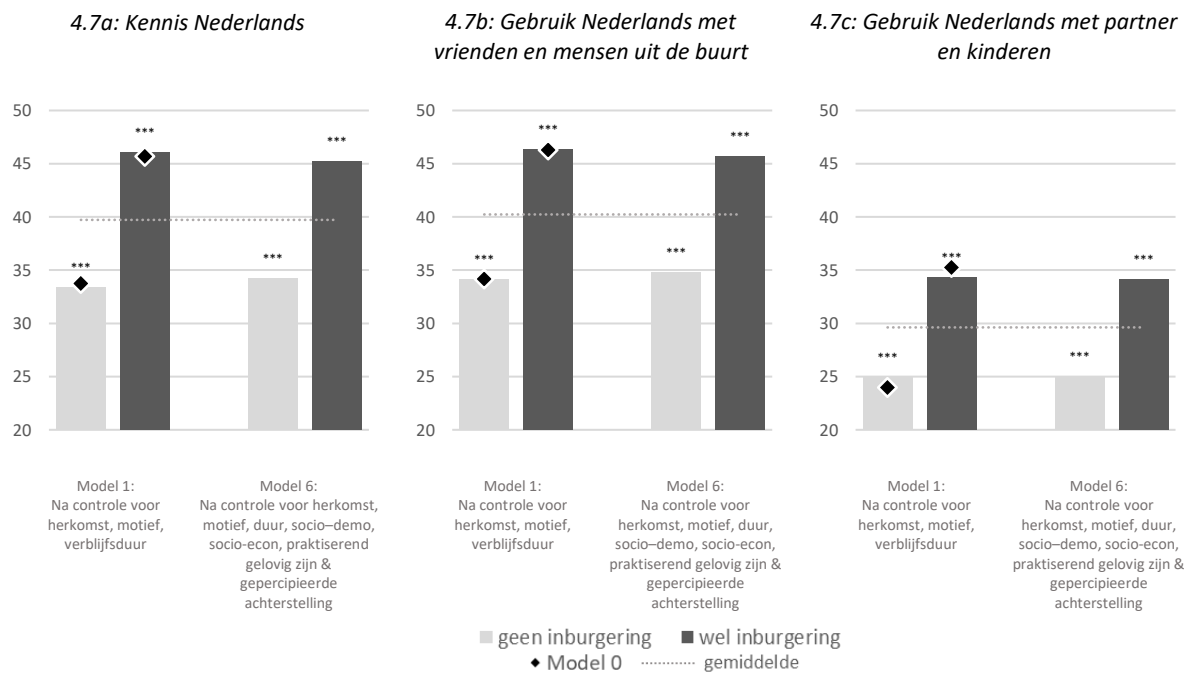
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Taalkennis en Taalgebruik

Als laatste belichten we de relatie tussen inburgering en de kennis en het gebruik van het Nederlands. Een cursus NT2 is namelijk een belangrijk onderdeel van het inburgeringstraject. Figuur 4.7 geeft voor respondenten van de eerste generatie (gemigreerd na 18 jaar) die in Vlaanderen wonen en niet het Nederlands als beste taal hebben, de kennis en het gebruik van het Nederlands weer naar het al dan niet gevolgd hebben van een inburgeringscursus. We stellen een significant positieve associatie vast tussen inburgering en Nederlandse taalkennis en -gebruik: respondenten die ooit een inburgeringscursus zijn gestart, hebben een betere kennis van het Nederlands en spreken ook vaker Nederlands, zowel met vrienden en mensen uit de buurt als binnen het huishouden.

Hoewel herkomst, migratiemotief en verblijfsduur in België de Nederlandse taalkennis en het spreken ervan beïnvloeden (zie sectie 3.3.1), zijn er na controle voor deze kenmerken nauwelijks verschuivingen in de relatieve posities van de groep die inburgering is gestart ten opzichte van de groep die dat niet heeft gedaan. De significant positieve associatie tussen inburgering en Nederlandse taalkennis en -gebruik blijft verder ook bestaan na bijkomende controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6 in Figuur 4.7).

Figuur 4.7: Kennis en gebruik van het Nederlands naar inburgering (N=1662)

Index kennis Nederlands gebaseerd op hoe goed een respondent het Nederlands i) verstaat tijdens een gesprek, ii) begrijpt bij het lezen, iii) spreekt en iv) schrijft.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

4.2 Taalkennis

Taalkennis: Belangrijkste bevindingen

Participatie in verenigingen

- Er is geen significante samenhang tussen kennis van het Nederlands en participatie in verenigingen.

Sociale contacten met de Belgische herkomstgroep

- Er bestaat een sterk positieve samenhang is tussen kennis van het Nederlands en contact met de Belgische herkomstgroep: hoe hoger de kennis van het Nederlands, hoe frequenter zij contact hebben met personen van Belgische herkomst en vice versa;
- Ook na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling blijft deze samenhang bestaan.

Identiteitsbeleving

- Respondenten met een goede kennis van het Nederlands hebben een sterkere plaatsgebonden identiteit en voelen zich ook meer verbonden met België dan respondenten met een slechte kennis van het Nederlands;
- De significante samenhang tussen kennis van het Nederlands en identiteitsbeleving houdt stand na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate waarin men praktiserend gelovig is en gepercipieerde achterstelling.

Arbeidsmarktposities- en ervaringen

- De jobtevredenheid en mate van subjectieve overkwalificatie varieert niet significant in functie van de kennis van het Nederlands.

Ouderbetrokkenheid

- Ouders van buitenlandse herkomst met een goede kennis van het Nederlands zijn iets meer betrokken bij de school van hun kinderen dan ouders met een slechte kennis van het Nederlands;
- Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken is er niet langer sprake van significante verschillen in ouderbetrokkenheid naargelang de kennis van het Nederlands.

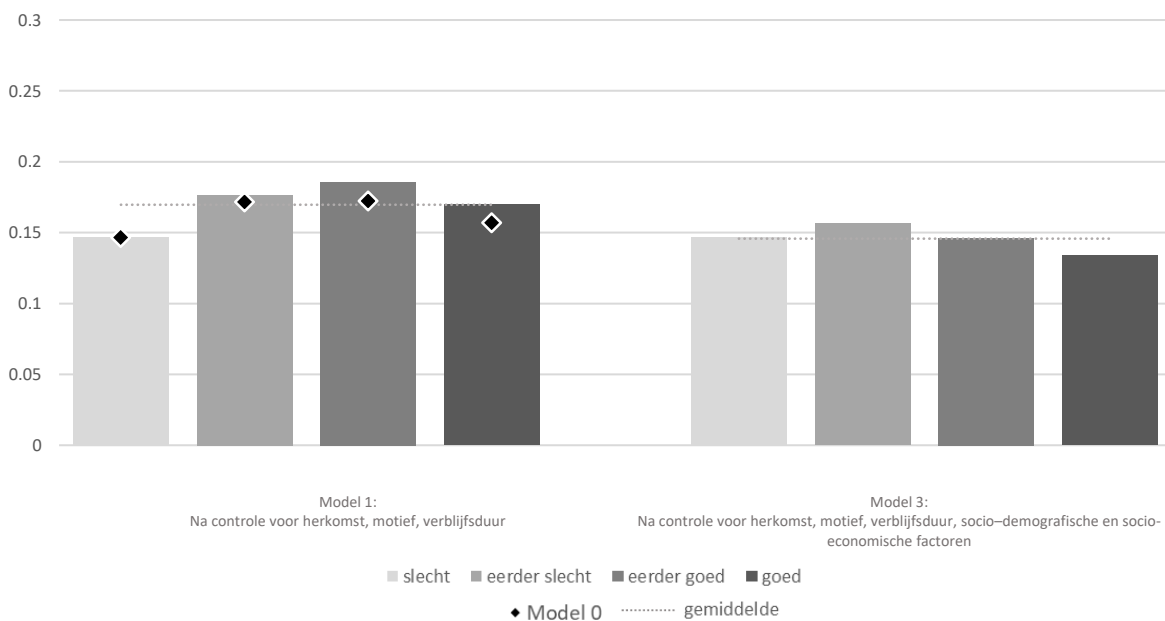
In de tweede set van domeinoverschrijdende analyses belichten we voor respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die niet het Nederlands als beste taal hebben, de samenhang tussen kennis van het Nederlands en i) participatie in verenigingen, ii) sociale contacten met de Belgische herkomstgroep, iii) identiteitsbeleving, iv) arbeidsmarktposities- en ervaringen, en v) ouderbetrokkenheid. Voor deze analyses werd de index voor kennis van het Nederlands (gebaseerd op hoe goed een respondent het Nederlands verstaat, begrijpt, spreekt en schrijft) opgedeeld in vier groepen:

- Slechte kennis: indexscores van 0 tot en met 24;
- Eerder slechte kennis: indexscores van 25 tot en met 49;
- Eerder goede kennis: indexscores van 50 tot en met 74;
- Goede kennis: indexscores van 75 tot en met 100.

Participatie in verenigingen

Allereerst gaan we na of respondenten met een betere kennis van het Nederlands vaker deelnemen aan verenigingen. Figuur 4.8 toont dat we geen indicaties vinden voor een significante samenhang tussen kennis van het Nederlands en participatie in verenigingen. Respondenten met een slechte taalkennis nemen nagenoeg even vaak deel aan verenigingen als respondenten met een goede kennis van het Nederlands (kansen van respectievelijk 0,15 en 0,17). Hoewel er verschillen zijn naar herkomstkenmerken (sectie 3.1.1), leidt deze controle niet tot noemenswaardige verschuivingen in de kans om deel te nemen aan verenigingen naargelang de kennis van het Nederlands. Ook na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling, blijkt er geen significante samenhang tussen kennis van het Nederlands en participatie in verenigingen.

Figuur 4.8: Aandeel respondenten dat deelgenomen heeft aan een vereniging naar kennis van het Nederlands (N=2098)

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

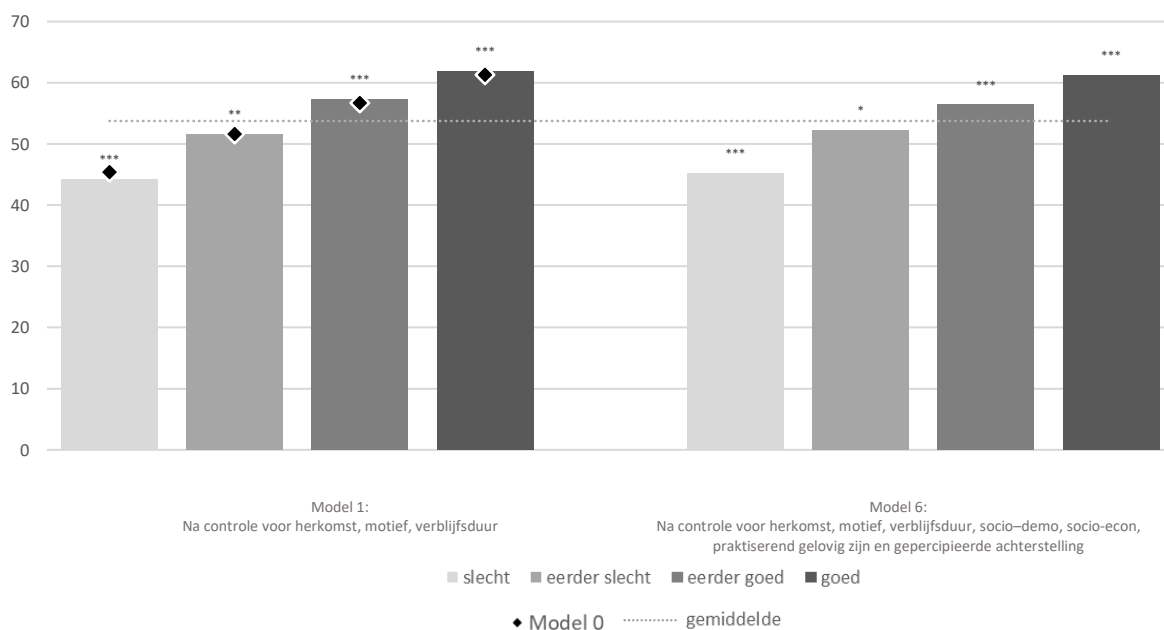
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Sociaal contact met de Belgische herkomstgroep

Verscheidene studies wijzen er op dat groepen van buitenlandse herkomst weinig contact hebben met personen zonder buitenlandse herkomst omwille van een taalbarrière (Gijsberts et al., 2018; Vancluysen et al., 2011). Daarom gaan we voor de Vlaamse context na of er een samenhang bestaat tussen kennis van het Nederlands en sociaal contact met de Belgische herkomstgroep. Analoog aan

eerdere studies toont Figuur 4.9 dat er een positieve samenhang bestaat tussen kennis van het Nederlands en contact met de Belgische herkomstgroep: hoe hoger de kennis van het Nederlands, hoe frequenter respondenten contact hebben met de Belgische herkomstgroep, en omgekeerd, hoe vaker respondenten contact hebben met de Belgische herkomstgroep, hoe hoger de kennis van het Nederlands. De indexscores voor contact met de Belgische herkomstgroep variëren van 44 tot 62 voor respondenten met respectievelijk een slechte en een goede kennis van het Nederlands. Deze associatie is bovendien sterk significant. Na controle voor verschillen tussen herkomstgroepen (sectie 3.1.2), zijn er nagenoeg geen verschuivingen in de indexscores naar taalkennis. De significant positieve associatie tussen contact met de Belgische herkomstgroep en kennis van het Nederlands houdt ook stand na controle voor verschillen in socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren.

Figuur 4.9: Sociaal contact met de Belgische herkomstgroep naar kennis van het Nederlands (N=2106)

De index voor sociaal contact is gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennissengroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

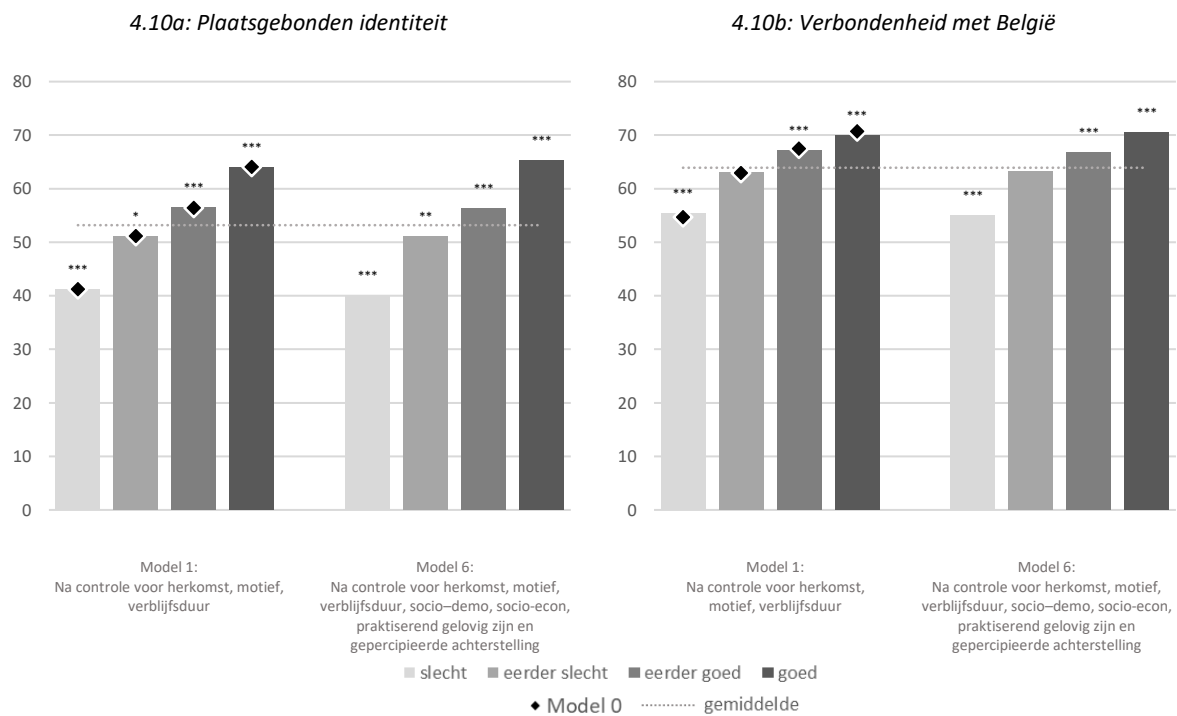
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Identiteitsbeleving

Hangt de identiteitsbeleving van groepen van buitenlandse herkomst samen met hun kennis van het Nederlands? Figuur 4.10 suggereert van wel. Er bestaat een positieve associatie tussen kennis van het Nederlands enerzijds en plaatsgebonden identiteit (Figuur 4.10a) en verbondenheid met België (Figuur 4.10b) anderzijds. Respondenten met een goede kennis van het Nederlands scoren respectievelijk 64 en 70 op de indexen omtrent plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België. Omgekeerd scoren respondenten met een slechte kennis van het Nederlands respectievelijk 41 en 55 op deze indexen. Zowel voor plaatsgebonden identiteit als verbondenheid met België blijft de samenhang met

kennis van het Nederlands ook significant na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, mate waarin men praktischerend gelovig is en gepercipieerde achterstelling.

Figuur 4.10: Identiteitsbeleving naar kennis van het Nederlands (N=2112)

De index voor plaatsgebonden identiteit is gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en ii) een inwoner van de stad of gemeente voelen. De index verbondenheid met België is gebaseerd op de vragen i) Voelt u zich thuis in België, ii) Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) Hoe vaak volgt u het nieuws over België.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

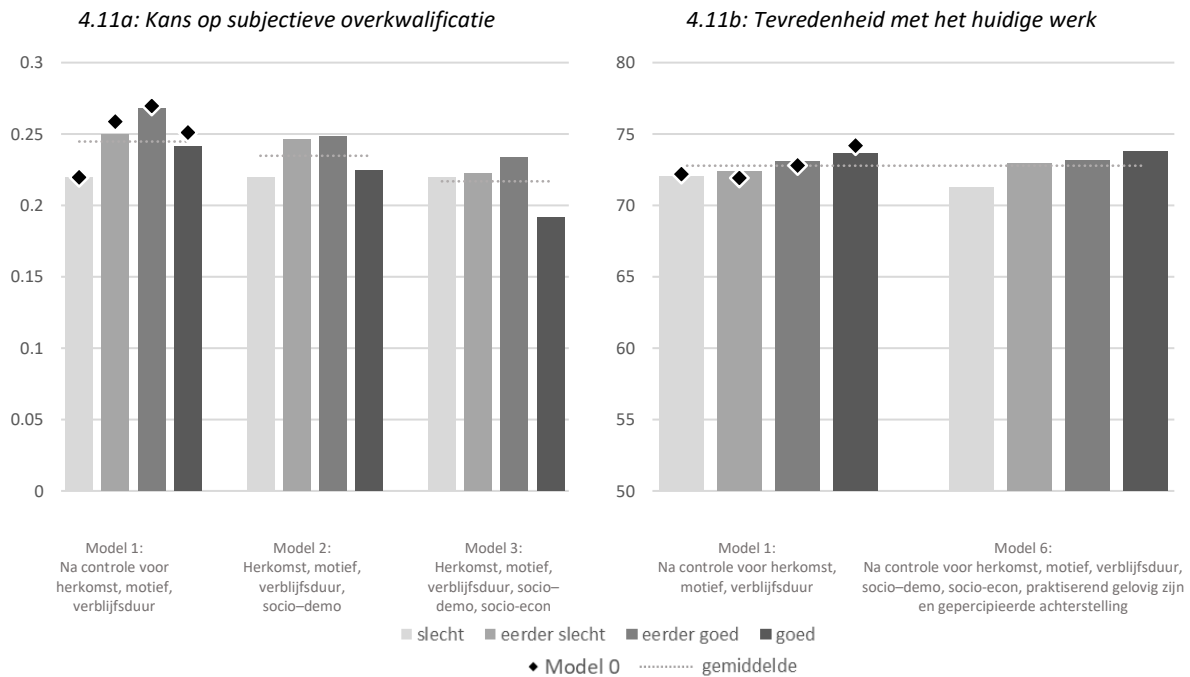
Arbeidsmarktposities- en ervaringen

In de literatuur is er aanzienlijk bewijs dat de vaardigheid van de taal van het gastland een grote invloed heeft op de arbeidsmarktpositie en het inkomen van groepen van buitenlandse herkomst (Chiswick & Miller, 1995; Van Tubergen, Maas, & Flap, 2004; VDAB, 2008). In deze studie gaan we voor de eerste generatie in de Vlaamse context na of er een significante samenhang bestaat tussen enerzijds kennis van het Nederlands en anderzijds subjectieve overkwalificatie en tevredenheid met het werk. Een gebrek aan taalkennis kan personen van buitenlandse herkomst er immers toe brengen vaker een job aan te nemen onder hun kwalificatieniveau (Bloemen, 2013; FOD WASO, 2018; OECD, 2014; Piracha & Vadean, 2013; Visintin et al., 2015). Daarnaast stelt Bloemen (2013) dat taalkennis omwille van een hogere kans op overkwalificatie ook een indirect effect heeft op de jobtevredenheid bij groepen van buitenlandse herkomst.

Figuur 4.11a geeft voor respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen, niet het Nederlands als beste taal hebben en momenteel betaald werk hebben, de gemiddelde kans om overgekwalificeerd te zijn naargelang hun kennis van het Nederlands. Na controle voor herkomstkenmerken (zie sectie 3.4.1), zijn respondenten met een slechte kennis van het Nederlands iets vaker overgekwalificeerd dan respondenten met een goede kennis van het Nederlands (kansen van 0,22 versus 0,24). Dit verschil naar taalkennis is echter niet significant. Zoals wordt aangetoond in eerdere studies, hangt overkwalificatie ook samen met socio-demografische achtergrondkenmerken. Na controle voor socio-demografische verschillen (Model 2), wijkt de kans van respondenten met een goede kennis van het Nederlands om overgekwalificeerd te zijn iets sterker af van het gemiddelde. Wanneer bijkomend wordt gecontroleerd voor het feit dat respondenten met een betere kennis van het Nederlands ook een gunstigere socio-economische positie hebben, daalt hun kans opnieuw om overgekwalificeerd te zijn. Respondenten met een goede kennis van het Nederlands vertonen nu de laagste kans om overgekwalificeerd te zijn, maar de groep wijkt niet significant af van het gemiddelde.

Figuur 4.11b toont de gemiddelde indexscores voor jobtevredenheid naar kennis van het Nederlands. Na controle voor herkomstkenmerken (zie sectie 3.4.2) is er geen significante samenhang tussen Nederlandse taalkennis en jobtevredenheid. Ook na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling, zijn er geen noemenswaardige verschuivingen in de indexscores naargelang taalkennis (Model 6 in Figuur 4.11b).

Figuur 4.11: Arbeidsmarktposities- en ervaringen naar kennis van het Nederlands

De index voor tevredenheid met het huidige werk is gebaseerd op de vraag i) hoe tevreden bent u over uw huidige werk, en de stellingen ii) mijn leidinggevende doet inspanningen zodat alle mensen zich goed voelen op het werk, ongeacht hun herkomst, iii) ik maak evenveel kans op promotie als mijn collega's, en iv) mijn directe collega's waarderen mij.

Selectie: Respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen, die niet het Nederlands als beste taal hebben en die op het moment van de survey betaald werk hebben.

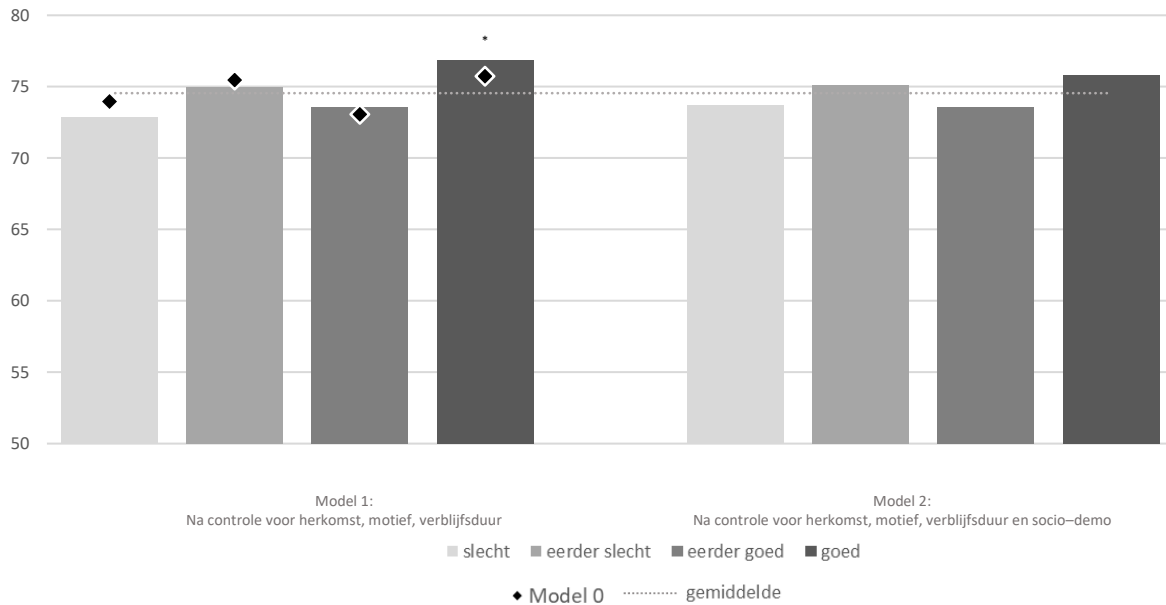
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Ouderbetrokkenheid

In de literatuur omtrent betrokkenheid van ouders van buitenlandse herkomst wordt frequent aangehaald dat zij hun kinderen minder kunnen ondersteunen met huiswerk en moeilijker contact maken met leerkrachten omwille van een gebrekkige kennis van het Nederlands. Figuur 4.12 illustreert inderdaad dat ouders met een slechte kennis van het Nederlands minder betrokken zijn bij de school van hun kinderen dan ouders met een goede kennis van het Nederlands, en dit na controle voor verschillen naar herkomstgroep, verblijfsduur en migratiemotief (sectie 3.5.3). Het verschil is echter beperkt met indexscores van respectievelijk 73 en 77. Model 1 in Figuur 4.12 toont verder dat enkel respondenten met een goede van het Nederlands significant verschillen van het gemiddelde wat betreft ouderbetrokkenheid. Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken zijn er echter geen significante verschillen meer in ouderbetrokkenheid naargelang kennis van het Nederlands (Model 2 in Figuur 4.12). Ook na controle voor socio-economische kenmerken (Model 3) en de mate van praktiserend gelovig zijn (Model 4), blijft er geen verschil in ouderbetrokkenheid naargelang kennis van het Nederlands.

Figuur 4.12: Ouderbetrokkenheid naar kennis van het Nederlands (N= 823)

De index voor ouderbetrokkenheid is gebaseerd op de vragen i) hoe vaak praat u met uw kind(eren) over school of studeren, en ii) hoe vaak neemt u contact op met leerkrachten over uw kind(eren) op school (praten/bellen/mailen).

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen, die niet het Nederlands als beste taal hebben en die minstens één schoolgaand kind hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

4.3 Sociaal contact met de Belgische herkomstgroep

Sociaal contact met de Belgische herkomstgroep: Belangrijkste bevindingen

Identiteitsbeleving

- Er is een positieve samenhang tussen identiteitsbeleving en contact met de Belgische herkomstgroep: hoe vaker respondenten contact hebben met de Belgische herkomstgroep, hoe sterker hun plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België;
- Zowel voor plaatsgebonden identiteit als verbondenheid met België blijft deze positieve samenhang met contact met de Belgische herkomstgroep significant na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische kenmerken, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Houdingen ten aanzien van diversiteit

- Respondenten die veel contact hebben met de Belgische herkomstgroep staan iets opener tegenover burens met een andere achtergrond dan gemiddeld. Omgekeerd hebben respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep significant lagere indexscores dan gemiddeld. Deze associatie is beperkt, maar significant;
- Respondenten die veel contact hebben met de Belgische herkomstgroep, staan iets minder open ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' dan gemiddeld;
- Ook na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling blijven deze associaties significant.

Houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

- Respondenten die veel contact hebben met de Belgische herkomstgroep staan opener ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's;
- Deze samenhang blijft ook bestaan na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Gebruik van het Nederlands

- Hoe vaker respondenten contact hebben met de Belgische herkomstgroep, hoe vaker zij Nederlands spreken met zowel vrienden en mensen uit de buurt als met hun partner en kinderen;
- Ook na controle voor herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, mate waarin men praktiserend gelovig is en gepercipieerde achterstelling blijft deze samenhang tussen contact met de Belgische herkomstgroep en het gebruik van het Nederlands groot en significant.

Arbeidsmarktposities en -ervaringen

- Subjectieve overkwalificatie blijkt niet samen te hangen met het al dan niet hebben van sociaal contact met de Belgische herkomstgroep;
- Jobtevredenheid hangt positief samen met contact met de Belgische herkomstgroep: respondenten die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep, zijn gemiddeld meer tevreden met hun werk. Deze samenhang blijft bestaan na controle voor verschillen in herkomstkenmerken, socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-

economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

In deze sectie bestuderen we of er een samenhang bestaat tussen enerzijds sociale contacten met de Belgische herkomstgroep en anderzijds i) identiteitsbeleving, ii) houdingen ten opzichte van diversiteit, iii) houdingen ten opzichte van gendergelijkheid en holebi's, iv) Nederlands spreken, en v) arbeidsmarktposities en –ervaringen. In tegenstelling tot de twee voorgaande secties, focussen we in deze sectie niet enkel op de eerste generatie, maar ook op de tweede generatie (met uitzondering van de analyses naar samenhang met Nederlands spreken). Hiervoor wordt de index voor contact met de Belgische herkomstgroep (die gebaseerd is op de samenstelling van de buurt en de vrienden- en kennissengroep, het praten met personen uit de buurt en bezoek krijgen of op bezoek gaan) opgedeeld in vier groepen:

- Geen contact: indexscores van 0 tot en met 24;
- Eerder geen contact: indexscores van 25 tot en met 49;
- Eerder wel contact: indexscores van 50 tot en met 74;
- Zeker wel contact: indexscores van 75 tot en met 100.

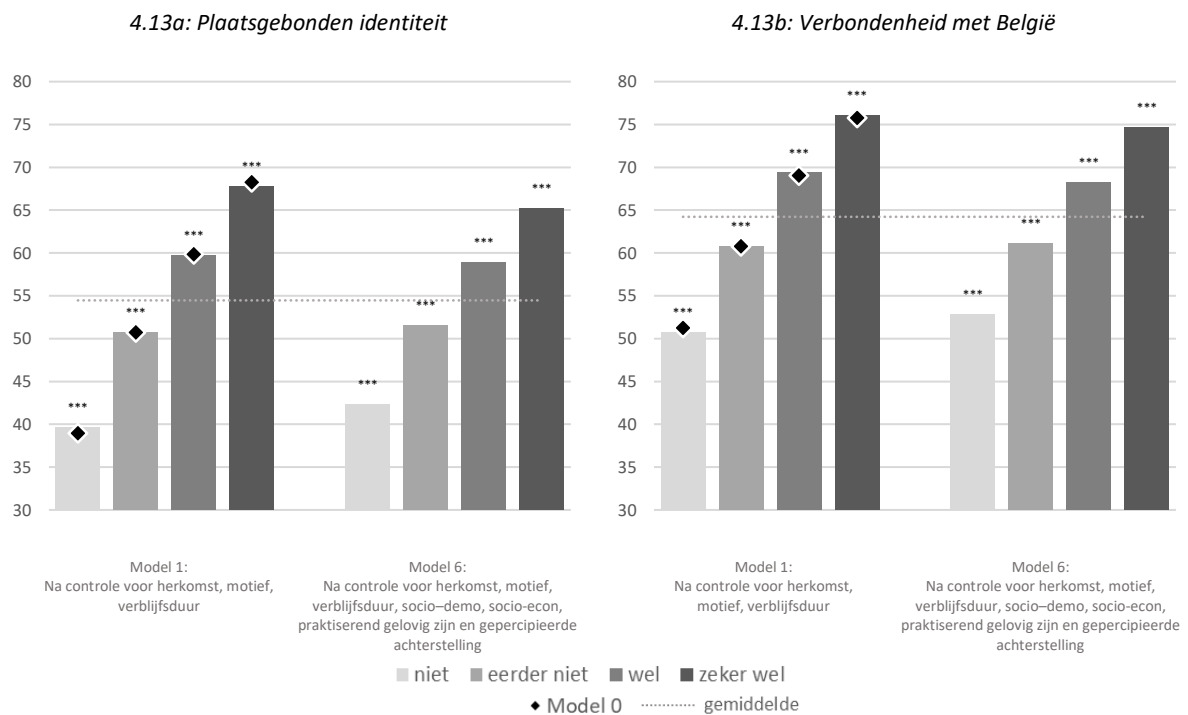
Identiteitsbeleving

Sociaal contact met de Belgische herkomstgroep blijkt een belangrijke rol te spelen voor het gevoel van samenhang binnen een samenleving en de ontwikkeling van een persoonlijke identiteit. Studies voor de Turkse, Marokkaanse en Poolse herkomstgroepen tonen namelijk dat zij zich sterker identificeren en meer verbonden voelen met België naarmate ze meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep (Adam & Torrekens, 2015; Vancluysen et al., 2011). In deze sectie gaan we na of deze samenhang stand houdt wanneer we kijken naar plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België.

Figuur 4.13 toont de identiteitsbeleving naar sociaal contact met de Belgische herkomstgroep. In lijn met eerdere studies stellen we vast dat de plaatsgebonden identiteit en de verbondenheid met België toeneemt wanneer respondenten vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Figuur 4.13a toont dat, na controle voor herkomstkenmerken, respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep een indexscore vertonen van 40 voor plaatsgebonden identiteit, terwijl deze 68 bedraagt voor respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Analoog geeft Figuur 4.13b weer dat respondenten die geen en zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep respectievelijk een indexscores van 50 en 76 hebben.

Eerder werd aangetoond dat er grote verschillen zijn tussen herkomstgroepen en generaties in plaatsgebonden identiteit en de verbondenheid met België, en ook dat een langere verblijfsduur resulteert in een sterkere plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België (Sectie 3.2.1). Wanneer we controleren voor deze verschillen naar herkomstkenmerken (Model 1), zien we geen verschuivingen in de indexscores naargelang het contact met de Belgische herkomstgroep. Zowel voor plaatsgebonden identiteit als de verbondenheid met België blijft de positieve samenhang met het contact met de Belgische herkomstgroep significant na controle voor socio-economische kenmerken, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Figuur 4.13: Identiteitsbeleving naar sociaal contact met de Belgische herkomstgroep (N=4480)

De index voor plaatsgebonden identiteit is gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en ii) een inwoner van de stad of gemeente voelen. Index verbondenheid met België gebaseerd op de vragen i) Voelt u zich thuis in België, ii) Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) Hoe vaak volgt u het nieuws over België.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

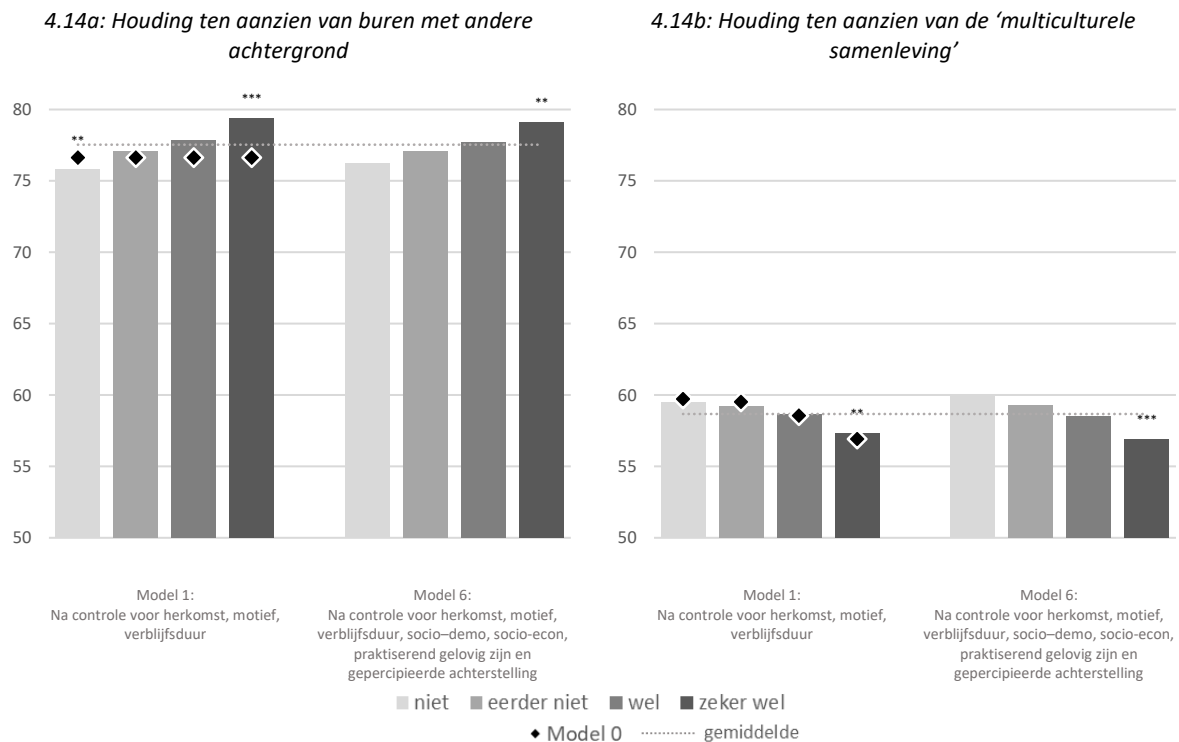
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Houdingen ten aanzien van diversiteit

Figuur 4.14 toont de houdingen ten opzichte van diversiteit naargelang het contact met de Belgische herkomstgroep. Na controle voor verschillen wat betreft herkomstkenmerken (sectie 3.2.2), staan respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep iets opener tegenover burens met een andere achtergrond dan respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Deze positieve associatie is beperkt (indexscores van 79 versus 76), maar wel significant (Figuur 4.14a). Figuur 4.14b toont daarentegen dat respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep significant iets lager scoren dan gemiddeld op houding ten opzichte van de 'multiculturele samenleving', en opnieuw dit na controle voor herkomstkenmerken (indexscores van 57 versus 59).

Zoals eerder werd aangetoond (Sectie 3.5.2), verschillende buitenlandse herkomstgroepen wat betreft hun houding ten aanzien van diversiteit. Na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling zijn er nauwelijks verschuivingen in de indexscores en blijven de associaties significant. Hoewel de samenhang significant blijkt, moet er op gewezen worden dat het slechts zeer beperkte verschillen betreft.

Figuur 4.14: Houding ten aanzien van diversiteit naar sociaal contact met de Belgische herkomstgroep (N=4480)

De index voor de houding ten opzichte van buren met andere achtergrond is gebaseerd op de stellingen of respondent het goed zou vinden om nieuwe buren te krijgen van een andere herkomstgroep en/of religie. De index voor de houding ten opzichte van de multiculturele samenleving is gebaseerd op de stellingen i) De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving, ii) Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst; iii) Personen van buitenlandse herkomst krijgen in België te weinig kansen, iv) Personen van buitenlandse herkomst moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden, en v) Personen van buitenlandse herkomst moeten op school/op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

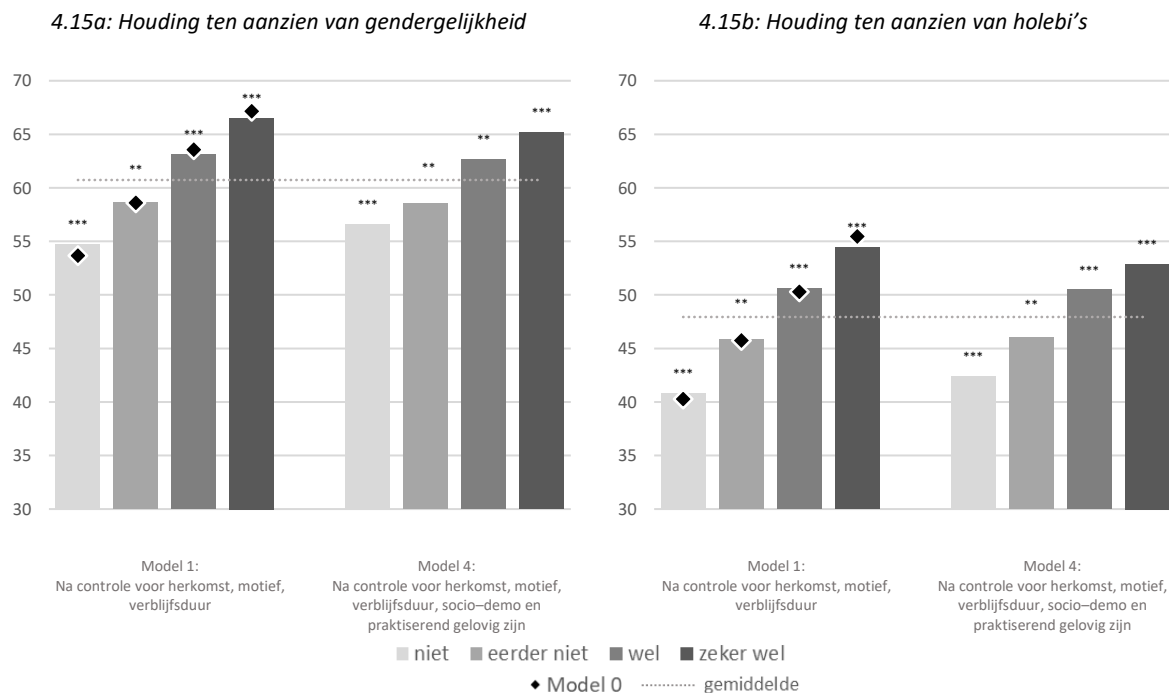
Houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

Eerder werd aangetoond (Sectie 3.2.3) dat de Belgische herkomstgroep samen met de tweede generatie van de Poolse/Roemeense herkomst de meest positieve opvattingen hebben omtrent gendergelijkheid en de sterkste acceptatie van holebi's. Door meer contact te hebben met de Belgische herkomstgroep komen groepen van buitenlandse herkomst mogelijk vaker met deze opvattingen in aanraking, wat ook hun eigen houdingen ten opzichte van gendergelijkheid en holebi's zou kunnen beïnvloeden (Vancluysen et al., 2011). Figuur 4.15 toont inderdaad dat respondenten die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep, een meer open opvatting hebben ten opzichte van gendergelijkheid en tevens opener staan ten opzichte van holebi's. Terwijl respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep gemiddeld 55 scoren voor de index omtrent gendergelijkheid, bedraagt deze indexscore 66 voor respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep (Figuur 4.15a). Wat betreft houdingen ten opzichte van holebi's toont Figuur 4.15b dat respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep een

gemiddelde indexscore van 40 hebben, tegenover een indexscore van 54 voor respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep.

Eerder werd aangetoond (Sectie 3.2.3) dat de houdingen ten opzichte van gendergelijkheid en holebi's sterk verschilt tussen herkomstgroepen, migratiegeneraties en groepen met verschillende migratiemotieven en verblijfsduren. Controle voor dergelijke herkomstverschillen (Model 1), zorgt echter niet voor verschuivingen in de indexscores naargelang het contact met de Belgische herkomstgroep. Daarnaast stellen we vast dat de significante associatie tussen houdingen ten opzichte van gendergelijkheid en holebi's enerzijds en het contact met de Belgische herkomstgroep anderzijds niet kan worden verklaard door verschillen op vlak van socio-demografische achtergrondkenmerken of socio-economische factoren. Hoewel controle voor praktiserend gelovig zijn eerder resulteerde in verschuivingen van de indexscores van herkomstgroepen en migratiegeneraties wat betreft hun houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's, blijven de indexscores naargelang het contact met de Belgische herkomstgroep nagenoeg ongewijzigd na controle voor praktiserend gelovig zijn.

Figuur 4.15: Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's naar sociaal contact met de Belgische herkomstgroep (N=4480)

De index voor de houding ten aanzien van gendergelijkheid is gebaseerd op de stellingen i) Studeren en een goed diploma zijn even belangrijk voor vrouwen als voor mannen, ii) Als er kinderen zijn in het gezin, zouden vrouwen best thuisblijven in plaats van te gaan werken, iii) Vooral de man moet voor het gezinsinkomen zorgen, iv) Het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk.

De index voor de houding ten aanzien van holebi's is gebaseerd op de stellingen i) Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) Het is goed dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, iii) Ik zou het oké vinden als mijn kind een partner heeft van hetzelfde geslacht.

*Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$*

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Gebruik van het Nederlands

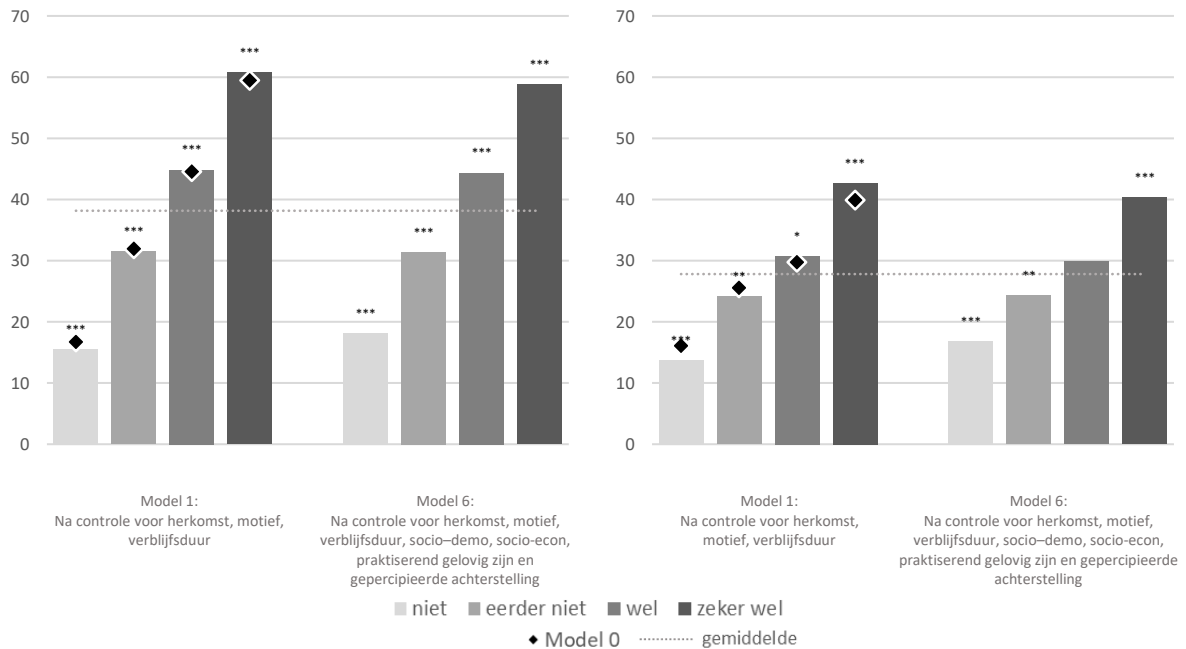
In de vorige sectie stelden we vast dat respondenten vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep naarmate ze een betere kennis van het Nederlands hebben, en andersom, dat respondenten een betere kennis van het Nederlands hebben naarmate ze vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Hier gaan we voor de eerste generatie die niet het Nederlands als beste taal heeft na of er een samenhang bestaat tussen contact met de Belgische herkomstgroep en het gebruik van het Nederlands binnen en buiten het huishouden. Hoewel verschillende studies aantonen dat personen van buitenlandse herkomst vaker Nederlands spreken naarmate de vriendengroep meer personen van Belgische herkomst omvat (Adam & Torrekens, 2015; Vancluysen et al., 2011), werd in voorgaand onderzoek nog niet nagegaan of meer contact met de Belgische herkomstgroep ook samenhangt met meer Nederlands spreken binnen het huishouden.

Figuur 4.16 toont dat wanneer respondenten vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep, zij ook vaker Nederlands spreken met zowel vrienden en mensen uit de buurt als met hun partner en kinderen. Hoewel eerder werd aangetoond (sectie 3.3.1) dat er significante verschillen zijn tussen herkomstgroepen in het spreken van het Nederlands binnen en buiten het huishouden, leidt de controle voor herkomstkenmerken niet tot noemenswaardige verschuivingen van de indexscores van de groepen die in verschillende mate contact hebben met de Belgische herkomstgroep (Model 0 versus Model 1). Deze verschillen naar sociaal contact zijn groot en significant: terwijl respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep slechts 15 scoren op de index voor gebruik van het Nederlands buiten en binnen het huishouden, scoren respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep respectievelijk 61 en 43 voor gebruik van het Nederlands buiten en binnen het huishouden. Ook wanneer bijkomend wordt gecontroleerd socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling, spreken respondenten die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep significant vaker Nederlands binnen en buiten het huishouden.

Figuur 4.16: Gebruik van het Nederlands naar sociaal contact met de Belgische herkomstgroep (N=2711)

4.16a: Gebruik van het Nederlands met buren en mensen uit de buurt

4.16b: Gebruik van het Nederlands met partner en kinderen

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Arbeidsmarktposities en -ervaringen

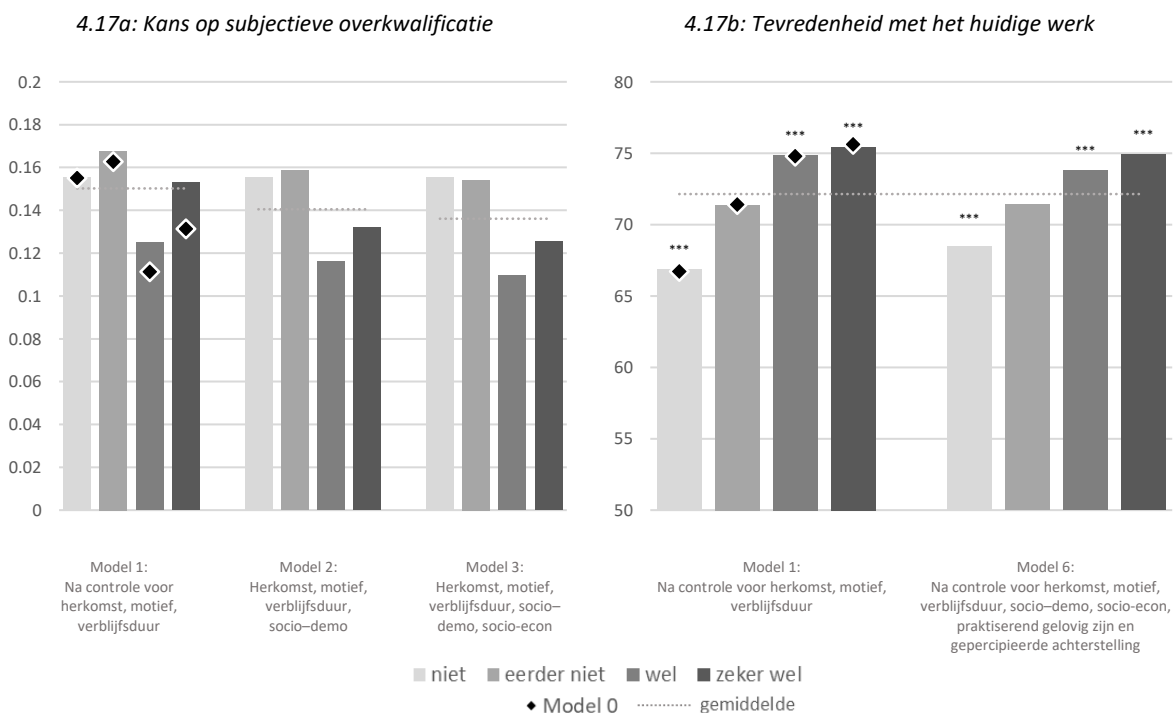
In de literatuur wordt meermaals gewezen op het belang van een sociaal netwerk en de zwakkere arbeidsmarktpositie van groepen van buitenlandse herkomst worden in dat opzicht frequent gelinkt aan een beperkt sociaal netwerk (Glorieux et al., 2009; Gracia, Vázquez-Quesada, & Van de Werfhorst, 2016; Verhaeghe, Van der Bracht, & Van de Putte, 2015). Wanneer personen van buitenlandse herkomst voornamelijk een sociaal netwerk hebben met personen van dezelfde herkomst, zullen zij eerder toegang krijgen tot jobs binnen hun eigen gemeenschap, of jobs die typisch worden uitgevoerd door groepen van buitenlandse herkomst (bindend sociaal kapitaal). Sociale relaties met groepen zonder buitenlandse herkomst worden daarom in de literatuur als belangrijk gezien voor kansen op de arbeidsmarkt (overbruggend sociaal kapitaal). Dit netwerk blijkt niet alleen belangrijk te zijn voor het vinden van werk, maar ook voor het vinden van ‘gepast’ werk, aangezien netwerken informatie leveren over vrijkomende vacatures (Geets, Timmerman, & Mortelmans, 2010). Ten tweede kijken we daarom naar de samenhang tussen enerzijds sociaal contact met de Belgische herkomstgroep en anderzijds overkwalificatie en jobtevredenheid.

Figuur 4.17a geeft de kans op subjectieve overkwalificatie weer en toont dat er geen sprake is van significante verschillen naargelang het sociaal contact met de Belgische herkomstgroep, en dit na controle voor verschillen tussen herkomstgroepen, generaties, verblijfsduur, immigratieleeftijd en migratiemotieven (Model 1). Wanneer we de socio-demografische verschillen tussen groepen die (eerder) geen en (eerder) wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep in rekening brengen

(Model 2), is er een lichte daling in de kans op subjectieve overkwalificatie bij de respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Wanneer vervolgens ook bijkomend wordt gecontroleerd voor het feit dat respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep een andere socio-economische positie hebben dan respondenten die (eerder) geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep, worden deze verschillen in subjectieve overkwalificatie naargelang het contact met de Belgische herkomstgroep opnieuw iets groter. Ook in dit model is evenwel geen sprake van significante variatie in de kans op subjectieve overgekwalificatie naargelang het contact met de Belgische herkomstgroep.

Figuur 4.17b toont anderzijds dat er wel een significant positieve samenhang bestaat tussen het contact met de Belgische herkomstgroep en jobtevredenheid: respondenten die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep, zijn gemiddeld meer tevreden met hun werk. Terwijl respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep een gemiddelde indexscore voor jobtevredenheid van 67 hebben, scoren respondenten die zeker wel contact hebben met de Belgische herkomstgroep gemiddeld 75 op de index voor jobtevredenheid, en dit na controle voor herkomstkenmerken. Deze significante associatie blijft bestaan na bijkomende controle voor verschillen wat betreft socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6 in Figuur 4.17b).

Figuur 4.17: Arbeidsmarktposities- en ervaringen naar sociaal contact met de Belgische herkomstgroep

De index voor tevredenheid met het huidige werk is gebaseerd op de vraag i) hoe tevreden bent u over uw huidige werk, en de stellingen ii) mijn leidinggevende doet inspanningen zodat alle mensen zich goed voelen op het werk, ongeacht hun herkomst, iii) ik maak evenveel kans op promotie als mijn collega's, en iv) mijn directe collega's waarderen mij.

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die op het moment van de survey betaald werk hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

4.4 Sociaal contact met de eigen herkomstgroep

Sociaal contact met de eigen herkomstgroep: Belangrijkste bevindingen

Identiteitsbeleving

- Plaatsgebonden identiteit en de verbondenheid met België hangen negatief samen met het contact met de eigen herkomstgroep: hoe meer respondenten contact hebben met de eigen herkomstgroep, hoe lager hun plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België en vice versa;
- Deze samenhang blijft significant na controle voor herkomstverschillen, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling.

Houdingen ten opzichte van diversiteit, gendergelijkheid en holebi's

- Respondenten die veel contact hebben met personen van de eigen herkomstgroep, hebben een iets positievere houding ten opzichte van de multiculturele samenleving dan gemiddeld;
- Respondenten die veel contact hebben met de eigen herkomstgroep staan minder open ten opzichte van gendergelijkheid en ten opzichte van holebi's.

Gebruik van het Nederlands

- Er bestaat een negatieve samenhang tussen het contact met de eigen herkomstgroep en Nederlands spreken: meer contact met de eigen herkomstgroep gaat samen met minder vaak Nederlands spreken binnen en buiten het huishouden.

Arbeidsmarktpositie- en ervaringen

- Subjectieve overkwalificatie blijkt niet samen te hangen met het al dan niet hebben van sociaal contact met de eigen herkomstgroep;
- Ook jobtevredenheid blijkt niet samen te hangen met het al dan niet hebben van sociaal contact met de eigen herkomstgroep.

Analoog aan sectie 4.3 kijken we in deze sectie naar de samenhang tussen enerzijds sociale contacten met de eigen herkomstgroep en anderzijds i) identiteitsbeleving, ii) houdingen ten opzichte van diversiteit, iii) houdingen ten opzichte van gendergelijkheid en holebi's, iv) Nederlands spreken, en v) arbeidsmarktposities en -ervaringen. De index voor contact met de eigen herkomstgroep wordt hiervoor opgedeeld in vier groepen:

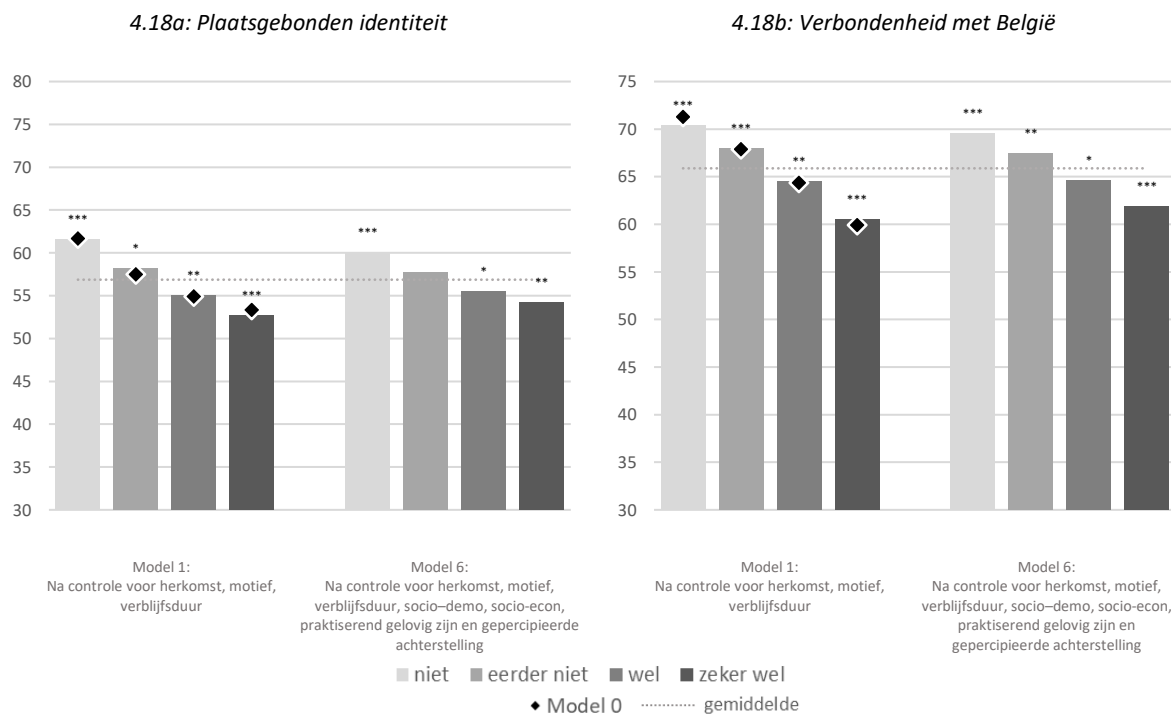
- Geen contact: indexscores van 0 tot en met 24;
- Eerder geen contact: indexscores van 25 tot en met 49;
- Eerder wel contact: indexscores van 50 tot en met 74;
- Zeker wel contact: indexscores van 75 tot en met 100.

Identiteitsbeleving

Eerder werd aangetoond (Sectie 4.3) dat er een positieve samenhang bestaat tussen enerzijds contact met de Belgische herkomstgroep en anderzijds plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België. Adam and Torrekens (2015) toonden voor de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen dat

het omgekeerde patroon evenzeer geldt: personen die meer contact hebben met de eigen herkomstgroep, hebben een minder sterke identificatie met België. Onze resultaten bevestigen dat respondenten die vaker contact hebben met de eigen herkomstgroep een significant lagere plaatsgebonden identiteit vertonen en zich minder verbonden voelen met België. Figuur 4.18a toont dat respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep gemiddeld 61 scoren op de index omtrent plaatsgebonden identiteit, terwijl respondenten die zeker wel contact hebben met eigen herkomstgroep gemiddeld 53 scoren. Daarnaast scoren respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep gemiddeld 70 wat betreft verbondenheid met België (Figuur 4.18b), terwijl respondenten die zeker wel contact hebben met de eigen herkomstgroep een gemiddelde indexscore van 61 hebben. Voor beide indexen blijft deze samenhang significant na bijkomende controle voor herkomstverschillen, socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6).

Figuur 4.18: Identiteitsbeleving naar sociaal contact met de eigen herkomstgroep (N=2875)

De index van plaatsgebonden identiteit is gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en ii) een inwoner van de stad of gemeente voelen. Index verbondenheid met België gebaseerd op de vragen i) Voelt u zich thuis in België, ii) Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) Hoe vaak volgt u het nieuws over België.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

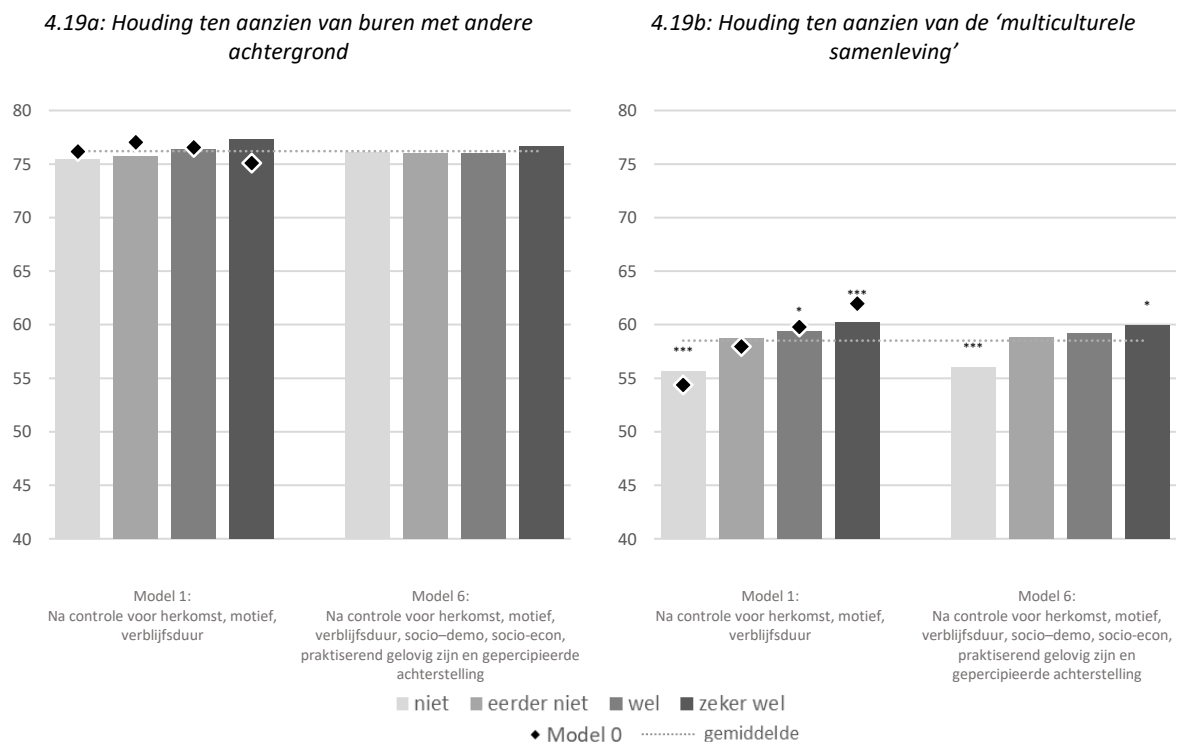
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Houding ten aanzien van diversiteit

Eerder werd vastgesteld (Sectie 4.3) dat respondenten die contact hebben met de Belgische herkomstgroep iets opener staan tegenover burenen met een andere achtergrond, maar omgekeerd lager scoren dan gemiddeld voor de index omtrent houding ten opzichte van de 'multiculturele samenleving' dan respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Figuur

4.19 toont dat het omgekeerde patroon niet geldt voor houdingen ten aanzien van burens met een andere achtergrond, maar wel voor houdingen ten aanzien van de ‘multiculturele samenleving’. Na controle voor herkomstverschillen scoren respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep gemiddeld 75 op de index die de houdingen ten aanzien van burens met een andere achtergrond weergeeft, en vertonen respondenten die zeker wel contact hebben met eigen herkomstgroep een indexscore van 77 (Figuur 4.19a). Wat betreft de houding ten aanzien van de ‘multiculturele samenleving’ stellen we wel een significant positieve associatie vast tussen het contact met de eigen herkomstgroep (Figuur 4.19b): respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep, hebben een gemiddelde score van 56, terwijl respondenten die zeker wel contact hebben met eigen herkomstgroep, gemiddeld 60 scoren voor de index die de houding ten aanzien van de multiculturele samenleving weergeeft. Hoewel deze verschillen klein zijn, zijn ze significant, ook na bijkomende controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6).

Figuur 4.19: Houding ten aanzien van diversiteit naar sociaal contact met de eigen herkomstgroep (N=4480)

De index voor de houding ten aanzien van burens met andere achtergrond is gebaseerd op de stellingen of respondent het oké zou vinden om nieuwe burens te krijgen van een andere herkomstgroep en/of religie. De index voor de houding ten aanzien van de multiculturele samenleving is gebaseerd op de stellingen i) De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving, ii) Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst; iii) Personen van buitenlandse herkomst krijgen in België te weinig kansen, iv) Personen van buitenlandse herkomst moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden, en v) Personen van buitenlandse herkomst moeten op school/op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

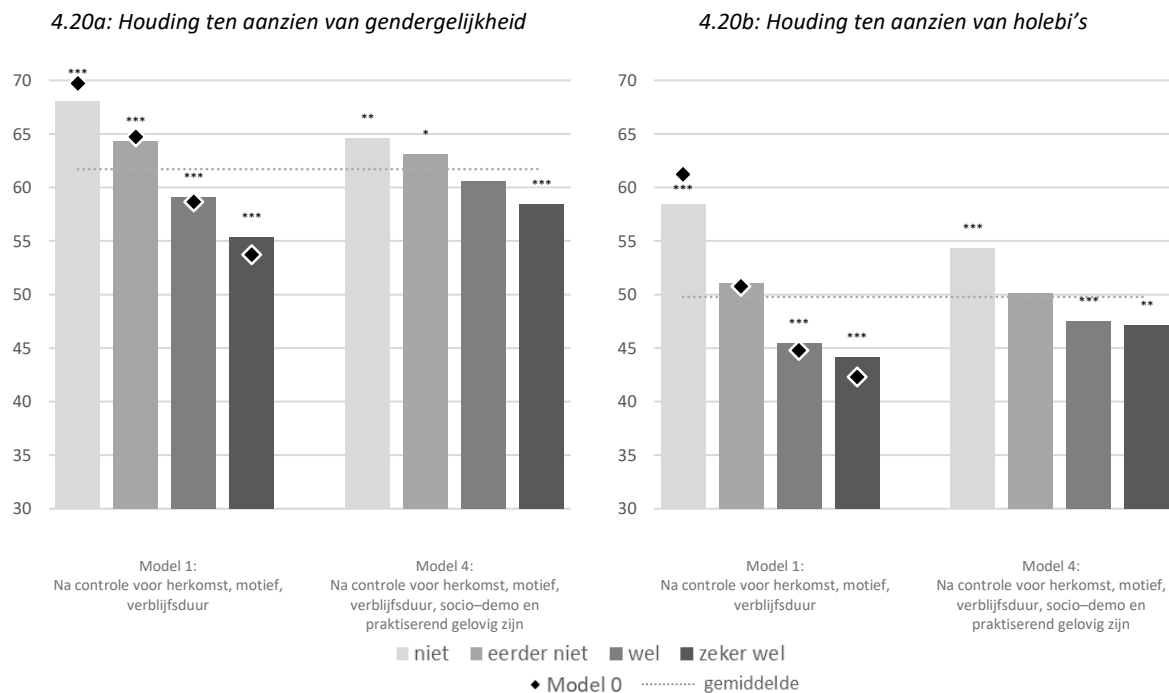
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

Vervolgens gaan we na of er een associatie bestaat tussen het contact met de eigen herkomstgroep en de houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's. Eerder werd vastgesteld (Sectie 4.3) dat respondenten die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep een meer positieve houding hebben ten opzichte van gendergelijkheid en tevens meer open staan ten opzichte van holebi's. Figuur 4.20 toont aan dat respondenten die die vaker contact hebben met de eigen herkomstgroep omgekeerd een minder positieve houding hebben ten opzichte van gendergelijkheid en tevens minder open staan ten opzichte van holebi's. Na controle voor herkomstkenmerken hebben respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep een indexscore van 68 voor gendergelijkheid, tegenover een indexscore van 55 voor respondenten die zeker wel contact hebben met de eigen herkomstgroep (Figuur 4.20a). Figuur 4.20b toont verder dat terwijl respondenten die contact hebben met de eigen herkomstgroep een gemiddelde indexscore van 58 hebben voor de houding ten opzichte van holebi's, terwijl dit slechts 44 bedraagt voor respondenten die zeker wel contact hebben met de eigen herkomstgroep. Deze negatieve associatie blijft ook significant na controle voor verschillen in de mate van praktiserend gelovig zijn.

Figuur 4.20: Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's naar sociaal contact met de eigen herkomstgroep (N=4480)

De index voor gendergelijkheid is gebaseerd op de stellingen i) Studeren en een goed diploma zijn even belangrijk voor vrouwen als voor mannen, ii) Als er kinderen zijn in het gezin, zouden vrouwen best thuisblijven in plaats van te gaan werken, iii) Vooral de man moet voor het gezinsinkomen zorgen, iv) Het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk.

De index voor de houding ten aanzien van holebi's is gebaseerd op de stellingen i) Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) Het is goed dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, iii) Ik zou het goed vinden als mijn kind een partner heeft van hetzelfde geslacht.

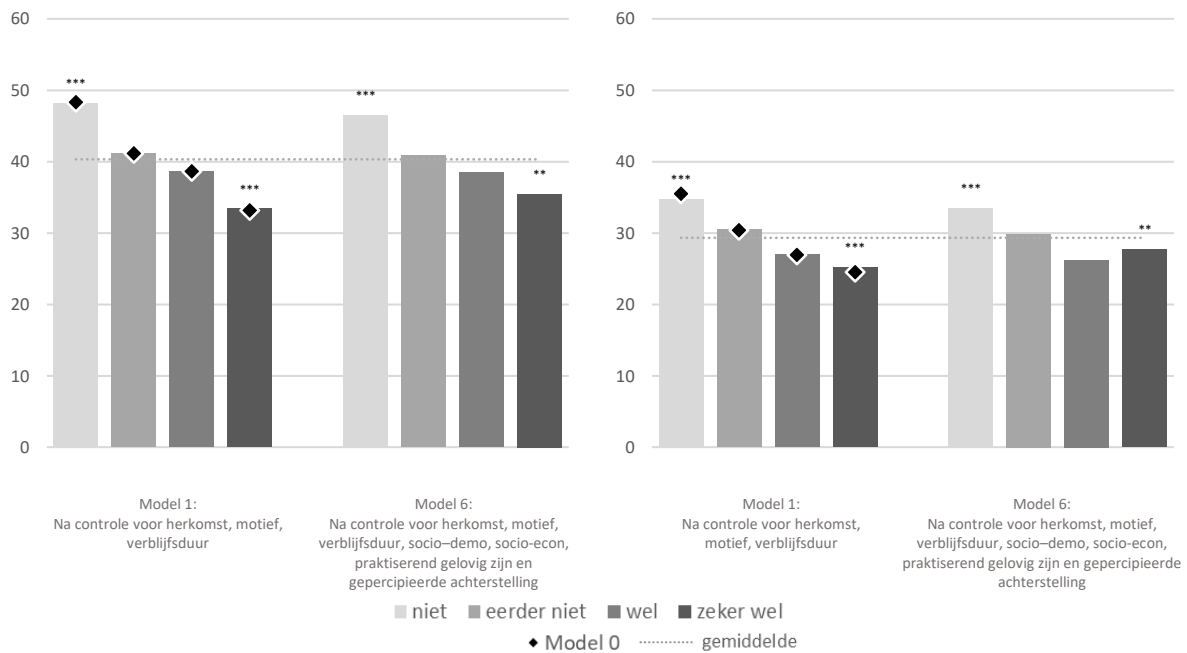
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Gebruik van het Nederlands

Eerder werd aangetoond (Sectie 4.3) dat respondenten vaker Nederlands spreken binnen en buiten het huishouden wanneer ze vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep. Hier toont Figuur 4.21 dat het omgekeerde patroon eveneens geldt: meer contact met de eigen herkomstgroep gaat samen met minder frequent Nederlands spreken binnen en buiten het huishouden. Respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep scoren respectievelijk 48 en 35 voor het spreken van Nederlands buiten en binnen het huishouden. Omgekeerd vertonen respondenten die zeker wel contact hebben met de eigen herkomstgroep indexscores van respectievelijk 34 en 25 voor het spreken van Nederlands spreken buiten en binnen het huishouden. Deze verschillen in taalgebruik naargelang het contact met de eigen herkomstgroep blijven significant na controle voor verschillen in socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren, de mate van praktiserend gelovig zijn en gepercipieerde achterstelling (Model 6).

Figuur 4.21: Gebruik van het Nederlands naar sociaal contact met de eigen herkomstgroep (N=1835)

4.21a: Gebruik van het Nederlands met burens en mensen uit de buurt 4.21b: Gebruik van het Nederlands met partner en kinderen

Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen en die Nederlands niet als beste taal hebben.

*Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * p < .050, ** p < .010, *** p < .001*

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

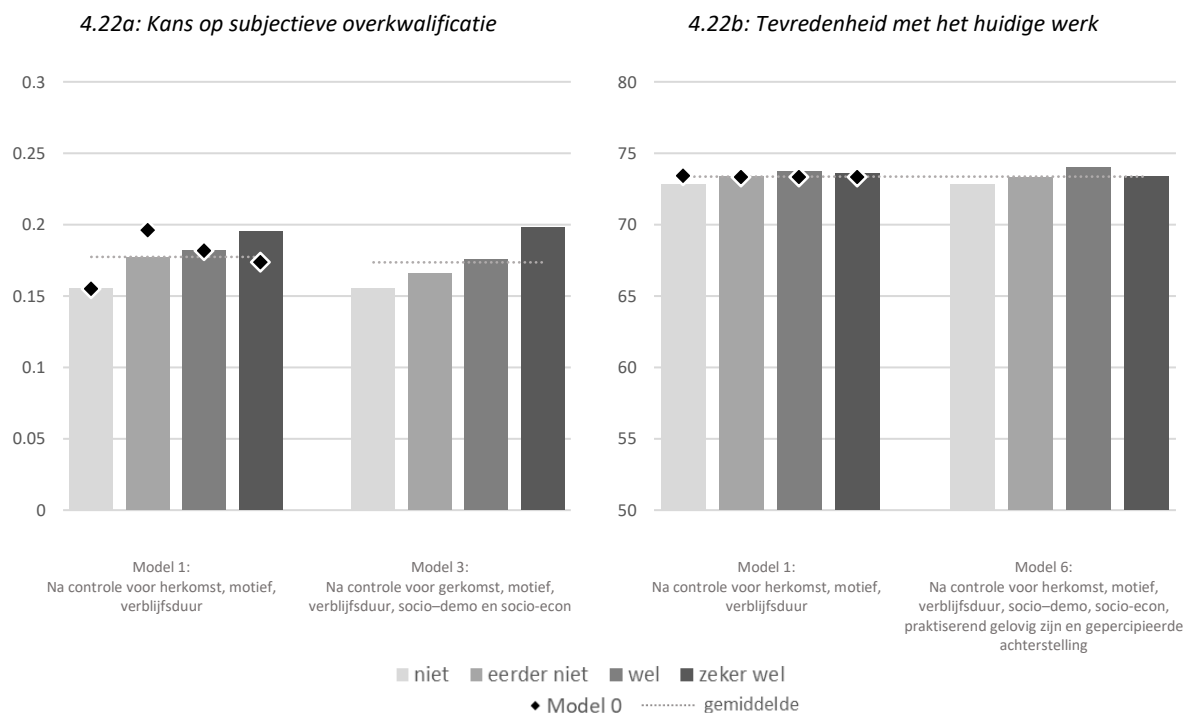
Arbeidsmarktposities en-ervaringen

Hoewel sociale relaties met groepen van buitenlandse herkomst in de literatuur als belangrijk worden beschouwd voor de kansen op de arbeidsmarkt (overbruggend sociaal kapitaal), zouden verbindende sociale netwerken met de eigen herkomstgroep kunnen zorgen voor solidariteit, vertrouwen en een snelle verspreiding van informatie wat ook kan helpen op de arbeidsmarkt (Vancluysen et al., 2011).

Eerder werd vastgesteld (Sectie 4.3) dat er geen associatie bestaat tussen contact met de Belgische herkomstgroep en subjectieve overkwalificatie, maar dat respondenten die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep wel gemiddeld tevredener zijn met hun werk dan respondenten die geen contact hebben met de Belgische herkomstgroep. In deze sectie gaan we daarom na of er ook omgekeerd een associatie bestaat tussen het contact met de eigen herkomstgroep enerzijds en subjectieve overkwalificatie en jobtevredenheid anderzijds.

Figuur 4.22 toont dat er noch voor subjectieve overkwalificatie, noch voor jobtevredenheid een significant verschil wordt aangetroffen naargelang het sociaal contact met de eigen herkomstgroep. Na controle voor herkomstkenmerken zijn respondenten die zeker wel contact hebben met de eigen herkomstgroep iets vaker overgekwalficeerd dan respondenten die geen contact hebben met de eigen herkomstgroep (kansen van 0,19 versus 0,15), maar er is geen sprake van significante variatie ten opzichte van het gemiddelde (Figuur 4.22a). Ook na bijkomende controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken en socio-economische factoren is er geen variatie in subjectieve overkwalificatie naargelang het contact met de eigen herkomstgroep. Figuur 4.22b illustreert verder dat de jobtevredenheid van respondenten die geen en zeker wel contact hebben met de eigen herkomstgroep respectievelijk 72,8 en 73,6 bedraagt, en er bijgevolg evenmin significante verschillen zijn.

Figuur 4.22: Arbeidsmarktposities en-ervaringen naar sociaal contact met de eigen herkomstgroep (N=1835)

De index voor tevredenheid met het huidige werk is gebaseerd op de vraag i) hoe tevreden bent u over uw huidige werk, en de stellingen ii) mijn leidinggevende doet inspanningen zodat alle mensen zich goed voelen op het werk, ongeacht hun herkomst, iii) ik maak evenveel kans op promotie als mijn collega's, en iv) mijn directe collega's waarderen mij.

Selectie: Enkel respondenten die op het moment van de survey betaald werk hebben.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

5. Conclusie

Om beleid te kunnen afstemmen op de Vlaamse superdiverse samenleving is het essentieel om de positie van groepen van buitenlandse herkomst op verschillende domeinen te observeren en te analyseren. In dit kader lanceerde de Vlaamse Overheid in 2017 de Samenleven in Diversiteit (SID) survey gericht op personen van Belgische, Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense en Congolese herkomst (Stuyck et al., 2018). Ondanks de rijke onderzoekstraditie omtrent diversiteit naar migratieachtergrond en sociale samenhang, betekent de SID survey op (minstens) twee vooraanstaande manieren een stap voorwaarts in dit onderzoeksveld. Beide innovaties hebben betrekking tot het vooralsnog eerder gefragmenteerd karakter van het bestaand onderzoek naar diversiteit en sociale samenhang.

Ten eerste richten bestaande studies zich niet zelden op een welbepaalde herkomstgroep. Hoewel dit wellicht een diepgaand begrip van deze herkomstgroep oplevert, verhindert dit doorgaans de directe vergelijking tussen verschillende herkomstgroepen. Dit onderzoek op basis van de SID survey speelt hier op in en biedt in Hoofdstuk 3 een rechtstreekse vergelijking van de verschillende herkomstgroepen op vlak van vijf samenlevingsdomeinen. Daarenboven laat de SID survey ook toe om verschillen naargelang migratiegeneratie, migratieleeftijd, duur sinds migratie en migratiemotief in kaart te brengen (zie resultaten in Appendix).

Ten tweede zijn bestaande studies en monitoringinstrumenten veelal beperkt in het aantal samenlevingsdomeinen dat in kaart worden gebracht (vb. monitoring van arbeidsmarktposities). Hoewel een beperking van het bestudeerde aantal samenlevingsdomeinen wellicht meer marge biedt om een hoger niveau van detail te bekomen in metingen en resultaten, betekent dit ook dat de associaties tussen verschillende samenlevingsdomeinen minder of niet in kaart gebracht kunnen worden. De SID survey biedt ook op dit vlak in zekere zin vernieuwing, door een zeer breed gamma aan posities (vb. arbeidsmarkt), houdingen (vb. ten aanzien van gendergelijkheid), ervaringen (v.b. negatieve ervaringen op het werk) in tal van samenlevingsdomeinen te bevragen. Hierdoor wordt het mogelijk om ook aan domeinoverschrijdende analyses te doen, zoals Hoofdstuk 4 in dit rapport.

Op basis van de resultaten distilleren we in deze sectie zeven lessen uit het vervolgonderzoek op basis van de 'Samenleven in Diversiteit' (SID) survey:

1. Sociale interactie en sociale samenhang gaan hand in hand

Verschiedende studies hebben reeds het sociaal kapitaal belicht van personen van buitenlandse herkomst, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen bindend en overbruggend sociaal kapitaal. Terwijl bindend sociaal kapitaal sociale netwerken reflecteert die hoofdzakelijk bestaan uit personen met dezelfde kenmerken, wijst overbruggend sociaal kapitaal op netwerken met personen van verschillende achtergronden en sociale posities (Putnam, 2000). Dit onderzoek voegt hier een expliciete vergelijking tussen verschillende herkomstgroepen aan toe en toont aan dat de aard van sociaal contact sterk varieert naar herkomstgroep. Zo heeft het overgrote deel van de respondenten van Belgische herkomst voornamelijk sociaal contact met personen van de eigen herkomstgroep. Voor alle buitenlandse herkomstgroepen vinden we slechts een kleine minderheid die voornamelijk contact heeft met eigen herkomstgroep.

Maar er lijken er zich verschillen in de aard van sociaal contact voor te doen tussen en binnen generaties. Voorgaand onderzoek toonde reeds aan dat het contact met personen zonder buitenlandse herkomst groter is bij de tussengeneratie en tweede generatie dan bij de eerste generatie en illustreert dat dit toe te schrijven is aan het feit dat ze in België naar school zijn gegaan (Demart,

Schoumaker, Adam, et al., 2017; Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011). Ook blijken personen die langer in het gastland verblijven meer contact te hebben met personen zonder buitenlandse herkomst (Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek bouwt hierop voort en toont aan dat vooral de eerste generatiegroepen minder sociaal contact hebben, ongeacht met welke herkomstgroep, minder participeren in verenigingen, maar ook dat eerste generatie groepen en vooral groepen die minder dan 10 jaar in België verblijven vragende partij zijn voor meer sociaal contact in het algemeen en met de Belgische herkomstgroep in het bijzonder. Deze bevinding voor de eerste generatie groepen wijst erop dat de mate waarin men sociaal contact heeft met de Belgische herkomstgroep niet enkel gedetermineerd wordt door individuele handelingsmarge en mogelijks ondersteuning behoeft.

Betekent meer sociaal contact met de eigen herkomstgroep systematisch minder contact met andere herkomstgroepen? Neen. Uit voorgaand onderzoek blijkt dat verbindend en overbruggend sociaal kapitaal elkaar niet uit sluiten. Personen die meer contact hebben binnen de eigen herkomstgroep, hebben ook meer contact met personen van andere herkomstgroepen (Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek sluit hierbij aan en vindt dat de mate van sociaal contact met de eigen en andere herkomstgroepen zich niet als communicerende vaten verhouden. Enkel de groep van Belgische herkomst vertoont een duidelijk patroon waarbij men vooral gericht is op de eigen herkomstgroep en weinig contact heeft, of wenst, met andere groepen.

In de literatuur wordt doorgaans gesuggereerd dat de mate waarin groepen van buitenlandse herkomst sociaal contact hebben met andere herkomstgroepen (inclusief de Belgische herkomstgroep) in nauwe relatie staat met andere samenlevingsdomeinen zoals taalkennis en –gebruik, arbeidsmarktposities en identiteitsbeleving. Wat taalkennis en –gebruik betreft tonen verschillende studies aan dat personen van buitenlandse herkomst vaker Nederlands praten naarmate de vriendengroep meer personen van Belgische herkomst omvat (Adam & Torrekens, 2015; Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek bouwt hierop voort en bekijkt ook de mate waarin personen van buitenlandse herkomst in een huishoudelijke context, met partner en kinderen, Nederlands praten. De resultaten tonen aan dat hoe meer respondenten contact hebben met de Belgische herkomstgroep, hoe vaker zij Nederlands spreken met zowel vrienden en mensen uit de buurt als met hun partner en kinderen of omgekeerd.

Wat betreft potentiële interactie tussen sociale contacten en arbeidsmarktposities, wordt in bestaande literatuur gewezen op het belang van een sociaal netwerk om stabiele arbeidsmarktposities te bekomen. De zwakkere arbeidsmarktposities van groepen van buitenlandse herkomst worden gelinkt aan een beperkt sociaal netwerk (Glorieux et al., 2009; Gracia et al., 2016; Verhaeghe et al., 2015). Als personen van buitenlandse herkomst voornamelijk een sociaal netwerk hebben met personen van dezelfde herkomst, zullen zij eerder toegang krijgen tot jobs binnen hun eigen gemeenschap, of jobs die typisch worden uitgevoerd door groepen van buitenlandse herkomst. Sociale relaties met groepen zonder buitenlandse herkomst worden daarom in de literatuur als belangrijker gezien voor kansen op de arbeidsmarkt (Geets et al., 2010). Dit onderzoek toont aan dat er een significant positieve samenhang is tussen contact met de Belgische herkomstgroep en tevredenheid met het huidige werk. Respondenten die meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep, zijn gemiddeld meer tevreden met hun werk, of andersom: profielen die tevreden zijn met hun werk zijn ook profielen die doorgaans meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep.

Wat identiteitsbeleving betreft toont voorgaand onderzoek voor de Turkse, Marokkaanse en Poolse herkomstgroepen aan dat ze zich sterker identificeren en meer verbonden voelen met België naarmate ze meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep (Adam & Torrekens, 2015; Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek bevestigt dat sociaal contact met de Belgische herkomstgroep nauw verbonden is aan het gevoel van verbondenheid met België en de ontwikkeling van een persoonlijke

plaatsgebonden identiteit. In lijn met eerdere studies stellen we vast dat hoe meer respondenten contact hebben met de Belgische herkomstgroep, hoe hoger hun plaatsgebonden identificatie met België, Vlaanderen en/of de gemeente waar ze wonen en verbondenheid met België. Uiteraard geldt ook hier dat deze samenhang ook impliceert dat profielen met een sterkere plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België meer contact vertonen met de Belgische herkomstgroep.

Tenslotte toont dit onderzoek ook aan dat wanneer groepen van buitenlandse herkomst meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep, ze ook sterker op die groep gelijken wat betreft houdingen ten aanzien van diversiteit, gendergelijkheid en holebi's. De samenhang tussen enerzijds sociaal contact met de Belgische herkomstgroep en anderzijds de tolerantie ten aanzien van burens met een andere achtergrond is eerder beperkt. Hiertegenover staat dat we duidelijke verschillen identificeren met betrekking tot houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's. De resultaten tonen aan dat respondenten van buitenlandse herkomst die vaker contact hebben met de Belgische herkomstgroep beduidend modernere opvattingen hebben ten aanzien van gendergelijkheid en opener staan ten aanzien van holebi's. Deze bevinding suggereert dat sociale interactie de sociale samenhang op vlak van attitudes kan beïnvloeden, maar wijst potentieel ook aan dat profielen met attitudes die sterker lijken op die van de Belgische herkomstgroep ook meer contact hebben met de Belgische herkomstgroep.

2. Een goede kennis van het Nederlands gaat samen met sociale interactie

De beheersing en het gebruik van de meerderheidstaal, het Nederlands, wordt in het huidige integratie-, arbeids- en gelijke kansen-beleid beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde om te komen tot een succesvolle integratie. Bestaand onderzoek in binnen- en buitenland (i.e. Nederland) suggereert bovendien dat de kennis van het Nederlands bij personen van buitenlandse herkomst continue aandacht en ondersteuning vergt, zowel bij Europese als niet-Europese herkomstgroepen, en voornamelijk bij de eerste generatie (Dagevos et al., 2003; Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek sluit zich hierbij aan en toont aan dat terwijl haast alle personen in de Belgische herkomstgroep aangeven de Nederlandse taal het meest machtig te zijn, de eerste generatie logischerwijze veelal andere talen als sterkste taal beheerst en taalondersteuning vereist is. Maar ook niet te verwaarlozen proporties van de tweede generatie niet-Europese migratieachtergrond geven aan Nederlands niet als beste taal te beheersen. Binnen de eerste generatie onderscheiden respondenten van Oost-Europese herkomst zich met een bijzonder lage kennis van de Nederlandse taal, terwijl de verworven Nederlandse taalkennis hoger ligt voor de Turkse en vooral Marokkaanse herkomstgroep.

Omtrent het gebruik van het Nederlands toont voorgaand onderzoek dat de eerste generatie zowel met hun vrienden als partner, kinderen en andere familieleden meestal geen Nederlands spreekt, terwijl de tweede generatie binnen het huishouden en met familieleden vaak de moedertaal hanteert, maar met hun vrienden vaker Nederlands (Dagevos et al., 2003; Gijsberts et al., 2018; Levrau et al., 2011; Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek stelt vast dat het gebruik van de Nederlandse taal met vrienden en mensen uit de buurt sterk verbonden is met de taalkennis die eerste generatie herkomstgroepen hebben opgebouwd. Analoog aan eerdere studies stellen we vast dat er minder vaak Nederlands gesproken wordt binnen het huishouden dan met vrienden en mensen uit de buurt. Ook hier weer onderscheiden Oost-Europese eerste generatie herkomstgroepen zich met een beduidend lager gebruik van het Nederlands. Hierbij dient vermeld te worden dat ook het gebruik van het Nederlands in de gezinscontext een dynamisch gegeven is, waarbij respondenten van de eerste generatie van Oost-Europese herkomst die al geruime tijd in België verblijven, nog steeds minder dan de andere herkomstgroepen, maar wel al beduidend vaker de Nederlandse taal hanteren.

Bestaande literatuur relateert taal aan verschillende functies en veronderstelt doorgaans dat het aanleren van de meerderheidstaal tal van positieve directe (vb. de mogelijkheid te communiceren) en indirecte effecten (vb. verhoogd potentieel op de arbeidsmarkt) kan genereren. Dankzij de ruime set samenlevingsdomeinen die in de SID survey bevestigd werden, draagt dit rapport verschillende domeinoverschrijdende associaties bij aan de literatuur. Hoewel een effectmeting van taalverwerving buiten het bestek van dit project valt, bestudeert dit onderzoek wel of verschillen in taalkennis bij de eerste generatie herkomstgroepen die Nederlands niet als beste taal beheersen, een differentiërende factor vormt op vlak van betrokkenheid bij de school van kinderen, de positie op de arbeidsmarkt, maar ook sociaal contact met de Belgische herkomstgroep. In de literatuur omtrent ouderbetrokkenheid van ouders van buitenlandse herkomst wordt frequent aangehaald dat zij hun kinderen minder kunnen ondersteunen met hun huiswerk en moeilijker contact hebben met leerkrachten omwille van een gebrekkige talenkennis (Crul et al., 2012; Garcia Coll et al., 2002; Turney & Kao, 2009). Dit onderzoek vindt slechts zeer beperkte empirische steun voor deze veronderstelling, waarbij er slechts kleine verschillen in ouderlijke betrokkenheid naargelang kennis van het Nederlands gevonden worden, die bovendien verdwijnen na controle voor socio-demografische achtergrondkenmerken. Een gelijkaardige conclusie geldt voor arbeidsmarktposities. Ondanks het feit dat een rijke literatuur het verband tussen enerzijds de vaardigheid van de taal van het gastland en anderzijds arbeidsmarktposities (Bloemen, 2013; FOD WASO, 2018; OECD, 2014; Piracha & Vadean, 2013; Visintin et al., 2015) en inkomens van groepen van buitenlandse herkomst documenteert (Chiswick & Miller, 1995; Van Tubergen et al., 2004; VDAB, 2008), vinden we in deze studie voor de eerste generatie in de Vlaamse context geen noemenswaardige significante samenhang tussen enerzijds Nederlandse taalkennis en anderzijds subjectieve overkwalificatie en tevredenheid met het werk.

In tegenstelling tot de resultaten omtrent taal en betrokkenheid bij school, of taal en arbeidsmarktposities, toont dit onderzoek wel een duidelijk verband tussen Nederlandse taalkennis van eerste generatie herkomstgroepen en sociaal contact met de Belgische herkomstgroep. Analoog aan eerder studies (Gijsberts et al., 2018; Vancluysen et al., 2011) tonen we dat er een positieve samenhang is tussen Nederlandse taalkennis en contact met de Belgische herkomstgroep. Hoe hoger de kennis Nederlands van respondenten, hoe frequenter zij contact hebben met personen zonder buitenlandse herkomst en vice versa.

3. Veranderingen in identiteitsbelevingen lijken graduele processen

Het spreekt voor zich dat de groep respondenten zonder buitenlandse herkomst de sterkste plaatsgebonden identiteit – i.e. de mate waarin men zich Belg, Vlaming, inwoner van de gemeente voelt – vertonen. Ondanks deze sterke plaatsgebonden identiteit voor de groep zonder buitenlandse herkomst, blijft het verschil met de tweede generatie herkomstgroepen relatief beperkt. Het zijn vooral respondenten van de eerste generatie die aangeven dat hun identiteit minder gebonden is aan België, Vlaanderen, en/of de gemeente. Deze relatief beperkte verschillen tussen de Belgische herkomstgroep en de buitenlandse herkomstgroepen van de tweede generatie en de zwakkere plaatsgebonden identiteit voor buitenlandse herkomstgroepen van de eerste generatie, illustreert dat veranderingen in identiteitsbeleving en –invulling steeds graduele processen zijn die zich over generaties heen afspelen en wellicht de nodige tijd vergen. Ook wanneer vragen als “Voelt u zich thuis in België?”, “Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen?” en “Hoe vaak volgt u het nieuws over België?” beschouwd worden, wijst dit onderzoek aan dat de tweede generatie meer verbonden is met België dan de eerste generatie. Naast het feit dat intergenerationele verschillen een positief signaal van integratie zijn, vinden we in dit onderzoek ook indicaties voor een

sterkere identificatie met de Belgische context indien men al langer in het land verblijft. Ook hier weer geldt dat de grootorde van de verschillen impliceert dat dit lange termijn processen zijn.

Voorgaand onderzoek naar de identiteitsbeleving van groepen van buitenlandse herkomst toont aan dat zogenaamde meerlagige identificaties zich vaak voordoen, waarbij een sterke identificatie met het gastland kan samengaan met een sterke identificatie met het herkomstland (Adam & Torrekens, 2015; Huijnk & Andriessen, 2016). Ook dit onderzoek toont aan dat identificatie met het land van herkomst niet per definitie ten koste gaat van identificatie met de ontvangende context. Ondanks het feit dat deze twee bronnen van identificatie zich niet als perfecte communicerende vaten gedragen, vinden we wel dat groepen die zich gemiddeld minder lijken te identificeren met België, Vlaanderen, en/of – de gemeente, zich sterker identificeren met het herkomstland, wat vooral de positie van eerste generatie groepen kenmerkt. Wil dit zeggen dat deze groepen zich minder sterk identificeren met de ontvangende context, net omdat ze zich sterker identificeren met het land van herkomst? Niet noodzakelijk. Het is ook mogelijk dat de respondenten van de eerste generatie of van bepaalde herkomstgroepen zich net sterker identificeren met het herkomstland, net omdat ze minder aansluiting vinden met de Belgische, Vlaamse en/of plaatselijke lokale identiteit. Bovendien is het ook mogelijk dat andere factoren – niet noodzakelijk componenten van iemands identiteit - ertoe leiden dat bepaalde groepen hun identiteit minder hechten aan hun woonplaats maar meer aan hun herkomstland.

4. Denken over diversiteit varieert sterk naargelang het thema en de herkomstgroep

Dit onderzoek documenteert eventuele verschillen tussen herkomstgroepen in houdingen ten aanzien van culturele diversiteit, gendergelijkheid en holebi's. Wat betreft houdingen ten aanzien van diversiteit en de multiculturele samenleving hebben verschillende surveys reeds gepeild naar de houdingen van verschillende herkomstgroepen ten opzichte van de aanwezigheid van andere groepen en de multiculturele samenleving. Voorgaande bevindingen laten zich als volgt in een notendop samenvatten. Terwijl groepen van niet-Europese herkomst doorgaans relatief positief staan ten aanzien van de aanwezigheid van groepen van buitenlandse herkomst in een Westerse context (Dagevos et al., 2003; Van den Broucke et al., 2015), vertoont de bevolking zonder buitenlandse herkomst meer scepsis (Dagevos et al., 2003; Huijnk & Andriessen, 2016). Een wat beperktere literatuur omtrent personen van Poolse herkomst voorziet indicaties dat de Poolse herkomstgroep gemengde attitudes heeft ten aanzien van de multiculturele samenleving, waarbij gesuggereerd wordt dat deze groep stelt dat moslims zich moeten aanpassen aan de meerderheidsgroep (Levrouw, 2011; Vancluysen et al., 2011). Dit onderzoek bevestigt deze reeds bestaande conclusies aan de hand van een directe vergelijking van attitudes naar herkomstgroep in Vlaanderen. Zo vinden we dat de Marokkaanse herkomstgroep, ongeacht de generatie, het meest open staat tegenover burens van een andere herkomstgroep of religie, gevolgd door tweede generatie respondenten van Congolese herkomst. Aan de andere kant van het spectrum staan eerste generatie respondenten van Poolse herkomst, respondenten van Belgische herkomst en eerste generatie respondenten van Turkse herkomst hier beduidend minder voor open dan gemiddeld. Deze conclusie wordt ook bevestigd wanneer een uitgebreidere set stellingen gebruikt wordt: "Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst", "De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving", "In België krijgen personen van buitenlandse herkomst te weinig kansen", "Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden", "Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten op school of op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.". De niet-Europese herkomstgroepen vertonen de meest tolerante, flexibele en open

houding ten aanzien van personen van buitenlandse herkomst. De Belgische en eerste generatie Oost-Europese herkomstgroepen bevinden zich ook dit keer aan de andere kant van het spectrum.

Wat betreft houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's, toont dit onderzoek dat er ook daar verschillen bestaan naargelang de herkomstgroep waartoe men behoort. Terwijl de Congolese, Belgische, en tweede generatie Oost-Europese herkomstgroep zich uitgesproken positief uitlaat over gendergelijkheid, laten groepen van Turkse, Marokkaanse en/of eerste generatie herkomst zich hieromtrent beduidend minder positief uit. De verschillen tussen herkomstgroepen zijn opmerkelijk groter omtrent houdingen ten aanzien van holebi's dan gendergelijkheid. De Belgische herkomstgroep en Poolse/Roemeense herkomstgroep van de tweede generatie vertonen de hoogste acceptatie van holebi's, terwijl deze acceptatie bij groepen van de eerste generatie en vooral van niet-Europese herkomst duidelijk lager ligt. Hierbij dient verder opgemerkt te worden dat, voor de meeste herkomstgroepen, de acceptatie van holebi's hoger ligt voor de tweede generatie in vergelijking met de eerste generatie. De negatieve samenhang tussen praktiserend gelovig zijn enerzijds en de houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's anderzijds zorgt voor verschuivingen in de relatieve positie van herkomstgroepen: na controle voor de verschillende mate van praktiseren gelovig zijn, zijn de opvattingen van de Belgische herkomstgroep omtrent gendergelijkheid niet langer significant moderner dan gemiddeld en scoort de Marokkaanse herkomstgroep niet langer significant lager dan gemiddeld op houdingen ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's. Echter, ook nadat verschillen in de mate waarin herkomstgroepen praktiserend gelovig zijn in rekening zijn gebracht, bestaan er nog steeds grote verschillen tussen herkomstgroepen in de houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's.

Gegeven de relatief positieve houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's bij groepen van Belgische herkomst, stellen we ons de vraag: gaat een sterkere identificatie als Belg/Vlaming/inwoner van de stad of gemeente ook samen met deze waarden? Onze resultaten suggereren inderdaad dat deze identiteitscomponenten sterk samenhangen met positieve attitudes ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's. Hoewel de studie van causale relaties buiten het bestek van dit project valt, waardoor het onmogelijk is om in dit verband oorzaak en gevolg te identificeren, suggereren de resultaten wel dat deze waarden omtrent gendergelijkheid en de acceptatie van holebi's – zij het louter statistisch – wel nauw verbonden zijn met de identificatie als Belg/Vlaming/inwoner van de stad of gemeente. Daarnaast gaat een sterkere identificatie als Belg/Vlaming/inwoner van stad of gemeente ook samen met een mindere open, tolerante en flexibele houding ten aanzien van culturele diversiteit. Ook op dat vlak gaat plaatsgebonden identificatie hand in hand met attitudes die de positie van de Belgische herkomstgroep sterker benaderen.

5. Inburgering als begeleide vorm van integratie

Inburgering is een begeleide opstap naar integratie. De deelname en succesvolle afronding van inburgeringstrajecten worden aanzien als noodzakelijke elementen van integratie. Een inburgeringsprogramma bestaat uit i) een cursus Nederlands (NT2), ii) een cursus Maatschappelijke Oriëntatie (MO) waarin men onder andere leert over werken, wonen, onderwijs, rechten en plichten, en normen en waarden, iii) begeleiding bij het zoeken naar werk of een opleiding en iv) informatie over sport, cultuur en vrije tijd. Het spreekt voor zich dat een inburgeringstraject tal van positieve effecten kan genereren op de integratie van nieuwkomers. Hoewel de beschrijvende cross-sectionele multivariate analyses in dit onderzoek geen causale effectmeting toelaten, bestuderen we wel in welke mate het starten aan een inburgeringstraject een onderscheidende factor vormt ten aanzien van kennis van de Nederlandse taal, sociale contacten en participatie, maar ook identiteitsbeleving en attitudes.

Wat betreft kennis van de Nederlandse taal stellen we zoals verwacht een significant positieve associatie vast tussen een inburgeringstraject starten en Nederlandse taalkennis en –gebruik. Respondenten die ooit een inburgeringscursus gestart zijn, hebben een betere kennis van het Nederlands en spreken ook vaker Nederlands, zowel met vrienden en mensen uit de buurt als binnen het huishouden. Wat betreft sociale contacten, tonen de bevindingen van dit onderzoek aan dat personen die ooit een inburgeringstraject startten slechts beperkt meer in contact komen met de Belgische herkomstgroep, maar ook dat ze duidelijk meer geneigd zijn meer contact met de Belgische herkomstgroep te willen in vergelijking met eerste generatie groepen die nooit aan een inburgeringstraject begonnen. De vraag blijft echter of en hoe deze wens tot meer contact met de Belgische herkomstgroep ook omgezet kan worden in effectief contact. Hieraan verbonden, vindt dit onderzoek ook een positieve samenhang tussen het volgen van een inburgeringstraject en deelname in verenigingen. Respondenten van de eerste generatie die wel inburgering gevolgd hebben, nemen significant vaker deel aan verenigingen dan respondenten die geen inburgering gevolgd hebben.

Wat betreft identiteitsbeleving en attitudes wijzen onze bevindingen aan dat inburgering een positieve associatie vertoont met plaatsgebonden identiteit en verbondenheid met België. Wil dit dan ook zeggen dat groepen van de eerste generatie die wel aan een inburgeringstraject begonnen ook in hun houdingen sterker op de Belgische herkomstgroep gelijken? Ja, maar steeds slechts in beperkte mate. Zo vinden we dat respondenten die inburgering gevolgd hebben beperkt, maar wel significant, modernere opvattingen hebben ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's dan respondenten die geen inburgering gevolgd hebben. Maar ook wat betreft houdingen ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' lijkt de groep die wel deelnam aan inburgering sterker op de Belgische herkomstgroep. Dit impliceert dat respondenten die inburgering gevolgd hebben, een minder tolerante, open en flexibele houding vertonen ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' in vergelijking met respondenten die geen inburgering gevolgd hebben. Hierbij dient herhaald te worden dat selectie-effecten niet onderscheiden kunnen worden van causale relaties, waardoor deze bevindingen niet als evaluaties van beleidsmaatregelen geïnterpreteerd kunnen worden.

6. Persistente kloven op onze arbeidsmarkt zien zich ook in individuele ervaringen vertaald

Bestaande monitoringinstrumenten hebben reeds de kloof op de arbeidsmarkt belicht tussen groepen (vooral vrouwen) zonder en met een – voornamelijk niet-Europese – migratieachtergrond (FOD WASO & UNIA, 2017; Noppe et al., 2018). Herhaaldelijk werd vastgesteld dat personen van buitenlandse herkomst inactiviteits- en werkloosheidsgraden en lagere werkgelegenheidsgraden hebben dan personen zonder buitenlandse herkomst. Daarnaast zijn personen van buitenlandse herkomst op de arbeidsmarkt oververtegenwoordigd in jobs met lage lonen, tijdelijke contracten, fysiek zwaar werk, atypische werktijden en deeltijds werk (FOD WASO & UNIA, 2017; Gijsberts et al., 2018; Van den Eerenbeemt et al., 2016).

Dit onderzoek toont aan dat deze kloven ook merkbaar zijn in individuele ervaringen. In lijn met voorgaand onderzoek naar feitelijke overkwalificatie, stellen we vast dat personen zonder buitenlandse herkomst de laagste kans hebben om aan te voelen overgekwalificeerd te zijn. Zoals eerdere studies reeds aantoonde, hangt de kans op subjectieve overkwalificatie samen met socio-demografische achtergrondkenmerken, socio-economische factoren en gepercipieerde achterstelling (FOD WASO, 2018; Galgóczi & Leschke, 2016; Van den Eerenbeemt et al., 2016; Visintin et al., 2015). Maar ook na controle voor deze kenmerken hebben groepen van buitenlandse herkomst een hogere kans om zich overgekwalificeerd te voelen dan de Belgische herkomstgroep. Een gelijkaardige conclusie geldt wanneer we de tevredenheid met het huidige werk of deeltijdse arbeid omwille van werkgerelateerde factoren beschouwen. De meeste groepen van buitenlandse herkomst tonen zich

minder tevreden dan werknemers zonder buitenlandse herkomst (de tweede generatie van Congolese herkomst- en eerste generatie van Roemeense herkomst vormen hier de uitzondering). Of men al dan niet tevreden is met het werk dat men momenteel doet, hangt sterk samen met de socio-economische positie die men bekleedt, gepercipieerde achterstelling en vermeende overkwalificatie. Tenslotte tonen onze resultaten dat niet-Europese herkomstgroepen (voornamelijk de eerste generatie) vaker deeltijds werken omwille van werkgerelateerde eerder dan persoonsgebonden factoren dan personen van Belgische of Europese herkomst. Op basis van de SID survey kunnen we dus concluderen dat de kloof op onze arbeidsmarkt, die al herhaaldelijk werd gedocumenteerd in verscheidene monitoringinstrumenten, ook gevoelsmatig aanwezig is in de ervaring en appreciaties van individuen van buitenlandse herkomst.

7. Ondersteuning bij onderwijs: niet enkel een kwestie van goede intenties

Voorgaand onderzoek toont aan dat schoolervaringen en -uitkomsten sterk kunnen verschillen naargelang herkomst. Zo zijn leerlingen van buitenlandse herkomst typisch oververtegenwoordigd in minder gewaardeerde studierichtingen (BSO), doen ze vaker een jaar over, verlaten ze vaker zonder diploma het middelbaar onderwijs en zijn ze ondervertegenwoordigd in het hoger onderwijs in vergelijking met leerlingen zonder migratieachtergrond (Baert & Cockx, 2013; Duquet et al., 2006; Timmerman et al., 2003; UNIA, 2016; Vandezande et al., 2008). PISA studies tonen daarenboven dat Vlaanderen vanuit internationaal perspectief gekenmerkt wordt door een zeer diepe kloof in onderwijsprestaties tussen leerlingen met en zonder buitenlandse herkomst (Danhier & Jacobs, 2017).

Het spreekt voor zich dat ouders een belangrijke rol spelen in de opvoeding en ondersteuning van het onderwijs traject van kinderen. Maar dit wil niet noodzakelijk zeggen dat differentiële schoolervaringen en -uitkomsten voor groepen van buitenlandse herkomst te wijten zijn aan een lage betrokkenheid van de ouders. Wel integendeel toont dit onderzoek aan dat de betrokkenheid van ouders bij de school van kinderen (praten met kinderen over school en/of contact met leerkrachten) net hoger is voor groepen van buitenlandse herkomst. Voorgaand onderzoek wijst er ook op dat ouders van buitenlandse herkomst niet minder interesse tonen in de schoolloopbaan van hun kinderen dan ouders zonder buitenlandse herkomst. Echter, doordat zij vaker dan ouders zonder buitenlandse herkomst laag opgeleid zijn, kunnen zij hun kinderen minder ondersteunen met hun huiswerk. Daarnaast vormt een beperkte kennis van het onderwijssysteem specifiek voor ouders van buitenlandse herkomst een extra barrière om hun kinderen te ondersteunen in hun schoolloopbaan en weten sommige ouders niet dat ze een rol kunnen spelen in de schoolloopbaan en studiekeuzes van hun kinderen (Crul et al., 2012; Elloukmani & Ou-Salah, 2018; Garcia Coll et al., 2002; Levrau et al., 2011; Turney & Kao, 2009; UNIA, 2016; VDAB, 2009). Kennis die ouders en leerkrachten zonder buitenlandse herkomst als vanzelfsprekend ervaren, is bij ouders van buitenlandse herkomst vaak afwezig (Verhoeven et al., 2003).

6. Referenties

- Adam, I., & Torrekens, C. (2015). *Marokkaanse en Turkse Belgen: een (zelf) portret van onze medeburgers*.
- Adam, I., & Van Dijk, M. (2015). Arbeidsmarktparticipatie van mensen met een migratie-achtergrond in België: hoog tijd om te mainstreamen. *Institute for European Studies*, 2.
- Allen, J., & Van der Velden, R. (2001). Educational mismatches versus skill mismatches: effects on wages, job satisfaction, and on-the-job search. *Oxford economic papers*, 53(3), 434-452.
- André, S., Dronkers, J., & Need, A. (2009). *To vote or not to vote? Electoral participation of immigrants from different countries of origin in 24 European countries of destination*. Paper presented at the ECSR conference "Changing Societies in the Context of the European Union Enlargement," Sciences Po-CNRS, Paris.
- Arends, J., & Schmeets, H. (2015). Sociale samenhang en herkomst. In *Sociale samenhang 2015. Wat ons bindt en verdeelt*. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Baert, S., & Cockx, B. (2013). Pure ethnic gaps in educational attainment and school to work transitions: When do they arise? *Economics of Education Review*, 36, 276-294.
- Bloemen, H. (2013). Language proficiency of migrants: the relation with job satisfaction and matching.
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (1995). The endogeneity between language and earnings: International analyses. *Journal of Labor Economics*, 13(2), 246-288.
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2009). The international transferability of immigrants' human capital. *Economics of Education Review*, 28(2), 162-169.
- Coumans, M. (2015). Lidmaatschap en deelname verenigingen In *Sociale samenhang: wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Crul, M., Schnell, P., Herzog-Punzenberger, B., Wilmes, M., Slootman, M., & Gómez, R. A. (2012). School careers of second-generation youth in Europe. *The European Second Generation Compared*, 101.
- Dagevos, J., Gijsberts, M., & Van Praag, C. (2003). *Rapportage minderheden 2003. Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie*.
- Danhier, J., & Jacobs, D. (2017). *Segregatie in het onderwijs overstijgen. Analyse van de resultaten van het PISA 2015-onderzoek in Vlaanderen en in de Federatie Wallonië-Brussel*. Retrieved from de Valk. (2006). Sociaal-culturele positie en opvattingen. In C. Van Praag (Ed.), *Marokkanen in Nederland: een profiel*. Den Haag: NIDI.
- de Valk, H. A. (2008). Parental influence on work and family plans of adolescents of different ethnic backgrounds in the Netherlands. *Sex Roles*, 59(9-10), 738-751.
- Demart, S., Schoumaker, B., Adam, I., Godin, M., Hezukuri, C., Poucineau, J., & Godeau, L. (2017). *Burgers met Afrikaanse roots: een portret van Congolese, Rwandese en Burundese Belgen*. Retrieved from
- Demart, S., Schoumaker, B., Godin, M., Adam, I., Godeau, L., Hezukuri, C., & Poucineau, J. (2017). *Burgers met Afrikaanse roots: een portret van Congolese, Rwandese en Burundese Belgen*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Duquet, N., Glorieux, I., Laurijssen, I., & Van Dorselaer, Y. (2006). *Wit krijgt schrijft beter. Schoolloopbanen van allochtone jongeren in beeld*: Garant.
- Elloukmani, S., & Ou-Salah, L. (2018). Thuisblijven of Werken? Marokkaanse vrouwen op de arbeidsmarkt. In *Armoede en sociale uitsluiting: jaarboek 2018*: Acco.
- Esser, H. (2006). *Migration, language and integration*: WZB.
- Fennema, M., & Tillie, J. (1999). Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 25(4), 703-726.
- FOD WASO. (2018). *Immigranten geboren buiten de Europese Unie op de Belgische arbeidsmarkt*.
- FOD WASO, & CGKR. (2013). *Socio-Economische Monitoring*. Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme.

- FOD WASO, & CGKR. (2015). *Socio-Economische Monitoring*. Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme.
- FOD WASO, & UNIA. (2017). *Socio-economische monitoring: Arbeidsmarkt en Origine*. Brussel: Interfederaal Gelijkekansencentrum en Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid en Sociaal Overleg.
- Galgóczy, B., & Leschke, J. (2016). *EU labour migration in troubled times: skills mismatch, return and policy responses*: Routledge.
- Garcia Coll, C., Akiba, D., Palacios, N., Bailey, B., Silver, R., DiMartino, L., & Chin, C. (2002). Parental involvement in children's education: Lessons from three immigrant groups. *Parenting: Science and Practice*, 2(3), 303-324.
- Geets, J., Timmerman, C., & Mortelmans, D. (2010). De arbeidsmarktpositie van (hoog) geschoolde immigranten: een vergelijkende kwantitatieve studie van autochtonen en immigranten op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten met bijzondere aandacht voor 'overkwalificatie'.
- Gijsberts, M., Andriessen, I., Nicolaas, H., & Huijnk, W. (2018). *Bouwend aan een toekomst in Nederland. De leefsituatie van Poolse migranten die zich na 2004 hebben ingeschreven*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Glorieux, I., Laurijssen, I., & Van Dorsselaer, Y. (2009). *Zwart op wit: de intrede van allochtonen op de arbeidsmarkt*: Garant.
- Gracia, P., Vázquez-Quesada, L., & Van de Werfhorst, H. G. (2016). Ethnic penalties? The role of human capital and social origins in labour market outcomes of second-generation Moroccans and Turks in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(1), 69-87.
- Groot, W., & Van Den Brink, H. M. (2000). Overeducation in the labor market: a meta-analysis. *Economics of Education Review*, 19(2), 149-158.
- Hartung, A. (2010). Structural integration of immigrants and the second generation in Europe: a study of unemployment durations and job destinations in Luxembourg, Belgium and Germany.
- Hornby, G., & Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: An explanatory model. *Educational review*, 63(1), 37-52.
- Huijnk, W., & Andriessen, I. (2016). *Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken*.
- Huschek, D., de Valk, H. A., & Liefbroer, A. C. (2011). Gender-role behavior of second-generation Turks: The role of partner choice, gender ideology and societal context. *Advances in Life Course Research*, 16(4), 164-177.
- Jacobs, D., Phalet, K., & Swyngedouw, M. (2004). Associational membership and political involvement among ethnic minority groups in Brussels. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3), 543-559. doi:10.1080/13691830410001682089
- Lesthaeghe, R., Surkyn, J., & Van Craenem, I. (2000). *Dimensions and determinants of integration-related attitudes among Turkish and Moroccan men in Belgium*.
- Levrau, F. (2011). Een verkenning van de migratie, integratie en participatie van de Turkse minderheidsgroep in Antwerpen. In *Pluriforme integratie: verkenning van Poolse, Senegalese en Turkse minderheidsgroepen in Vlaanderen* (pp. 197-298). Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- Levrau, F., Piqueray, E., & Vancluysen, K. (2011). Een verkenning van de migratie, integratie en participatie van de Poolse minderheidsgroep in Antwerpen. In *Pluriforme integratie. Een verkenning van de migratie, integratie en participatie van de Poolse, Senegalese en Turkse minderheidsgroep in Antwerpen*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- Maliepaard, M., & Gijsberts, M. (2012). *Moslim in Nederland 2012*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Menheere, A., & Hooge, E. (2010). Ouderbetrokkenheid in het onderwijs. *Een literatuurstudie naar de betekenis van ouderbetrokkenheid voor de schoolse ontwikkeling van kinderen*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding, Hogeschool van Amsterdam.

- Merens, A., Keuzenkamp, S., & Das, M. (2006). *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden: combinatie van arbeid en zorg*. Den Haag.
- Myria. (2016). *Migratie in cijfers en in rechten*.
- Neels, K., Raeymaeckers, P., & Vujic, S. (2016-2019). Leerstoel Migratie, Integratie en Arbeidsmarkt: Determinanten van arbeidsparticipatie en werkzaamheid van personen met een migratieachtergrond, met specifieke aandacht voor inburgeringstrajecten van nieuwkomers en de latente vrouwelijke arbeidsreserve. In: VIONA (O&O Opdracht).
- Neels, K., & Wood, J. (2019). Arbeidsmarktbeleid in een context van diversiteit: (gegevens)infrastructuur voor de toekomst. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE, 2019.1*, 130-135.
- Noppe, J., Vanweddigen, M., Doyen, G., Stuyck, K., Feys, Y., & Buysschaert, P. (2018). *Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2018*. Brussel: Agentschap Binnenlands Bestuur.
- OECD. (2014). *Matching Economic Migration with Labour Market Needs*. Paris: OECD Publishing.
- Peeters, H., Neels, K., Havermans, N., Mortelmans, D., Donvil, N., De Wachter, D., & Cordeel, L. (2017). *De kleur van vergrijzing*. Leuven: LannooCampus.
- Phalet, K., & Güngör, D. (2004). Religieuze dimensies, etnische relaties en burgerschap: Turken en Marokkanen in Rotterdam. In K. Phalet & J. ter Wal (Eds.), *Moslims in Nederland*. Den Haag: en Cultureel Planbureau.
- Phalet, K., & Swyngedouw, M. (2003). Measuring immigrant integration: the case of Belgium. *Studi Emigrazione, 773-804*.
- Piracha, M., & Vadean, F. (2013). Migrant educational mismatch and the labor market. *International handbook on the economics of migration, 9*, 176-192.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: America's declining social capital. In *Culture and politics* (pp. 223-234): Springer.
- Rubin, J., Rendall, M. S., Rabinovich, L., Tsang, F., van Oranje-Nassau, C., & Janta, B. (2008). Migrant women in the European labour force. *Current situation and future prospects*.
- Stuyck, K., Doyen, G., Feys, Y., Noppe, J., Jacques, A., & Buysschaert, P. (2018). *Survey Samenleven in Diversiteit 2017*. Brussel: Agentschap Binnenlands Bestuur.
- Timmerman, C., Vanderwaeren, E., & Crul, M. (2003). The second generation in Belgium. *International migration review, 37(4)*, 1065-1090.
- Turney, K., & Kao, G. (2009). Barriers to school involvement: Are immigrant parents disadvantaged? *The Journal of Educational Research, 102(4)*, 257-271.
- UNIA. (2016). *Diversiteitsbarometer Onderwijs*. Brussel: Interfederaal Gelijkekansencentrum UNIA.
- UNIA, & FOD WASO. (2017). *Socio-Economische Monitoring - Arbeidsmarkt en Origine*. Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, UNIA.
- Van den Broucke, S., Noppe, J., Stuyck, K., Buysschaert, P., Boyen, G., & Wets, J. (2015). *Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2015*. Brussels: HIVA-KU Leuven, Steunpunt Inburgering en Integratie, Stuciedienst van de Vlaamse Regering, Agentschap Binnenlands Bestuur.
- Van den Eerenbeemt, J., Hooftman, W., & van den Bossche, S. (2016). *Arbeidsomstandigheden van migranten in Nederland*.
- van der Houwen, K. (2010). Lidmaatschappen en deelname in verenigingen. In *Sociale samenhang: Participatie, Vertrouwen en Integratie*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Van Londen, M., Phalet, K., & Hagendoorn, L. (2007). Civic engagement and voter participation among Turkish and Moroccan minorities in Rotterdam. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 33(8)*, 1201-1226.
- Van Tubergen, F., Maas, I., & Flap, H. (2004). The economic incorporation of immigrants in 18 western societies: Origin, destination, and community effects. *American sociological review, 69(5)*, 704-727.
- Vancluysen, K., Hennau, S., & Ackaert, J. (2011). *Vanuit Pools perspectief. Een bevraging van de Poolse gemeenschap in Antwerpen*: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- Vandezande, V., Fleischmann, F., Baysu, G., Swyngedouw, M., & Phalet, K. (2008). De Turkse en Marokkaanse tweede generatie op de arbeidsmarkt in Antwerpen en Brussel.

- VDAB. (2008). *De taal van de arbeidsmarkt*. Brussel: VDAB Studiedienst.
- VDAB. (2009). Kansengroepen in kaart. Allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt. In (2 ed.). Brussel: VDAB Studiedienst.
- Verhaeghe, P.-P., Van der Bracht, K., & Van de Putte, B. (2015). Inequalities in social capital and their longitudinal effects on the labour market entry. *Social Networks*, 40, 174-184.
- Verhoeven, J. C., Devos, G., Stassen, K., & Warmoes, V. (2003). *Ouders over scholen*: Garant.
- Verkuyten, M. (2007). Religious group identification and inter-religious relations: A study among Turkish-Dutch Muslims. *Group processes & Intergroup relations*, 10(3), 341-357.
- Visintin, S., Tijdens, K., & van Klaveren, M. (2015). Skill mismatch among migrant workers: evidence from a large multi-country dataset. *IZA Journal of Migration*, 4(1), 14.
- Wennekers, A., Boelhouwer, J., van Campen, C., & Bijl, R. (2018). *De sociale staat van Nederland 2018*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wolf, S. (2015). Poolse arbeidsmigranten in Nederland en hun behoefte aan informatie en hulp. *Kennisplatform Integratie & Samenleving/Verwey-Jonker Instituut, Utrecht. Figuur, 2*, 15-29.

Appendix A: Sociale participatie en sociale contacten

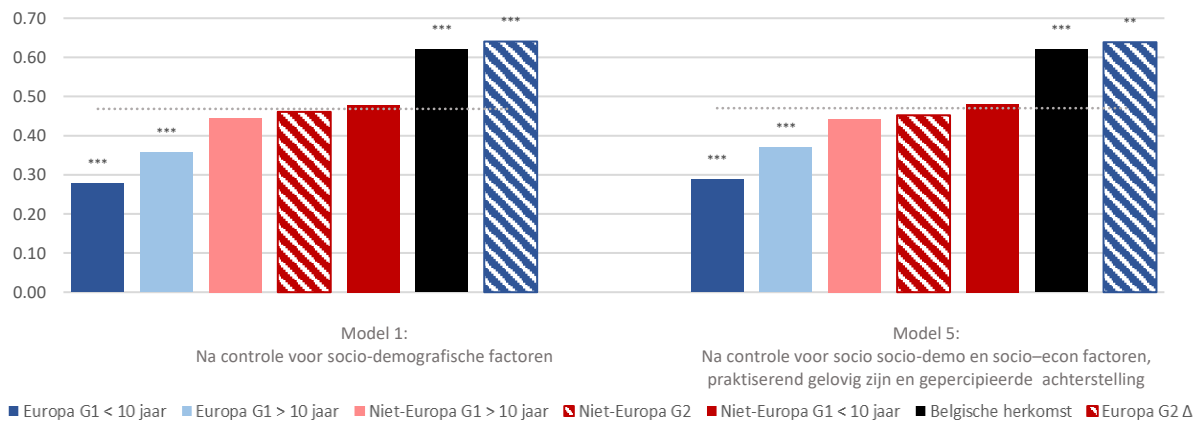
Deze appendix biedt aanvullende resultaten bij Hoofdstuk 3.1 betreffende sociale participatie en sociale contacten. Waar de figuren in Hoofdstuk 3.1 sociale participatie en sociale contacten naar herkomstgroep en generatie in kaart brengen, documenteert deze appendix sociale participatie en sociale contacten naar herkomstgroep en respectievelijk i) verblijfsduur in België, ii) immigratieleeftijd, en iii) migratiemotief. Achtereenvolgens worden gepresenteerd:

- Kans om de afgelopen 12 maanden deelgenomen te hebben aan een activiteit in een vereniging (Sectie A.1, Figuur A.1a-c).
- Kans dat de vereniging voornamelijk bestaat uit personen van andere herkomstgroepen (Sectie A.1, Figuur A.2a-c).
- Kans om te gaan stemmen bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen (Sectie A.1, Figuur A.3a-c).
- Tevredenheid over contact met openbare instellingen (Sectie A.1, Figuur A.4a-c).
- Sociaal contact met personen van de eigen herkomstgroep (Sectie A.2, Figuur A.5a-c).
- Kans om meer sociaal contact te wensen met personen van de eigen herkomstgroep (Sectie A.2, Figuur A.6a-c).
- Sociaal contact met personen van de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst) (Sectie A.2, Figuur A.7a-c).
- Kans om meer sociaal contact te wensen met personen van de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst) (Sectie A.2, Figuur A.8a-c).
- Sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep (Sectie A.2, Figuur A.9a-c).
- Kans om meer sociaal contact te wensen met personen van buitenlandse herkomst van een andere herkomstgroep (Sectie A.2, Figuur A.10a-c).

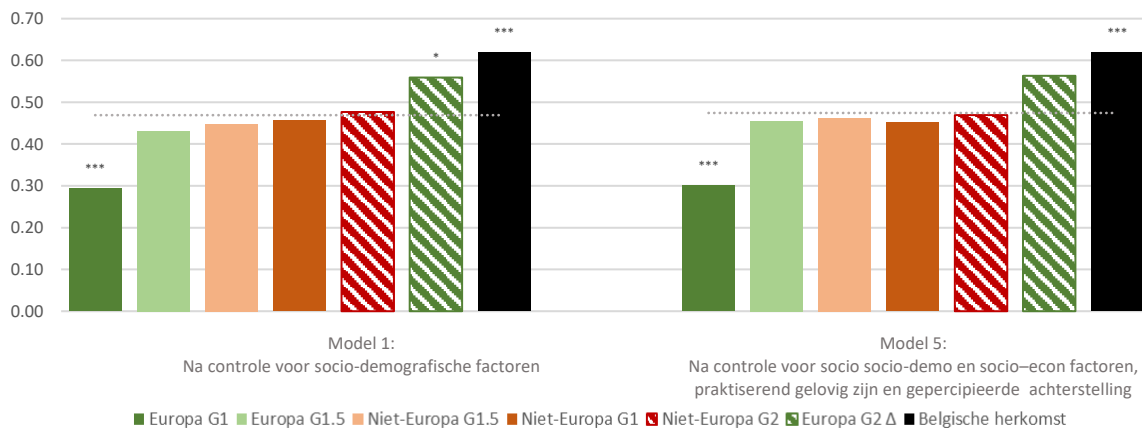
A.1 Sociale participatie

Figuur A.1: Kans om de afgelopen 12 maanden deelgenomen te hebben aan een activiteit in een vereniging

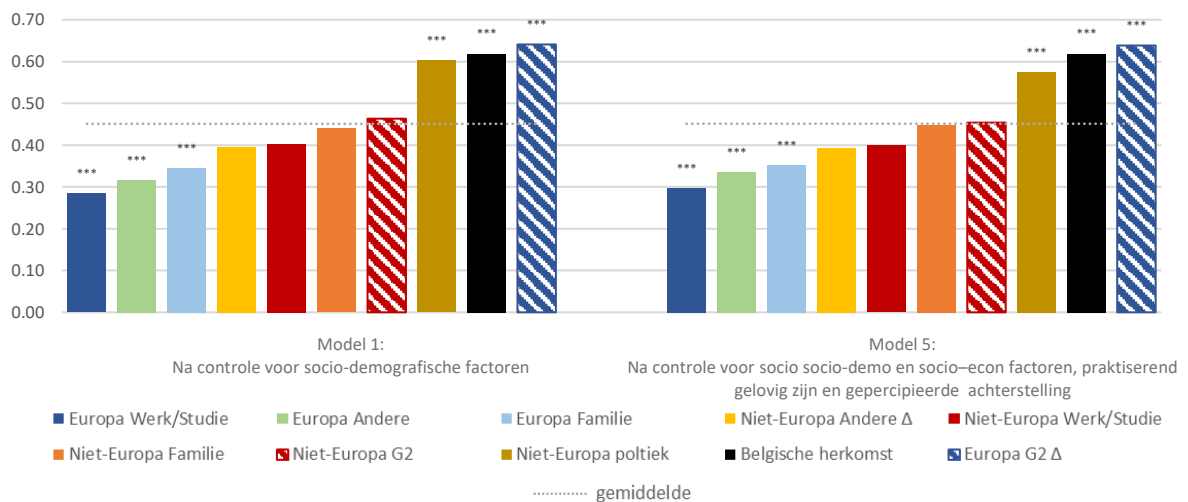
Figuur A.1a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.1b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

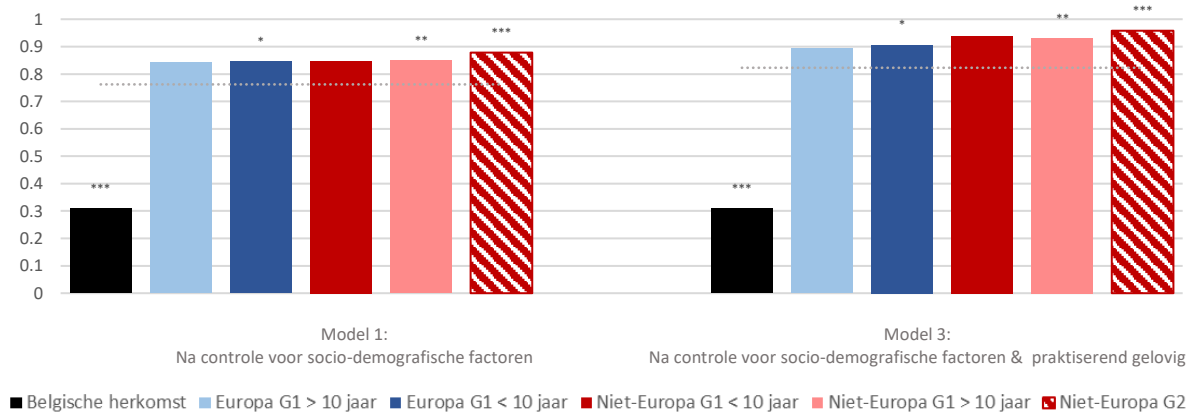
Figuur A.1c: naar herkomstgroep en migratiemotief

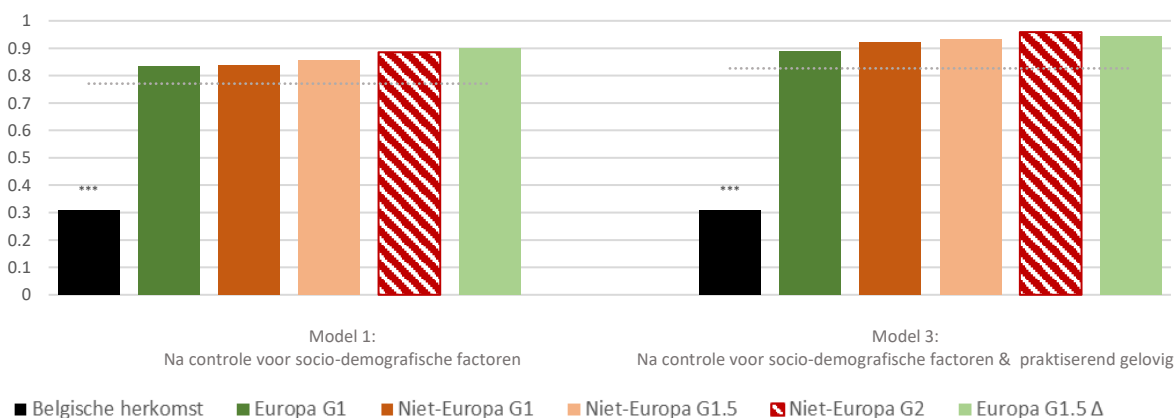
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 N: 4460; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.2: Kans dat de vereniging voornamelijk bestaat uit personen van andere herkomstsgroepen

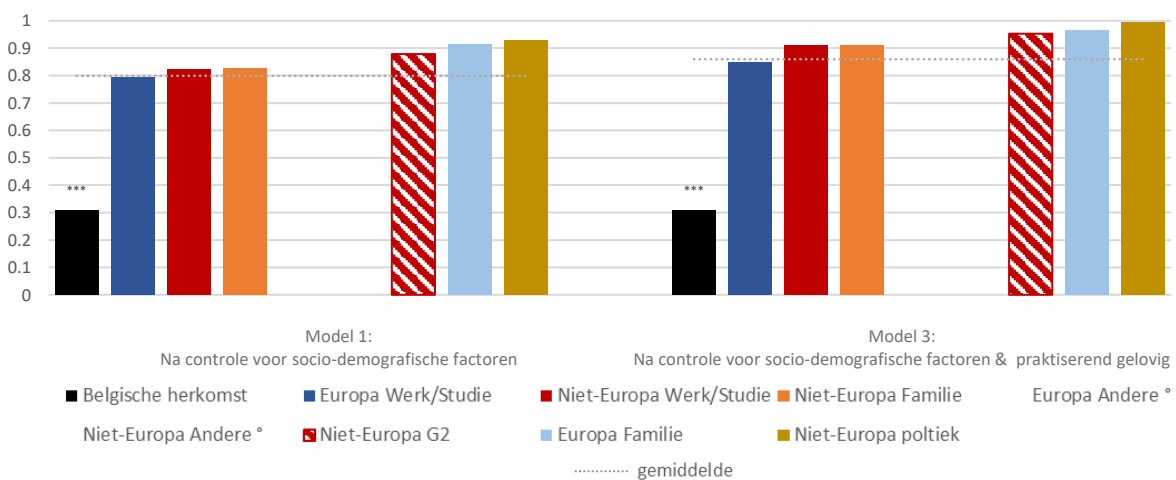
Figuur A.2a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.2b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.2c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

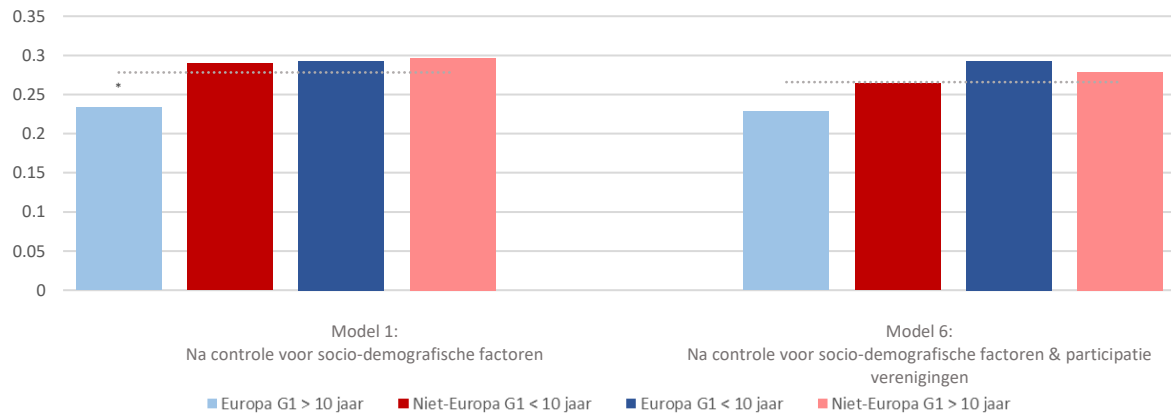
N: 1891; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Enkel respondenten die de afgelopen 12 maanden deelgenomen hebben aan een activiteit in een vereniging.

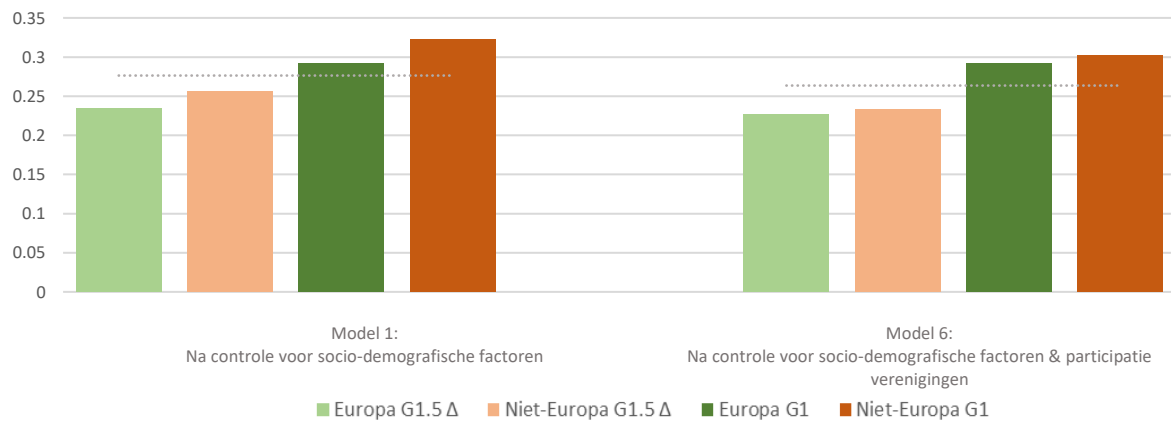
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.3: Kans om te gaan stemmen bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen

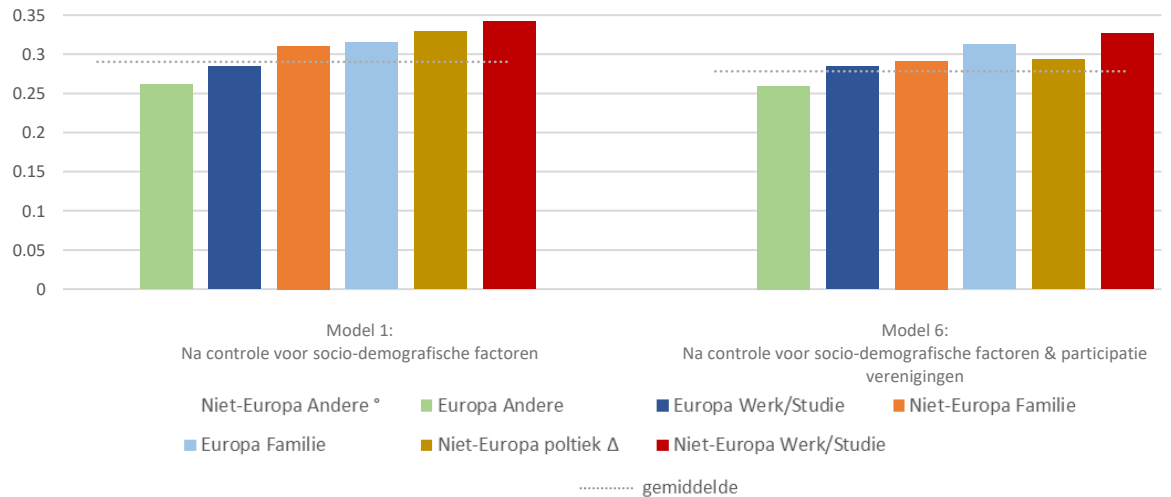
Figuur A1.2a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.3b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

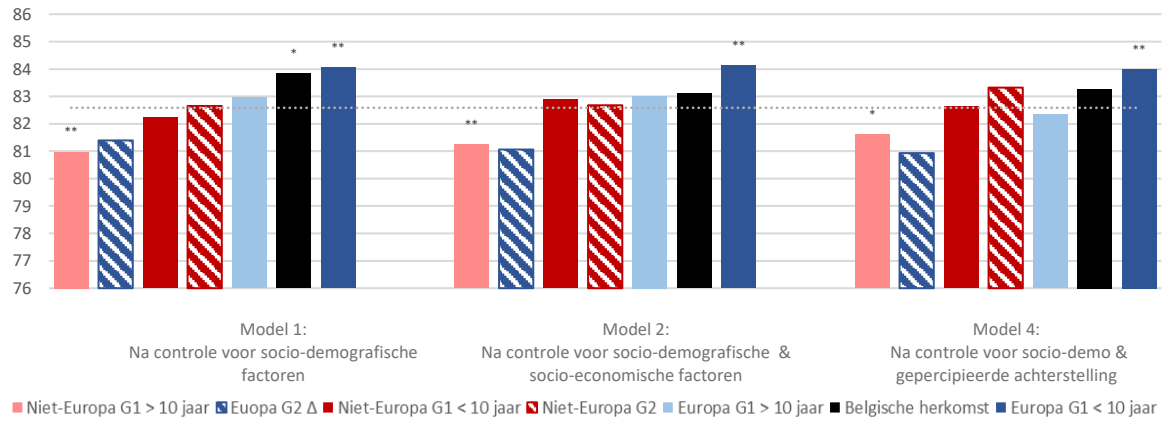
Figuur A.3c: naar herkomstgroep en migratiemotief

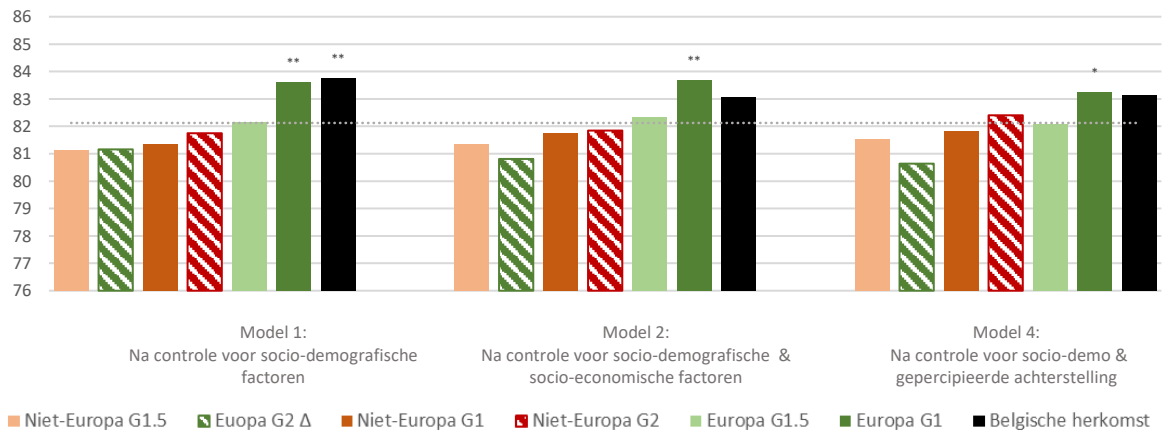
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 N: 1702; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100
 Selectie: Enkel respondenten van de eerste generatie die minstens 5 jaar in België wonen.
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.4: Tevredenheid over contact met openbare instellingen

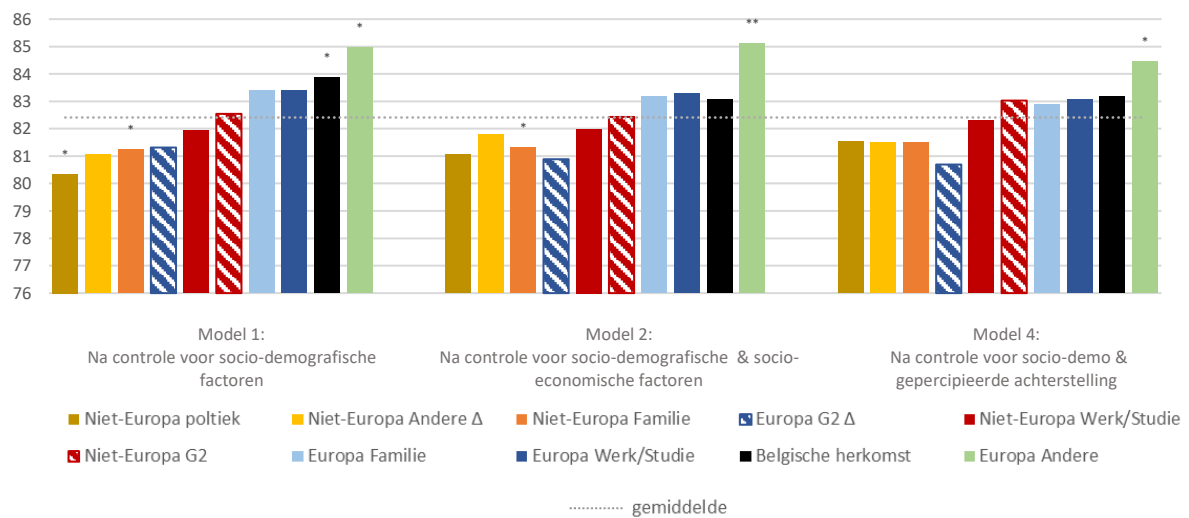
Figuur A.4a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.4b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.4c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4112; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

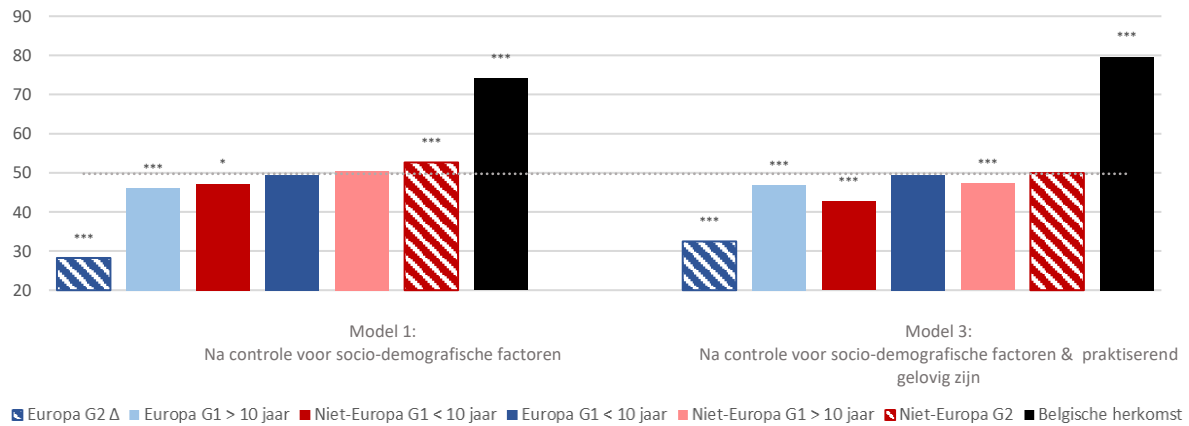
Selectie: Enkel respondenten die de afgelopen 12 maanden met minstens één openbare instelling in contact geweest zijn.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

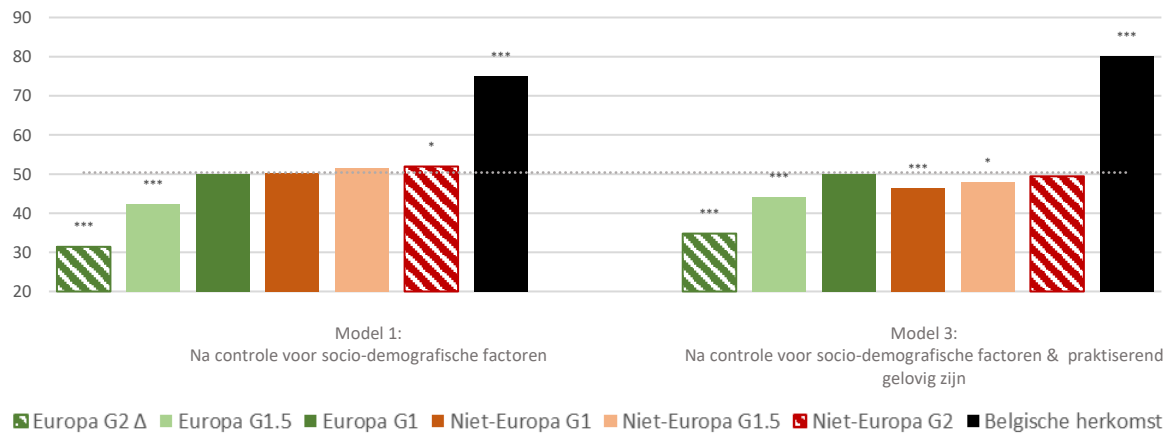
A.2 Sociale contacten

Figuur A.5: Sociaal contact met personen van de eigen herkomstgroep

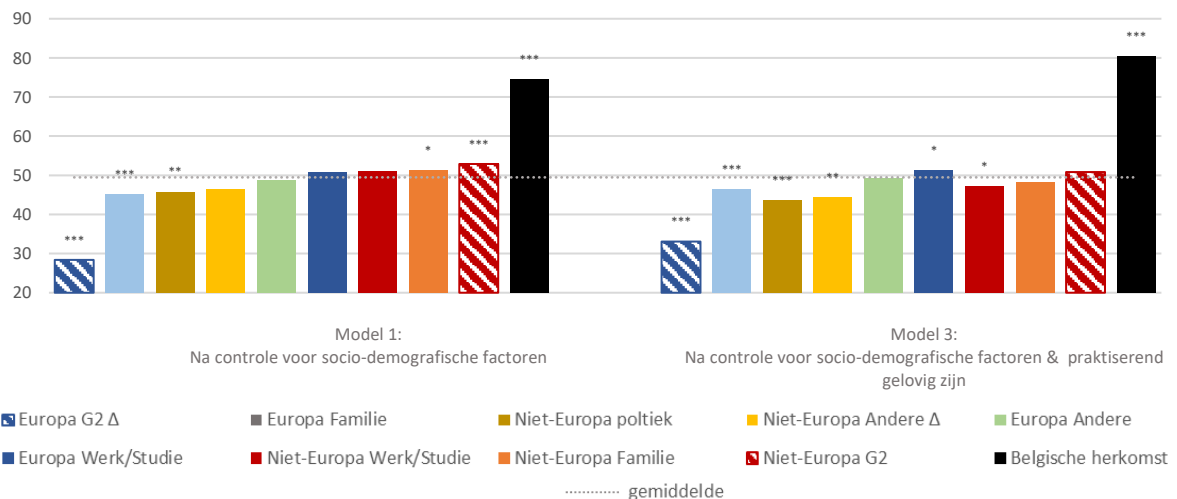
Figuur A.5a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.5b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.5c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennissengroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

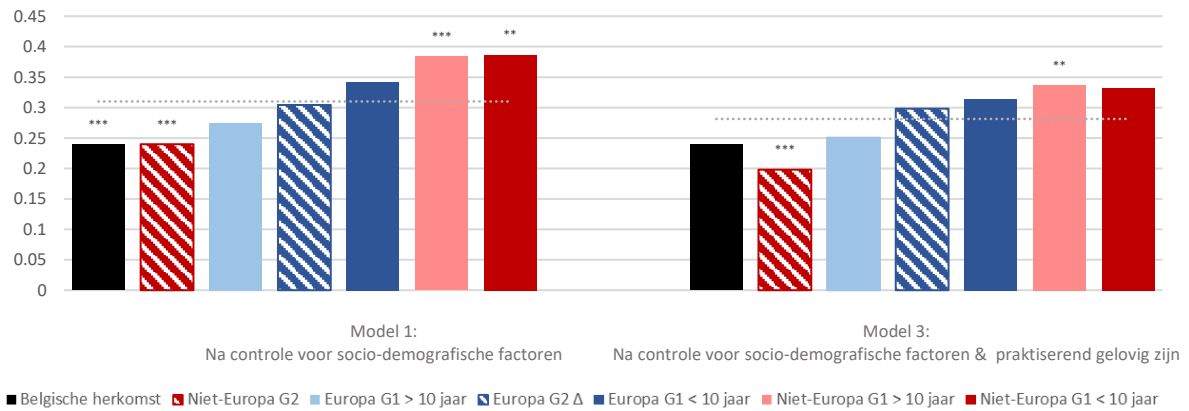
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4480; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

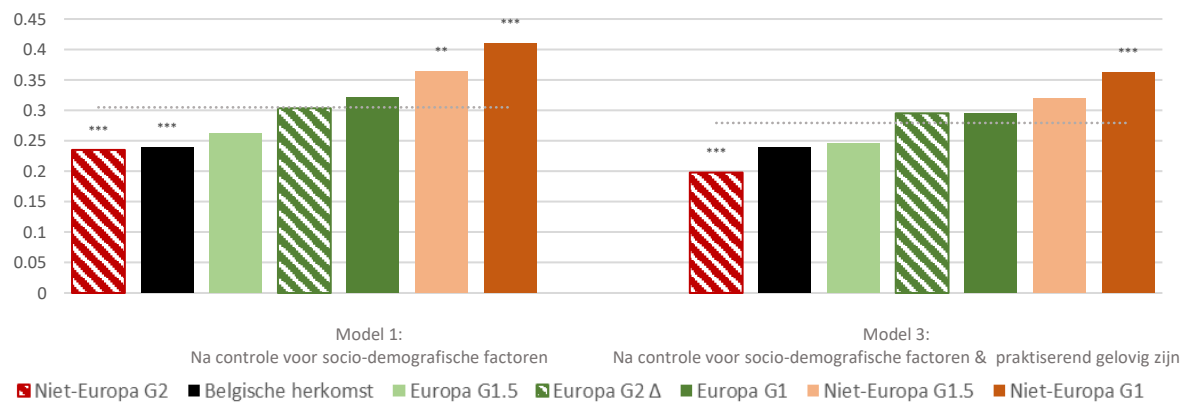
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.6: Kans om meer sociaal contact te wensen met personen van de eigen herkomstgroep

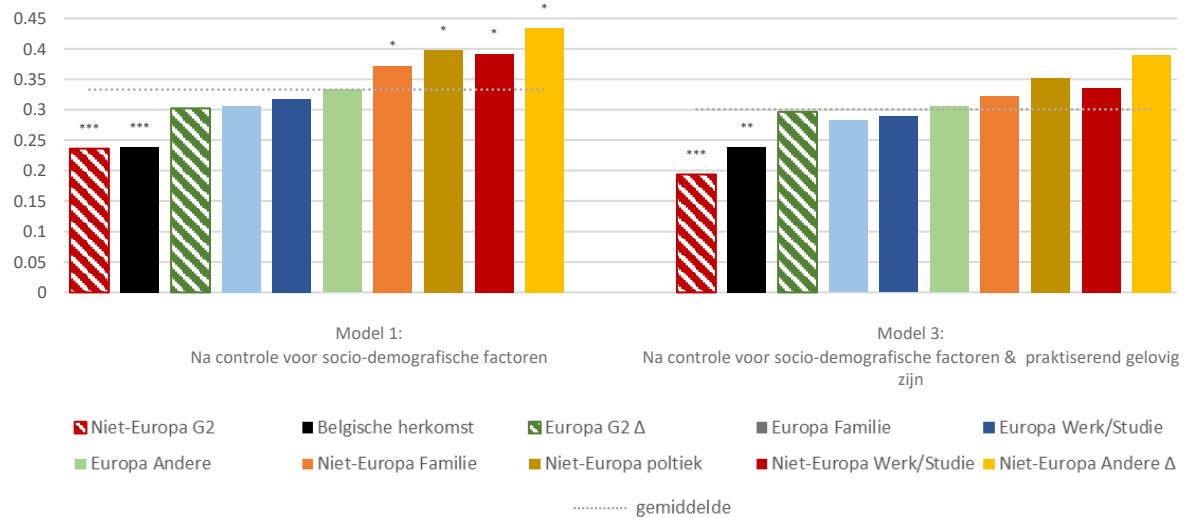
Figuur A.6a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.6b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

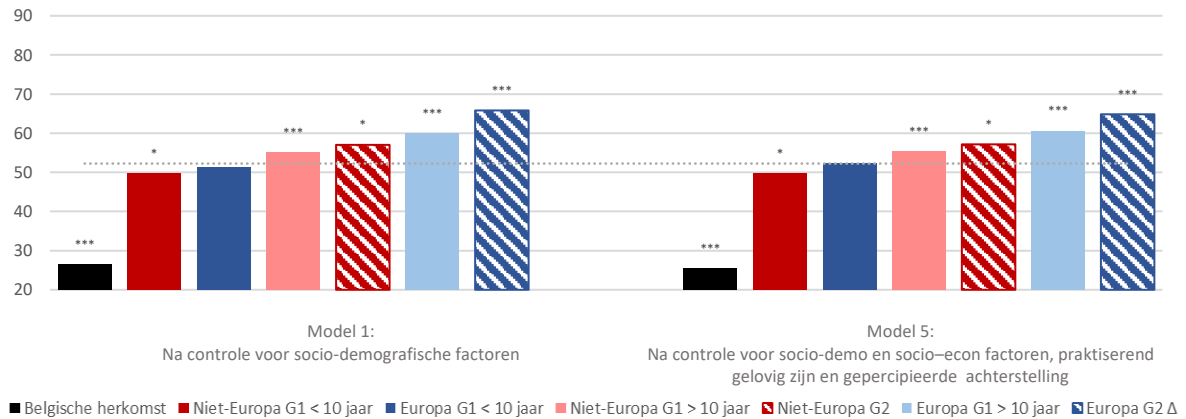
Figuur A.6c: naar herkomstgroep en migratiemotief

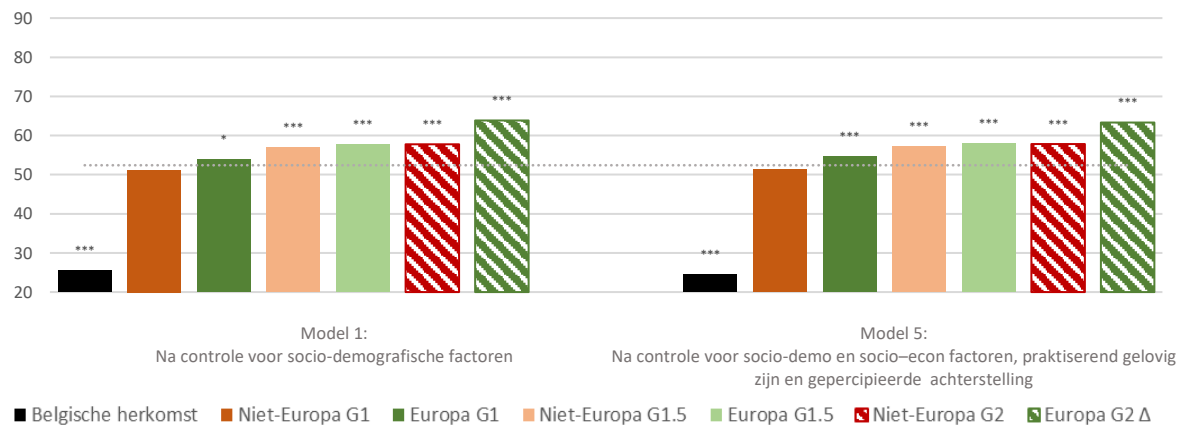
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 N: 4491; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.7: Sociaal contact met personen van de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst)

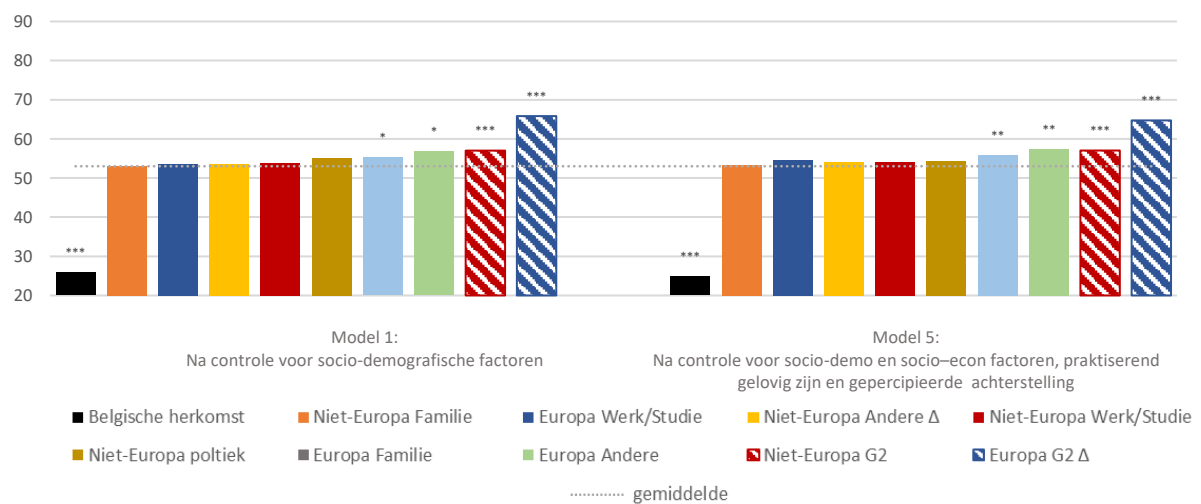
Figuur A.7a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.7b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.7c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Schaal gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennensgroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

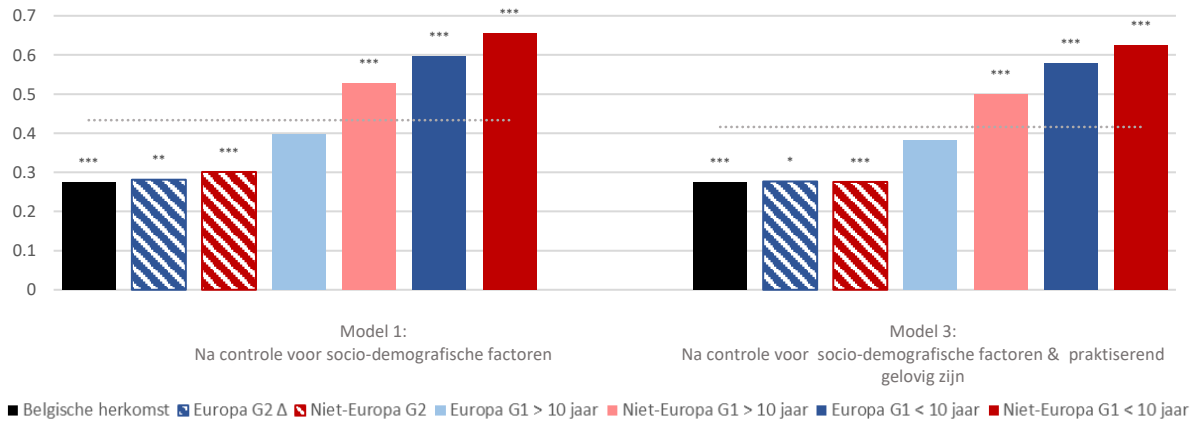
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4480; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

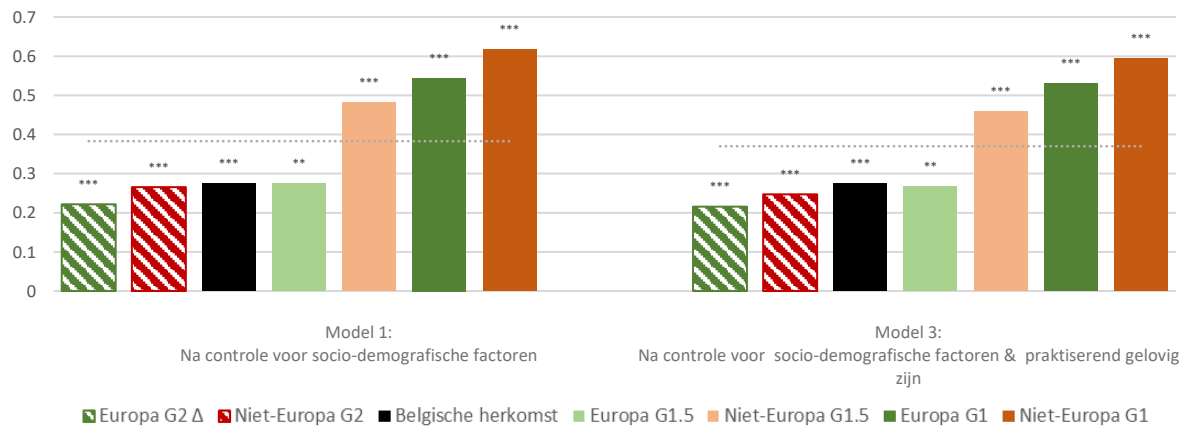
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.8: Kans om meer sociaal contact te wensen met personen van de andere herkomstgroep (Belgische versus buitenlandse herkomst)

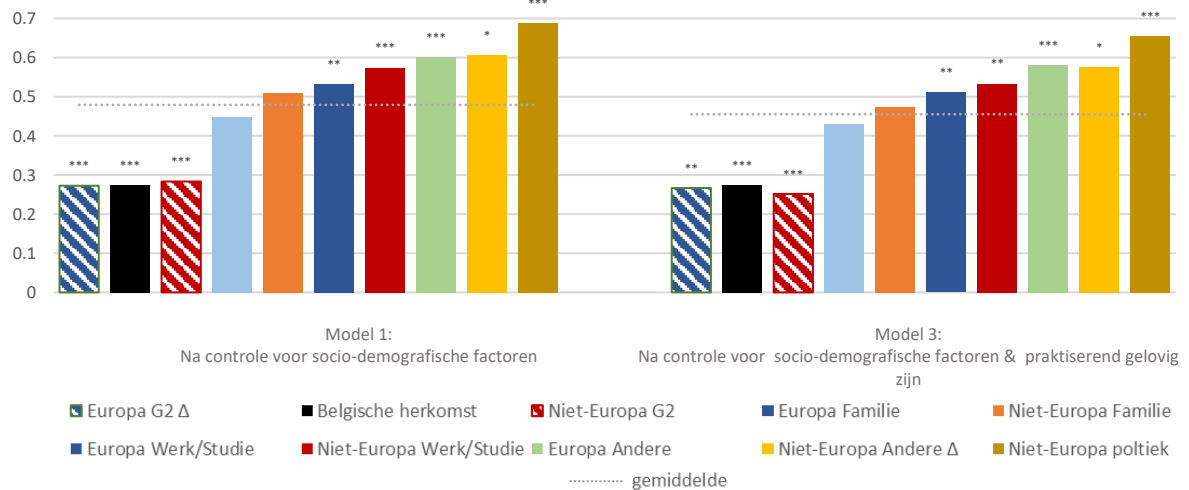
Figuur A.8a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.8b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.8c: naar herkomstgroep en migratiemotief

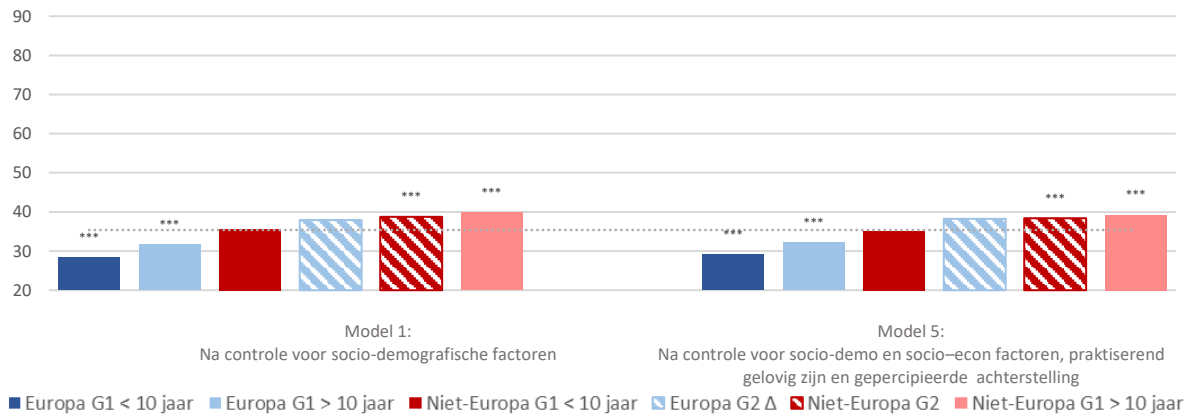
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4480; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

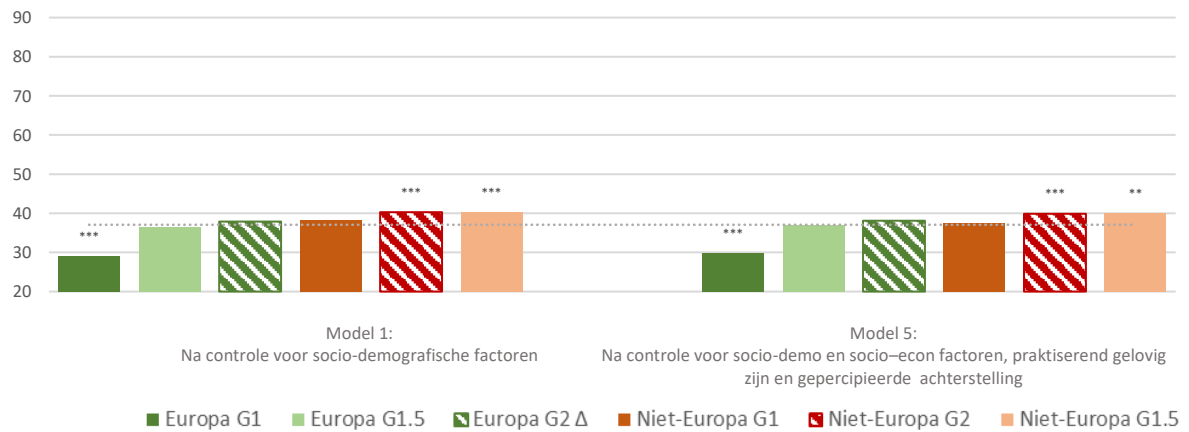
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.9: Sociaal contact met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep

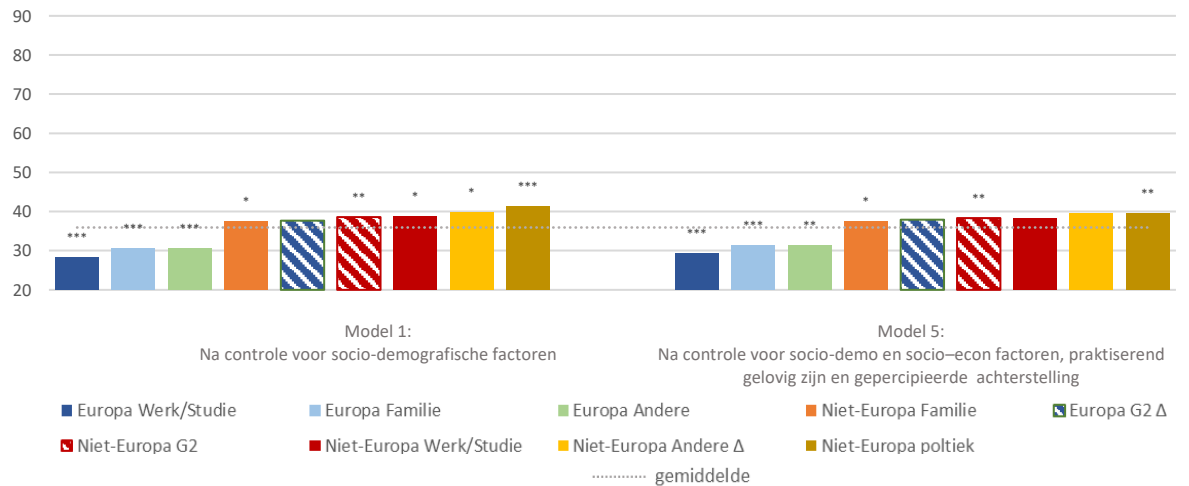
Figuur A.9a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.9b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.9c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Schaal gebaseerd op de i) samenstelling van de buurt, ii) praten met personen uit de buurt, iii) samenstelling vrienden- en kennissengroep, en iv) bezoek krijgen of op bezoek gaan.

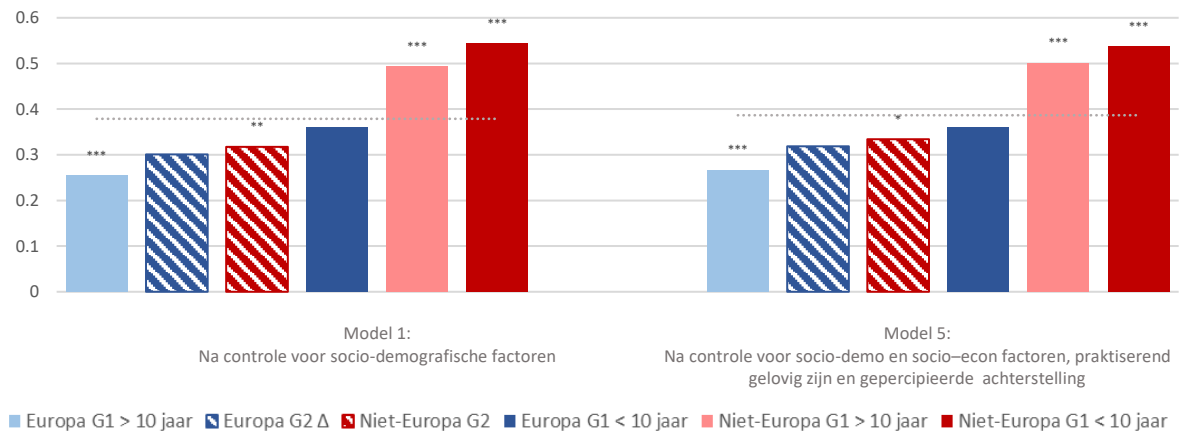
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 3741; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

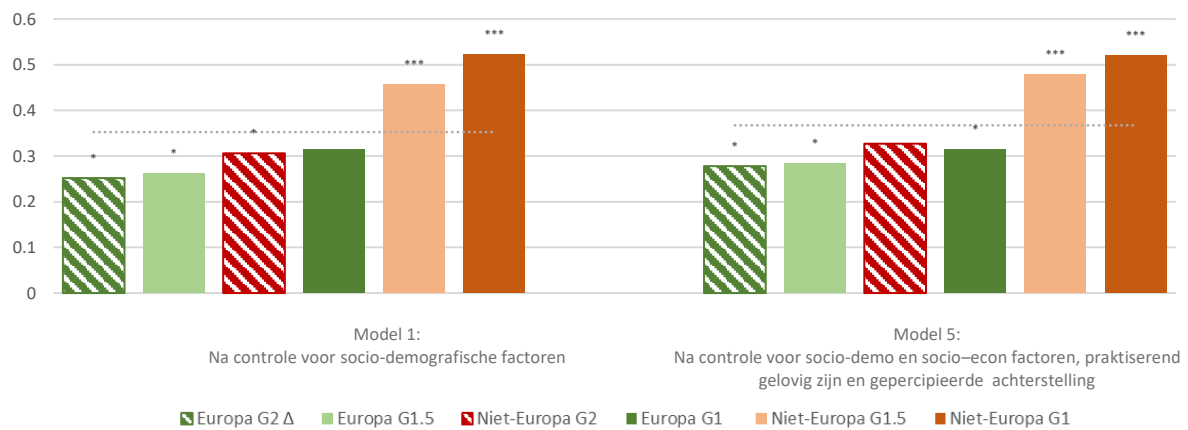
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur A.10: Kans om meer sociaal contact te wensen met personen van buitenlandse herkomst buiten de eigen herkomstgroep

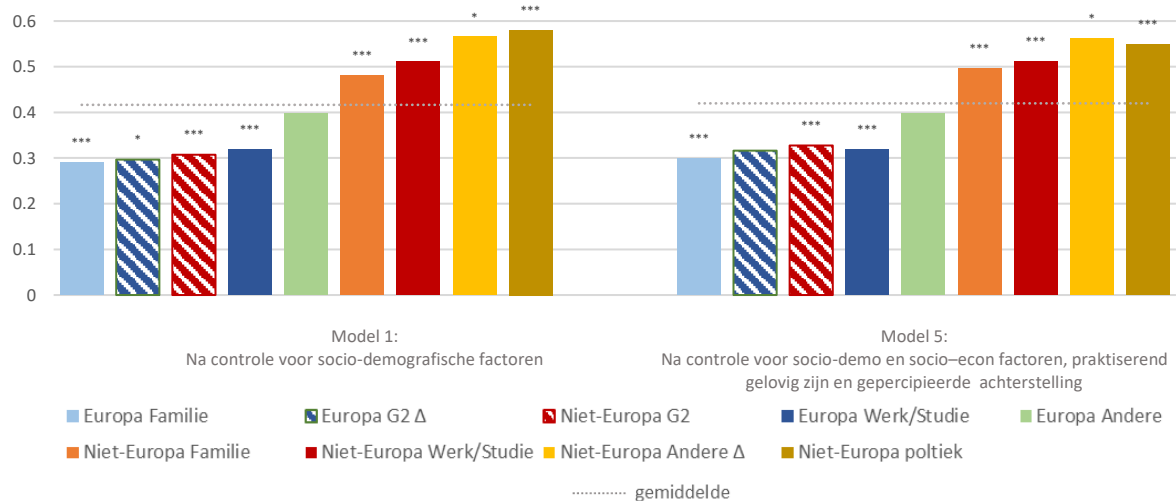
Figuur A.10a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur A.10b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur A.10c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 N: 3741; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Appendix B: Identiteitsbeleving en attitudes

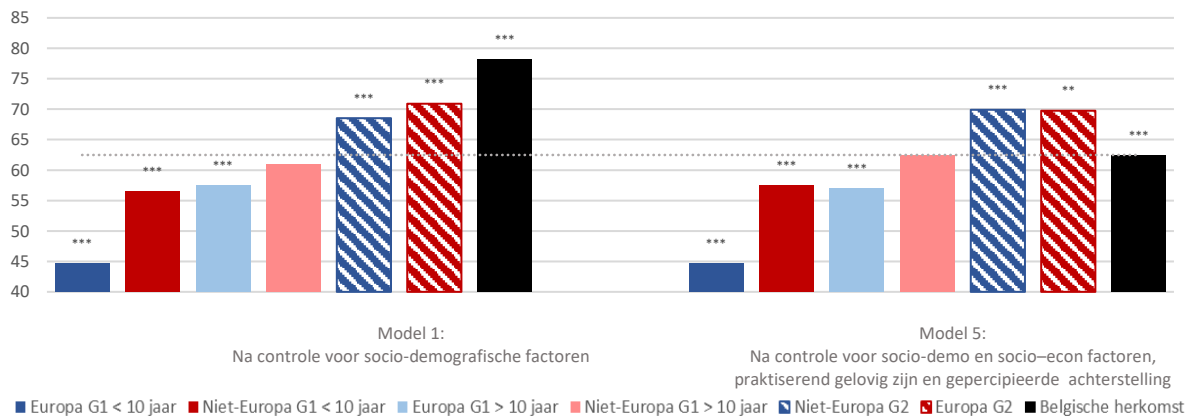
Deze appendix biedt aanvullende resultaten bij Hoofdstuk 3.2 betreffende identiteitsbeleving en attitudes. Waar de figuren in Hoofdstuk 3.2 identiteitsbeleving en attitudes naar herkomstgroep en generatie in kaart brengen, documenteert deze appendix identiteitsbeleving en attitudes naar herkomstgroep en respectievelijk i) verblijfsduur in België, ii) immigratieleeftijd, en iii) migratiemotief. Achtereenvolgens worden gepresenteerd:

- Plaatsgebonden identiteit (Sectie B.1, Figuur B.1a-c).
- Verbondenheid met België (Sectie B.1, Figuur B.2a-c).
- Verbondenheid met het land van herkomst (Sectie B.1, Figuur B.3a-c).
- Religieuze identiteitsbeleving (Sectie B.1, Figuur B.4a-c).
- Houding ten aanzien van burens met een andere achtergrond (Sectie B.2, Figuur B.5a-c).
- Houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving' (Sectie B.2, Figuur B.6a-c).
- Houding ten aanzien van gendergelijkheid (Sectie B.3, Figuur B.7a-c).
- Houding ten aanzien van holebi's (Sectie B.3, Figuur B.8a-c).
- Angst voor geweld (Sectie B.4, Figuur B.9a-c).
- Angst voor extremistisch geweld (Sectie B.4, Figuur B.10a-c).
- Begrip voor extremistisch geweld (Sectie B.4, Figuur B.11a-c).
- Kans om tevreden te zijn met het leven op dit moment (Sectie B.5, Figuur B.12a-c).
- Kans om optimistisch te zijn over de toekomst (Sectie B.5, Figuur B.13a-c).

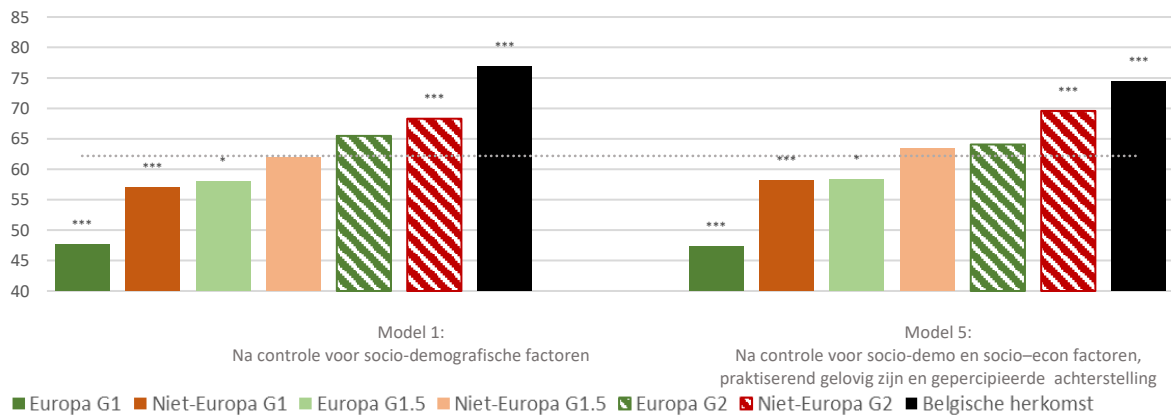
B.1: Identiteitsbeleving

Figuur B.1: Plaatsgebonden identiteit

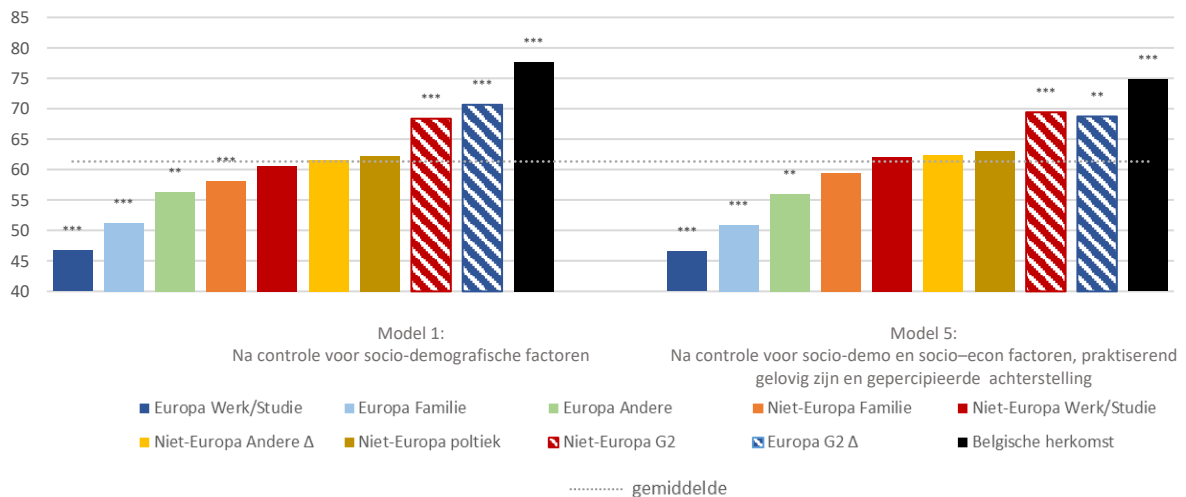
Figuur B.1a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.1b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.1c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op hoe sterk respondenten zich i) Belg, ii) Vlaming, en ii) een inwoner van de stad of gemeente voelen.

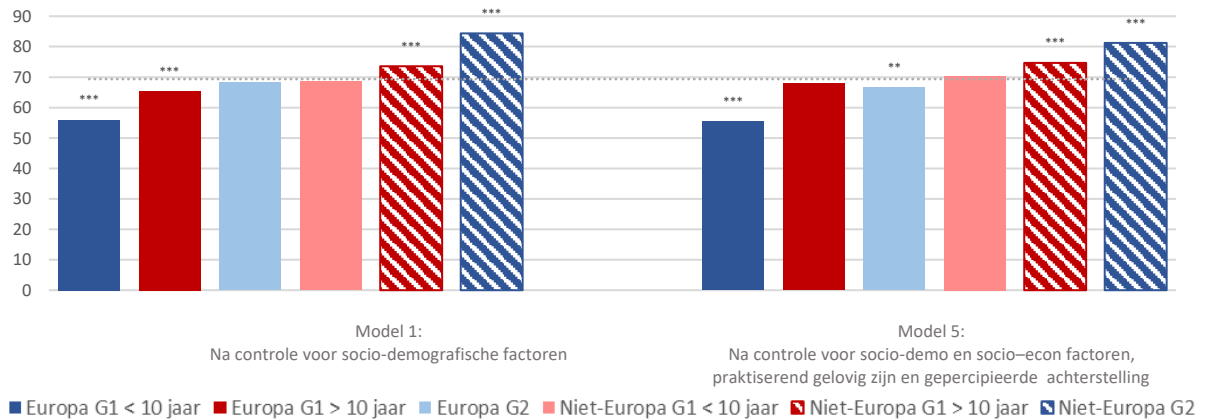
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4491; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

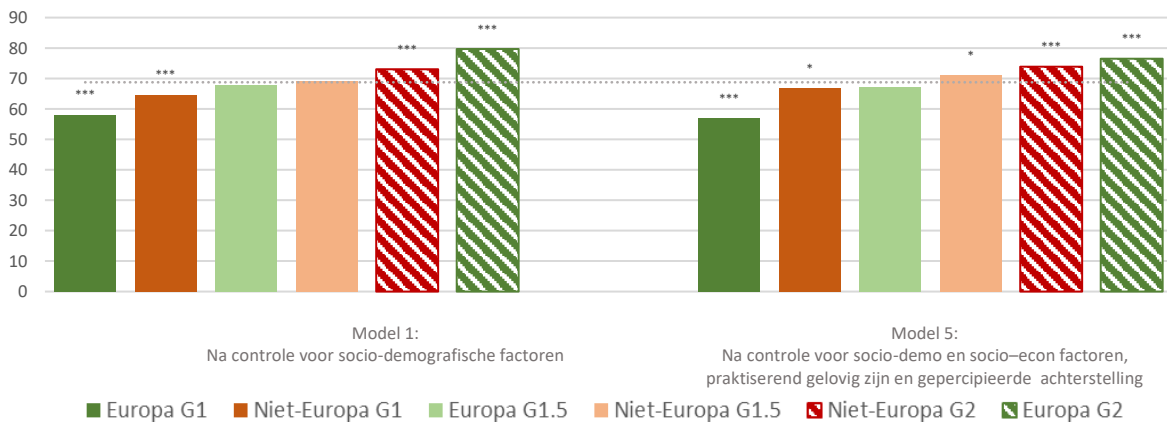
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.2: Verbondenheid met België

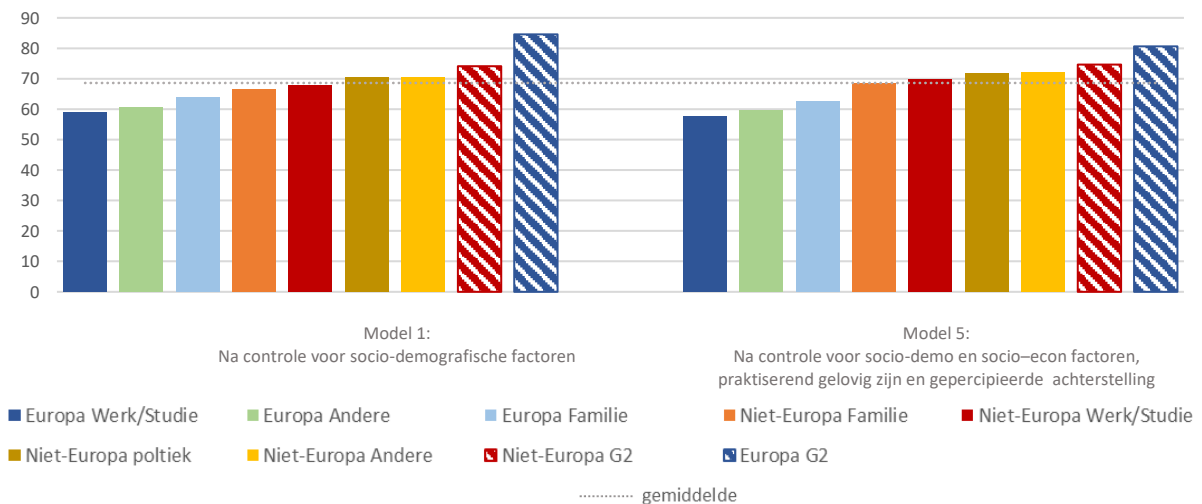
Figuur B.2a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.2b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.2c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de vragen i) Voelt u zich thuis in België, ii) Heeft u het gevoel dat anderen u in het algemeen als Belg beschouwen, en iii) Hoe vaak volgt u het nieuws over België.

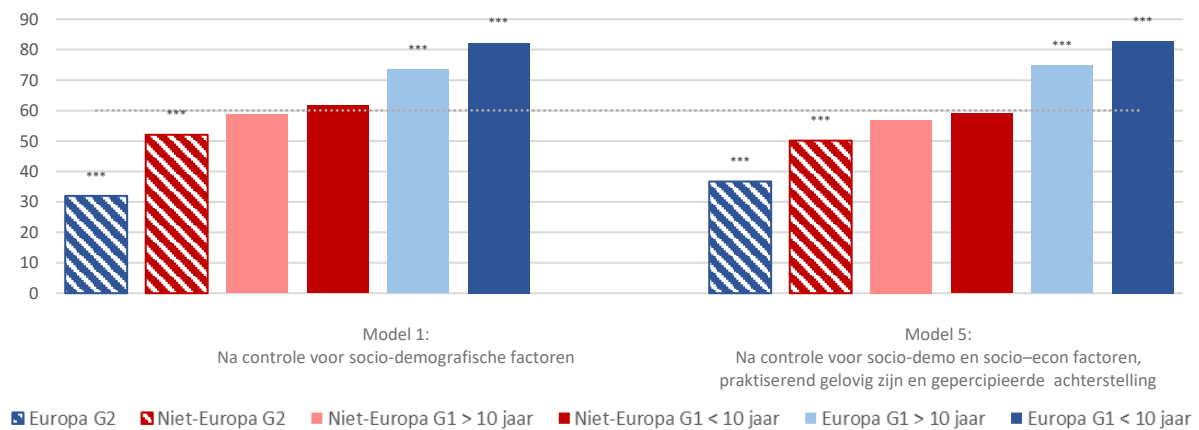
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 3752; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

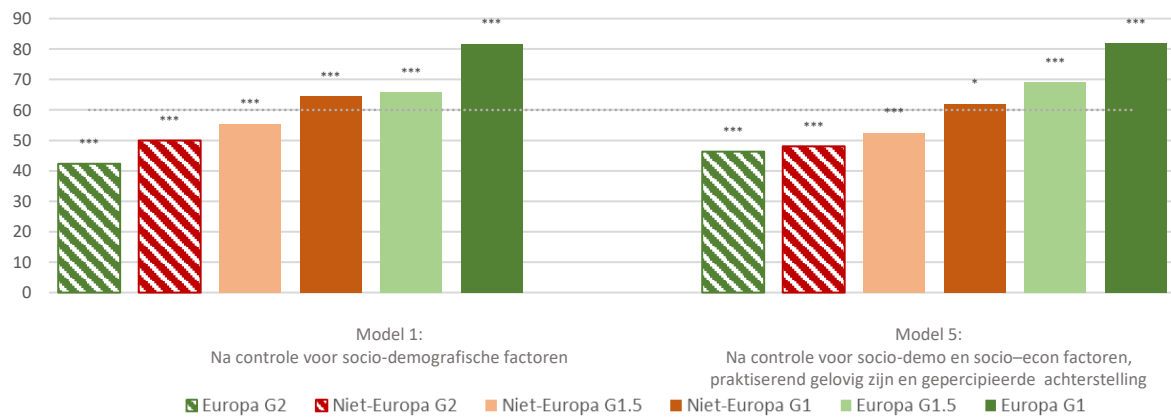
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.3: Verbondenheid met het herkomstland

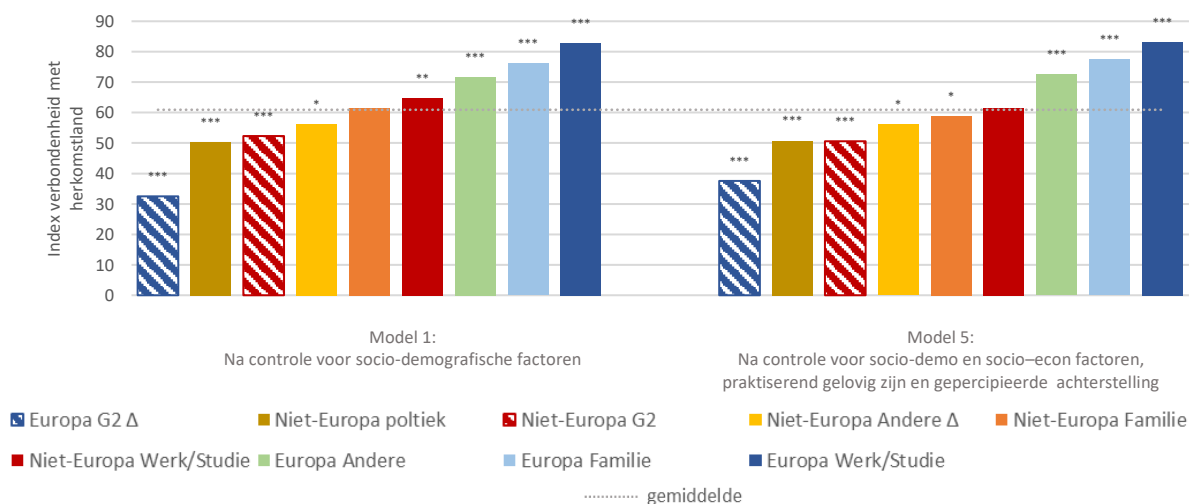
Figuur B.3a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.3b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.3c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op hoe vaak respondenten i) contact hebben met familie/vrienden in hun herkomstland, ii) naar hun herkomstland gaan, en iii) het nieuws over hun herkomstland volgen.

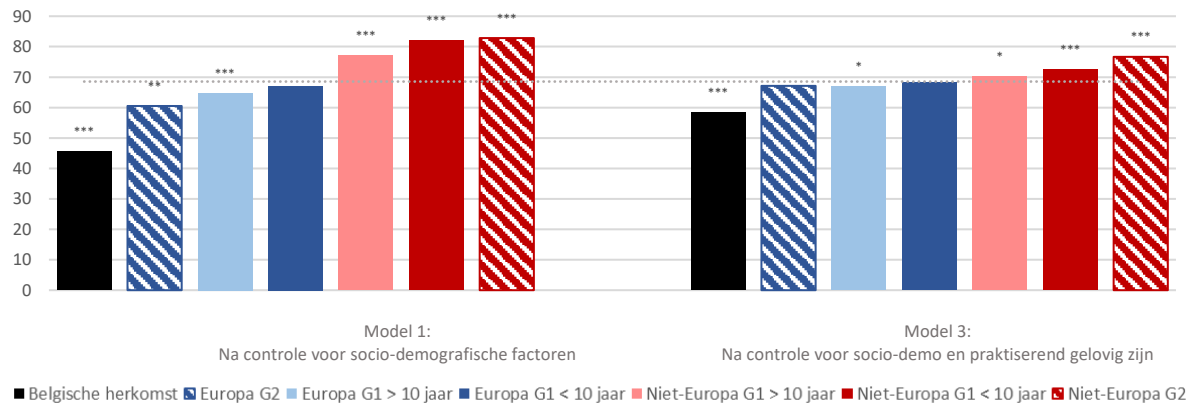
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 3752; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

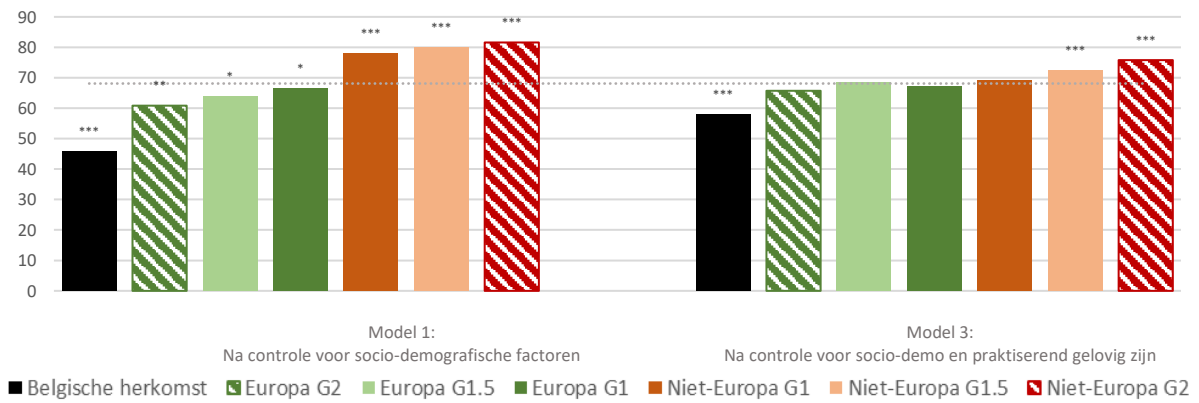
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.4: Religieuze identiteitsbeleving

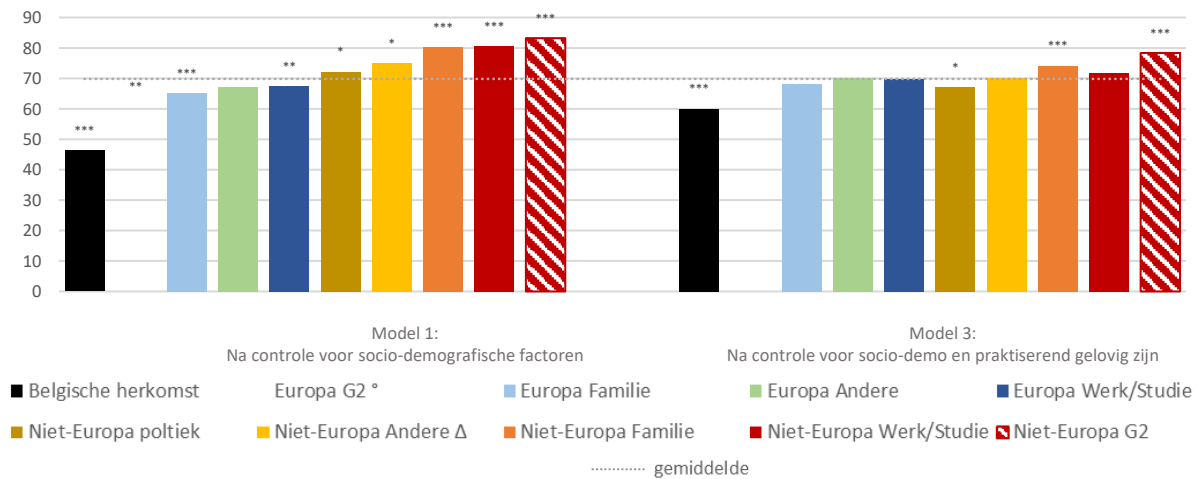
Figuur B.4a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.4b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.4c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen) mijn geloof is een belangrijk deel van mezelf, ii) het doet pijn als iemand iets slechts zegt over mijn geloof, en iii) mijn geloof is iets waar ik vaak aan denk.

Selectie: Respondenten die aangeven dat ze gelovig zijn.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

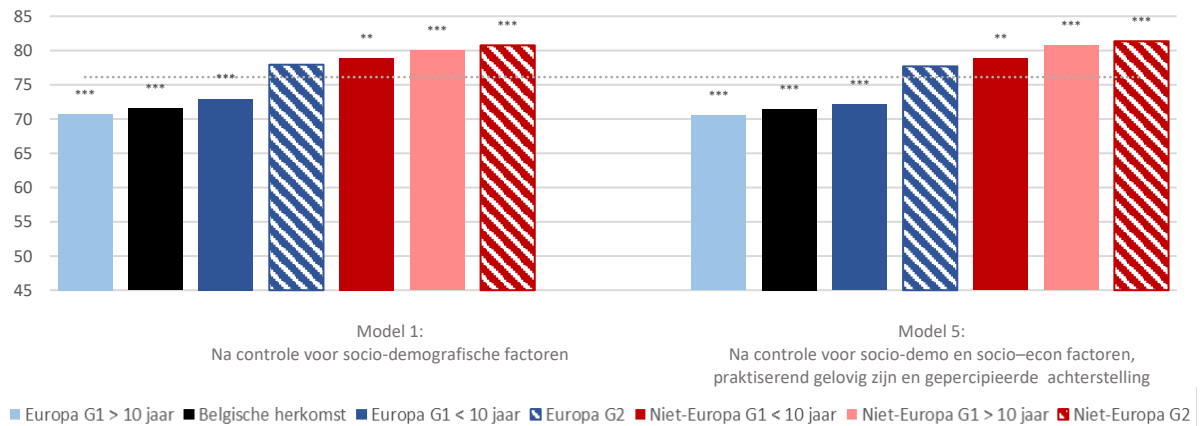
N: 3951; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

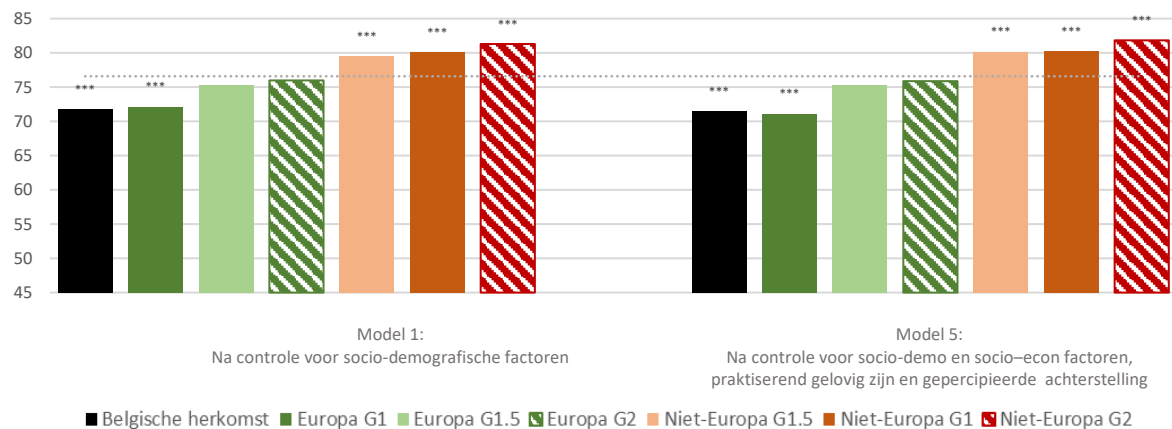
B.2: Houding ten aanzien van diversiteit

Figuur B.5: Houding ten aanzien van buren met een andere achtergrond

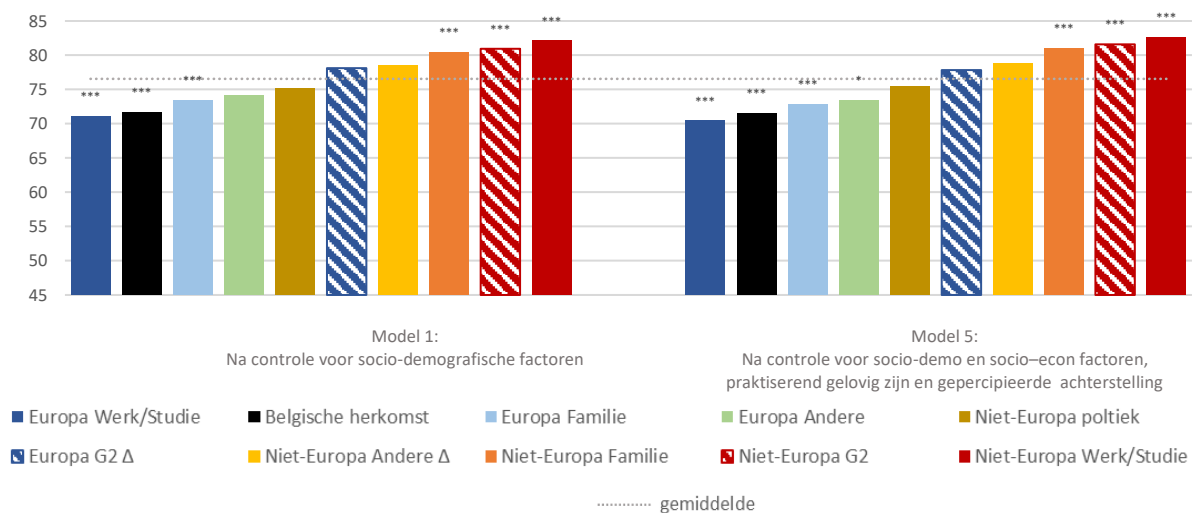
Figuur B.5a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.5b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.5c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen of de respondent het oké zou vinden om nieuwe buren te krijgen van een andere herkomstgroep en/of religie.

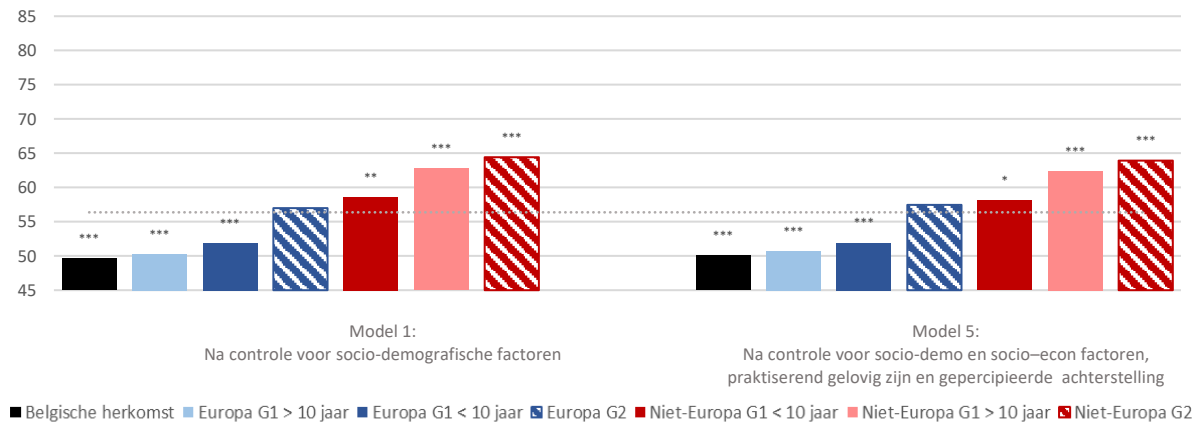
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4491; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

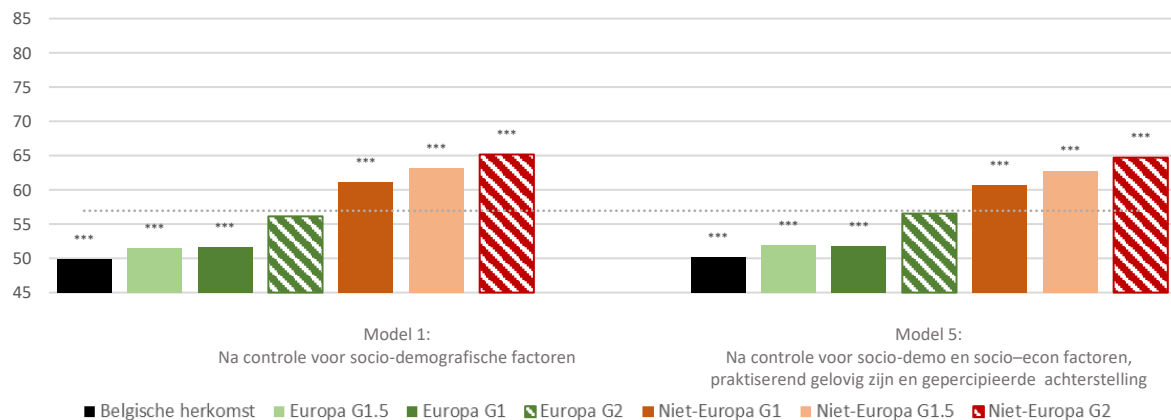
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.6: Houding ten aanzien van de 'multiculturele samenleving'

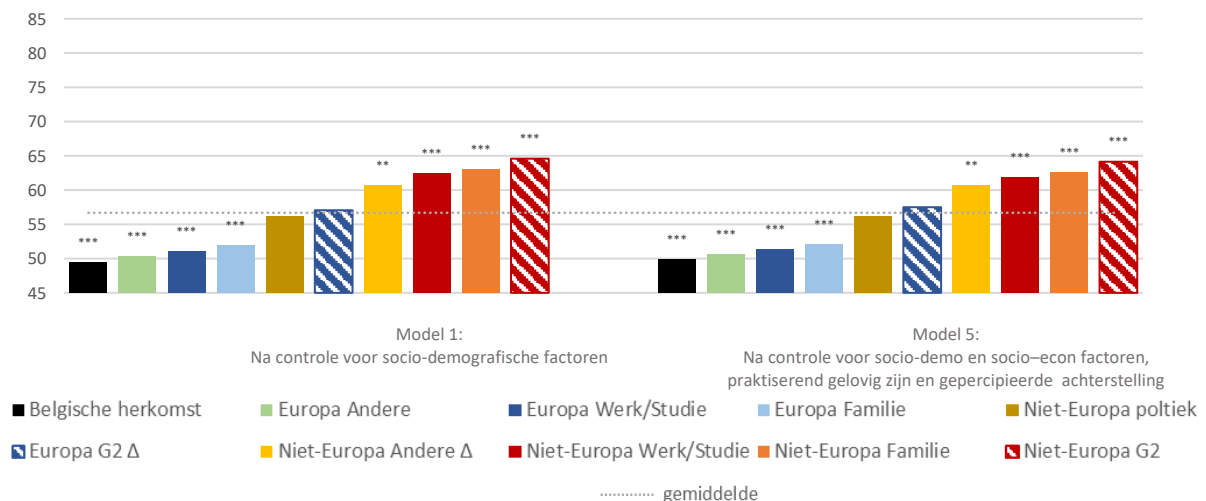
Figuur B.6a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.6b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.6c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen i) De aanwezigheid van verschillende herkomstgroepen is een verrijking voor onze samenleving, ii) Er wonen in België te veel personen van buitenlandse herkomst; iii) Personen van buitenlandse herkomst krijgen in België te weinig kansen, iv) Personen van buitenlandse herkomst moeten thuis hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden, en v) Personen van buitenlandse herkomst moeten op school/op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

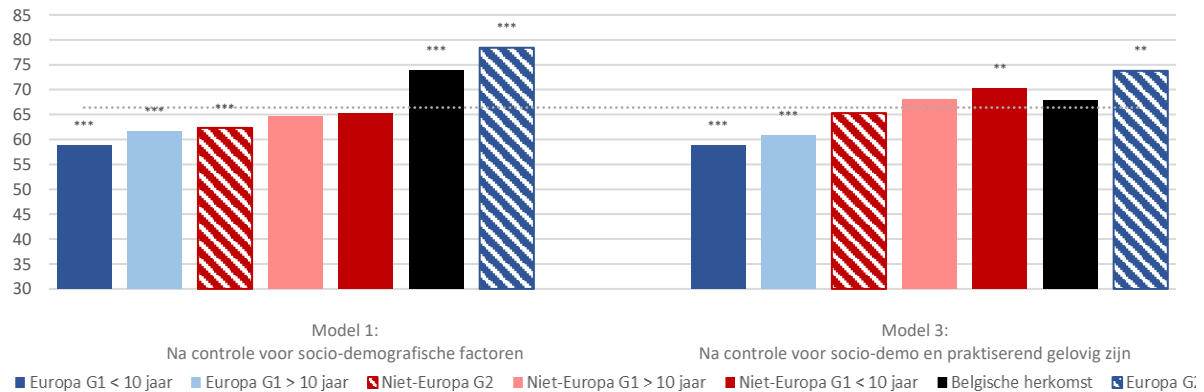
N: 4491; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

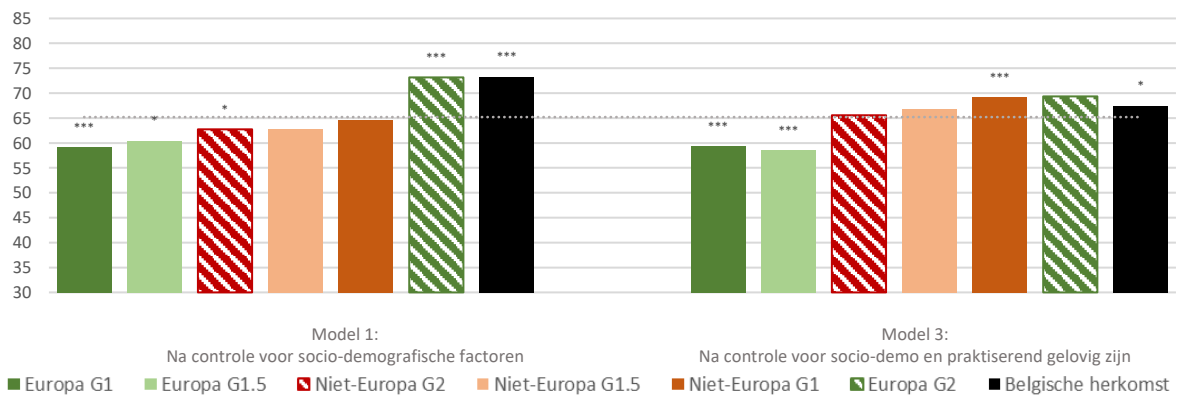
B.3: Houding ten aanzien van gendergelijkheid en holebi's

Figuur B.7: Houding ten aanzien van gendergelijkheid

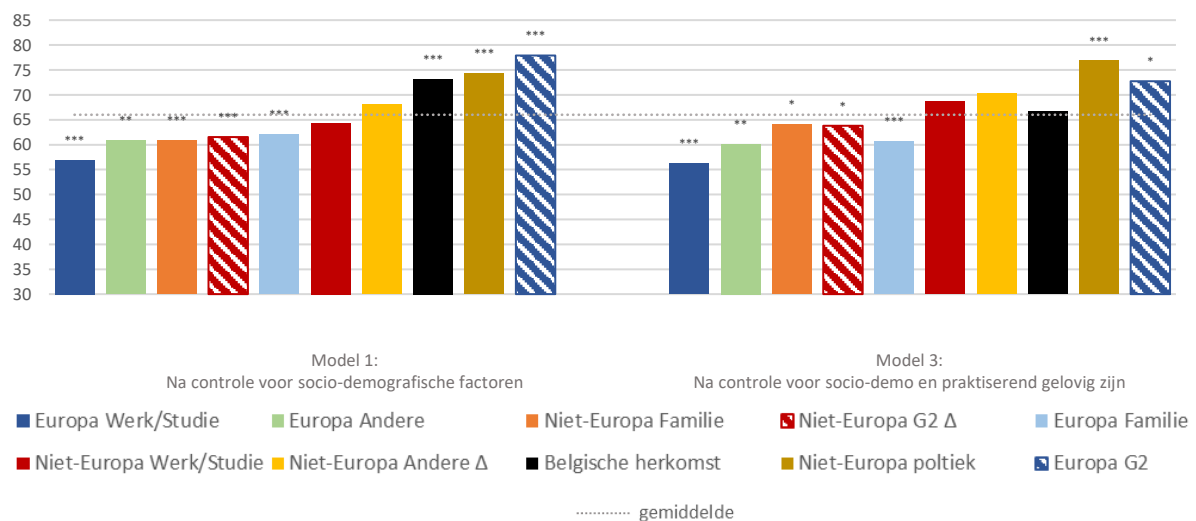
Figuur B.7a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.7b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.7c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen i) Studeren en een goed diploma zijn even belangrijk voor vrouwen als voor mannen, ii) Als er kinderen zijn in het gezin, zouden vrouwen best thuisblijven in plaats van te gaan werken, iii) Vooral de man moet voor het gezinsinkomen zorgen, iv) Het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk.

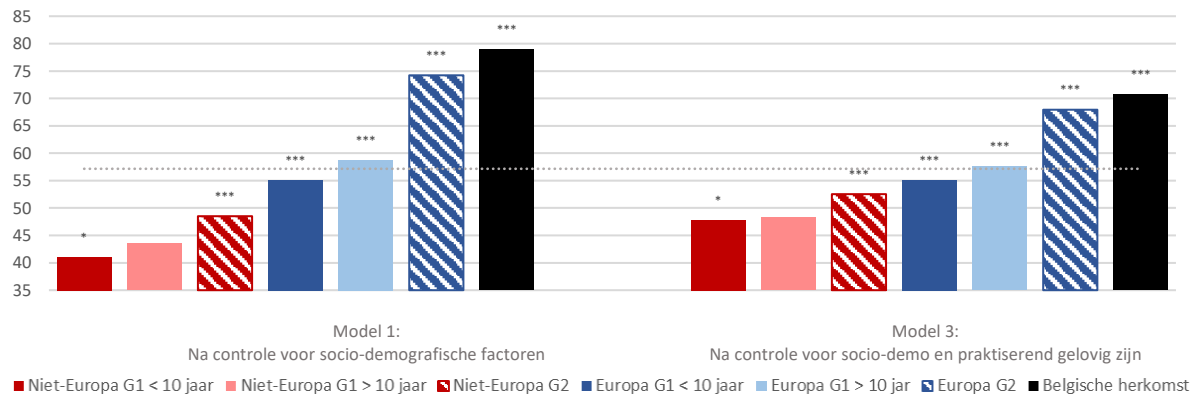
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4465; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

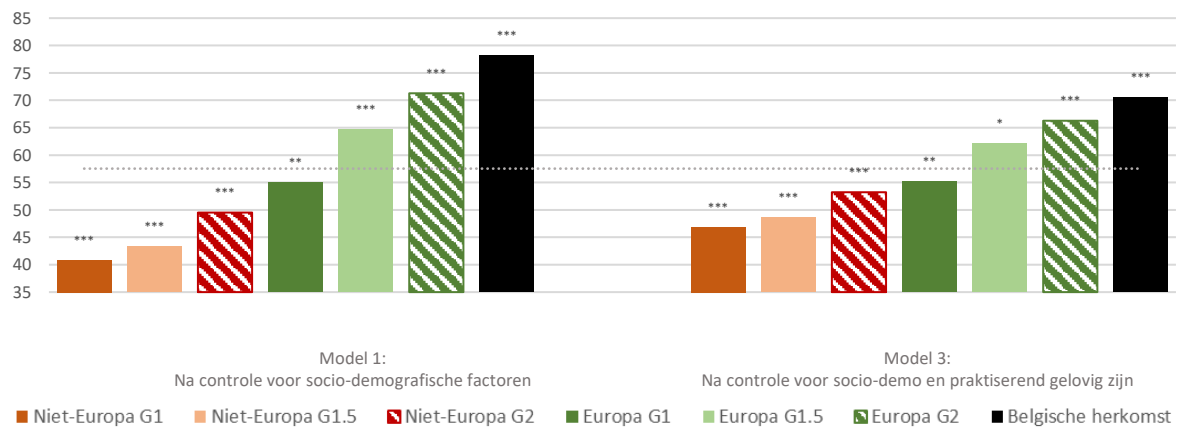
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.8: Houding ten aanzien van holebi's

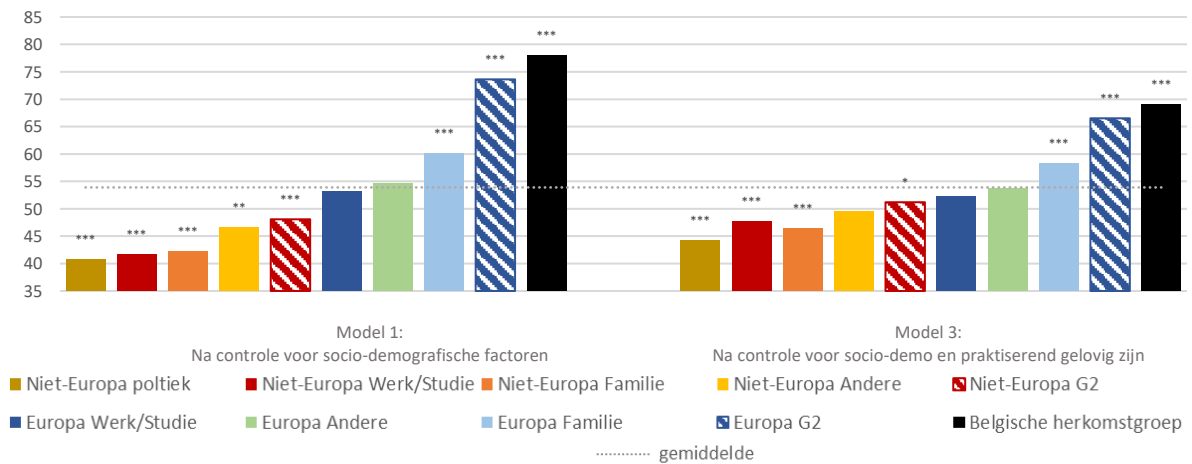
Figuur B.8a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.8b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.8c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen i) Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen, ii) Het is goed dat twee personen van hetzelfde geslacht met elkaar mogen trouwen, en iii) Ik zou het oké vinden als mijn kind een partner heeft van hetzelfde geslacht.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

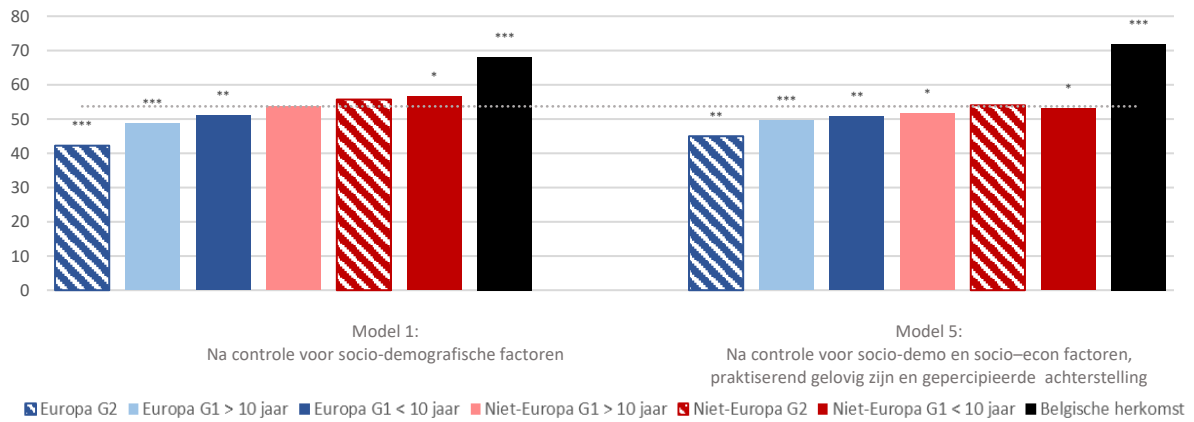
N: 4465; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

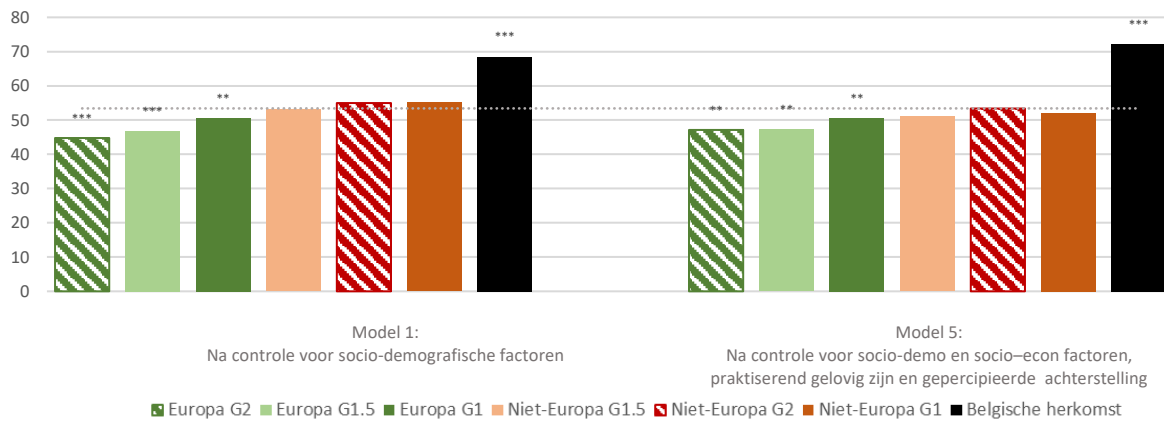
B.4: Houding ten aanzien van geweld

Figuur B.9: Angst voor geweld

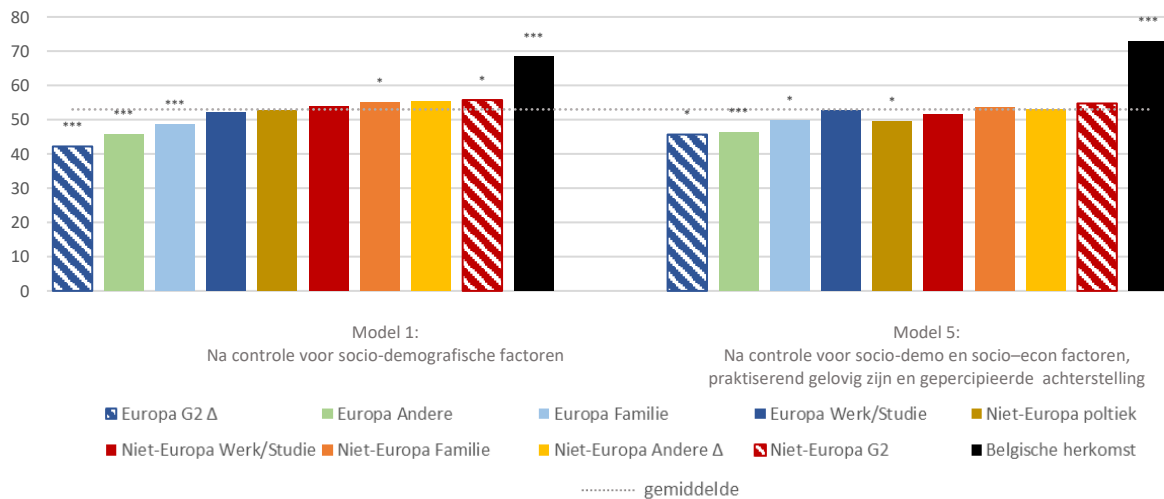
Figuur B.9a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.9b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.9c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen i) Ik maak me zorgen over geweld tegen personen de eigen herkomstgroep, gepleegd door andere herkomstgroepen, en ii) Ik maak me zorgen over geweld gepleegd door personen van de eigen herkomstgroep tegen personen van andere herkomstgroepen.

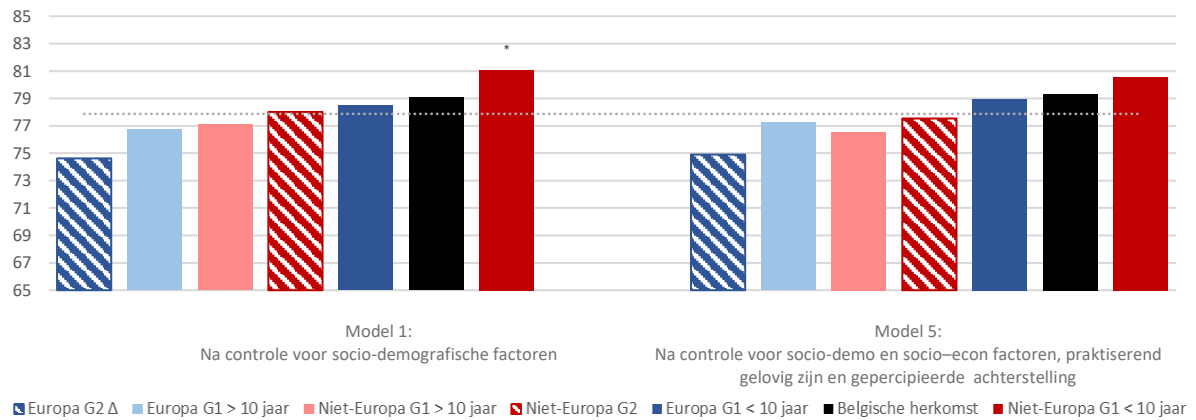
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4472; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

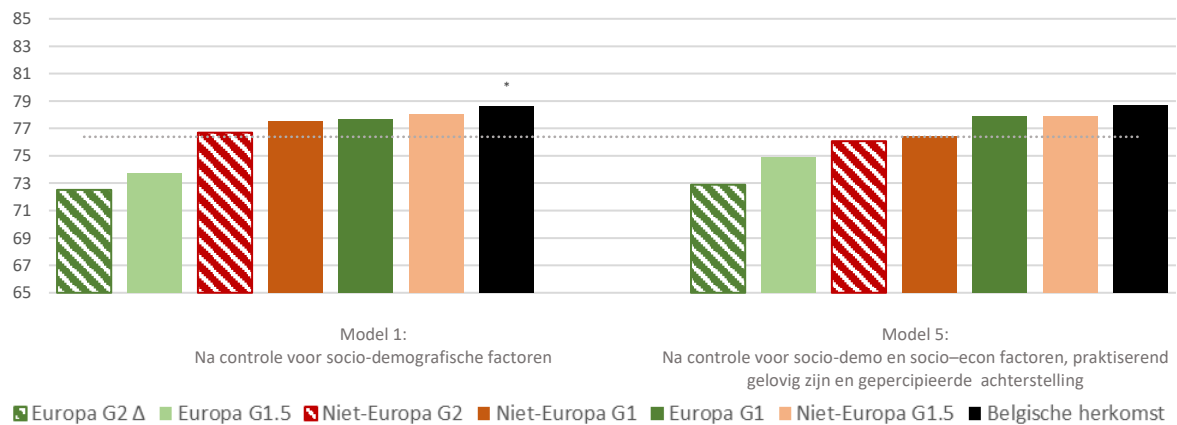
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.10: Angst voor extremistisch geweld

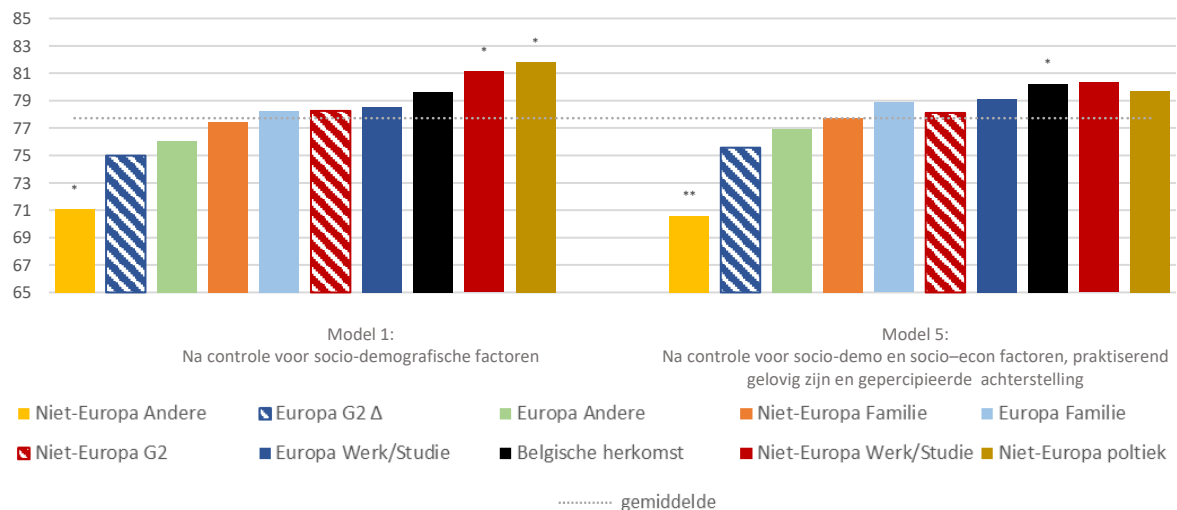
Figuur B.10a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.10b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.10c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stelling 'ik ben bang voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken'.

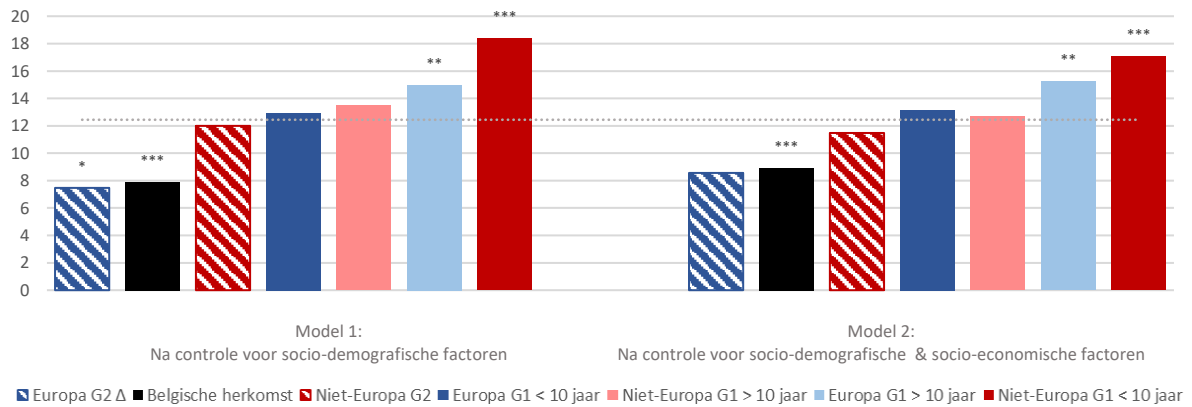
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4472; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

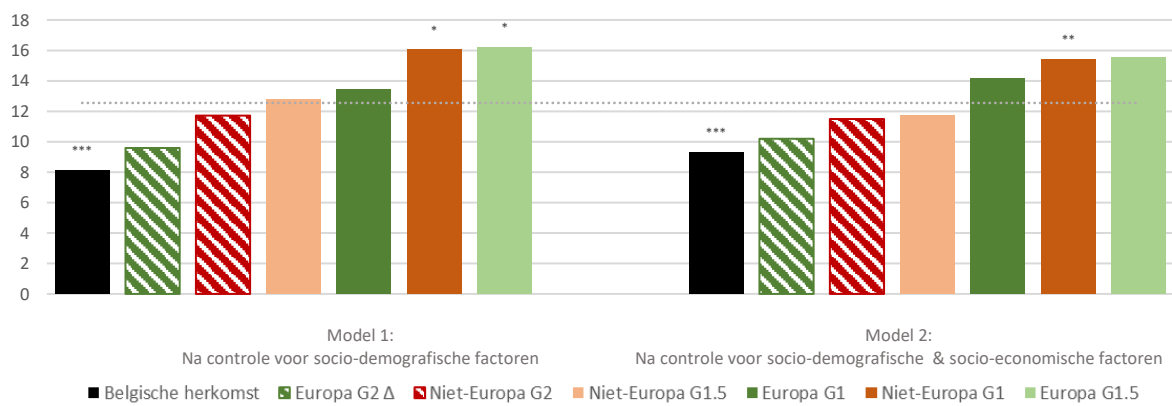
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.11: Begrip voor extremistisch geweld

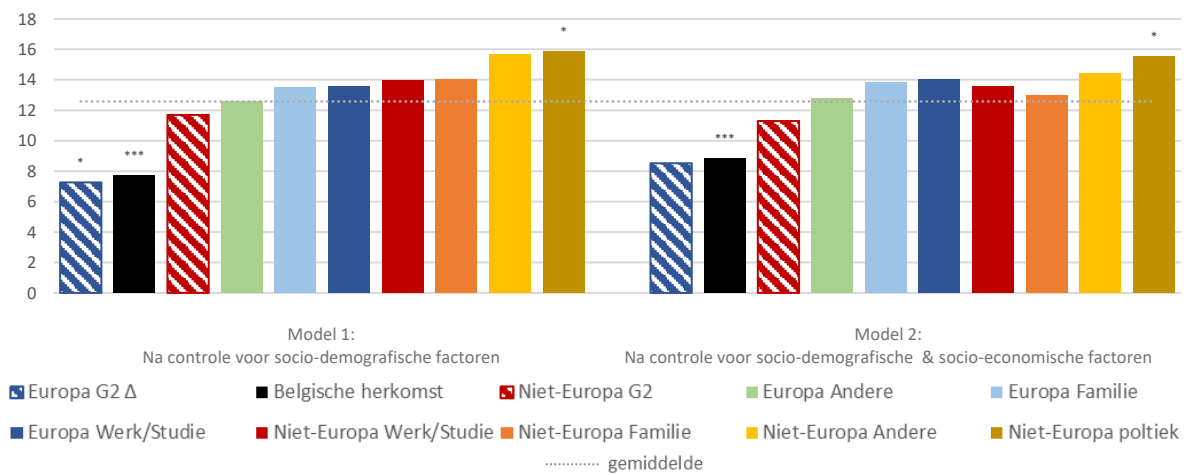
Figuur B.11a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.11b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.11c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stelling 'ik heb begrip voor mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken'.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

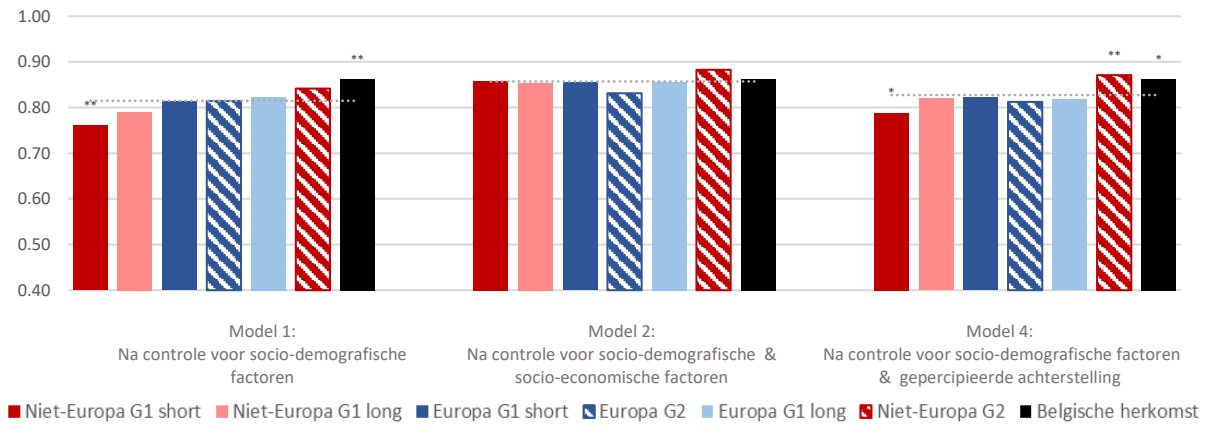
N: 4472; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

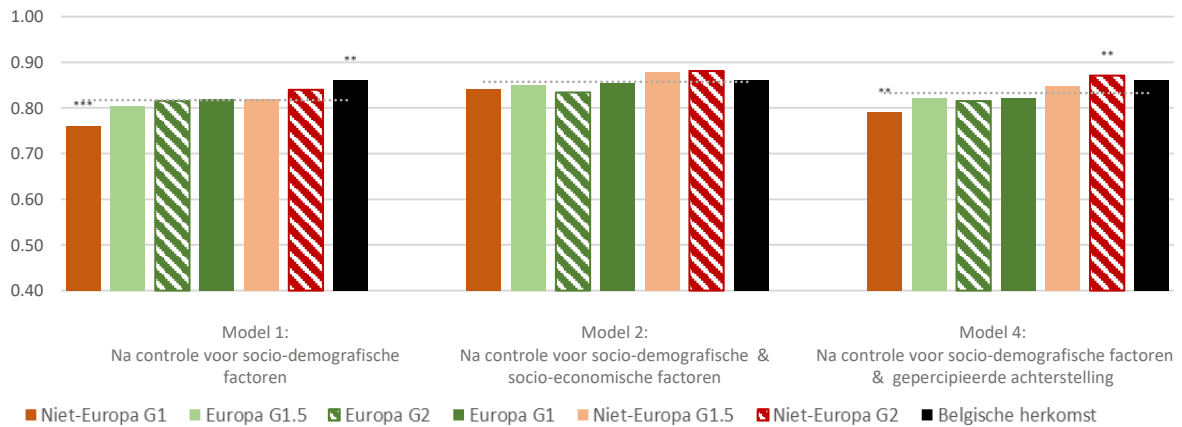
B.5: Tevredenheid met het leven op dit moment en optimisme omtrent de toekomst

Figuur B.12: Kans om over het algemeen tevreden te zijn met het leven op dit moment

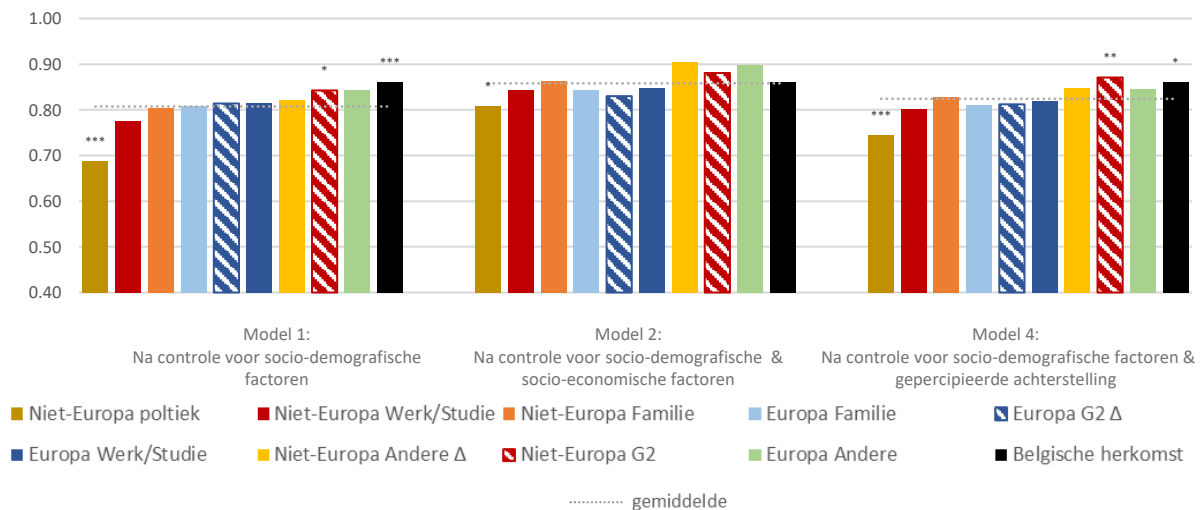
Figuur B.12a: naar herkomstgroep en verblijfsduur

Figuur B.12b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

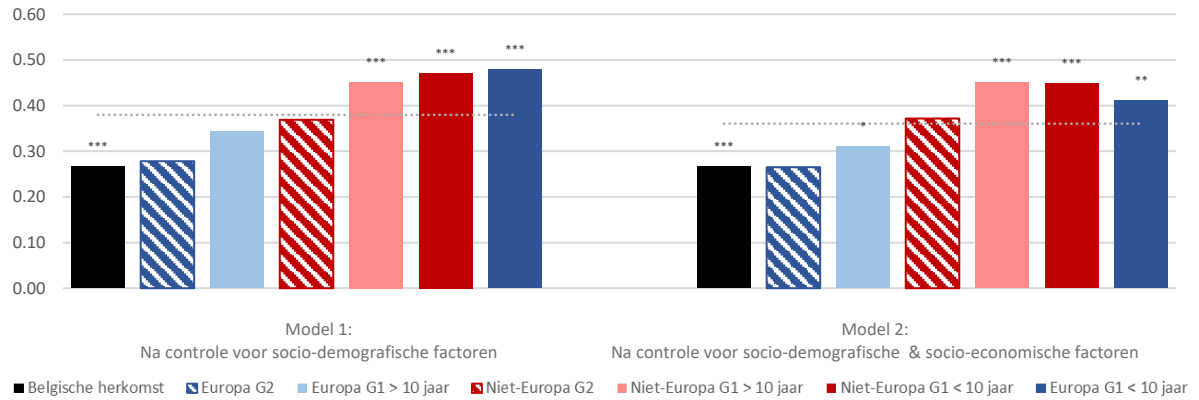
Figuur B.12c: naar herkomstgroep en migratiemotief

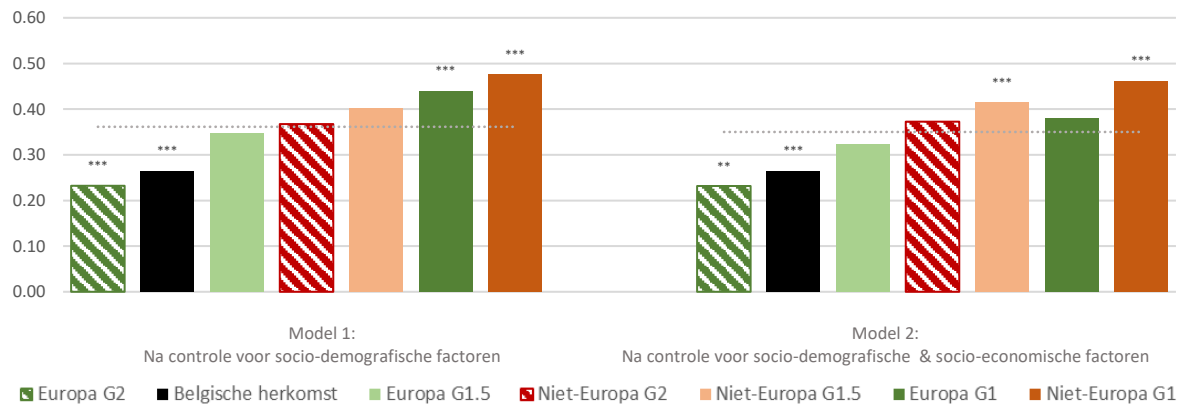
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 N: 4460; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur B.13: Kans om optimistisch te zijn over de toekomst

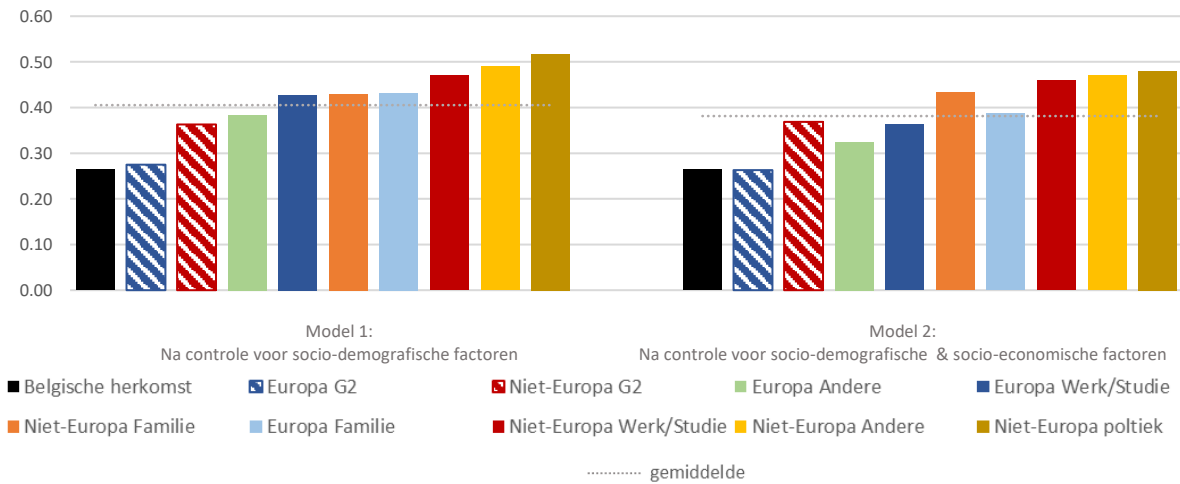
Figuur B.13a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur B.13b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur B.13c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 4491; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Appendix C: Taalkennis en taalgebruik

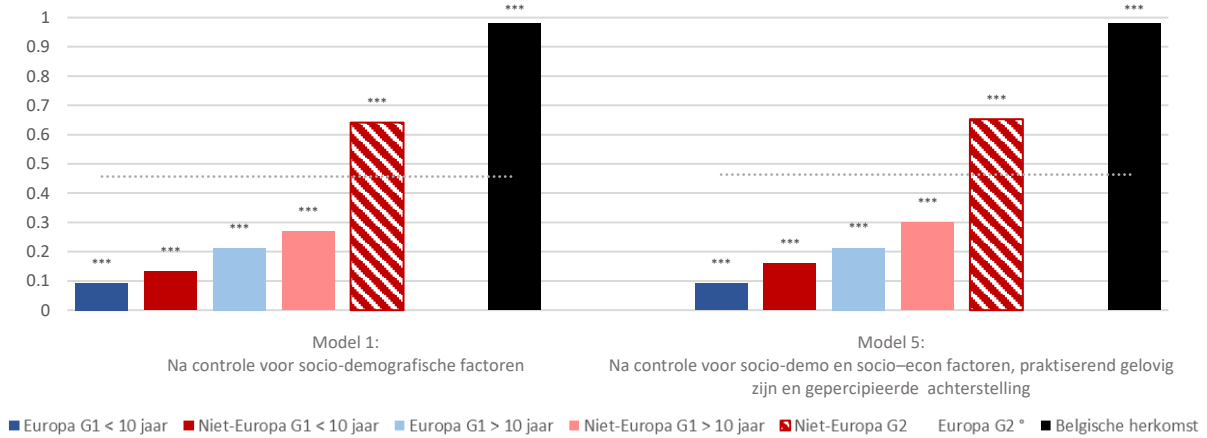
Deze appendix biedt aanvullende resultaten bij Hoofdstuk 3.3 betreffende taalkennis en taalgebruik. Waar de figuren in Hoofdstuk 3.3 taalkennis en taalgebruik naar herkomstgroep en generatie in kaart brengen, documenteert deze appendix taalkennis en taalgebruik naar herkomstgroep en respectievelijk i) verblijfsduur in België, ii) immigratieleeftijd, en iii) migratiemotief. Achtereenvolgens worden gepresenteerd:

- Kans om Nederlands als beste taal te hebben (Sectie C.1, Figuur C.1a-c).
- Kennis van het Nederlands bij respondenten zonder Nederlands als beste taal (Sectie C.1, Figuur C.2a-c).
- Gebruik van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt door respondenten zonder Nederlands als beste taal (Sectie C.2, Figuur C.3a-c).
- Gebruik van het Nederlands met partner en kinderen door respondenten zonder Nederlands als beste taal (Sectie C.2, Figuur C.4a-c).

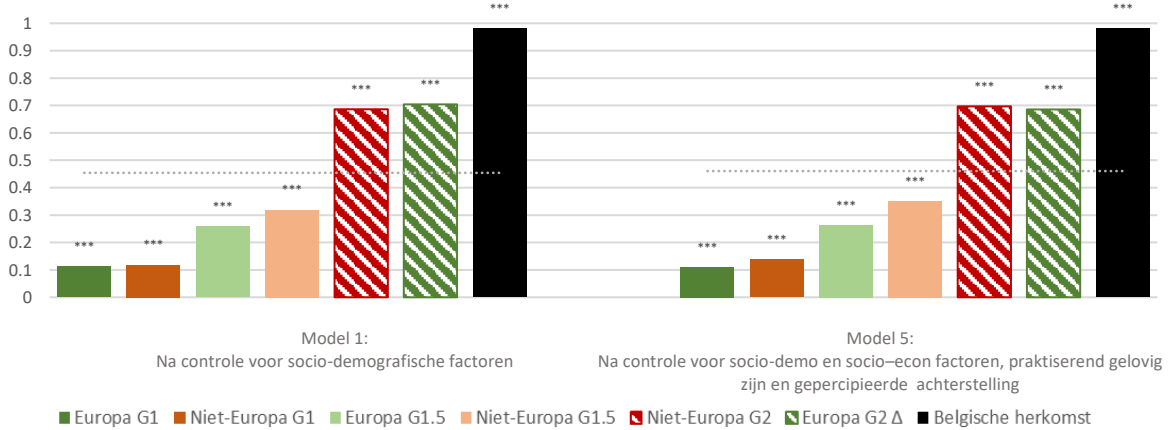
C.1: Taalkennis

Figuur C.1: Kans om Nederlands als beste taal te hebben

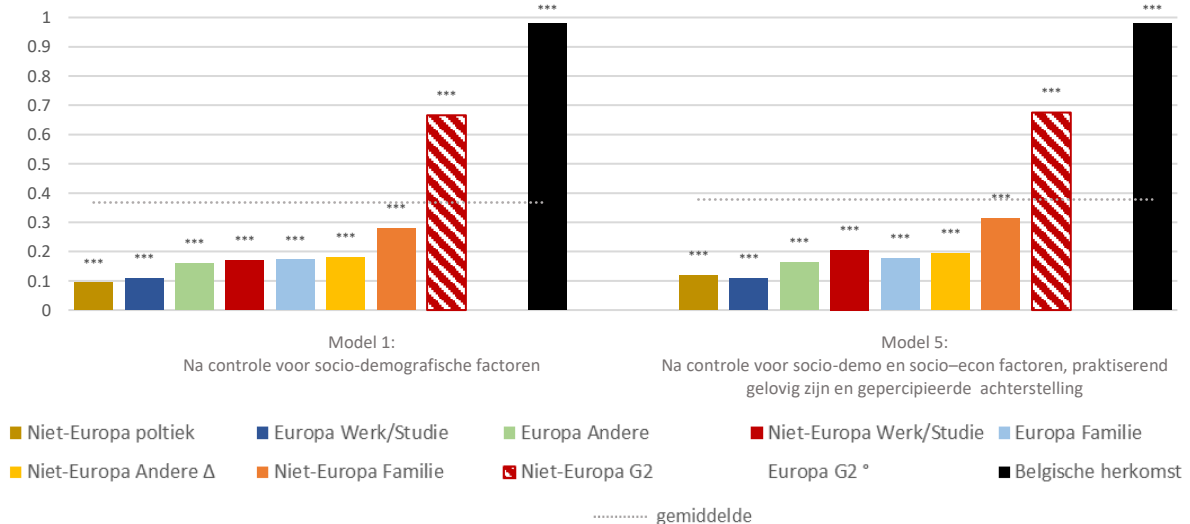
Figuur C.1a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur C.1b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur C.1c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

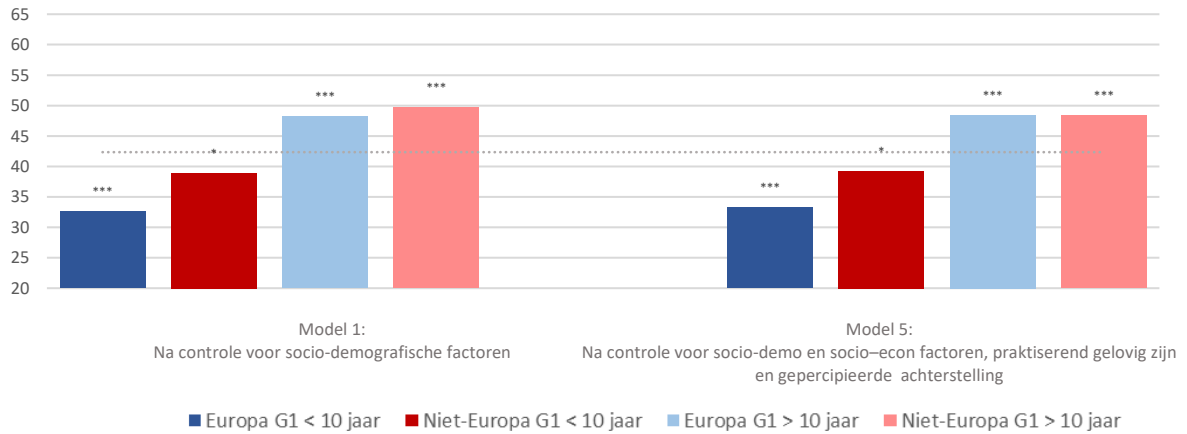
N: 4003; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten die in Vlaanderen wonen.

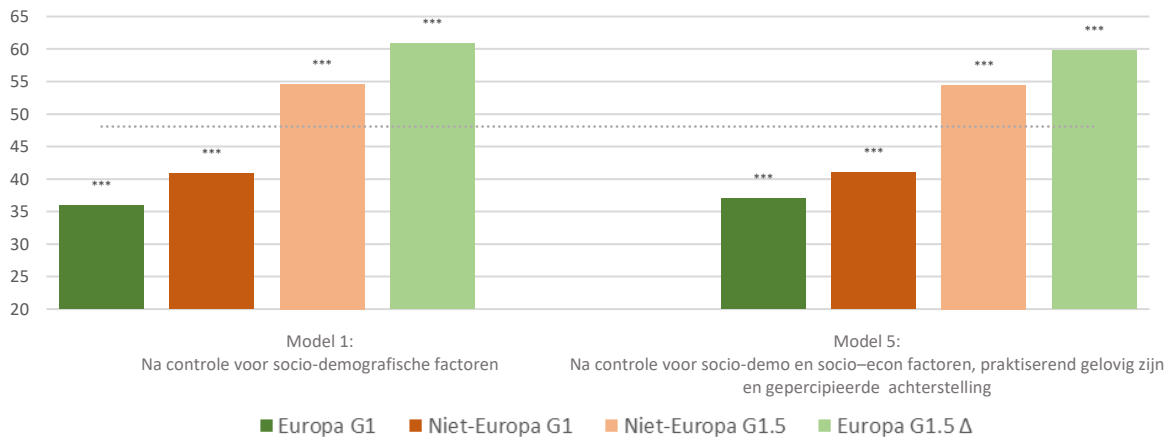
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur C.2: Kennis van het Nederlands voor respondenten zonder Nederlands als beste taal

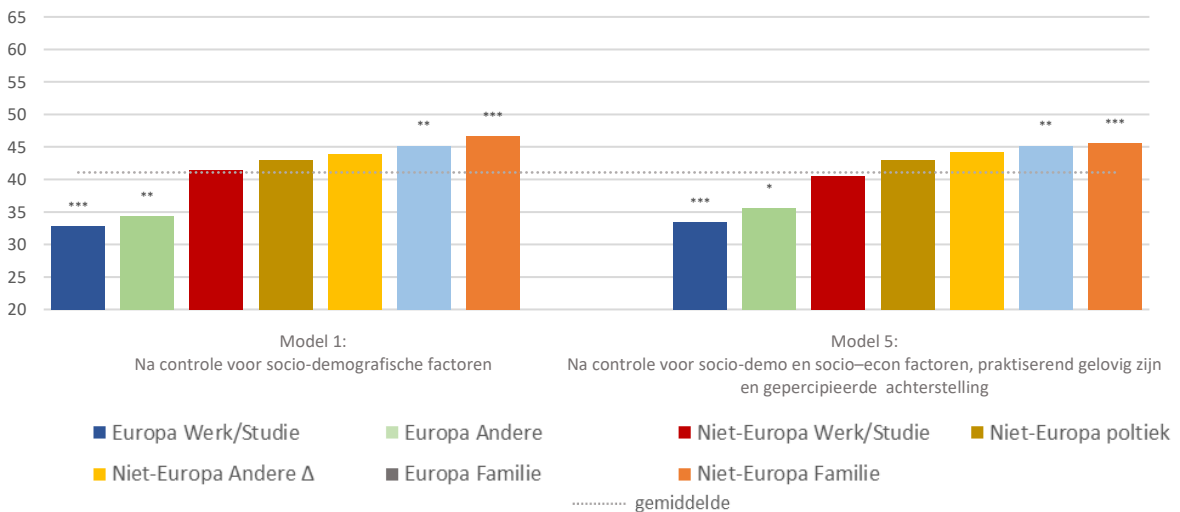
Figuur C.2a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur C.2b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur C.2c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

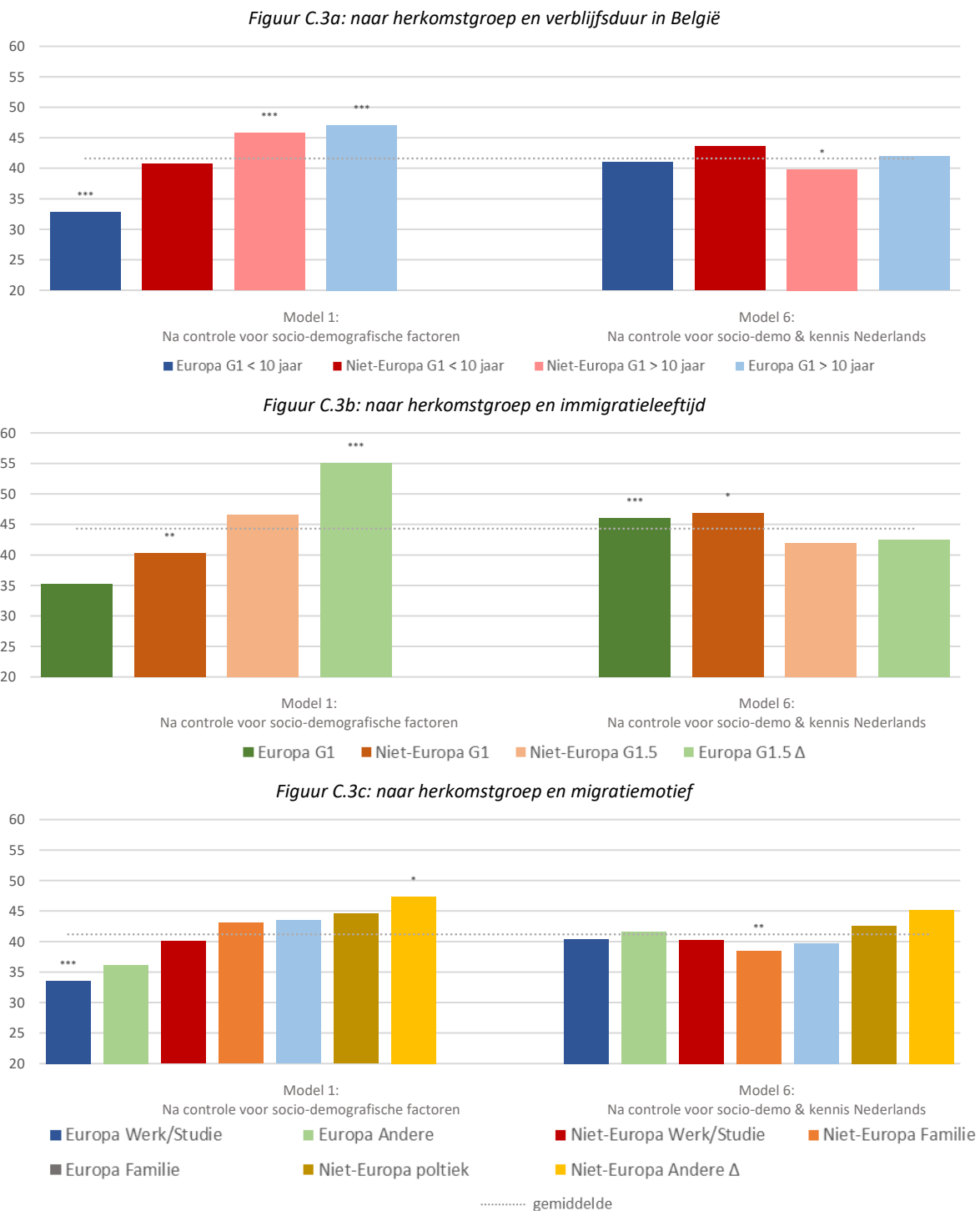
N: 2112; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen zonder Nederlands niet als beste taal.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

C.2: Taalgebruik

Figuur C.3: Gebruik van het Nederlands met vrienden en mensen uit de buurt door respondenten zonder Nederlands als beste taal

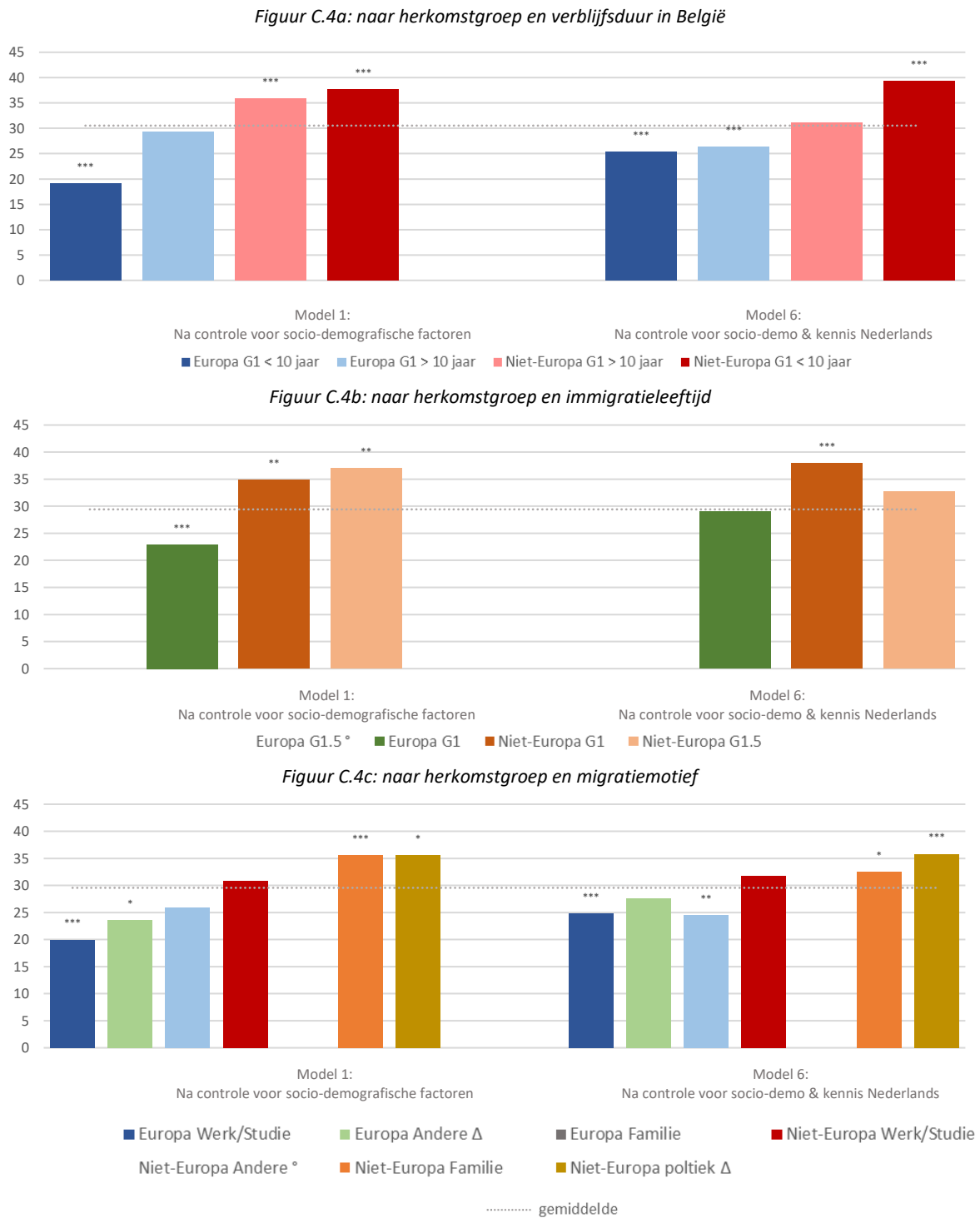
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 2112; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen zonder Nederlands niet als beste taal.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur C.4: Gebruik van het Nederlands met partner en kinderen door respondenten zonder Nederlands als beste taal

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 1191; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten van de eerste generatie die in Vlaanderen wonen zonder Nederlands niet als beste taal, en die een partner en minstens één kind hebben.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

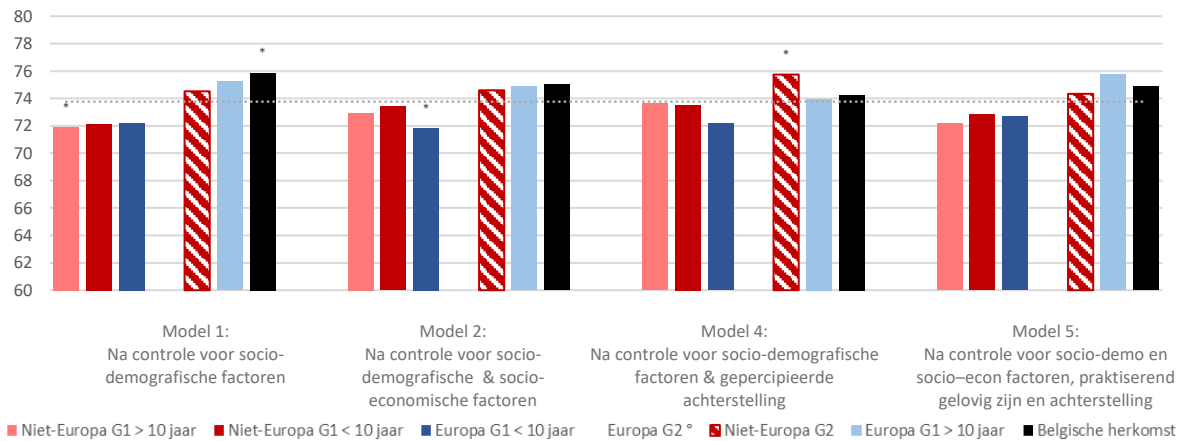
Appendix D: Arbeidsmarktposities en –ervaringen

Deze appendix biedt aanvullende resultaten bij Hoofdstuk 3.4 betreffende arbeidsmarktposities en -ervaringen. Waar de figuren in Hoofdstuk 3.4 arbeidsmarktposities en -ervaringen naar herkomstgroep en generatie in kaart brengen, documenteert deze appendix arbeidsmarktposities en -ervaringen naar herkomstgroep en respectievelijk i) verblijfsduur in België, ii) immigratieleeftijd, en iii) migratiemotief. Achtereenvolgens worden gepresenteerd:

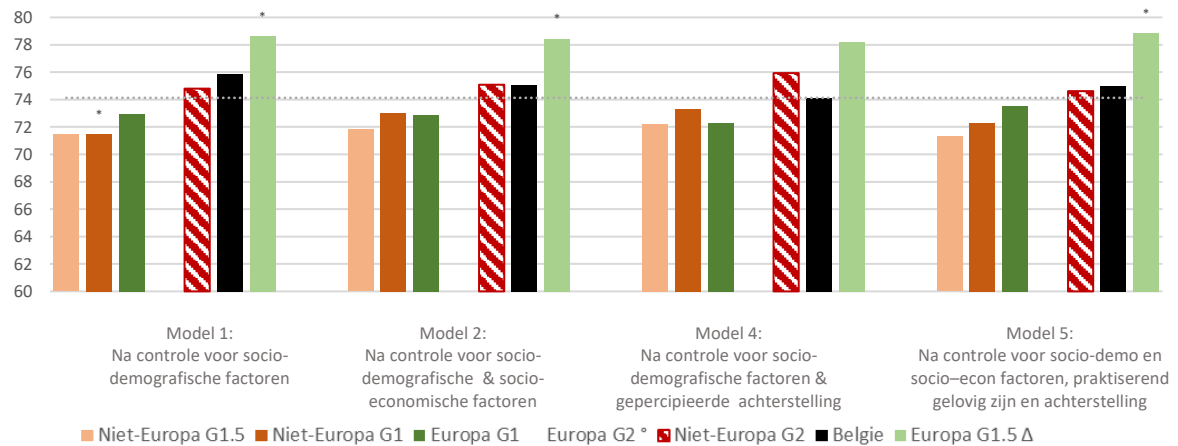
- Tevredenheid met het huidige werk (Figuur D.1a-c).
- Kans op subjectieve overkwalificatie te zijn (Figuur D.2a-c).
- Kans voor deeltijds werkenden om deeltijds te werken omwille van werkgerelateerde factoren (Figuur D.3a-c).
- Kans voor deeltijds werkenden om deeltijds te werken omwille van persoonsgebonden factoren (Figuur D.4a-c).

Figuur D.1: Tevredenheid met het huidige werk

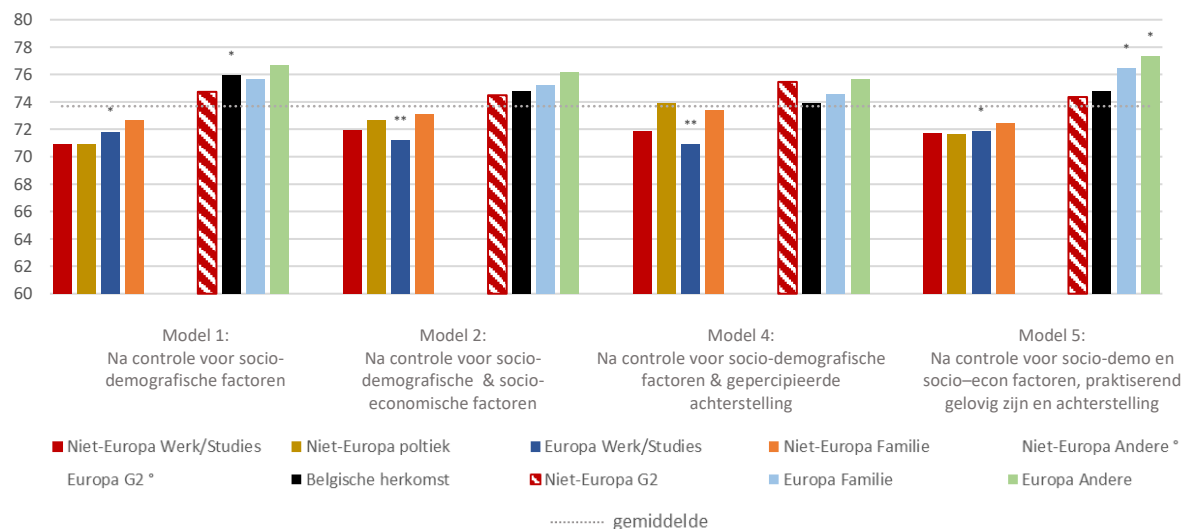
Figuur D.1a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur D.1b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur D.1c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de vraag i) hoe tevreden bent u over uw huidige werk, en de stellingen ii) mijn leidinggevende doet inspanningen zodat alle mensen zich goed voelen op het werk, ongeacht hun herkomst, iii) ik maak evenveel kans op promotie als mijn collega's, en iv) mijn directe collega's waarderen mij.

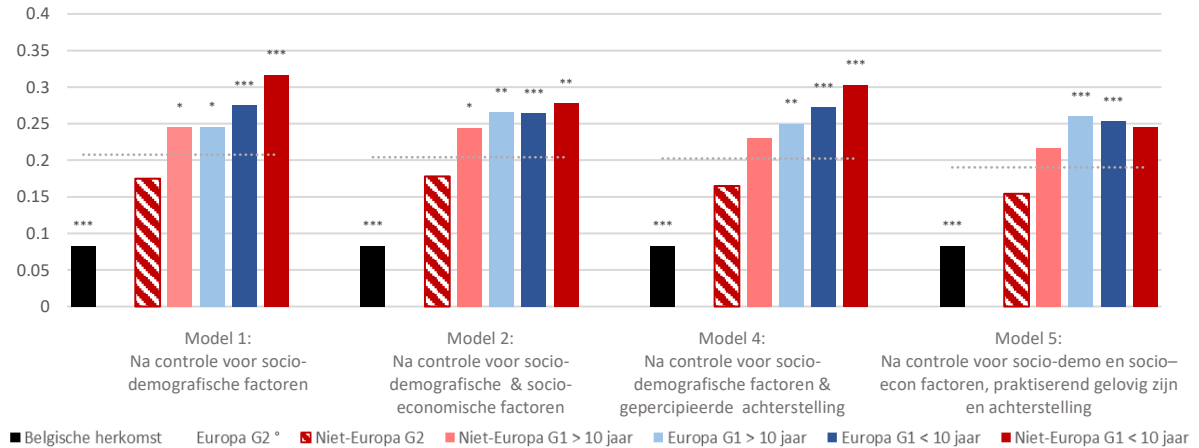
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 2420; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

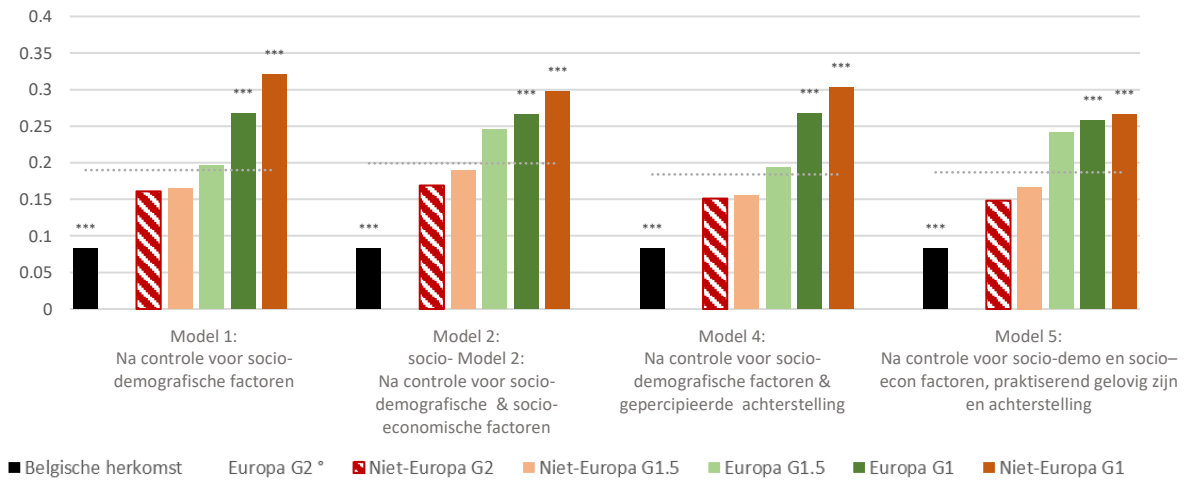
Selectie: Respondenten die momenteel betaald werk hebben en niet zelfstandig zijn.

Figuur D.2: Kans op subjectieve overkwalificatie

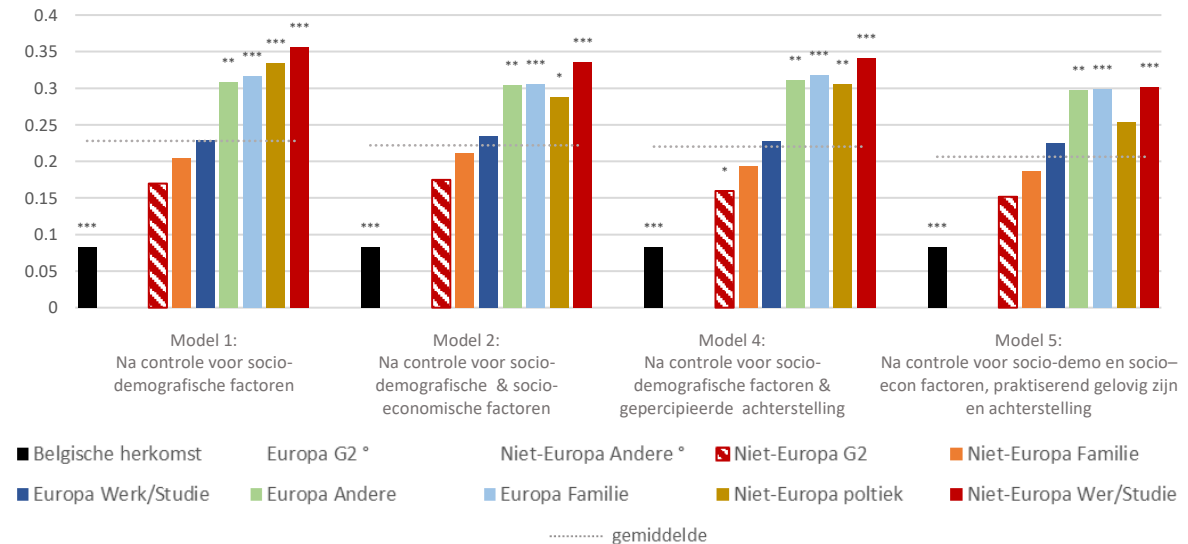
Figuur D.2a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur D.2b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur D.2c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

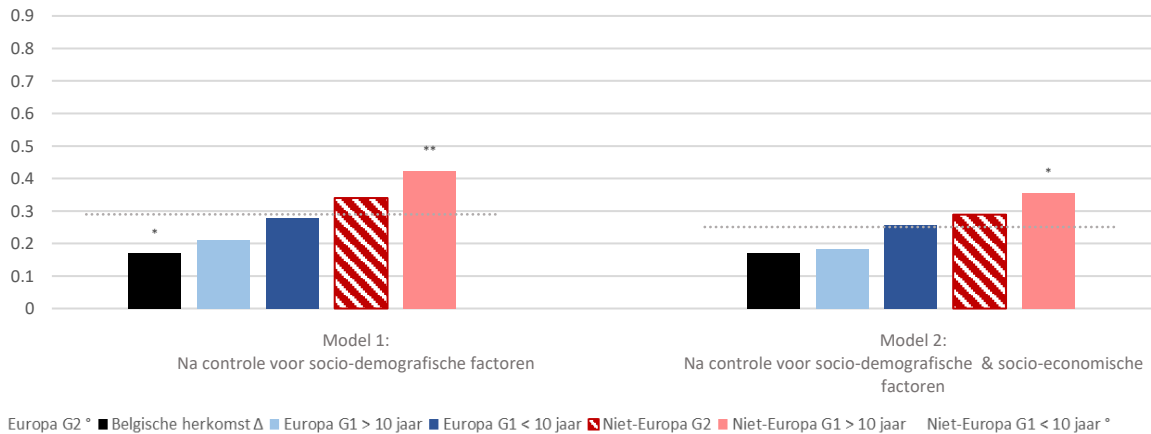
N: 2718; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten die momenteel betaald werk hebben.

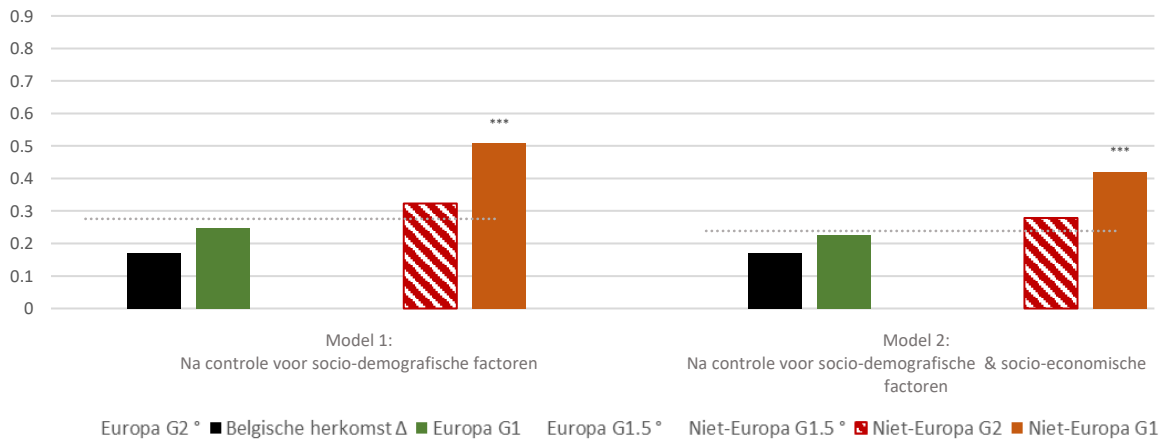
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur D.3: Kans voor deeltijds werkenden om deeltijds te werken omwille van werkgerelateerde factoren

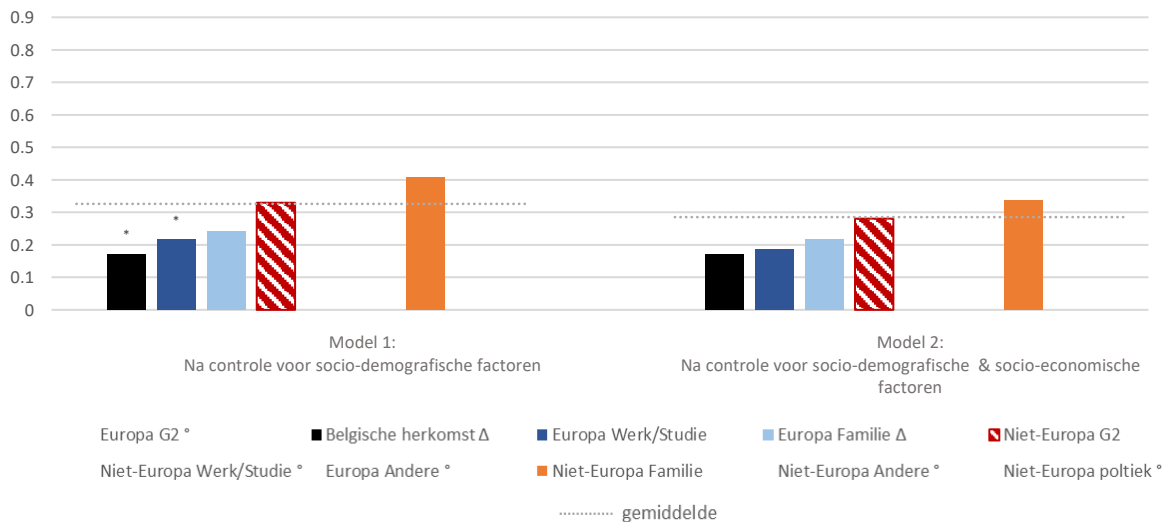
Figuur D.3a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur D.3b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur D.3c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Werkgerelateerde factoren hebben betrekking op de volgende stellingen: ik vind geen voltijds werk, deze job werd enkel deeltijds aangeboden, omwille van afstand/vervoer.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

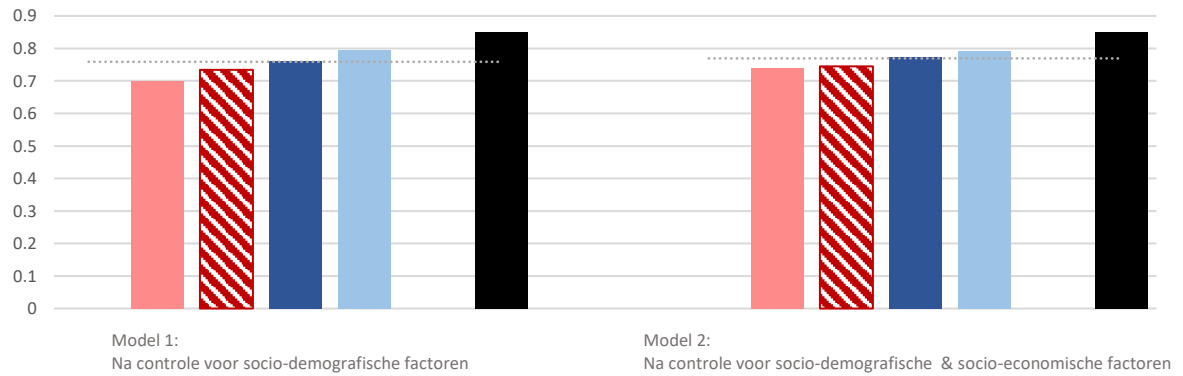
N: 669; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten die momenteel deeltijds werken.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

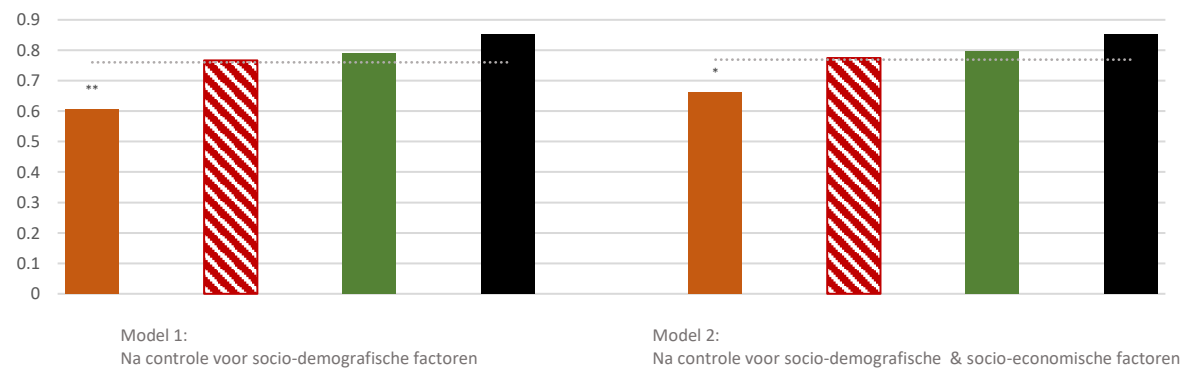
Figuur D.4: Kans voor deeltijds werkenden om deeltijds te werken omwille van persoonsgebonden factoren

Figuur D.4a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

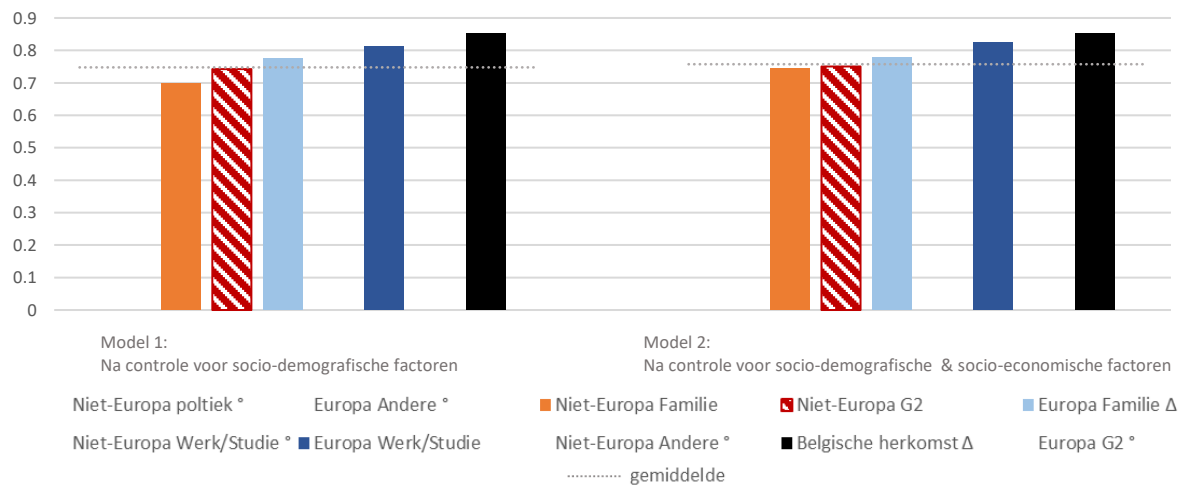
Niet-Europa G1 < 10 jaar ° Niet-Europa G1 > 10 jaar Niet-Europa G2 Europa G1 < 10 jaar Europa G1 > 10 jaar Europa G2 ° Belgische herkomst Δ

Figuur D.4b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

■ Niet-Europa G1 Europa G1.5° Niet-Europa G2 Niet-Europa G1.5° ■ Europa G1 Europa G2 ° ■ Belgische herkomst Δ

Figuur D.4c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Persoonsgebonden factoren hebben betrekking op de volgende stellingen: combinatie werk-gezin, combinatie werk-studies, gezondheidsredenen, ik wil meer tijd voor mezelf.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 669; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten die momenteel deeltijds werken.

Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

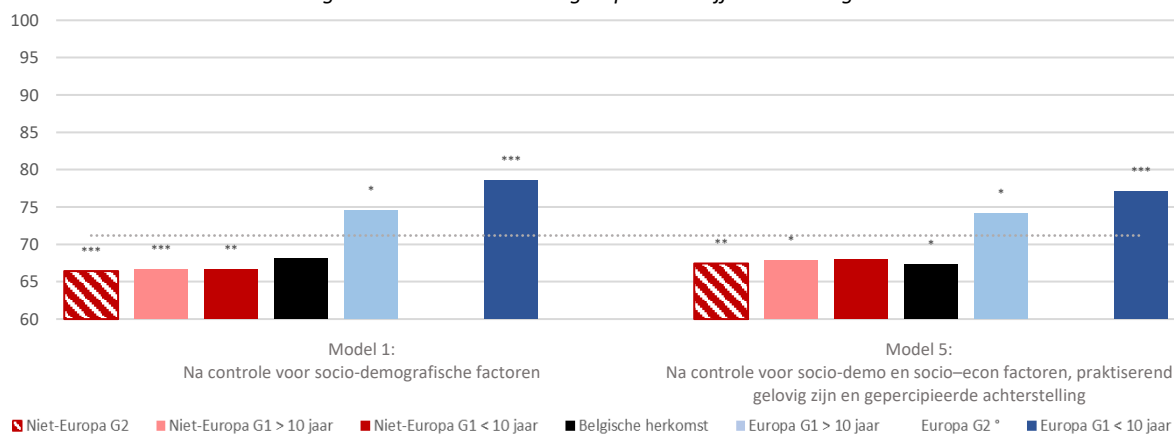
Appendix E: Opvoeding en schoolervaringen van kinderen

Deze appendix biedt aanvullende resultaten bij Hoofdstuk 3.5 betreffende opvoeding en schoolervaringen van kinderen. Waar de figuren in Hoofdstuk 3.5 opvoeding en schoolervaringen van kinderen naar herkomstgroep en generatie in kaart brengen, documenteert deze appendix opvoeding en schoolervaringen van kinderen naar herkomstgroep en respectievelijk i) verblijfsduur in België, ii) immigratieleeftijd, en iii) migratiemotief. Achtereenvolgens worden gepresenteerd:

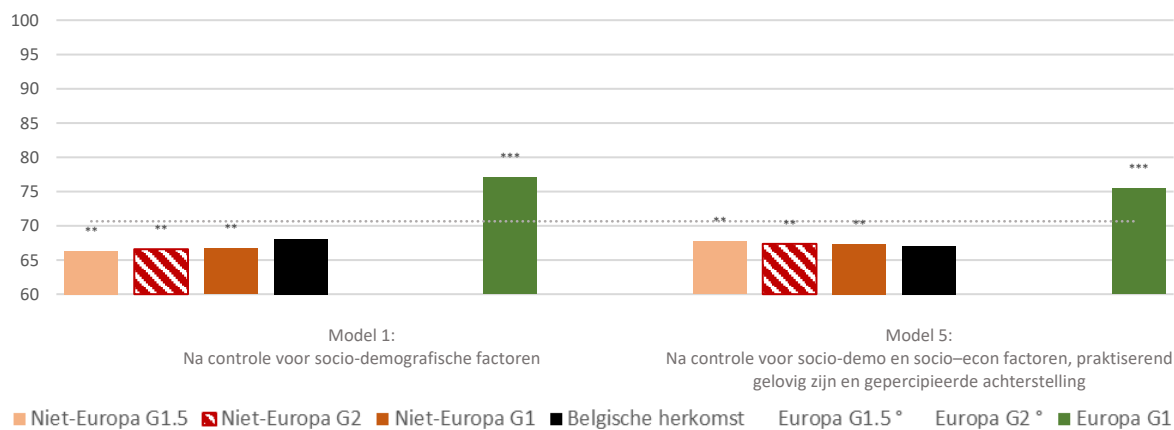
- Gepercipieerde controle over de opvoeding van kinderen (Figuur E.1a-c).
- Gedrag en behandeling van kinderen op school (Figuur E.2a-c).
- Betrokkenheid ouders bij de school van de kinderen (Figuur E.3a-c).
- Belang dat ouders hechten aan het doorgeven van taal, geloof en tradities (Figuur E.4a-c).

Figuur E.1: Gepercipieerde controle over de opvoeding van kinderen

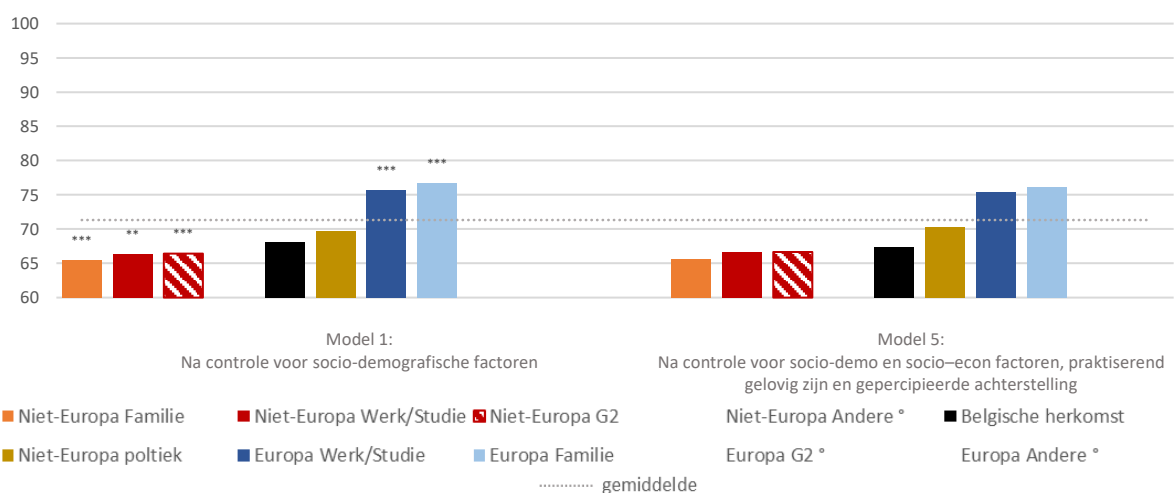
Figuur E.1a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur E.1b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur E.1c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de stellingen: i) mijn kind(eren) opvoeden lukt zonder grote problemen, ii) ik ben bang dat mijn kind(eren) door foute vrienden foute dingen leert/leren, en iii) ik heb mijn kind(eren) helemaal niet onder controle.

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

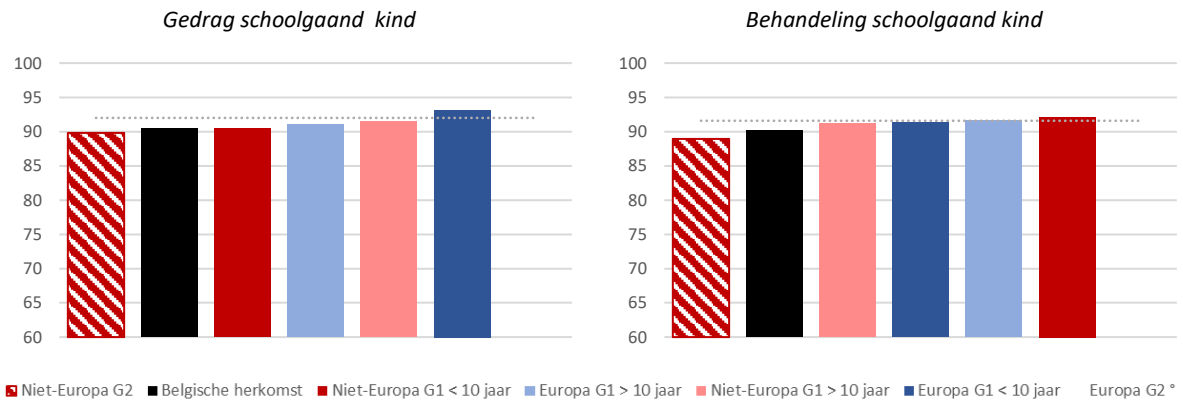
N: 1441; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten met minstens één schoolgaand kind.

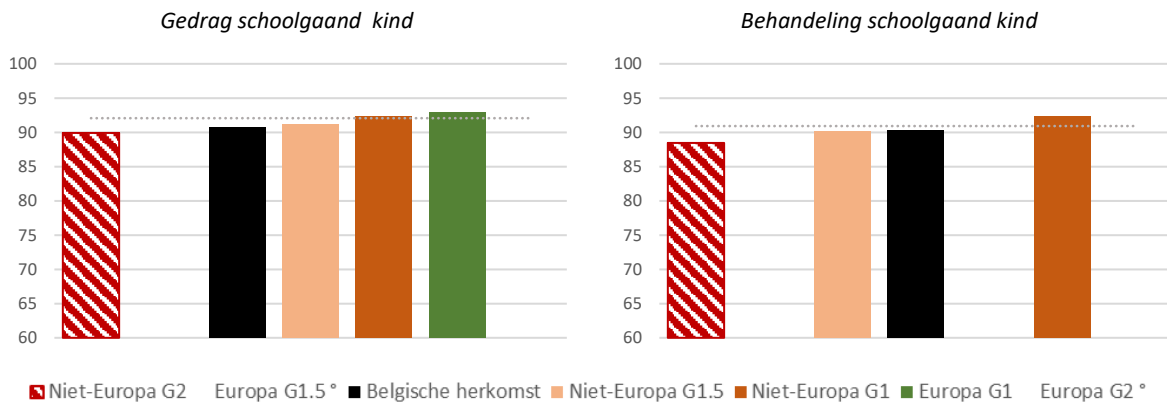
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur E.2: Gedrag en behandeling van kinderen op school na controle voor socio-demografische factoren (Model 1)

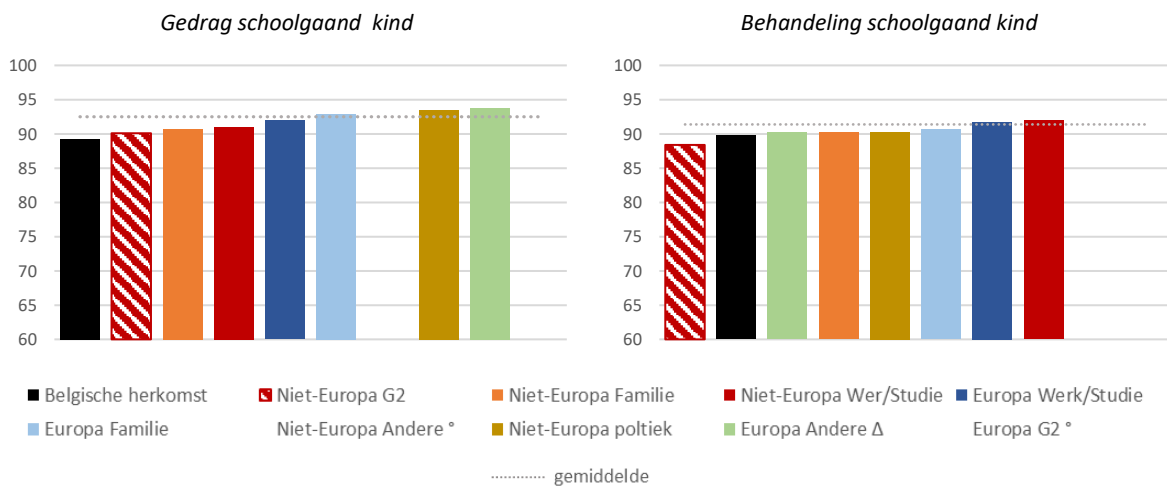
Figuur E.2a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur E.2b: naar herkomstgroep en immigratieleeftijd

Figuur E.2c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

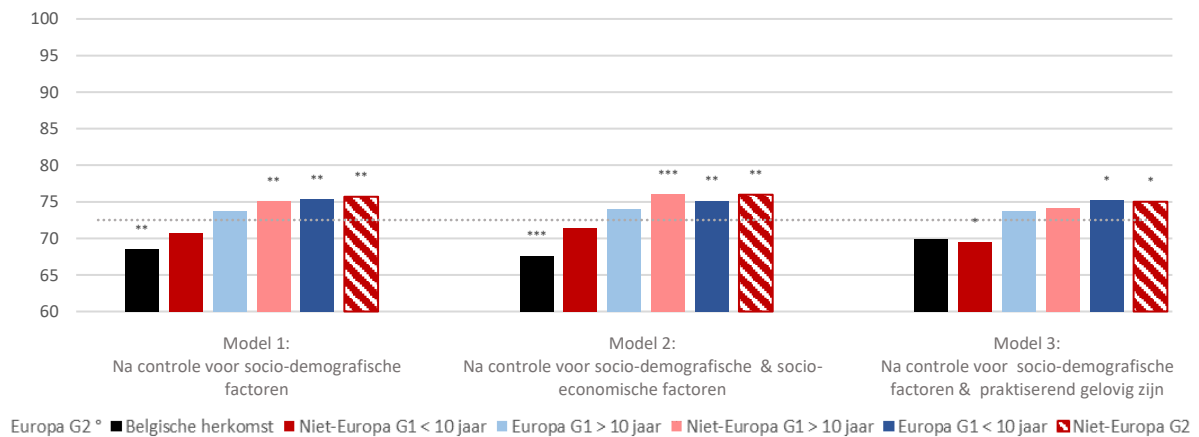
N: 1441; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

Selectie: Respondenten met minstens één schoolgaand kind.

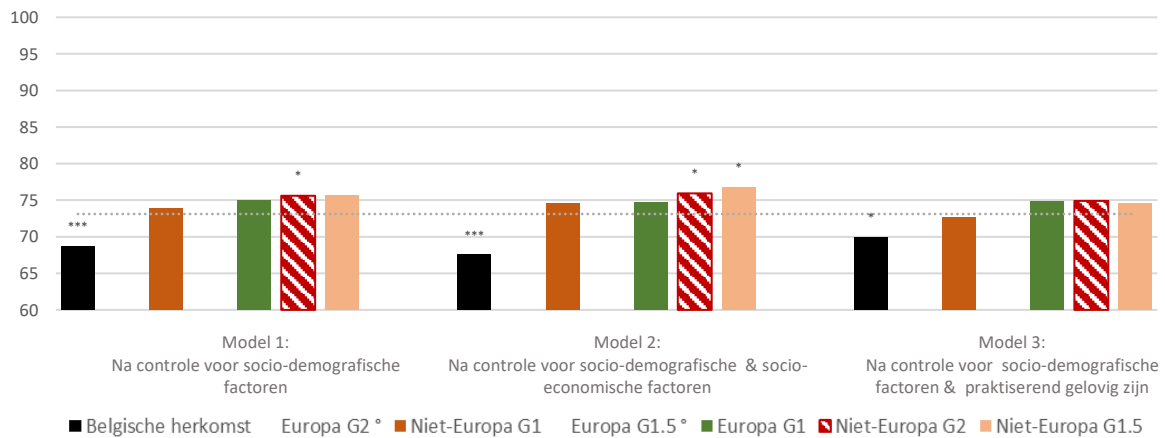
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur E.3: Betrokkenheid ouders bij de school van de kinderen

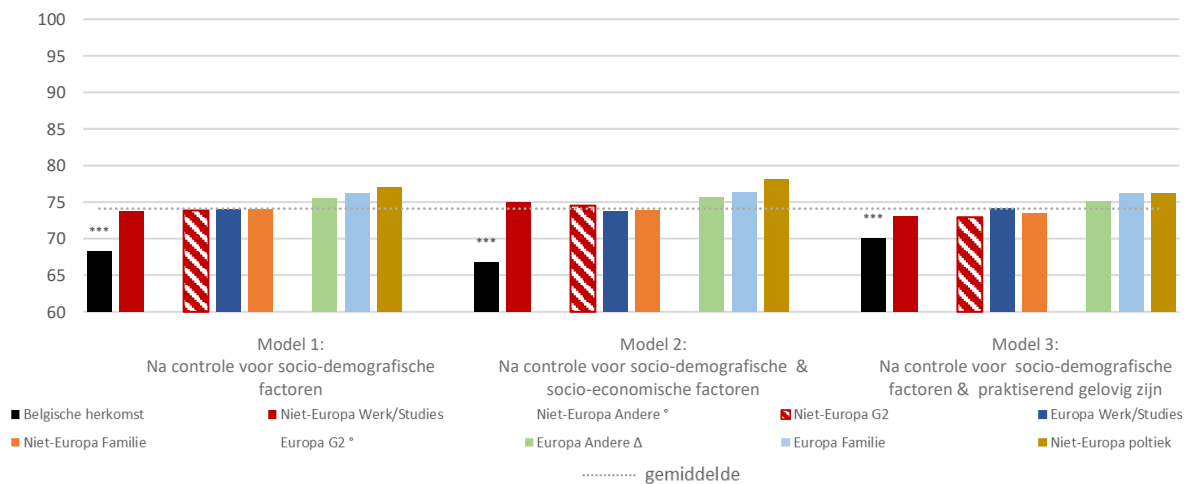
Figuur E.3a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur E.3b: naar herkomstgroep en immigratie leeftijd

Figuur E.3c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Index gebaseerd op de vragen i) hoe vaak praat u met uw kind(eren) over school of studeren, en ii) hoe vaak neemt u contact op met leerkrachten over uw kind(eren) op school (praten/bellen/mailen).

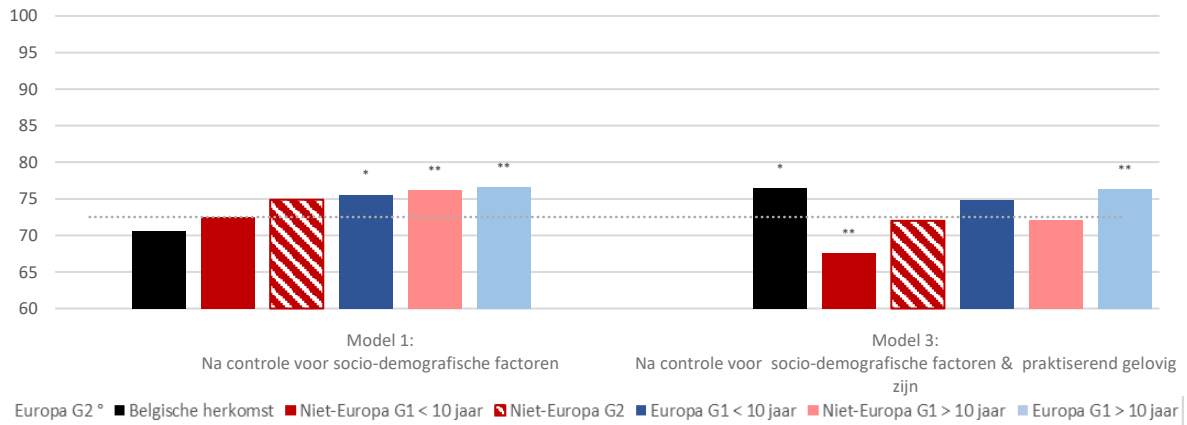
Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$

N: 1441; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100

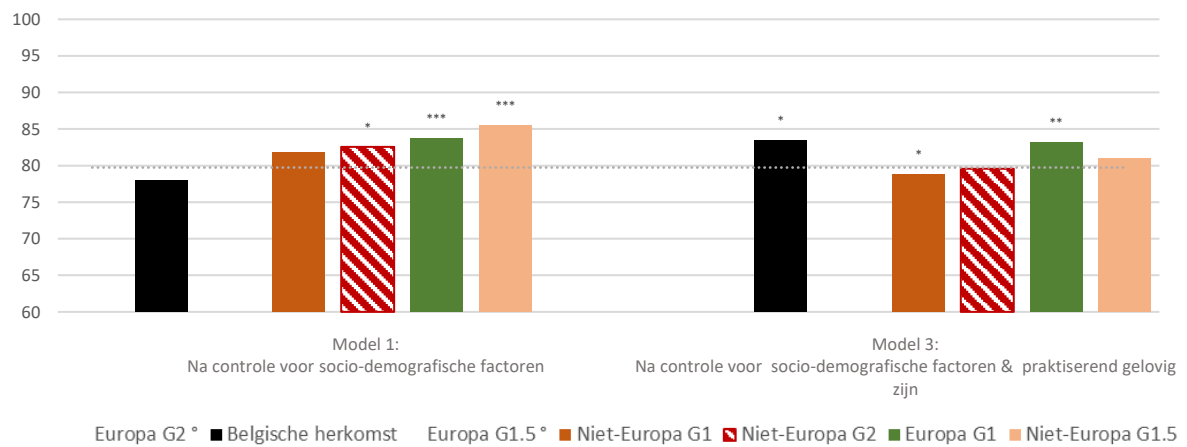
Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Figuur E.4: Belang dat ouders hechten aan het doorgeven van taal, geloof en tradities

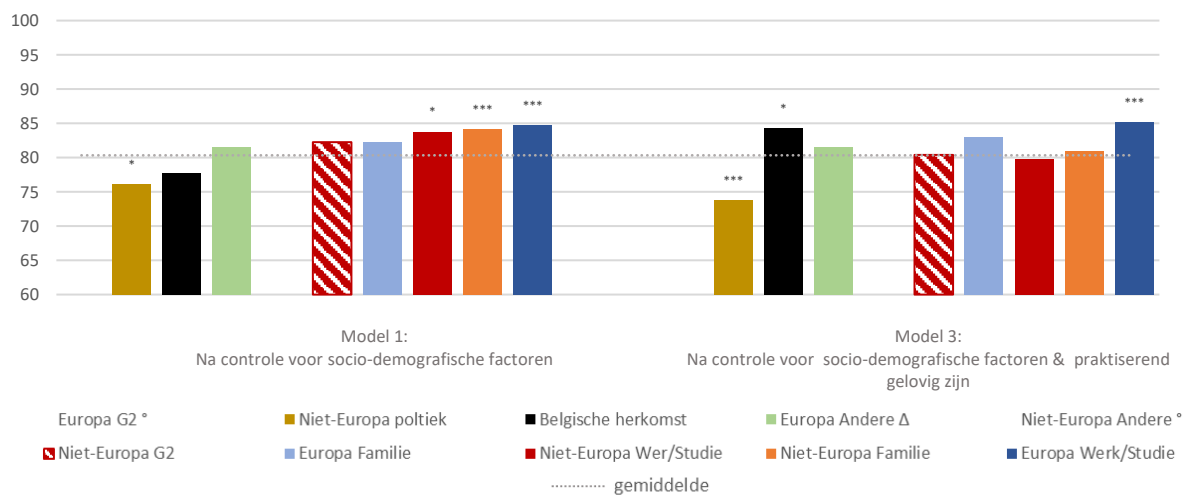
Figuur E.4a: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

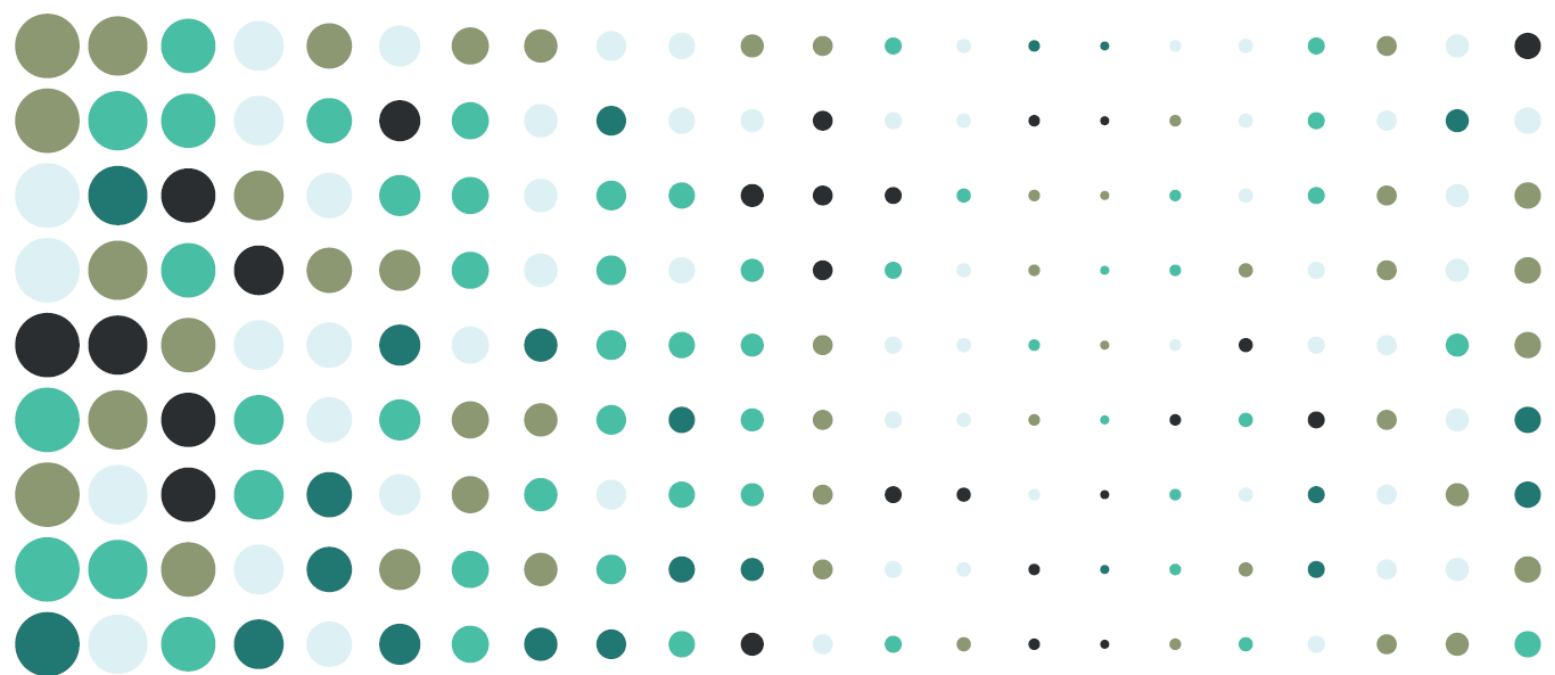
Figuur E.4b: naar herkomstgroep en verblijfsduur in België

Figuur E.4c: naar herkomstgroep en migratiemotief

Significantieniveau van afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde: * $p < .050$, ** $p < .010$, *** $p < .001$
 N: 1441; ° Resultaten niet weergegeven wegens groep < 50; Δ Groep < 100
 Selectie: Respondenten met minstens één schoolgaand kind.
 Data: SID-survey (2017), Bewerking door auteurs.

Universiteit Antwerpen